začasno na tujem 25-32

130327

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

julij-avgust 1974 | številka 7-8

Univerzitetna knjižnica Ljubljana

slovenija

Goriška brda — foto: Marjan Garbajs (zgoraj) — »Jekleni konjički« na paši — foto: Edi Šelhaus (spodaj)

T 130307

REVIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVUE POUR LES SLOVENES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

7-8

JULIJ—AVGUST 1974

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Srečanja s Titom	4
Na kratko	6
Po domačih krajih	8
V Trbovljah še ni 360 m visokega dimnika	10
Slovensko okno v svet	12
Bizovik — vas peric	14
Kmečka trdnjava na Suhem vrhu	16
Edinstven muzej starega kapitana	18
Počitnice pri gorjanskem kmetu	20
Sto let slovenskega zadružništva	21
Kmečka ohcet	22
Let mrtve ptice	24
ZAČASNO NA TUJEM (I)	25
ENGLISH SECTION (II)	25
Naši po svetu	33
Svojega imena ne dam	38
Naši pomenki	40
Mladost v Grabnu	42
»Nemi« šolarji	44
Pri Kureževih v Košišah	44
Otroci berite	46
Križanka	49
Filatelija	50
Kengurujev ne srečaš na asfaltu	51
Vis med preteklostjo in sedanjostjo	54

Slovenski gorski svet je poln nepopisnih lepot. Kamorkoli ti stopi noga, odkriješ nekaj novega, zanimivega, še lepšega, kot si videl prej. Zato nam ni treba dvakrat reči »kdor le more, naj gre v gôre«; v teh lepih poletnih dneh so polne vse naše planinske postojanke.
Na naši naslovni strani vam tokrat prinašamo košček tega našega sveta pod Jalovcem. Morda pa bodo slovenske gore, ko boste videli to sliko, zamikale še koga izmed vas . . .

Foto: Ivan Tušek

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

PO 1604/1975

Izdaja — Published by
Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:
61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon:
23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

Ureja uredniški odbor
Glavni urednik:
Drago Seliger
Odgovorni urednik:
Jože Prešeren
Urednica:
Ina Slokan
Upravnica publikacij:
Vera Valenci
Tehnični urednik:
Jože Boncelj
Prevajalca:
Milena Milojevič-Sheppard / angleščina
Albert Gregorič / španščina

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8. številka izideta skupno

Letna naročnina:

Jugoslavija 50.— din, cena posameznega izvoda 5.— din; Argentina 5.— am. dolarjev, Avstralija 4,5 avstr. dol. ali 2,2 Lstg., Avstrija 115.— Asch, Belgija 220.— Bfr, Brazilija 5.— am. dol., Danska 35.— Dkr, Finska 20.— Fm, Francija 25.— FF, Holandija 16.— Hfl, Italija 2.900 Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška 33.— Nkr, Švedska 24.— Skr, Švica 19.— Sfr, Velika Britanija 2,2 Lstg, U.S.A. 5.— dolarjev

Plačila naročnine:

Za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 501-620-7-32002-10-575 pri Ljubljanski banki
Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočenem pismu

Payment from Abroad

Assignment to our account no. 501-620-7--32002-10-575 at Ljubljanska banka or by international money order or by check in registered letter

Tisk — Printed by
Kočevski tisk, Kočevje

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Jože Prešeren
odgovorni urednik

Življenje vseh vas, ki živite na tujem, se v marsičem razlikuje od življenja doma. Drugače je biti tujec v neki deželi, kakor pa živeti med domačimi ljudmi, kjer so nam znane vse navade, običaji, kjer vemo, kako se moramo pogovoriti z ljudmi. Po navadi mine nekaj let, tudi celo desetletje, predno se vživite v nove razmere, le redkokateremu pa uspe premagati občutek tujca. Iz vaših pisem razbiram, da je tako skoraj po vsem svetu — od številnih evropskih držav do Avstralije. Posebno se mi zdi s tem v zvezi zanimivo, da na pismo avstralske rojakinje, ki je bilo na tej strani objavljeno v šesti številki Rodne grude, odgovarja bralka iz Švice. Avstralska rojakinja je med drugim zapisala: »Verjemite mi, solze, ki so bile tu prelite v samoti, bi lahko tekle v potokih. Ljudje doma ne vedo, kako neprijazna zna biti tujina... Pogosto se sprašujem, zakaj ljudje ne pišejo resnice, zakaj vse zavijajo v svilen papir, ko pa je resnica zelo drugačna.«

Rojakinja iz Švice se strinja z njo, »da si pogosto ne upamo povedati tega, kar je res, čeprav vsakdo naleti na težave in doživi krivico, ki nam jo je prizadel tujec.« Nato nam je popisala svoje izkušnje, ko jo je gospodar hotel izkoristiti samo zato, ker je tujka. Ko doživljate težke trenutke na tujem, posebno tisti, ki še niste prebrodili najhujših težav, kaj si zaželite takrat? Zdi se mi, da se ne motim, če trdim, da si večina vas želi domov. Doma pa se pogosto srečujemo z ljudmi, ki nam bahavo pripovedujejo o svojih uspehih v tujini, nam razkazujejo svoje avtomobile, se hvalijo s svojimi visokimi zaslužki. Ali je to le tisti »svileni papir«, o katerem je pisala rojakinja iz Avstralije? Mnogi pozabljajo, da tudi doma ni ostalo vse tako, kot je bilo pred desetletjem; tudi z doma zasluženim denarjem se da zgraditi hišo, kupiti avtomobil in še marsikaj. Ali ne želijo tisti redki posamezniki, ki tako povzdigujejo življenje v tujini, samo zakriti svojo stisko, svoj nemir, svoj ponižujoči občutek tujca?

iz vaših pisem

Pozdravi prijateljem

Vsak mesec redno in skrbno prebiram vašo revijo. Zaposlena sem v Švici in zelo me razveseli vsaka slovenska beseda. Namenila sem se, da vam tudi jaz napišem nekaj besed. Najprej prav lepo pozdravljam starše in oba moja brata ter vse Suhadolce, ki živijo v Nemčiji, Avstraliji, Belgiji, Braziliji in Kanadi. Kadar se spet srečamo, si bomo lahko povedali, kako je po svetu. Jaz sem bila pred tem že v Angliji, vendar pa lahko rečem, da je moja domovina najlepša. Mladina, ki gre po svetu, naj bi si dobro zapomnila, kar sta jim naročila mamica in oče: »Bodi zvesta in poštena, saj v Sloveniji si rojena.«

Prilagam tudi fotografijo, ki je bila posneta ob mojem prihodu v Švico.

Hilda Lah
Luzern, Švica

Hilda Lah kmalu po prihodu v Švico

Spomini na zadnji obisk

V maju je spet odpotovala iz Pittsburgha v domovino skupina Slovencev, ki jih je med drugimi vodila Mitzi Kozel, z njo pa je bila tudi njena mama Frances Kozel ter njen brat in svakinja. Prepričana sem, da so se med svojim bivanjem v Sloveniji res lepo imeli.

Midva z možem Frankom sva bila v Sloveniji nazadnje leta 1972. Frank je bil zelo vesel, da je obiskal tudi rojstni dom svoje mame v Škofji Loki. V Ljubljani sva stanovala v hotelu Slon, kjer nama je bilo zelo všeč. Zelo lepo je bilo tudi v hotelu Bellevue v Bohinju. Žal pa se nama je zgodila grozna nesreča, ko smo se 20. avgusta peljali v Trbovlje k našim sorodnikom. K sreči pa je za nami vozil neki zdravnik iz Nemčije, ki nama je prvi pomagal. Prepeljali so naju v jeseniško bolnišnico, kamor sta potem prišli Mitzi Kozel in Mary Skerlong. Mitzi Kozel je tudi telefonirala v Ameriko in o nesreči obvestila našega sina Billa. S Frankom sva ji za to zelo hvaležna.

V bolnišnici sva bila pet tednov. Lepo se zahvaljujeva vsem zdravnikom in sestram in številnim prijateljem, ki so naju obiskali. Lepa hvala tudi za karte, ki sva jih dobila iz Amerike. Zelo sva hvaležna tudi najinemu sinu Billu, ki je prišel po naju v Jugoslavijo. Frank se je po nesreči kar dobro popravil, le hoditi ne more.

Mildred Virant
Bridgeville, Pa., ZDA

Nepozabljena domovina

Lani 13. junija sva vas obiskala midva z možem in takrat sva postala tudi naročnika Rodne grude. Udeležili smo se tudi izseljenskega piknika v Škofji Loki. Vse je bilo zelo lepo, posebno pa moram pohvaliti tudi naše rojake in rojakinje iz Slovenije, ki so se oblekle v tako lepe slovenske narodne noše. Jaz sem doma iz vasi Dolnji Zemon pri Ilirski Bistrici, mož pa je iz sosednje vasi Dolenje. Moj bratranec Vilko Grlj iz Kopra si je vzel dopust, da naju je vozil po Sloveniji. Res smo si zelo veliko ogledali.

Naša Slovenija je res zelo lepa. Napolnila sem štiri albume slik, veliko pa imam tudi razglednic, saj sem jih kupovala povsod, kamor smo prišli.

Tudi jaz se strinjam s tem, da bi se ne potujčevali naši priimki in imena. Mene so vedno in me še vsi kličejo Zalka, vedno pa sem bila vpisana kot Rozalija.

Ob koncu lepo pozdravljam vse pri Slovenski izseljenski matici in vse rojake v domovini in po svetu.

Zalka Čekada
Winnipeg, Kanada

Otroke učimo slovensko

Smo novi naročniki Rodne grude in nam je zelo všeč. Nismo si mislili, da tako lepo opisujete našo preljubo Slovenijo. Najbolj smo veseli kake belokranjske slike, saj je moj mož doma iz vasice

Pačkovec pri Jugorju. Ob priliki bi prosila za kakšno sliko tega kraja. Jaz sem doma z Bizeljskega, iz vinskega kraja. Imamo dva otroka, ki ju tudi učimo slovensko.

Družina Kolar
Geelong, Vic., Avstralija

Prelepa Goriška brda

Sem nov naročnik Rodne grude in ker mi je tako všeč, sem se odločil, da priložim naročnini še kak dolar. Saj je res zelo poceni za tisto, kar vse se najde v reviji — v branju in slikah, posebno barvnih. Komaj čakam, kdaj pride naslednja številka. Odločil sem se, da bom poiskal še nekaj Slovencev, ki živijo v moji bližini in še ne vedo za našo revijo. S tem bom pomagal vam, še bolj pa njim, ki bodo lahko brali slovensko besedo in videli, kako napreduje Slovenija. V Avstraliji sem 11 let, poročen sem z Istranko iz Lovrana, sam pa prihajam iz vasi Kozana v prelepih Goriških brdih. Zelo bi bil vesel, če bi kdaj objavili tudi sliko moje vasi. Lep pozdrav vsem v uredništvu in vsem naročnikom revije po svetu.

Slavko Prinčič
Sydney, Avstralija

»Vzbujevalka« v življenje

Zahvaljujem se vsem, ki urejate to revijo in se trudite, da ta naša revija tako lepo izhaja. Jaz pa ji na moj način dodajam še ime: vzbujevalka v življenje. Trdno sem pripričan, da tako čutijo z menoj vsi naročniki in bralci. Vse lepo pozdravlja

Anton Gutman
Buenos Aires, Argentina

Že dvajset let nisem videla Prlekije

Zelo me je razveselila 3. številka Rodne grude, kjer ste objavili moj članek, ki sem ga že pred davnim časom napisala za sydneyski »Triglav«. V prihodnje vam bom rada napisala kaj o Slovencih v Avstraliji, le povedati mi morate, kaj želite. Trenutno sem zelo zaposlena, ker si svoj kruh služim na farmi in mi ne ostane dosti časa. Upam, da bo v prihodnosti kaj več časa.

Nenavaden slovenski kozolec **Foto: Jaka Čop**

Manče so prijazna vasica v Zg. Vipavski dolini, ob cesti, ki povezuje Vipavsko dolino s Štanjelom na Krasu **Foto: Ančka Tomšič**

Ne vem več, v kateri številki ste objavili sliko Gornje Radgone, bila pa sem zelo vesela. Tja sem hodila v šolo in res se je tudi šola videla na tisti sliki. Rojena sem bila v Zbigoncih med samimi goricami in sadnim drevjem. To je bilo že davno, že dvajset let nisem videla rodne Prlekije.

Rodna gruda mi je zelo všeč, posebno zadnje čase so v njej prekrasne slike. Tudi papir je lep, da revijo z veseljem odpreš. Zelo me zanima tudi rubrika »Otroci berite«, kjer so objavljene lepe zgodbice.

Lepo pozdravljam vse na Matici, posebno pa še tiste, ki so bili pri nas v Avstraliji in smo se tudi osebno spoznali. Bilo bi lepo, če bi še kdaj prišli.

Marija Klemens
Sydney, Avstralija

Slovenija, edinstvena knjiga

Prvi naročniki, ki so pri Matici naročili novo monografijo o Sloveniji, so jo že prejeli v roke. Vsi so nad knjigo navdušeni in z veseljem si jo ogledujejo sami, še z večjim zadovoljstvom pa jo pokažejo prijateljem, tujcem. Rojakinja Sonja Petek iz Avstralije nam je napisala, ko je prejela knjigo:

»Knjiga je zelo lepa, enkratna. Želela bi, da bi prišla v roke vsem Slovencem po širnem svetu. Slike so prekrasne in zelo zanimiv je tudi opis naših krajev in naše zgodovine. To knjigo res potrebujemo vsi, da ne bomo pozabili, kje smo doma.«

Naj še ponovimo, da je v knjigi okrog 250 lepih velikih barvnih fotografij iz vse Slovenije, ki prikazujejo resnično podobo naše dežele. Besedilo o Sloveniji in Slovencih je napisal književnik Primož Kozak, fotografiral pa je mojster fotografije Ilijaz Bešič. Omeniti moramo, da se je avtor fotografij mudil v Sloveniji skupno tri mesece v različnih letnih časih.

Za knjigo »Slovenija«, ki je poleg v slovenščini izšla še v angleščini, nemščini in italijanščini, je izredno zanimanje tudi med slovenskimi podjetji, ki imajo stike s tujimi partnerji, zato bo gotovo kmalu razprodana.

Srečanja s Titom

Prva jugoslovanska zvezna skupščina, ki je zasnovana po delegatskem načelu, je v maju razglasila Josipa Broza Tita za predsednika Jugoslavije brez omejitve mandata. Prav tako je tudi deseti kongres Zveze komunistov Jugoslavije izvolil za svojega doživljenjskega predsednika Tita. Odveč bi bilo zatrjevati, da smo se s tem strinjali vsi Jugoslovani, odveč bi bilo vsako utemeljevanje. Josip Broz Tito je danes osebnost, ki ima velik ugled v vsem svetu, nam doma pa še posebej predstavlja legendarnega voditelja, ki mu lahko neomejeno zaupamo. Zato bi bilo resnično odveč vsako dolgo utemeljevanje njegove izvolitve.

Predsednik Tito skupaj z ženo Jovanko in sodelavci rad obišče tudi Slovenijo. Pogosto prihaja uradno, pogosto na oddih in v nekem nedavnem razgovoru je preprosto dejal, da prihaja v Slovenijo pač zato, ker se tu dobro počuti. Naša barvna posnetka prikazujeta Tita, ko je letošnjo pomlad obiskal nekatere slovenske kraje. Kamorkoli na svojih popotovanjih pride, povsod ga sprejme topel, prisrčen, domač pozdrav.

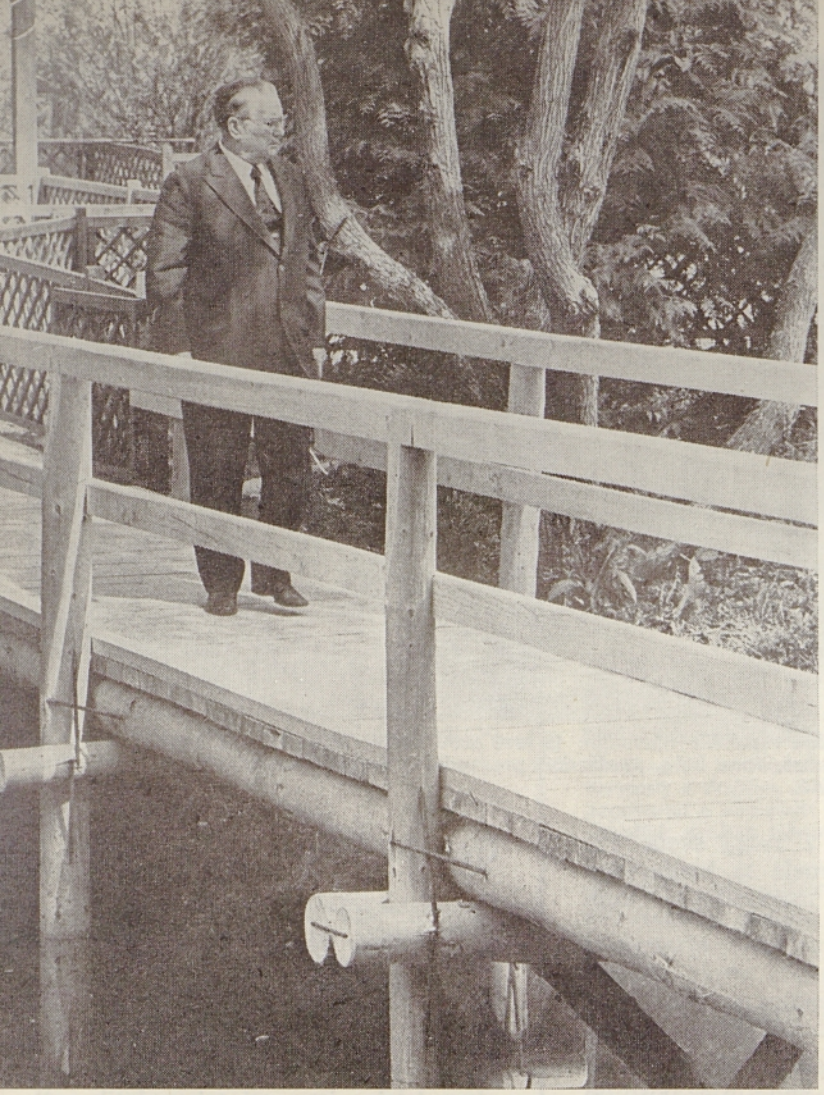

Predsednik Tito na sprehodu nekje na Gorenjskem

Titovi pozdravi . . .

Srečanja s Titom

»Ves povojni razvoj kaže, da boj za pravičnejše mednarodne odnose vključuje tudi boj za osvoboditev delovnega človeka izpod vseh oblik izrabljanja in neenakopravnosti. Za človeštvo in njegov napredek ni druge izbire kakor dosledno uresničevanje aktivnega miroljubnega sožitja v odnosih med državami. To pomeni, da je nujno popolnoma izključiti ne samo vojne spopade, marveč tudi sleherno obliko nadvlade in pravico močnejšega. Ni trdnega svetovnega miru in varnosti, dokler popuščanje napetosti ne bo zajelo vseh območij sveta in dokler ne bodo v reševanju poglavitnih mednarodnih problemov enakopravno sodelovale vse države. Kajti vsaka država ima pravico in dolžnost, da v sodelovanju z drugimi državami prevzame svoj del odgovornosti za krepitev miru in napredek mednarodne skupnosti, ker je to v življenjskem interesu tudi njene lastne neodvisnosti.« Tako je označil izhodišče jugoslovanske zunanje politike predsednik Tito v svojem referatu na desetem kongresu Zveze komunistov Jugoslavije. Celotno njegovo poročilo je imelo velik odmev tako v domači kot v svetovni javnosti.

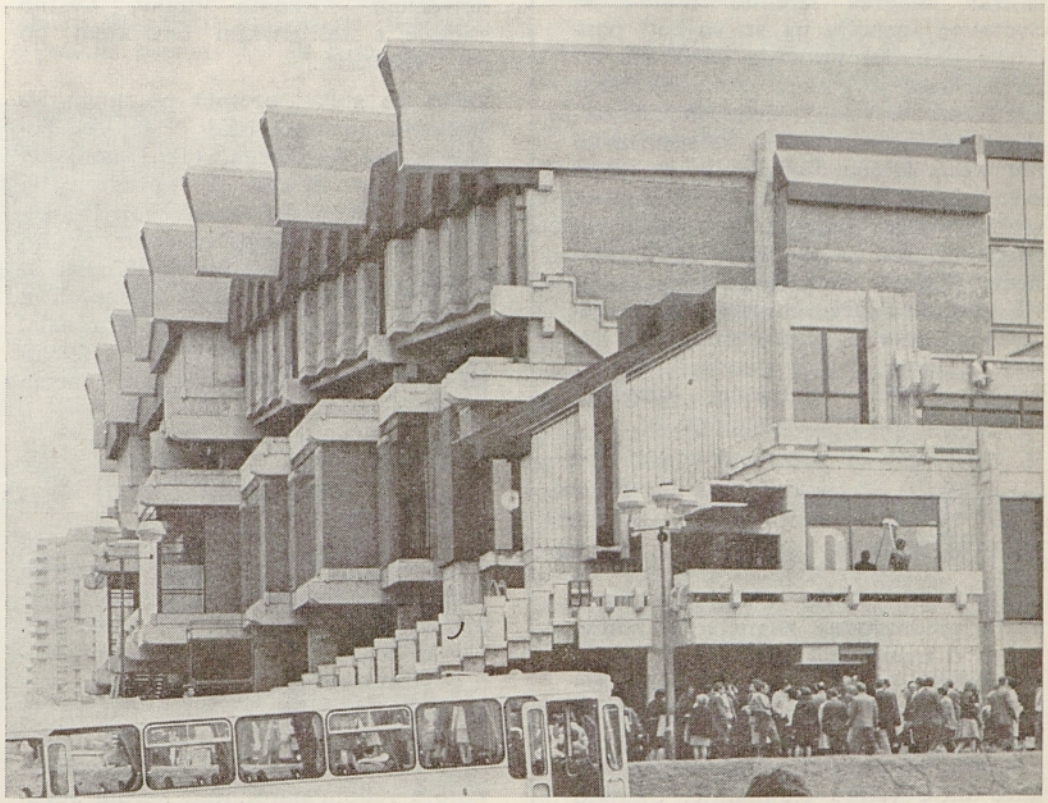

Beograjska dvorana »Pionir«, kjer je bil kongres zveze komunistov. Vse fotografije: Joco Žnidaršič

na kratko

Deseti kongres

V zadnjih majskih dneh je bil v Beogradu deseti kongres Zveze komunistov Jugoslavije, na katerem je bil Josip Broz Tito soglasno izvoljen za predsednika Zveze brez omejitve mandata. Delegati so na kongresu izvolili nov 165-članski centralni komite, sprejeli pa so tudi osemnajst resolucij. V dvodnevnih razpravah je sodelovalo 500 delegatov in gostov; resolucije so bile oblikovane po teh razpravah. Kongres je dobil okrog 4000 pozdravnih brzojavk iz domovine in tujine.

Kongresa Zveze komunistov Jugoslavije se je udeležilo tudi okrog 100 delegacij komunističnih in delavskih partij z vsega sveta. Spremljalo ga je tudi 224 tujih novinarjev in snemalcev. Največ jih je bilo iz Zvezne republike Nemčije, nato pa iz Združenih držav Amerike, Sovjetske zveze, Italije, Velike Britanije idr.

Svetovni tisk je pokazal za jugoslovanski kongres izredno zanimanje. Svetovne agencije pa so najbolj poudarile tisti del Titovega uvodnega referata, kjer je govoril o nadaljevanju neodvisne in neuvrščene jugoslovanske zunanje politike, samoupravno pot socialistične Jugoslavije in vlogo komunistov v razvoju socializma na vseh ravneh življenja v Jugoslaviji. Omenimo naj samo list »Washington Post«, ki je zapisal, da je Tito poudaril, »naj se nihče ne slepi, da bo Jugoslavija morda spremenila svojo politiko.« List je tudi poudaril, da so Titove besede udeleženci kongresa sprejeli z burnimi ovacijami.

V Trstu konferenca o manjšinah

V dneh od 10. do 14. julija bo v Trstu mednarodna znanstvena konferenca o manjšinah nasploh, s posebnim poudarkom na problematiki narodnostnih manjšin. Iz Jugoslavije se bo te konference udeležilo okrog 50 znanstvenikov s tega področja, kar kaže naše veliko zanimanje. Skupno se bo te konference udeležilo okrog 600 strokovnjakov z vsega sveta. Poseben pomen bo imela ta konferenca tudi za slovensko narodnostno skupnost v Italiji.

Predsedstvo Socialistične republike Slovenije: (z leve proti desni) Mitja Ribičič, Josip Vidmar, Janez Vipotnik, Anica Kuhar, Tone Bole, predsednik predsedstva Sergej Kraigher, France Popit, Vida Tomšič in Jože Lončarič.

Avtocesta do meje

Skupščina cestne skupnosti Slovenije je sklenila najeti nadaljnje posojilo za nadaljevanje gradnje slovenske avtomobilske ceste, ki naj bi se približno čez tri leta združila s cestnim omrežjem sosednih držav. Cestno stičišče z italijanskim omrežjem bo pri Fernetičih.

Letos bo stekel promet po novih kilometrih avtomobilske ceste od Postojne do Razdrtega, takoj nato pa bodo začeli graditi dva predora na odseku ceste proti Senožečam. Pri Divači bo veliko križišče, kjer se bo cesta odcepila proti Sežani, Kopru in Reki. V Sežani so tudi že začeli z gradnjo novega cestnega terminala, kjer bodo imele svoje prostore številne gospodarske organizacije, carina in druge obmejne službe.

Drvar — narodni heroj

Mestece Drvar v Bosni je prvega in drugega junija pripravilo veličastno proslavo 30-letnice znane bitke, ki je bila 25. maja leta 1944. Takrat so prebivalci tega mesteca junaško podpirali partizanske enote pri zlomu sovražnikovega desanta, katerega namen je bil ujeti maršala Tita. Junaško mesto Drvar je bilo ob tem jubileju odlikovano z redom narodnega heroja Jugoslavije.

Uspehi »Inex-Adrie«

Slovenska letalska družba »Inex-Adria-aviopromet«, ki se ukvarja skoraj izključno s čarterskimi poleti, je lani prepeljalo skupno 473.000 potnikov, letos pa računajo, da jih bodo 520.000. Več potnikov kot lani bodo letos prepeljali iz ZR Nemčije in Švedske. »Inex-Adria« ima pri teh poletih veliko nižje cene, kot veljajo pri rednih linijah.

Štirje novi slovenski celovečerni filmi

Slovensko filmsko podjetje »Viba film« se je odločilo, da bodo letos posneli štiri celovečerne filme. Režiser Milan Ljubič bo posnel film »Čudoviti prah«, Rajko Ranfl film iz sodobnega življenja »Pomladni veter«, Matjaž Klopčič film iz časa ljubljanskega potresa »Strah«, France Štiglic pa film »Povest o dobrih ljudeh« po istoimenskem delu Miška Kranjca. Razen teh celovečernih bodo slovenski filmarji posneli še deset kratkometražnih filmov.

Katero bo besedilo nove jugoslovanske himne?

V začetku maja je na Bledu zasedala žirija, ki je izbirala besedilo nove jugoslovanske himne. Na natečaj Zveze skladateljev Jugoslavije, ki je bil objavljen 8. januarja letos, je prispelo 405 besedil. Žirija je sklenila podeliti 5 nagrad po 10.000 dinarjev, prve na-

grade pa ni podelila, ker ni bilo nobeno besedilo takšno, da bi ga lahko brez sprememb predlagala za novo jugoslovansko himno. Žirija je vsem nagrajenim avtorjem besedil sporočila svoje sugestije in jim predlagala, naj svoja besedila delno popravijo in dopolnijo. Avtorica enega izmed nagrajenih besedil je tudi Mariborčanka Marička Cilenšek.

Znano je, da je bila za jugoslovansko himno že pred tem izbrana melodija »Slovesna pesem« makedonskega skladatelja Takija Hrisika.

Priprave za jubilej Slovenskega okteta

Slovenski oktet bo prihodnje leto slavil 25-letnico ustanovitve. Na prošnjo članov tega slovitega ansambla je predsednik Tito pristal, da bo pokrovitelj proslave tega jubileja. Slovenski oktet je bil ustanovljen leta 1950 na pobudo slovenskih izseljencev.

Ljubljanska banka v Frankfurtu

Mešana banka »Internationale Handelsbank AG«, ki bo delala pod kratico LHB, je prva jugoslovansko-zahodnonemška banka v Frankfurtu, najmočnejšem bančnem središču ZR Nemčije. Ljubljanska banka je glavni partner hessenske deželne banke, sodeluje pa tudi z Beograjsko banko. To je prva mešana jugoslovansko-zahodnonemška bančna družba.

Ustanovitev mešane banke so pogojevali vse bolj živahni gospodarski stiki med obema državama pa tudi dejstvo, da okrog pol milijona Jugoslovanov v ZR Nemčiji pošilja domov velike vsote denarja. Lani so npr. poslali v domovino okrog 880 milijonov dolarjev. Nova mešana banka bo pokrivala vso Zvezno republiko Nemčijo.

Sredi aprila je obiskal našo državo med svojo turnejo po Evropi ugledni ameriški senator Edward Kennedy z družino. V Beogradu ga je sprejel tudi predsednik republike Josip Broz Tito in se z njim pogovarjal o aktualnih mednarodnih dogodkih, še posebej pa o ameriškojugoslovanskih odnosih. Na sliki: družina Edwarda Kennedyja v razgovoru s Titom na Belem dvoru na Dedinju v Beogradu.

Ameriški košarkarji v Jugoslaviji

V začetku junija so gostovali v Jugoslaviji ameriški košarkarji selekcije »Velikih osem«. To je bilo moštvo, sestavljeno iz igralcev osmih ameriških univerz v šestih državah: Kolorado, Kansas, Iowa, Missuri, Nebraska in Oklahoma. Prvo tekmo so ameriški košarkarji igrali z reprezentanco Slovenije. Zmagali so Slovenci z rezultatom 107 : 97.

Pogled na sedež prve jugoslovanske banke sredi Frankfurta. **Foto: Tone Rupnik**

Gostovanja

Ansambel bratov Plesničar iz Melbourna je odpotoval na nekajmesečno gostovanje v Slovenijo. Franc, Marko in Andrej Plesničar so bili rojeni v Argentini, zdaj pa živijo v Avstraliji. Po končani gimnaziji so si vsi trije izbrali praktične poklice: Franc je zaposlen v usnjarski galanteriji, Marko je modni risar, Andrej pa laborant v tovarni za izdelavo zdravil. Že od enajstega leta igrajo harmoniko in kitare. Glasbeno šolo so dokončali v Perthu, seveda v angleščini. Slovenske polke in valčke so se pa doma naučili. Poleg slovenščine govorijo in pojejo tudi v španščini in angleščini. V Sloveniji se bodo predstavili rojakom na izseljenski radijski prireditvi 3. julija zvečer v Ljubljani in nato na izseljenskem pikniku v Škofji Loki 4. julija. Zatem bo ansambel nastopal v Murski Soboti, v Radencih in še kje.

V juliju in avgustu pa bo gostoval v Avstraliji ansambel duhovnih pesmi Minores iz Slovenije. Turnejo je organiziral pater Valerijan Jenko in bo pod pokroviteljstvom slovenskih duhovnih središč v Sydneyu in Melbournu.

po domačih krajih

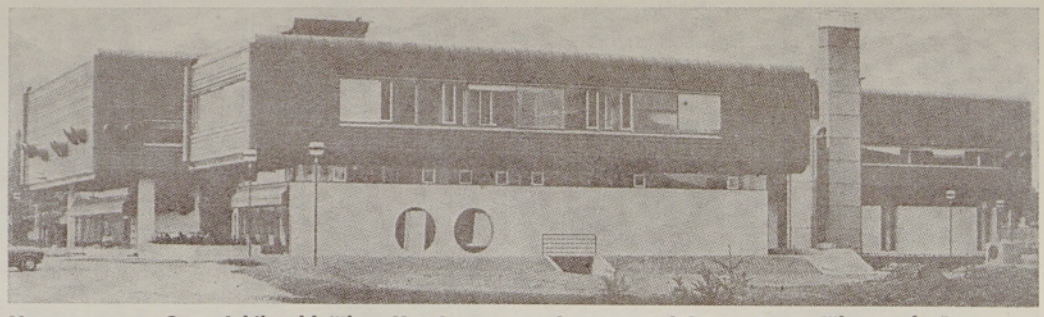

Nova tovarna Gorenjskih oblačil v Kranju na zunaj ne spominja na tovarniško poslopje

V Kranju so delavci tovarne Gorenjska oblačila 25. maja odprli nov tovarniški obrat in s tem proslavili 25-letnico obstoja tovarne in dan mladosti. Nov tovarniški objekt, ki je z opremo vred vreden blizu 20 milijonov dinarjev, so delavci zgradili z denarjem, ki so si ga odtegovali od osebnih dohodkov na račun družbenega standarda.

V Dutovljah na Krasu so 29. in 30. junija praznovali dneva terana in pršuta, dveh kraških specialitet, ki imata veliko prijateljev doma in tudi po svetu. Letošnja prireditev je bila že peta te vrste. Že pred praznovanjem so strokovnjaki ocenili vzorce terana, ki so ga lani pridelali kraški vinogradniki, kooperanti podjetja Kras iz Sežane. Na praznični dan so najboljšim podelili priznanja in nagrade. Nagrajeni so bili tudi kmetovalci, ki so zadnje leto izboljšali svoja zemljišča. Kakor prejšnja leta je tudi letos praznovanje v Dutovljah privabilo veliko obiskovalcev od blizu in daleč. Poleg dobre kapljice in slastnega kraškega pršuta, jim je bil všeč tudi kulturni program s folklornim nastopom ter sprevod okrašenih kmečkih voz, na katerih so prikazali, kakšna so bila po kraških vaseh kmečka opravila nekoč in kakšna so danes.

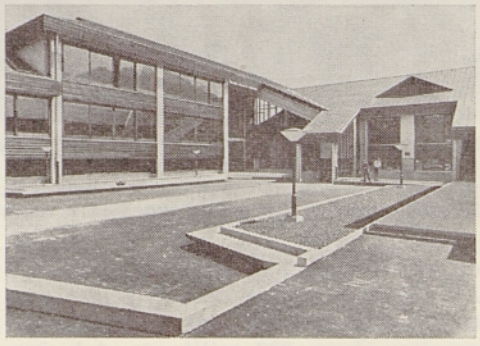

Nova, arhitektonsko izredno lepo zasnovana osnovna šola v Bohinjski bistrici

V Makolah pri Poljčanah bodo v prihodnjih mesecih odprli nov obrat tovarne Iskra, kjer bo stekla proizvodnja, oziroma montaža izdelkov relejne tehnike. V začetku bodo v začasnih tovarniških prostorih zaposlili 40 delavk. Ko pa bo zgrajen novi tovarniški objekt s 1500 kvadratnimi metri delovne površine, bodo zaposlili 120 delavcev, predvsem žensk, kasneje pa še nadaljnjih 80 delavk.

V Melincih v Pomurju so ponosni na svoj pevski zbor, ki uspešno deluje že 25 let. Njegovi pevci in pevke so večidel kmečki ljudje. Zbor je ustanovil učitelj Gustav Gonza, zdaj pa ga vodi Andrej Maruša. V zboru prepeva 40 pevcev in pevk. Pevski zbor nastopa na vseh vaških prireditvah, gredo pa tudi gostovat v okoliške kraje. Povsod so jih veseli. Pojejo narodne in umetne pesmi.

V Novakih pri Cerknem so odkrili spominsko ploščo znanemu revolucionarju in publicistu Tomu Brejcu. Tomo Brejc, ki je v času med obema vojnama vrsto let preživel kot politični izgnanec med našimi rudarji v Franciji, je bil tudi pobudnik za ustanovitev in prvi glavni urednik Rodne grude. Na slovesnosti ob odkritju spominske plošče sta sodelovala delavski moški pevski zbor in mladinski zbor iz Kamnika. Ploščo pa je odkril Brejčev prijatelj in prvi aktivist v Cerknem Venčeslav Jemec.

V Domžalah pravijo, da imajo najstarejšo godbo na pihala na Slovenskem. To skoraj drži, saj letos praznuje že devetdesetletnico. Domžalska in mengeška godba sta bili v stari Avstriji prvi podeželski godbi na Kranjskem. Leta 1929 so si domžalski godbeniki zgradili svoj dom, v katerem je poleg godbe vse do začetka druge svetovne vojne uspešno delal tudi amaterski dramski krožek. Med okupacijo je tudi domžalska godba utihnila. Leta 1943 so godbeniki svoja glasbila raje poškodovali, kakor pa da bi igrali na prireditvah nemškega okupatorja. Precej godbenikov je šlo tudi v partizane. Zdaj ima domžalska godba na pihala 42 aktivnih članov. Za jubilej so pripravili slavnostni koncert v Domžalah 11. maja. V letošnjem jubilejnem letu pa imajo na programu še več prireditev.

Na Jesenicah grade pod Mežaklju veliko športno dvorano. Odbor za gradi-

tev te dvorane je 15. junija priredil jubilejni koncert Avsenikovega ansambla. Čisti dobiček od prireditve je ansambel Avsenik poklonil za gradnjo športne dvorane.

V Tomaju, majhni kraški vasici, je pred 48 leti umrl pesnik Srečko Kosovel. To je bil njegov rojstni kraj, ki mu je pri njegovem pesniškem ustvarjanju s svojo preprosto lepoto — borovimi gozdovi in gmajnami, obdanimi z brinjevimi grmiči, dajal veliko pobud. Njegovo življenje je bilo kratko. Za njim so ostale njegove pesmi. Po njem se imenuje sežanska šola in knjižnica ter konjeniški klub v Lipici. Letos, ob 70-letnici pesnikovega rojstva, bodo na Sežanskem v pesnikov spomin številne kulturne prireditve. V njegovi rojstni hiši, v stari sežanski šoli, pa bodo odprli njegovo spominsko sobo.

Kompare so zaselek Lokavca pri Ajdovščini, ki ima blizu sto prebivalcev. Pred leti so si sami zgradili cesto do vasi, da se lahko tja zapeljejo tudi avtomobili, zdaj pa so si zgradili še vodovod. Po cevih, ki so jih napeljali, je pritekla voda iz zajetja Jevška, ki je blizu 800 metrov nad vasjo. Skupaj s Komparci so z novim vodovodom dobili vodo tudi v kovačnici Fužine Čaven. Seveda pa so morali kovači prispevati nekaj sredstev za to. Skupno so občani, krajevna skupnost in Fužina Čaven zbrali v ta namen blizu pet milijonov starih dinarjev. Delali pa so sami in s tem prihranili nove milijone. Zdaj v Komparah razmišljajo o asfaltiranju ceste, ki vodi skozi vas in ureditvi kanalizacije. Te načrte bodo prav gotovo tudi uresničili, saj je v vasi precej mladih gospodarjev, ki žele, da bo njihova vas napredna.

V Kneži v Baški grapi je letos februarja zgorela domačija delavca Henrika Bizjaka, ki jo je svoji družini s težavo, z od ust pritrganimi prihranki zgradil v nekaj letih. Tako je pet ljudi ostalo brez strehe in brez vsega, saj jim je ostalo le tisto, kar so imeli na sebi. Tudi tokrat pa je spregovorilo srce: Pomagaj, da bo v nesreči pomagano tebi. V okoliških vaseh — v Podmelcu, Klavžah, na Ponikvah in na Kneži ter v drugih krajih so vaščani organizirali nabiralno akcijo za pomoč nesrečni družini. Zbrali so blizu tri milijone starih dinarjev. Prispevali so tudi šolarji v osnovni šoli v Mostu na Soči ter sindikalna organizacija in kolektiv tovarne pohištva v Klavžah. Potem so poprijeli tudi pri gradnji novega doma. Tako je človeška solidarnost pripomogla, da imajo danes Bizjakovi spet nov dom.

V Novi Gorici gradi turistična organizacija za rekreacijo, izletništvo in letovanje delavcev Alpe Adria iz Ljubljane sodoben turistični center s hotelom, ki se bo imenoval Argonavti. Odpreti ga nameravajo že letos 29. novembra. Načrti sami so zelo obetavni. Novi hotel ne bo prinesel Goriški le tako potrebnih novih hotelskih sob, temveč še marsikaj za turizem in rekreacijo zelo koristnega in privlačnega. Imel bo za goste nad dva tisoč sedežev ter bo nudil veliko možnosti za oddih in razvedrilo. Imel bo tudi 7354 kvadratnih metrov velik vrtni prostor, primeren za razne dejavnosti. Tam bodo uredili med drugim bazen, sauno, rožni vrt restavracije, avditorij za glasbene prireditve na prostem, športne in rekreacijske naprave, otroška igrišča, park itd.

V Podbrdu, prav na koncu Baške grape, že nekaj let zelo uspešno deluje tovarna volnenih tkanin, ki s svojo dejavnostjo vse bolj pomeni življenjski utrip tega kraja in krajev v okolici. Tovarna Bača proizvaja manjše količine tkanin, ki pa so dobre kakovosti in v modnih barvah in desenih. Njihov kamgarn kupujejo velika domača trgovska in konfekcijska podjetja. Kolektiv vlaga veliko sredstev v modernizacijo tovarne. Največ denarja so vložili v gradnjo nove tkalnice. Za nakup novih strojev in gradnjo tkalnice so v zadnjih sedmih letih izplačali kar 60 milijonov dinarjev. Gradbena dela na novi tkalnici gredo h koncu in nameravajo čez nekaj mesecev v njej že začeti z rednim delom.

V Planini že nekaj let obnavljajo Ravbarjev stolp pri Malem gradu. Obnovitvena dela so skoraj končana. Financiral jih je Jamarski klub Planina v glavnem z denarnimi prispevki članov. Za ureditev dvorane v stolpu, ki bi bila zelo primerna za razne razstave in prireditve, pa jim je zmanjkalo denarja in bo potrebna pomoč širše družbene skupnosti. Nekateri predlagajo, da naj bi v stolpu uredili spominsko sobo pesnika Miroslava Vilharja, ki je bil rojen v Planini. Notranjski muzej je pripravljen klubu priskočiti na pomoč, predvsem s predmeti, ki so kako povezani s spominom na pesnika Vilharja.

Moderna galerija v Ljubljani je sredi maja organizirala v Belgiji razstavo del petnajstih slovenskih grafikov, med katerimi so najvidnejši slovenski grafični umetniki, kakor Jakac, Mihelič, Bernik, Debenjak in drugi. Razstava je bila v središču Bruslja v knjižnici Royal Albert I. Odprta je bila do srede junija.

Posavsko štehvanje

Prosvetno društvo Savlje-Kleče in turistično društvo Bežigrad je spet priredilo ob zaključku Kmečke ohceti 74 pod pokroviteljstvom skupščine občine Ljubljana Bežigrad, Posavsko štehvanje. Leta 1953 je bila pri prosvetnem društvu Savlje-Kleče ustanovljena folklorna skupina Kres. Že v prvem letu ustanovitve je priredila »štehvanje« po koroškem narodnem običaju.

Koroško štehvanje se je preimenovalo v »Posavsko štehvanje«. Štehvanje se prične z obhodom štehvanjske folklorne skupine. Štehvanec in dečva vodita konja za uzdo. Ob štehvanjski stezi je postavljen lesen kol — »štebeh«. Na kol je nataknjen sod »barigla«. Fantje jahajo na konjih brez sedel in stremen, z železnimi kiji štehvanji, v galopu udarjajo po barigli, dokler se sod ne razsuje.

Namen štehvanja ni znan. Verjetno je to posnemanje viteških iger ali razbijanje turških glav. Ocenjevalna komisija izbere najboljšega po vrstnem redu. Zmagovalcu podari dečva štehvanjski venček, katerega mora v diru ujeti na svoj kij. Sledi končni obhod po štehvanjski stezi na plesišče, kjer zapleše gorenjske plese.

Po štehvanju so poročni pari zasedli prostore pri Prosvetnem domu, kjer so jih lepo postregla dekleta v narodnih nošah.

L. G.

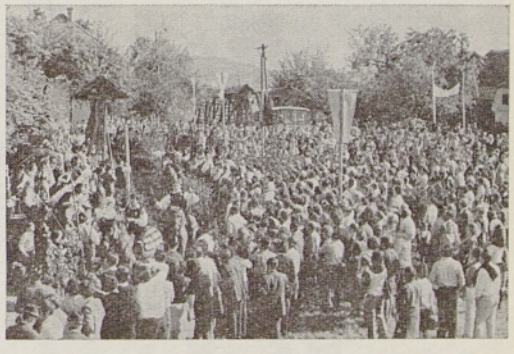

Ulica Pod gozdom v Trbovljah: danes je to že obrobje mesta

V Trbovljah še ni 360 m visokega dimnika

Eden od zemljevidov Slovenije v brošuri »Družbeni razvoj SR Slovenije 1947 — 1972«, ki je bila namenjena predvsem delegatom VII. kongresa Zveze komunistov Slovenije, prikazuje onesnaženost zraka in vodotokov v naši republiki. Na zemljevidu so štirje večji »otočki«, označeni z dvema tonoma rjave barve: Trbovlje — Zagorje — Hrastnik, Celje — Šentjur, Jesenice in Ravne na Koroškem. Največji je tisti okrog Trbovelj. Temno rjava barva pomeni »močno poškodovan gozd zaradi onesnaženja zraka«, svetlo rjava, ki je je več, pa »malo do srednje poškodovan gozd zaradi onesnaženja zraka«.

Seveda vemo, da je tako. Vemo, da je zrak v »Črnih revirjih« strupen. Vemo, da dva dimnika trboveljske Termoelektrarne bruhneta iz svojih žrel vsak dan približno 50 ton žvepla, da o drugih strupih ne govorimo. Dva dimnika, ki spuščata počasno smrt na okoliške hribovske kmetije, ki uničujeta gozd, sadno drevje, kmetijske posevke, ki škodujeta tudi ljudem, to je jasno. Strupi pač zastrupljajo.

Strup mori gozdove, sadovnjake . . .

Vemo to, že dlje. Ampak kaj moremo, pravijo nekateri. Elektriko potrebujemo, termoelektrarna mora delati, če nočemo, da bi bili v temi. Filtri? Saj so, pravijo, vsak tovarniški dimnik jih mora imeti, a kaj, ko zadržujejo le večje prašne delce, plin, ki je najbolj nevaren, pa gre skoznje v ozračje, v naša pljuča, na polja in v gozdove, kjer nemoteno mori . . . V življenjski nevarnosti je 5000 ha gozda, na počasno umiranje so obsojene kmetije v vaseh Retje, Krnica, Šavna peč, Podkraj, Dobovec, Škofja riža, Zelena trava . . . Da, tudi Zelena trava, kakšna ironija usode! Včasih, preden je žveplo bruhalo iz dimnikov termoelektrarne, je bila trava v teh vasicah in zaselkih najbrž res sočna, zelena. Jablane in hruške so spomladi normalno cvetele in jeseni rodile sad. Zdaj pa drevje cvete trikrat na leto, če ga strupeni plini sploh niso že popolnoma uničili, če se še ni posušilo: cvetijo spomladi, ko pa se pokažejo zametki prvih sadežev, listje nenadoma odpade, odpadejo tudi komaj rojena drobna, še čisto zelena jabolka. Toda drevo se še bori za življenje, zato sredi poletja spet ozeleni in cvete . . . In jeseni spet . . . Le toliko moči zbere, da ozeleni, da pokaže, da je še živo, da odpre svoje nežne popke svetu, ampak ta svet je strup, ki ga pokonča . . .

Bo okolica Trbovelj postala goličava brez zelenja, brez trave in rož in zelenih smrek? Nekako pred petimi leti, ko nova termoelektrarna še ni mogla povzročiti tako velike škode, kakršno povzroča danes, je že bilo uničenih 310 hektarov gozdov, močno poškodovanih okrog 700 hektarov in »samo« poškodovanih približno 300 hektarov. Zastrupitev ozračja se je v teh petih letih seveda močno »izboljšala« in to vse bolj postaja nevarnost ne le za gozd in travo in kmetijske pridelke, ki skoraj ne uspevajo več, pač

Trbovlje danes: v ozdaju je moderna bolnišnica

pa grozi tudi z erozijami: če strma pobočja ne bodo poraščena, bodo zelo neodporna proti eroziji. Zgodi se lahko, da zemeljski plazovi zgrme v dolino, na železniško progo, cesto, daljnovode, tudi v Savo . . .

Pogled na del novih rudarskih hiš — tudi tu se kaže visoka življenjska raven

Plinovke so svojevrstne rože

To je cvetje zla, je nekoč rekel kmet s Prapretna nekemu fotografu, ki je jeseni slikal cvetočo hruško. V Štorah, kjer že dolgo ne vdihavajo več čistega zraka, so v zadnjih letih menda začele rasti posebne rože, ki jim je plin očitno všeč. Rastlinam, ki so podobne kamilicam in ki menda ne rastejo nikjer drugje po svetu, pravijo domačini plinovke.

Se bodo pojavile tudi v Trbovljah in okolici — kot nadomestilo za ostalo, umorjeno rastlinstvo, kot spremljevalke hudo zastrupljenega ozračja?

Sicer pa je ta »temna« slika Trbovelj le ena plat medalje, to je spet res. Prehudo bi bilo zahtevati, naj termoelektrarna neha z delom. V tem primeru bi slovensko elektrogospodarstvo zgubilo preveč električne energije, prevečkrat bi bili v temi, rudniki pa brez elektrarne ne bi mogli več obratovati. V termoelektrarni porabijo namreč za vsako kilovatno uro električne energije kilogram premoga, torej je povezava rudnik — termoelektrarna nujna, življenjska.

Dimnik, ki bo visok 360 m

Rešitev, ki naj vsaj omili, če že ne odpravi trboveljsko zastrupljeno ozračje, je nov dimnik, ki bo visok, to je zdaj že

V trboveljskem okolišu živi okrog 300 rudarjev, povratnikov iz nemških, francoskih in belgijskih rudnikov. Podružnico Matice oziroma klub povratnikov vodi Peter Adlešič

sklenjeno, 360 metrov in bo torej med najvišjimi dimniki na svetu. Seveda bi moral biti že zdavnaj zgrajen, prizadeti prebivalci so sprva postavili 9. maj 1973 kot rok, ko jim strupeni plini ne bi smeli več uničevati zelenja in zdravja. Seveda so bitko izgubili, vsa stvar se je zavlekla do letošnjih spomladanskih mesecev, ko je bila odločitev o tem končno le sprejeta. V trboveljski termoelektrarni pravijo, da bi morali z izgradnjo novega dimnika začeti že v maju, da pa še niso začeli, ker da še nimajo vseh potrebnih soglasij, pa tudi financiranje tega objekta še ni rešeno. Izvajalci del, ki so že izbrani, torej čakajo. Pa ne samo oni ...

Detajl fresk na pročelju trboveljskega Delavskega doma. V njem ima svoje prostore revirska prosvetna in kulturna dejavnost

Svojevrstna kulturna pokrajina

Trbovljam pa sicer, če ne bi bilo tega nemogočega zraka, ne bi bilo kaj očitati. Kraj se hitro razvija, v zadnjih letih je močno spremenil svojo podobo, čeprav je seveda še vedno kar pojem za svojevrstno, rudarsko kulturno pokrajino, še vedno je »trboveljski rudarski revir«. Ta svojevrstna kulturna pokrajina, ki se je najbolj izoblikovala ravno v samem središču zasavskega premogokopnega področja, to je v Trbovljah, se je začela oblikovati že pred skoraj dvesto leti, ko so — konec 18. in v začetku 19. stoletja — začeli po malem kopati premog. Na veliko pa se je rudarstvo začelo potem, ko je leta 1849 po dolini Save stekla železnica, posebno pa še potem, ko se je leta 1873 osnovala Trboveljska premogokopna družba, ki je prevzela obrat. Industrije takrat še ni bilo, zato je bilo ugodno, ko so lahko premog uporabljali kot kurivo na železnici. Rudarstvo je spremenilo lice pokrajine, ogromno ljudi se je od vseh strani priselilo v Trbovlje, mnogo jih je opustilo kmetovanje, rasle so nove zgradbe, rasla so nova naselja, prave rudarske kolonije v enotnih hišah, ki so bile last podjetja ...

Danes Trbovlje prištevamo med moderna industrijska mesta. Občina Trbovlje se lahko pohvali, da ima praktično vse gospodarske panoge, čeprav seveda levji delež odpade na rudarstvo in industrijo; ti dve veji sta v občinskem gospodarstvu zastopani s 67 %. Na gostinstvo, na primer, odpade le 3 %, na kmetijstvo pa celo le 0,5 %. Med gospodarskimi organizacijami so na prvem mestu vsekakor Zasavski premogovniki Trbovlje, potem pa sledijo Strojna tovarna, Termoelektrarna, Cementarna, Rudis, Investicijski biroji Trbovlje (IBT) ... Zasavski premogovniki so lani nakopali skupno približno 700.000 ton premoga ... Povprečni osebni dohodek na zaposlenega je bil lani v trboveljski občini 2400 dinarjev, kar ni malo ...

V rudnikih Nemčije, Francije, Belgije ...

»Zdaj, ko je energetska kriza, so rudarji bolj cenjeni kot prej. Šli so za dve stopnički gor. Tisti, ki delajo v jamah, pridejo na 360 do 400 starih tisočakov, če so pridni, če delajo tudi ob sobotah in, če je treba, ob nedeljah. Zdaj kar gre, kar poglejte, nove hiše rastejo kot gobe po dežju, skoraj vse so z garažo. Takrat, ko sem jaz prišel v Trbovlje, leta 1924, ni bilo tako. Takrat so lahko gradili le tisti, ki so bili na boljših položajih. Le redkokateri delavec si je tedaj zgradil hišo.«

Peter Adlešič, ki mi je o sedanjih Trbovljah pripovedoval med sprehodom po tem rudarskem kraju in pozneje pri njem doma, je prijeten sogovornik. On vodi v Trbovljah nekakšen klub povratnikov, ki je podružnica Slovenske izseljenske matice. Teh povratnikov — rudarjev, ki so delali v glavnem v rudnikih v Franciji, Nemčiji in Belgiji, je v vseh treh revirskih občinah približno 300. Povedati je namreč treba, da je včasih število zaposlenih v rudnikih zelo kolebalo: če je bila kriza, so rudarje, od katerih so bili mnogi iz okoliških vasi in zaselkov, odpuščali. V slabih letih so v rudnikih delali tudi le po nekaj dni na teden, kar je pomenilo seveda manjšo plačo in s tem občutno poslabšanje življenjskega standarda. In v takih letih so se rudarji iz Črnih revirjev množično izseljevali, odhajali so na delo v francoske, nemške in belgijske rudnike.

»Naša podružnica se je osredotočila predvsem na dajanje pomoči tem povratnikom,« mi je pripovedoval Adlešič. »Nekateri so imeli namreč po vrnitvi domov resne težave z urejanjem svojih pokojnin. Ugotovili smo, da se na republiškem zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ti zahtevki prepočasi rešujejo. Po dve leti so včasih to reševali, marsikdo je prej umrl, preden je uveljavil svoje pravice. Potem smo se z njimi sporazumeli, da bomo te stvari mi reševali, da bomo to hitreje uredili ...«

Andrej Triler

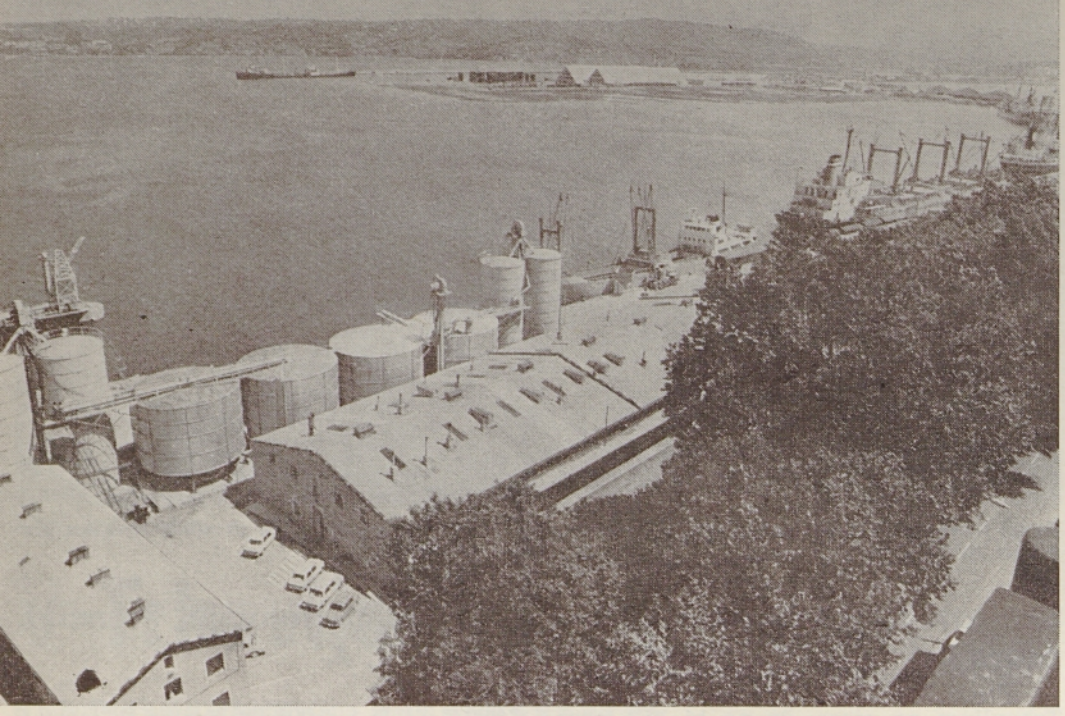

Pogled na koprsko pristanišče, ki se je razvilo na severni strani nekdanjega polotoka
Foto: Bogo Čerin

Slovensko okno v svet

Na skrajnem severu Jadrana, kjer se morje najgloblje zajeda v evropsko kopno, so se že od nekdaj križale poti narodov. Tod so se pred skoraj dvema tisočletjema valile trume rimskih vojščakov proti Srednji Evropi, tod so Kelti, Iliri in Slovani ubirali pot proti zahodu. To območje je bilo neštetokrat v zgodovini prizorišče velikih bojev. Čezenj se je valilo mnogo osvajalcev, kraji so doživljali razcvit, nekateri pa tudi svoj propad.

Starogrška pravljica pripoveduje, da so to ozemlje naseljevali Grki in da je nesrečna kraljica nimf na tem območju skočila v morje in se utopila, ker ji Zeus ni hotel podariti nesmrtnosti. Zgodovinski viri navajajo, da so tod prebivali Histri, te so podjarmili Rimljani, vse ozemlje do Soče pa so v VII. stoletju zasedli Slovenci. Sto in stoletja so se tod slovenski rodovi krčevito upirali potujčevanju. Politični zemljevid tega območja se je pogosto spreminjal. Po drugi svetovni vojni pa je dobil današnjo podobo.

Narodna pesem o Lepi Vidi je še danes polna bridke lepote. Od Tržiča, mimo Štivana in Devina, do barkoveljskih vinogradov, mimo Trsta proti Miljam je obala Lepe Vide. Leta 1945 v opojnem jutru svobode so jugoslovanski partizani uresničili sklep prvega predstavniškega telesa nove Jugoslavije, da je treba priključiti k matični domovini vse neosvobojene kraje. Zakulisna igra velesil pa je povzročila, da je obala Lepe Vide ostala onkraj meje slovenskega narodnega telesa.

V vsej svoji zgodovini so se Slovenci bojevali za svoje morje. Vedno so bili potisnjeni na obrobje, kot je zapel pesnik Anton Aškerc: »Buči morje adrijansko, bilo nekdaj si slovansko, ko po tebi hrastov brod, vozil je slovanski rod. Ko ob tebi mesta bela, naših dedov so cvetela . . .«

Čeprav so jugoslovanski partizani osvobodili vse ozemlje do Soče, so jih predstavniki velesil hoteli tudi tokrat odriniti od morja. Leta 1954 se je Jugoslavija odpovedala delu tega nekdaj strnjenega slovenskega ozemlja, da bi za ceno velike žrtve na tem območju med dvema državama in narodoma začeli cveteti odnosi razumevanja in sožitja.

Jugoslaviji je ostal kratek del obalnega morja. Ob lepem vremenu je mogoče z enim samim pogledom objeti triintrideset kilometrov dolg, z zalivi prepleten obmorski svet od Debelega rtiča do Pirana. Letos poteka dvajset let, kar so Slovenci po tisočletjih odprli svoje okno v svet. Nekdaj pretežno zaostalo ribiško kmečko območje je v tem času doživelo svoj zgodovinski preporod. Pomorsko gospodarstvo je od tod razpredlo morja široke ceste na vse kontinente sveta. V dveh desetletjih se je tu razvila slovenska riviera, ki je za mnoge evropske, obmorskih lepot žejne popotnike, postala sinonim za sodobni turizem.

Morje — to je življenje

Velika mesta so se povsod razvila ob ugodnih vodnih poteh. Obmorsko mesto Koper je bilo že nekdaj pomembno pristanišče, od koder so tovorili blago v notranjost Slovenije in proti Srednji Evropi. Ko so pred dobrimi sto leti zgradili železnico Dunaj—Trst, je nekdanje pristanišče Capres insula ali Capraria (kar pomeni slovensko Kozji otok) zgubilo svoj pomen. O pomenu tega pristanišča, ki sega po zgodovinskih virih daleč pred tržaško, govori tudi ime Caput Histrae, kot so ga imenovali oglejski patriarhi. To pa pomeni »glava Istre«. Iz tega so pozneje speljali italijansko ime Capodistria.

V dvajsetih letih, kar so bili kraji od Debelega rtiča do Dragonje po Londonskem sporazumu dokončno priključeni k matični domovini, se je njihova podoba povsem spremenila. Koper je postal za Reko drugo največje jugoslovansko pristanišče, slovenska Istra kot to območje tudi imenujejo, pa je iz nekdaj zaosta-

Kot kljun velike ladje se zajeda v morje polotok piranskega mesta Foto: Janez Mikuž

lega, revnega območja, postala eno gospodarsko najbolj razvitih delov Slovenije.
Ne le severozahodni del Jugoslavije, precejšen del Srednje Evrope je s sodobnim razvojem Kopra dobil najugodnejšo pomorsko pot na vse konce sveta. Geografska lega slovenskega dela morja pa je vplivala tudi na razvoj širšega zaledja. Poglavitne cestne prometne žile Slovenije so nekdaj tekle od vzhoda proti zahodu. Slovensko okno v svet je prometni obtok bistveno spremenilo. Nova avtomobilska cesta bo povezovala v prihodnje sever in jug republike Slovenije. Od Maribora do Ljubljane, dalje proti Postojni in Kopru, simbolično nakazuje veliko spremembo, ki jo je prineslo dejstvo, da je Slovenija z razvojem koprskega pristanišča postala pomorska dežela.
Povsod po svetu so se najhitreje razvijala mesta ob morju, do katerih je mogoče po vodni poti pripeljati blago čim bliže gosto naseljenim krajem v notranjosti. Severni Jadran ima najbližje zveze s Srednjo Evropo in v tem je tudi prednost za koprsko pristanišče.
Čeprav Koper in vse obalno območje razvija različne gospodarske dejavnosti, so na dosedanji razvoj najbolj vplivale panoge, ki so povezane s pomorskim gospodarstvom. Narodni dohodek na prebivalca je zdaj štirikrat večji kot pred dvajsetimi leti. Povzpel se je od 450 dolarjev na okoli 1800 dolarjev na prebivalca.

Ustvarjalni utrip

Nad tisoč ladij z vseh koncev sveta se letno ustavi ob pomolih koprskega pristanišča. Lani so v njem raztovorili okoli 2 milijona ton različnega blaga. Načrtna graditev pristanišča predvideva, da bi v prihodnjih desetih letih zraslo tu pristanišče, ki bo letno sprejelo do 11 milijonov ton tovora, ob novih navezih pa bodo lahko pristajale tudi do 100.000-tonske prekooceanske ladje. Že zdaj ima koprsko pristanišče okoli 160.000 m² pokritih in 200.000 m² odprtih skladišč. Veliki hladilni prostori omogočajo, da se je tu razvilo specializirano skladišče za južno sadje, od koder vozijo posebni vlaki na nekatera področja Srednje Evrope. Prihodnja leta se bo tu razvilo največje lesno skladišče v Evropi za okoli 800.000 ton, predvsem eksotičnega lesa.
Razvoj pristanišča omogoča tudi nastanek različnih industrijskih panog. Tovarna Tomos se je kot koprska industrija že predstavila svetu s svojimi motorji različnih vrst. Že v kratkem pa se bo dosedanji koprski industriji postavila na čelo predvsem predelava nafte. V kratkem bodo začeli graditi čistilnico, z zmogljivostjo okoli 5 milijonov ton nafte letno. Ob njej pa različne, na naftni predelavi sloneče panoge kemične industrije, ki ima že zdaj v tovarni Iplas svojo dobro osnovo.

Stari del Kopra je poln zgodovinskih spomenikov. Obiskovalci pa se radi ustavljajo v ozkih uličicah, ki peljejo na nekdanji osrednji trg s Pretorsko palačo. Foto: Bogo Čerin

Ob priključitvi teh krajev Jugoslaviji je mesto Koper štelo 9000 prebivalcev. Razen prenovljenega starega mestnega jedra so na obrobju zadnja leta nastala povsem nova stanovanjska naselja, tako da šteje Koper danes skupno nad 25.000 ljudi. V prihodnjih petindvajsetih letih pa računajo, da bo po urbanističnem načrtu imelo to slovensko okno v svet okoli 80.000 prebivalcev. Do takrat se bo tudi povsem zraslo z drugima dvema mestoma, to je Izolo in Piranom in bo vsa slovenska obala povezano naselje z okoli 130.000 prebivalci.

Vse širša turistična reka

Močan utrip daje Slovenski Istri morje in vse, kar je povezano z njim. Razen pristanišča in nanj navezane industrije, je v velikem razcvetu tudi ladjarstvo, saj je piranska Splošna plovba drugo največje ladjarsko podjetje v Jugoslaviji, njene ladje pa plujejo po vseh svetovnih morjih.

Obmorska lega in ugodno podnebje sta pogojevala tudi na morje navezani razvoj sodobne gospodarske panoge, to je turizma. Medtem ko Koper sam s številnimi zgodovinskimi znamenitostmi privablja čedalje več prehodnih turistov, pa se kraji južno od Kopra vse bolj uvrščajo med turistično najbolj razvite ob Jadranu. Od Izole proti južni Istri se je razvilo eno samo, več ali manj nepretrgano obmorsko letovišče. Ob slovenski obali je središče tega turističnega področja nedvomno Portorož, kjer lahko v sodobnih, pred nekaj leti zgrajenih hotelih zadovolji tudi najbolj zahtevne goste. Okoli 4500 ležiščem v portoroških hotelih bodo v prihodnjih dveh letih pridružili še okoli 1500 hotelskih ležišč v novem turističnem naselju Bernardin. V največji sezoni se mudi vzdolž slovenske riviere dnevno okoli 30.000 gostov. Ta turistični utrip pa se ne umiri niti za zimske mesece. V vseh večjih krajih imajo pokrite bazene z ogrevano morsko vodo, da je možno kopanje nepretrgano vse leto.

Most razumevanja

Razen Slovencev in prebivalcev drugih jugoslovanskih narodnosti, prebivajo na tem območju tudi občani italijanske narodnosti. Slovenščina in italijanščina sta v vsem javnem življenju enakopravna jezika, pripadnikom italijanske narodnostne skupnosti pa je omogočen enakopraven kulturni razvoj. V vseh krajih, kjer prebivajo pripadniki italijanske narodnosti (v obalnih občinah jih je vsega nekaj nad 3000), delujejo italijanske osnovne šole, razen tega pa 2 italijanski gimanziji ter še dve drugi srednji šoli z italijanskim učnim jezikom. V slovenskih šolah pa se otroci učijo obvezno italijanščine, tako da jezik ni ovira, temveč pot do sožitja med prebivalci tega območja, ki govore dva različna jezika.

Koprsko območje, to slovensko okno v svet, se je v dvajsetih letih razvilo v pomemben del slovenskega nacionalnega in jugoslovanskega gospodarskega telesa, pa tudi v most povezovanja in sožitja med dvema sosednjima državama. Dejstvo, da živi na tem območju italijanska narodnostna skupina, lahko le prispeva k takemu sožitju. Seveda ob polnem spoštovanju nedotakljivosti jugoslovanskega ozemlja. To je treba naglasiti zato, ker je v bližnji preteklosti bilo nekaj primerov, da pri sosedih vsebine teh, v minulih dvajsetih letih zgrajenih odnosov le niso povsem razumeli.

Gustav Guzej

Bizovska perica s svojim posebnim, prav za perilo narejenim vozičkom

Bizovik – vas peric

Ne vem, kako je bilo s tem drugje po svetu. Toda Ljubljančanom so desetletja prale perilo perice iz nekoč ne ravno zelo bližnje vasi Bizovik. V tej veliki vasi na obronku današnje velike Ljubljane se je pralo tako rekoč noč in dan. Bizovska perica, kdo je ni poznal! Pred seboj je potiskala voziček na dveh kolesih, ki se mu je reklo »kule«. Bil je zvrhan poln »punklnov« perila, ki ga je razvažala svojim strankam. Takšen prizor so lahko Ljubljančani opazovali še leta in leta po zadnji vojni. Vendar vse poredkeje. V sedanjih časih mora imeti človek že pravo srečo, da ugleda v gostem mestnem prometu značilno postavo bizovske perice in njen nenavadni voziček. Bizovske perice je namreč nadomestil eden izmed najkoristnejših izumov tega stoletja — pralni stroj. Ljubljančani nič več ne čakajo svojih peric, gospodinje jim nič več ne pripravljajo umazanega perila. Vsaka gospodinja ima danes svoj Bizovik doma.

Bizovskih peric pa pralni stroj ni uničil. Še vedno perejo, le da so se prilagodile času in da jih ni več toliko kot nekoč. Včasih je bila v Bizoviku perica pri vsaki hiši, v eni sami vasi jih je bilo več kot sto. Vendar ima z umazanim perilom opravka še vedno več kot petdeset Bizovk.

Vsepovsod samo perilo

To je videti že na zunaj. Komaj stopiš v kraj, že te od vsepovsod pozdravlja razobešeno perilo. Perilo visi po travnikih in med njivami, zanj so perice izkoristile late v praznih kozolcih, visi tudi pod lopami, od vsepovsod sili iz hiš para, ki diši po pranju. Tu se še pere! Le da so perice skoraj povsem opustile zasebne stranke. Sedaj perejo za gostilne, za samske domove in za brivce. V Bizoviku visijo tisoči gostilniških prtov, prtičkov in brivskih brisač. Množica perila daje kraju zanimivo in nenavadno podobo.

Le Bizovski potok, ob katerem so perice nekoč prale druga zraven druge, sameva. Na nekdanjo živahnost spominjajo zdelane deske — plohi, ki ob potoku kljubujejo času. Tudi bizovske perice so se, vsaj nekatere, modernizirale.

Poklic, ki se je zdel nekoč nenavaden, je danes odet s slavo. Perice so se znašle ovekovečene že na filmskem traku. Ena glavnih bizovskih ulic se imenuje Periška ulica.

Ena najstarejših bizovskih peric je razlagala: »Zadnje čase me je začelo matrat. Kar v glavo mi pride nekakšna omotica. Ne bom več dolgo prala... Gospodinje so jokale, ko sem jih puščala... Veste, nekaterim sem prala po trideset let, nekaterim je prala še moja mama. Pa zakaj, pa zakaj? so me spraševale. A ni šlo drugače. Mož je bil na smrt bolan. Sama sem padla in si zlomila roko. Tudi leta niso majhna...«

»Luštne« stranke

»Ste imeli veliko strank?«

»Po petdeset sem jih imela, razstresene na vseh koncih Ljubljane. O, koliko perila sem imela včasih. Po petnajst velikih punklov, pa kakšnih. Po pravici povem, da sem imela prav luštne stranke, same fine ljudi, zdravnike, advokate... Le ena je bila hudobna, žleht. Zahtevala je, da moram priti natančno ob uri. Če sem zamudila pet minut, mi

Tudi bizovski travniki so okrašeni z razobešenim perilom. Perilo daje kraju na vsakem koraku nenavadno podobo

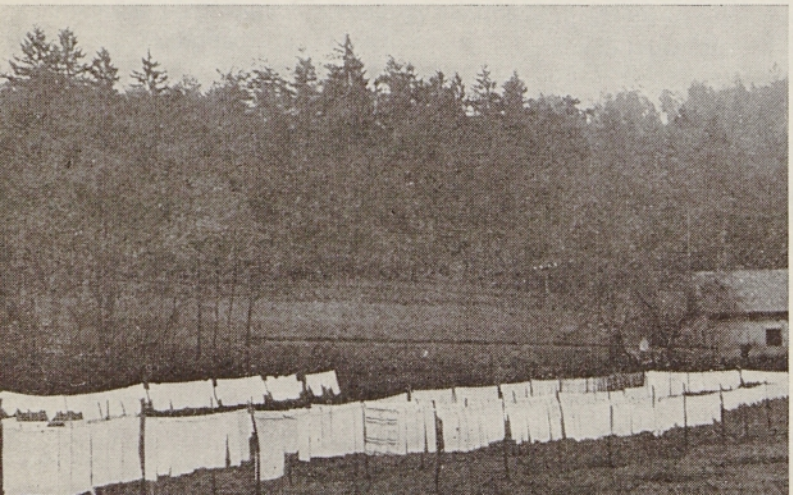

Perice so iznajdljive, pa znajo uporabiti za svoje perilo celo late praznega kozolca

Ob takšnem »pralnem stroju« so prebile vse svoje življenje bizovske perice in nešteto drugih preprostih žena. Sedaj pa je pranje »na deski« že kar redek prizor

ni odprla. Celo brat ji je rekel, da ni lepo, kar počne s perico.«

V Ljubljano je hodila vsak ponedeljek. Ponedeljek je bil namreč že od nekdaj dan peric. Ta dan so raznašale oprano perilo in odnašale umazanega. V mesto so se odpeljale s konjsko vprego že zarana. Vozove so pustile za gostilno pri Frlincu. Te gostilne že zdavnaj ni več. Potem pa so se s svojimi vozički razgubile po vsem mestu.

»Ljudje, ki sem jim prala, so mi dali navadno tudi jest,« se spominja ena izmed starih peric. »Pri Frlincu pa sem nato popila pivo ali deci vina. Jaz sem imela zares dobre stranke. Nekatere perice pa so tožile, da imajo samo take stranke, pri katerih ne dobe ničesar za jest.«

Kako pa je teklo doma, v Bizoviku? Prale so ob vsakem vremenu, ob Bizovskem potoku so se razvrstile druga zraven druge. Pri pranju so uporabljale večidel milo, še prej pa bukov pepel.

K potoku so šle zgodaj zjutraj in so prale vse do večera. Kadar je pozimi potok zaledenel, so led razbile kar s sekirami. Le enkrat jim je potok do dna zamrznil. Med delom so popile kakšen vroč čaj in kakšen liker, da so na mraz pozabile. Pa pele so veliko. Vse so si izmislile, samo da so na mraz pozabile. Pa smejale so se, čeprav so imele vse roke zledenele.

Ostarele perice pripominjajo, da današnja mladina vsega tega ne ve. Vprašanje pa je, če bodo mladi tudi učakali takšno starost, ko niso prav nič utrjeni...

Poklic perice hitro izumira

Mlajše bizovske perice so svoje delo modernizirale. Med najbolj zaposlenimi pericami je nekaj več kot štiridesetletna Marija Petrca. Perica je bila tudi njena mama Francka, perica je bila tudi njena stara mama Jožefa. A njena hči ne bo več perica. V šole hodi. »Da bi morala tako garat kot jaz, bog obvari,« pravi njena mati. Tako hči kot sin ji pri delu pridno pomagata.

Marija Petrca pere gostinsko perilo za ljubljansko Šestico in za njene obrate. Najbolj umazane cunje še vedno opere v potoku, vse drugo pa v pralnici. Od strojev si je za sedaj omislila le likalni stroj, ki ji zelo koristi. Razmišlja pa tudi o velikem pralnem stroju, ki pa je na žalost tudi zelo drag.

Večina bizovski peric pere danes za gostilne. Le kakšne stare perice imajo še zasebne stranke, večidel upokojence, ki si ne morejo ali nočejo kupiti pralnega stroja. Bizovske perice so konjsko vprego že zdavnaj zamenjale z avtomobili, večidel s popularnimi malimi fički. Večina mlajših bizovskih peric je zato že zdavnaj naredila vozniški izpit. Treba je iti s časom naprej. Ročni vozički na dve kolesi pridejo prav samo še za razvažanje perila po domačem dvorišču.

Čas pranja se je skrajšal. Nekoč je bilo treba oprati perilo v enem tednu, sedaj kar v dveh dneh. »Bolj napeto je kot prej, prej si imel vsaj kakšen praznik, sedaj nimamo ne državnega ne cerkvenega. Tudi za Novo leto za nas ni praznika. Umazanih prtov je še več kot običajno... Že včasih je bil to hud zaslužek in je hud še danes...« razlagajo perice.

Delati začno ob petih zjutraj, vsaj tiste, ki žive od tega in delajo po potrebi tudi do polnoči. Cene za pranje se jim zde prenizke, perilo pa preveč umazano. Gostilniški prti se menda najbolj umažejo od golaža. Takšne madeže spravi ven le sonce.

Mlajše perice se počasi, a vztrajno modernizirajo. V pralnem stroju ne vidijo svojega konkurenta, ampak pomočnika. Najhujšo umazanijo pa je treba tako in tako še vedno oprati z rokami.

Poslednje bizovske perice menijo, da bo njihov poklic že čez malo časa izumrl. Mlade se raje odločajo za službe kot za naporno delo z umazanim perilom.

Ljubljančani v preteklosti niso kaj prida vedeli, kje je Bizovik. V zadnjem času, ko se duše v slabem zraku in gostem prometu, so vrgli oči tudi nanj, saj je to v resnici čeden in pripraven kraj, blizu Ljubljane in vendar zunaj mesta, obdan z gozdom in s širnimi polji. V vasi je vsepovsod veliko vode, hudo mehke vode, pravijo perice, mehkejše kot drugod. Prav ta mehka voda je bila menda vzrok, da je Bizovik nekoč v preteklosti postal vas peric.

Janez Kajzer

Suhovršnikova kmetija

V gosteh pri Suhovršnikovi mami

Kmečka trdnjava na Suhem vrhu

Letos mineva 30 let, odkar je bila osvobojena Zgornja Savinjska dolina, največje področje na Štajerskem. V tistih hudih časih, ko je bil človek človeku volk in ko je šlo za obstoj slovenskega naroda, so bile hribovske kmetije na Štajerskem noč in dan, skozi vsa štiri leta na stežaj odprte partizanom.

Ena takih kmečkih trdnjav, ki je dajala zatočišče in hrano od neprestanih hajk in borb utrujenim in lačnim borcem je bila Suhovršnikova kmetija na Suhem vrhu nad Novo Štifto. To kmetijo smo obiskali, bili njeni gostje in se pogovarjali s Suhovršniki treh rodov.

Enaindvajset otrok je rodila, štirideset let podpirala tri vogle hiše, a je kljub temu še bilo dovolj prostora v njenem srcu za številne partizanske kurirje in druge borce, ki so domala vsako noč prihajali v njeno hišo.

Čas se je medtem odmaknil, otroci so odrasli, odšli od doma ter si spletli vsak svoje družinsko gnezdo, Suhovršnikova mama pa je ostala sveža in krepka, skoraj takšna, kot so jo poznali in vzljubili vsi, ki jih je spremljala in gostila.

Vedra je ob svojem nedavnem rojstnem dnevu na pragu prvega maja pričakala vseh svojih 32 vnukov ter jih po vrsti objela. Obsuli so jo s cvetjem in poljubi, pač zato, ker jo imajo radi. Bil je to, kot vsako pomlad, praznik na Suhovršnikovi kmetiji. Ženske so dva dni cvrle in pekle, mladi gospodar Franci pa je venomer hodil v klet po pijačo.

Mi smo obiskali Suhovršnikovo kmetijo ter pokramljali z domačimi nekaj dni prej, v času, ko so cvetele češnje in so zeleneli macesni za hišo. Bil je lep dan, Menina planina, Špehov grič in drugi vršaci Savinjskih Alp so blesteli v soncu.

Ena največjih kmetij v okolici

Čeprav so Suhovršniki po zadnji vojni izgubili precej zemlje, je njihova kmetija na Suhem vrhu še vedno ena največjih. Nad vežnimi vrati mogočne hiše, ki je prava kmečka trdnjava, še danes visi zvon, s katerim je gospodinja klicala posle na kosilo in večerjo.

Ker hiša stoji na hribu, se je zvonjenje slišalo do še tako oddaljenih senožeti. Danes je zvon le še za zabavo otrokom, ki se kakšenkrat poigrajo z njim, gospodinja pa ga le redkokdaj še uporabi.

Ko smo od hoje navkreber zasopihani obstali pred hišo, je na dvorišče pripeljal mladi gospodar Franci traktor. V hlevih je stopicala živina in se stegovala za krmo. V veliki, svetli kuhinji, v katero smo vstopili na povabilo gospodarja, je snaha Gelca kuhala kosilo. Ob njej so trije otroci sedeli na zaboju za drva, bingljali z nogami in nas zvedavo opazovali.

Sredi kuhinje sta se v enakomernem ritmu vrtela dva kolovrata, kar se tudi v hribovskih domačijah že redko vidi. Za prvim je sedela Suhovršnikova mama, za njo pa mati snahe Gelce. Ženski sta spretno v rokah sukljali volneno nit, ki se je navijala na vretenih.

»Ko se bo začelo delo na senožetih in njivah, za prejo ne bo več časa,« je dejala Suhovršnikova mama in se nam nasmehnila ter hkrati naročila snahi, naj brž vrže klobaso v lonec. Opazovali smo jo. Čeprav je že v letih, na njenem obrazu ni gub, oči so še žive in spomin ima svež, kot bi se vse tisto, o čemer pripoveduje, zgodilo včeraj in ne pred tridesetimi leti.

Vsega se je spominjala, od prvega obiska skupine partizanov leta 1942 do tragičnega dogodka, ko so ji Nemci v grapi ustrelili prvega moža Janeza. Bil je to hud udarec za mater s številnimi nedoraslimi otroki, a ga je pogumno prenesla in poznejši čas je zacelil rane.

»Ker sem ostala na veliki kmetiji sama z otroki, sem se poročila drugič. Vzela sem Matijo, brata pokojnega moža Janeza, ki je sicer že ves čas delal na kmetiji.«

S prvim možem sta imela 12 otrok, z drugim 9, skupaj 21. Nekateri so pomrli kmalu po rojstvu in tako danes živi še 13 otrok. Večinoma so poročeni, imajo otroke, s katerimi ima Suhovršnikova mama veliko veselje. Srečna je, da se je življenje uteklo na pravi tir in da njen rod zlepa ne bo izumrl.

Spomini ne zbledijo

V dolgih zimskih večerih, ko Suhovršnikova mama v svoji kamri zaman čaka spanca, prihajajo v goste spomini. Zamiži, pa jih vidi, vseh 21 otrok, tudi tiste, ki so jih odnesli v krstah iz hiše, pa sina Jurčka, ki ga je do smrti povozil avto.

Potlej je tu prvi mož Janez. Postaven in golorok stopa za plugom, prikazujejo se ji partizanski kurirji, borci, komandanti, cele brigade, ki jih je nič kolikokrat nahranila ter jim ponudila toplo izbo.

Kakšenkrat se ji zazdi, da v vetru, ki divja okrog vogalov, sliši Krznarjevega Slavka, partizana, kako igra na harmoniko, zaznava pronicljiv smeh Maroka, španskega revolucionarja in borca, ki je padel v borbah leta 1944, tu so intendant četrte operativne cone Lipah pa Kveder, Stane Rozman in številni drugi komandanti in komisarji. Cela galerija je teh obrazov in v njenem spominu so vsi enaki. Potlej se zave, brede po spominu in računa ter ugotavlja, kdo še živi in kdo ne, kateri borci jo obiskujejo.

So pa tudi veseli spomini, kot na primer tista reč o volu, ki je bil namenjen za večerjo partizanski brigadi, pa je

kuharjem pobegnil pred nosom in jo ucvrl čez drn in strn v bližnjo hosto. Borci so z dolgimi obrazi gledali za pobeglo večerjo, kuharji in intendanti pa so se pognali za volom.

Po debeli uri so ga slednjič ujeli in privedli kuharjem, ki so ga končno zaklali in odrli ter skuhali partizanski golaž. Bili so tudi zimski večeri, ko je sneg zametel vse poti in so Nemci ždeli spodaj v dolini. Če je skupina partizanov pririla na hrib, so potlej plesali do zore.

Med partizani, ki so se udomačili pod Suhovršnikovo streho, je bil tudi Ivo Zupanc. Njegov tovariš Slavko Krznarjev ga je neke noči prinesel vsega onemoglega in ranjenega na Suhovršnikovo kmetijo. Suhovršnica se je zavzela zanj, kot bi šlo za sina in Ivo si je ob skrbni negi presenetljivo hitro opomogel. Danes je Ivo pri Suhovršnikih kot doma.

Nemci ustrelijo gospodarja

Bil je december leta 1944. Mraz je tipal do kosti, snega pa ni bilo. Dan pred novim letom so se na Suhovršnikovo dvorišče natepli Nemci. Domači so opazili, da niso prišli s poštenimi nameni. Stikali so po shrambah, odnašali živila, končno pa so zapovedali gospodarju: »Ti, Janez Suhovršnik, boš šel z nami!«

»Ne, samo tega ne,« je zajokala Suhovršnica. »Otroci potrebujejo očeta, jaz moža, grunt pa gospodarja.« Nič niso zalegle prošnje in gospodar je moral z njimi. Suhovršnica se je z otroki zatekla v kuhinjo in tam so se tolažili, da bodo nemara očeta izpustili.

»Celo noč nismo zatisnili oči,« se dogodka sedaj spominja Suhovršnikova mama. »Prisluškovala sem vetru, ki se je zaganjal v vrata in okna in upala, da se bo Janez vrnil. Pa se ni. Naslednje jutro sem se odločila, da ga bom sama poiskala v dolini.«

Ko je opravila v hlevu, se je pražnje oblekla, otroke nasitila in stopila v vežo.

»Mati, kam greste?« so jo vprašali otroci.

»Po očeta v Novo Štifto. Doma ostanite v kuhinji in popazite na živino,« jim je naročala.

»Tudi mi gremo po očeta!« so pribili otroci. Suhovršnica je pomislila in končno odločila: »Naj bo, s sabo bom vzela Geliko. Franceta in Ludvika, ostali pa doma. Slednjič sta odšla še dva.«

Otroci so se prijeli za roke in z materjo so jo po bližnjici mahnili v dolino. Suhovršnica je potrkala na vrata nemške komande.

»Kaj bi rada, ženska?« so jo vprašali. Povedala je, da so ji odgnali moža in da ga zahteva nazaj.

»Tvojega moža ni tukaj!« je pribil uniformiranec za mizo ter zapovedal: »Pojdite. Tu nimate kaj iskati!«

»Ne gremo nikamor. Mož mora biti nekje pri vas,« je vztrajala Suhovršnica.

»Vrnite nam očeta!« so v zboru rekli otroci.

»Ven se poberite!« je odsekal Nemec. Mati je prijela otroke in potlej so odhajali domov v hrib molčeči, s tesnobo v srcih. Ko so se vzpenjali skoz gozd, so Suhovršnico popadli porodni krči. Stiskala je zobe in pospešila korake. Otroci pa, kot bi slutili materino veliko stisko, so se je držali za krilo in hiteli navkreber.

Doma se je Suhovršnica zaprla v kamro in rodila sina. Naslednje dni ni mogla iz hiše in tako se je 12-letni sin Janez odločil, da bo sam odšel iskat očeta. Dva dni je kot izgubljen taval po okoliških hostah in globačah ter senožetih in klical očeta.

Na ušesa mu je prihajal odmev, očetovega glasu pa ni bilo. Tretji dan, ko se je že odpravljal domov, ga je našel na Sedlski gmajni. Ležal je s prestreljenimi prsmi — mrtev.

Suhovršnikova mama še danes, ko utegne, s pridom uporablja stari kolovrat

Nekaj časa je stal ob očetu brez besede, potlej pa je presunljivo zajokal in stekel z bolečino v srcu povedat materi, da očeta ne bo več. »Ko sem ležala v kamri in zaslišala Janezov jok, sem takoj vedela, da je mož mrtev,« je dejala Suhovršnikova mama, ko nam je razkrila to za njo in otroke tragično izgubo.

Janeza Suhovršnika Nemci niso ustrelili samega. Z njim je bil tudi njegov brat, ki pa je po čudnem, lahko bi rekli srečnem naključju ostal živ. Ko so zaregljale brzostrelke je padel tudi drugi Suhovršnik, vendar je bil ranjen le v roke.

Ker je vedel, da ga bodo ubili, če bo kazal znake, da je še živ, je obležal negiben. Ko so Nemci odšli v dolino, se je dvignil ter z zadnjimi močmi nekako privlekel do najbližje Požarjeve kmetije. Tu so ga obvezali in poskrbeli zanj.

Mladi Suhovršnik hodi po očetovih stopinjah.

Sedanji gospodar Franci Suhovršnik se je z obema rokama spoprijel z gruntom. Nabavil si je traktor in priključke in tako opravi vsa težaška dela sam. Sicer pa na Suhem vrhu ni več dovolj ljudi za delo. Mladi so večinoma odšli v dolino iskati bel kruh.

Kar so nekoč opravile volje vprege, sedaj naredi traktor. V hlevu je obdržal le par delovnih konj, sicer pa je usmerjen v intenzivno govedorejo. Za zdaj ima 12 krav in teličk.

Ko bo pozidal in preuredil hlev na izplakovanje, bo pridobil še nekaj stojišč. Krme zrase dovolj pa tudi paše živina ne strada. S tem, da so zgradili nekatere nove ceste Suhovršnikova kmetija ni več odrezana od doline kot nekoč.

Mlada Suhovršnika vsak dan odpremita izdatne viške mleka, precejšen dohodek pa imajo tudi od mesa in lesa. »Delo na hribovski kmetiji je še vedno trdo, vendar ima življenje tu zgoraj tudi svoj čar,« je dejal Franci Suhovršnik.

Lojze Trstenjak

Slovenec iz Baošićev v črnogorskem primorju

Edinstveni muzej starega kapitana

Nepoučenemu obiskovalcu, ki bi si ogledal muzej upokojenega kapitana Miroslava Šturmberta v Baošićih, bi zaman dopovedoval, da je vse čudovite in dragocene predmete z vseh koncev sveta zbral en sam človek, saj je v skrivnostno lepi stari hiši v Baošićih vloženega dela in truda vsaj za tri človeška življenja, ne pa za eno samo, pa čeprav dolgo.

»Ja, človek mora delati, sicer mu je dolgčas,« se brani vitki in živahni kapitan, ki se že krepko spogleduje z 90 leti, česar mu pa prav gotovo nihče ne bi prisodil.

»Samota je tista, ki te prisili, da se vsega naučiš. Če si pa še trmast zraven, kot sem jaz, moraš uspeti. Najprej ne znaš, potem se pa naučiš.«

Miroslav Šturmbert se je v prejšnjem stoletju rodil v neki vasici blizu Šmarja pri Jelšah. Vse na tem ljubem svetu ga je zanimalo, vsega se je lotil. Po maturi naprej ni vedel, kaj bi, potem se je v trenutku odločil in »zaplul« v pomorstvo, čeprav do takrat sploh še ni videl morja. Odločilno je bilo hrepenenje po daljnem svetu, pa pustolovska kri in zbirateljska strast, ki sta ga spremljali vse življenje. Potem se je petintrideset let klatil po svetu, preživel prvo svetovno vojno na morju in skupaj s komandantom potopil največ sovražnih ladij.

Z vseh svojih potepanj je pridno nosil spominke. No, ne take navadne spominke, kot jih prinašajo turisti, ampak dragocene, redke predmete, ki so mu jih bodisi podarili ali pa jih je precej poceni kupil od domačinov z vseh vetrov sveta. Kmalu je bilo te »šare« toliko, da jo je bilo treba nekam spraviti. Stari kapitan se je spomnil lepe, nekaj sto let stare hiše v prelepih, bujno zelenih in od hrupa odmaknjenih Baošićih, ki je bila naprodaj in to še zelo poceni, saj je nihče ni maral, ker je v njej hudo strašilo. Kupil jo je.

»Po upokojitvi sem imel 40 let časa in sem najprej preuredil hišo zunaj, potem pa še znotraj. V glavnem sem delal sam. Tale slovenski kotiček sem rezbaril okoli petnajst let, steber in ograja v veži so mi šli pa hitreje od rok, ko sem bil že vajen. Veliko dela je bilo z urejanjem predmetov. Precej stvari mi je manjkalo, pa sem jih kar sam naredil.«

Naj naštejem nekaj predmetov, ki jih je sam naredil: lestenci iz krmilnih kolesa, vdelanih v baker, okrasni stebri, makete ladij, ki so fotografski posnetki pravih, naslikal je številne slike, za katere bi dal človek roko v ogenj, da so izpod čopiča kakega srednjeveškega slikarja, napisal je knjigo »Kletev coprnice Špele«, ki jo je tudi sam ilustriral, zraven si je pa še sam kuhal, šival in pral.«

— Zakaj se pa niste poročili?

»Nobena me ni marala. Neznansko dolgočasen človek sem in nobena ni zdržala dolgo z mano. Za eno sem tudi kupil tole hišo, pa jo je pobrisala z manj dolgočasnim, kot sem jaz in potem sem hišo preuredil kar zase. Sicer pa še ni čisto gotova. Šele 25 let jo preurejam. Sčasoma jo bom že dokončal,« se šali ta živahni in zagonetni podmorničar, polkovnik in aviatičar.

Naj naštejem vsaj del prečudovite kapitanove zbirke starih dragocenosti, ki jo je sploh nemogoče oceniti. Veliko starih milijonov bi moral odšteti tisti, ki bi jo hotel kupiti, pa še taka množica denarja mu ne bi pomagala — trmasti kapitan sploh noče ničesar prodati. Tu so stoletja stare knjige, orožje, kakršnega ni moč nikjer več najti, amfore, dragocene preproge in pregrinjala, od katerih ena sa-

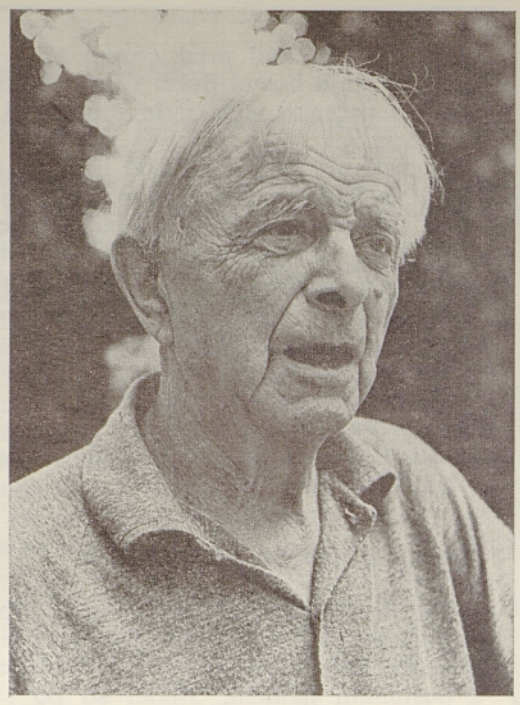

Toliko dela me še čaka, ne vem če bom utegnil vse postoriti

Maketa stare ladje — fotografsko natančen povzetek

Okraski s potopljene podmornice

ma velja celo premoženje, pohištvo iz stare podmornice, rezbarija na stopnišču s stare, potopljene avstrijske fregate, miza iz kapitanove kajute, stari okrasni predmeti z vseh koncev sveta, obleke, slike, lobanje. Na vprašanja, od kod je prinesel to in ono, pa skrivnostno molči.

Ni čudno, da so se tatovi polakomnili tega bogastva. Najprej so ga med vojno oropali Italijani, ki so odnesli precej orožja, po vojni pa čisto navadni tatovi, ki so njegovi zbirki naredili precejšnjo škodo. Stari kapitan se je tako razjezil, da je takoj izdelal bombo, ki jo ima pripravljeno za podobne obiskovalce.

V stanovanju ima tudi povsem originalna vrata podmornice, za njimi pa ne tiči nobena skrivnost, ampak moderno stanovanje, ki si ga ureja njegova nečakinja z možem.

Presenečenj pa še ni konec. Sprehajava se po bujnem in tihem vrtu, kjer je prijetno hladno. Kapitan se pritožuje, da je zadnja leta vrt malo zanemaril, meni je pa prav tak, divji všeč. Na koncu posestva v hribu stoji bela visoka in ozka stavba.

»Tistole je pa moj mavzolej. Še ni povsem dograjen, saj se ne mudi tako, ker še ne utegnem umreti. Moram priznati, da se zadnje čase zelo navdušujem za kremiranje, ki je še najbolj čist postopek.«

V Slovenijo kapitan le redkokdaj zaide. Polnih štirideset let je že v Baošićih v črnogorskem primorju, slovenščina mu pa še zmeraj tako gladko teče, kot da je šele včeraj odšel od doma. Veliko bere, naročen je na nekatere slovenske publikacije, dopisuje si z znanci, prijatelji.

»Zmeraj mi manjka časa,« vzdihuje. »Upam, da bom dovolj dolgo živel, da bom vse postoril, kar sem si zadal. Potem me pa lahko pridete obiskat v mavzolej, če me ne bo v žari na kaki polici v muzeju. Pa še ne tako kmalu,« še pomežikne ob slovesu.

Kapitanov muzej je odprt za javnost. Ne morete zgrešiti. Vsak otročaj v Baošićih vam ga bo pokazal s prstom, če vprašate po starem kapitanu. Vesel vas bo. Vi pa navdušeni in očarani.

A. D.

Ustava v prevodih

Nova ustava SFR Jugoslavije je izšla tudi v vrsti tujih jezikov: v angleškem, ruskem, francoskem, španskem, nemškem in arabskem. V publikacijah, v katerih so izšli omenjeni prevodi naše nove ustave, je poleg drugega objavljen tudi ekspozé predsednika ustavne komisije in bivšega predsednika zvezne skupščine Mijalka Todorovića. Ustavo SFRJ so v angleškem jeziku natisnili 10.000, v ruskem, francoskem in nemškem jeziku po 4.000 in v španskem ter arabskem po 3.200 izvodov.

Po domačih krajih

V Radencih so v lanskem letu načrpali približno devetkrat toliko mineralne vode, kot v letu 1960. Takrat so s to vodo napolnili 23 milijonov litrskih steklenic, v letu 1973 pa že 206 milijonov. Zdravilišče Radenska je tako največji proizvajalec mineralnih vod v Jugoslaviji, saj s svojo slatino pokriva 42 odstotkov jugoslovanskega trga z mineralnimi vodami. Po svoji proizvodnji pa se tudi uvršča med največje tovrstne proizvajalce na svetu. Po količinah mineralne vode, ki jo napolni v steklenice, je zdaj na četrtem mestu na svetu. Mineralno vodo nalivajo v šestih polnilnih strojih, ki so v Boračevi, Petanjcih in Radencih. Zmogljivosti teh strojev so od 4 do 18 tisoč steklenic na uro. Tako napolnijo dnevno po 900 tisoč do milijon steklenic. V Radencih pa tudi predvidevajo povečanje svojih zmogljivosti. Zato so začeli graditi nov objekt, ki bo stal 400 milijonov dinarjev in ki bo imel štiri polnilne linije. Zgrajen bo predvidoma do leta 1978. V tem novem obratu bodo lahko napolnili po 72 tisoč steklenic na uro.

V Lendavi je leta 1934 začelo izhajati glasilo KPJ Ljudska pravica. Ob štirideseti obletnici začetka izhajanja Ljudske pravice, katere prvi urednik je bil pisatelj Miško Kranjec, bodo zato v lendavski in soboški občini med 17. in 22. septembrom letos velike slovesnosti. Pokrovitelj praznovanja bo centralni komite Zveze komunistov Slovenije, sodelovali pa bosta na njem tudi časopisni podjetji Delo in Komunist. Osrednja slovesnost bo 22. septembra v Veliki Polani, kjer bo slavnostni govor imel predvidoma Edvard Kardelj.

V Kamniku ima zborovsko petje že devetdesetletno tradicijo. Moški pevski zbor Lira dosega zato velike uspehe tako doma kot na tujem. Zbor, ki šteje dvaintrideset članov, vodi prof. Samo Vremšak, ki je tudi vokalni solist ter je tako dodobra seznanjen s pevsko tehniko. Razen njega ima zbor več dobrih, šolanih pevcev, o katerih je v poročanju glasbenih kritikov zaslediti veliko pohvalnega. C. Budkovič je, na primer, ob koncertu Lire konec maja zapisal med drugim: »V splošnem prevladuje lirični, opazno mehki izraz; zbor hoče izpovedovati globlje doživljanje in ne išče cenenih efektov in dramatično pretiranih čustvenih izlivov. Izogiba se pretiravanj v fortissimih, čeprav zvenijo tudi ti, kadar jih zbor uporabi — zvočno polno. Glasovna zlitost je dosežena . . .«

Tudi letos pričaka vse skupine izseljencev, ki z letalom pridejo na letališče Brnik, naša skupinica dveh Gorenjk v lepih narodnih nošah in harmonikar Tone. Ob veselih zvokih slovenskih narodnih viž se marsikdo zavrti že na letališču. Ena izmed prvih letošnjih skupin je bila tista, ki je spremljala ameriški poročni par na letošnji »Kmečki ohceti«. Ameriška nevesta in ženin sta se za spomin tudi fotografirala v krogu slovenskih narodnih noš.

V Sloveniji 85 tisoč krvodajalcev

Po krvodajalski kulturi sodimo Slovenci v sam svetovni vrh: pred nami so le Finci. Lani je prišlo na transfuzijske postaje kar 85 tisoč krvodajalcev, kar pomeni, da je svojo kri prostovoljno in brezplačno daroval svojemu sočloveku sleherni dvajseti prebivalec Slovenije.

Povpraševanje po krvi narašča iz dneva v dan povsod po svetu. K temu prispeva tako porast cestnega prometa in s tem vse večje število prometnih nesreč, kot po drugi strani tudi napredek medicine. Zato je marsikje po svetu pogosto zapaziti pomanjkanje krvi v bolnišnicah. Nič kolikokrat je tudi najti primere, da je zaradi tega pomanjkanja potrebno prestaviti operacije za nekaj dni pozneje, ali tudi, da kakšen pacient umre, ker mu ne morejo pravočasno zagotoviti kri. Pri nas pa krvi v bolnišnicah še nikoli ni zmanjkalo, prav tako pa se tudi še ni primerilo, da bi nam zavoljo pomanjkanja krvi umrl kak pacient.

Pot do omenjenih 85 tisoč krvodajalcev v minulem letu je bila dolga in polna prizadevanj. Med začetkom junija 1945 in koncem decembra 1952 je imel zavod za transfuzijo registriranih le nekaj manj kot devet tisoč krvodajalcev. Iz leta v leto pa je njihovo število naraščalo ter jih je bilo leta 1970 že več kot 76, lani pa, kot smo že omenili, 85 tisoč. Takšno povečanje števila ljudi, ki so s svojo krvjo pripravljeni prostovoljno in brez slehernega plačila reševati življenja in zdravje drugih, je hkrati tudi sad dela in prizadevanj neštetih aktivistov Rdečega križa ter odlične organizacije zbiranja krvi.

Počitnice pri gorjanskem kmetu

»Turizem mi pomeni stik s svetom in dodatni dohodek,« pravi Malka Stanovnik iz Vinharjev

Veter se lovi v rogovile stare lipe, vse naokrog veje vonj po smrekah in pravkar pokošeni travi. Tišina in mir vladata na samotni kmetiji vrh Vinharjev v škofjeloškem hribovju 665 m nad morjem. Pogled nosi daleč naokrog po zelenih gozdovih Todraške grape, Pasje ravni, Mladega, Starega vrha vse do Blegoša in modre sivine oddaljenih Julijskih Alp. Smo pri Brdarju, naprednem kmetu Vinku Stanovniku, enemu od tistih kmetov, ki se je na posodobljeni kmetiji lotil tudi turizma oziroma kmečkega turizma.

»Začeli smo pred petimi leti. Prisluhnili smo izletnikom, ki so se tu ustavljali in porekli: Pri vas je tako lepo, da bi kar ostali. Hkrati so o kmečkem turizmu začeli govoriti tudi v škofjeloški občini. In smo poskusili,« je pogovor načela Malka Stanovnik, gospodinja, ki je v belem predpasniku prišla iz hiše, od koder se je slišalo vriskanje.

Ohcet po naročilu

»Ohcet imamo,« mi je pojasnila.

Vendar to ni bila domača svatba, saj so Brdarjevi otroci še vsi samski, temveč je bila to ohcet dveh iz mesta. Zadnje čase namreč ljudje radi naročajo svatbena kosila in večerje kar pri kmetih, ki se sicer ukvarjajo s turizmom in znajo ravnati z gosti.

Za turiste so Brdarjevi preuredili nekdanjo preužitkarsko hišo. V njej je bife, kmečka soba in nekaj turističnih sob. Preostale sobe pa imajo v hiši, v kateri živijo sami. Vsega skupaj štejejo njihove prenočitvene zmogljivosti, če se izrazim po hotelsko, 12 ležišč.

To so preproste sobe, katere so Brdarjevi opremili, kakor so vedeli in znali.

Najrajši imajo sobo s starim pohištvom

»Gostje pa imajo najrajši tisto sobo, v katero smo postavili staro pohištvo,« je povedala gospodinja. Tako so ti kmečki ljudje prišli do spoznanja, da imajo ljudje iz mesta radi kaj takšnega, česar v mestu nimajo. Stanovnikovi so si najeli nekaj posojila in v kratkem nameravajo preurediti dnevno sobo v pravo kmečko sobo in se lotiti še več malenkosti, da bo gostom prijetneje in da se bodo počutili zares na kmetih.

Sezona traja vsega skupaj tri mesece. Lani se je pri Brdarju mudilo skoraj petsto gostov. Šteti so tudi izletniki, ki ne ostajajo tako dolgo kot penzionski turisti.

»Največkrat so pri nas teden dni, deset, 14 dni pa tudi tri tedne.«

— Kakšni ljudje zahajajo k vam na počitnice?

Brdarjeva hiša za goste

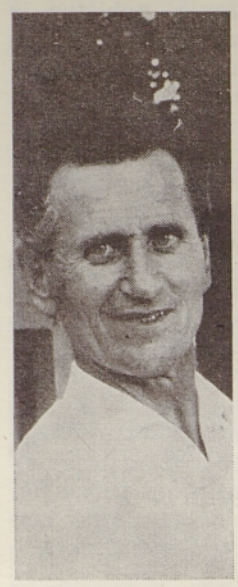

Vinko in Malka Stanovnik

»Večinoma so to starejši ljudje ali ljudje z otroki. Imamo zdravnike, upokojence, profesorje. Največ jih je iz Ljubljane pa tudi iz Beograda. Tujcev je bilo le malo: nekaj Nizozemcev in italijanski par.«

— Kaj gostje počenjajo v tej samoti?

»Hodijo na dolge sprehode, na bližnji Bukov vrh, k Sv. Urbanu, na Pasjo ravan; se sončijo, berejo, posedajo pod lipo. Ja, nekateri pa se lotijo celo kmečkih opravil. Za rekreacijo, pravijo.« Tako pride k njim gostja iz Nizozemske, ki najrajši dela v hlevu. Celo hlev jim pometa.

Močnik in klobase iz zaseke

— Kaj pa počenjajo gostje, če je mraz in dežuje?

»Gledajo televizijo, kartajo, berejo. Takrat vključimo centralno ogrevanje,« je povedala gospodinja.

— Kaj jim kuhate?

»Domačo hrano. Zelenjavo, meso, ajdove, koruzne žgance, kislo zelje, kislo mleko, štruklje. Tudi močnik. Najrajši pa imajo klobase iz zaseke in domačo salamo.«

Gospodinja je povedala, da se skoraj vsak gost pri njih nekoliko poredi. Kuha vsem enako, le včasih se kak gost spomni in naroči kaj drugega. Brdarjevi materi pomaga njena sestra in hči Vita, ko se popoldne vrne z dela v Škofji Loki, kjer dela v gostinstvu.

— Poleti vam verjetno ves čas vzame delo s turisti. Kdo pa potem dela na polju?

»Na polju je zelo malo dela. Žita ne sejemo, krompirja le zase. Delo je le z zelenjavo, silažno koruzo in nekaj korenja za prašiče, katere gojimo tudi le zase in za turiste.«

— Kdo opravlja živino?

»Mož in sin. Če sina ni (ta obiskuje srednjo veterinarsko šolo v Ljubljani), potem pomolzem krave, seveda na stroj. Včasih nekoliko pomagam pri košnji, saj kosilnica ne more vsega pokositi. Ostanejo le meline in te pokosimo na roke.«

Sodobna kmetija privlačna tudi za mlade

V okolici Brdarjeve kmetije je že sedem preusmerjenih kmetij. Razdelili so si prevažanje mleka. Tako pride na vrsto vsak dan eden. Sicer pa so vsi kooperantje škofjeloške kmetijske zadruge, kamor oddajajo svoje pridelke in kjer dobivajo umetna gnojila, škropila in strokovno pomoč.

»Proizvodnjo načrtujemo skupaj s strokovnjaki iz zadruge,« je dodal gospodar, »in s tem načinom sodelovanja smo kmetje tako zadovoljni kot še nikoli.«

— Kaj pa kaj mladi pravijo na ves ta napredek, ki prodira v škofjeloško hribovje?

»Mladina nič več tako ne tišči v dolino kot pred leti. Zdaj že bolj gleda na dom, saj kmet postaja vse bolj in bolj spoštovan in mu dobro gre, če je priden in napreden,« je dejala gospodinja.

In pri Brdarjevih so napredni, sicer gospodinja ne bi imela časa za turiste. Poletje je tu. Precej sob je že rezerviranih za njihove stalne goste, kot je Titov osebni zdravnik in 94-letna profesorica iz Ljubljane, za katero so letos postavili klopco v brezovem gaju ob obronku smrekovega gozda.

— Imate stalne goste; vendar verjetno to niso vsi?

»Ampak stalni gostje so najpomembnejši, saj nam prav ti pripeljejo še največ novih gostov in ti spet svoje znance. No, nekaj pa nam jih pošlje tudi »Transturist«, s katerim imamo pogodbo.«

— Kakšna je cena?

»Lani 60, letos 70 dinarjev na dan za vso oskrbo.«

— In kaj vam turizem sploh pomeni?

Obisk Tita

»To je za mene stik s svetom, razvedrilo, skratka nekaj, zaradi česar se ne počutim niti osamljeno niti zapostavljeno, čeprav mi to da veliko dela.«

Tako je s turizmom zavel tudi nov veter med gospodinje, ki se v škofjeloškem hribovju in drugod ukvarjajo z njim.

Za konec so mi pri Brdarjevih pokazali še album slik s Titom, ki jih je obiskal v lanskem letu. Brdarjeva gospodinja je namreč borka NOB, v kateri je spoznala Kardeljeve. Ti se večkrat oglasijo pri njih in tako so lani tudi nenadoma s seboj pripeljali predsednika Tita. Na to so Brdarjevi zelo ponosni.

Albina Podbevšek

Sto let slovenskega zadružništva

Slovensko zadružništvo praznuje letos svojo stoletnico. Leta 1873 je namreč začel veljati avstrijski zakon o pridobitnih in gospodarskih organizacijah, ki z manjšimi spremembami še danes velja v Avstriji. Leta 1874 je bila v Ljubljani registrirana prva kreditna zadruga v Sloveniji, in sicer iz prejšnjega, leta 1856 ustanovljenega društva za denarno pomoč obrtnikom in rokodelcem.

Prof. dr. France Adamič, ki je na simpoziju ob stoletnici zadružništva pri nas (simpozij je bil 24. maja v Ljubljani) govoril o njegovih razvojnih obdobjih, je v začetku poudaril, da so bile zadruge prva demokratična oblika združevanja dela in sredstev, zato je zadružništvo razvilo prve oblike samoupravljanja in principe solidarnosti med zadružnimi člani. Prof. Jože Levstik pa je v referatu o razvojnih tendencah zadružništva v svetu in pri nas zapisal, da so prve ustanovljene zadruge nosile značaj protesta proti degradaciji človeka v proletarca, proti deklasiranju delovnega človeka v objekt kapitala, tovarn in strojev. To je bil pravzaprav klic po samopomoči.

Pred sto in več leti je namreč slovensko ljudstvo doživljalo grozovite čase: tuji in domači oderuhi so neusmiljeno izkoriščali bedo kmečkih plasti, posojali so denar s 30 do 50 % letnih obresti in razen tega pobirali še postranske obresti v kmečkih pridelkih... Kranjska kmetijska družba je šele ob svoji prvi stoletnici (1867) prestopila prag veleposestniške strukture in začela ustanavljati kmetijske podružnice na vasi, kjer je uspešno reševala agrotehnične programe, ob tem pa so ostala povsem odprta vprašanja kmečkega proletariata, bajtarjev in malih posestnikov. Beda kmečkega ljudstva je pognala v tistih časih ogromno naših ljudi v Ameriko, v Nemčijo in drugam po svetu, zapuščene kmetije pa so na dražbah prehajale v roke meščanske gospode, pogosto pa v nemško in italijansko posest...

Zaradi poslabšanja gospodarskega stanja slovenskega kmetijstva je bilo potrebno nekaj narediti. Začelo se je, ko so leta 1872 rodoljubi ustanovili posojilnico v Ljutomeru, leta 1873 v Šentjakobu v Rožu na Koroškem, leta 1874 v Šoštanju in Mozirju, leta 1875 prvo dolenjsko posojilnico v Metliki in leta 1876 posojilnico v Ormožu... V začetku leta 1883 je poslovalo že 14 posojilnic, istega leta pa so ustanovili tudi zvezo slovenskih posojilnic v Celju, ki jo imamo za prvo jugoslovansko zadružno zvezo. Ta je ob reorganizaciji v revizijsko zadružno zvezo leta 1905 imela 22 zadrug na Koroškem, 61 na Kranjskem, 73 na Primorskem in 80 na Štajerskem...

Premalo prostora imamo na voljo, da bi lahko vsaj na kratko opisali poznejši, nemalokrat tudi precej zapleten in ovinkast razvoj našega zadružništva, zato preskočimo iz tega prvega, začetnega obdobja na čas po vojni, ko je bil, po besedah prof. Adamiča, razvoj našega zadružništva enkraten in izredno uspešen, čeprav tudi v tem času ni šlo brez nekaterih ponesrečenih poskusov in stranpoti. Novo vlogo pa je zadružništvo dobilo z zakonom o združevanju kmetov iz leta 1972 in z novo ustavo: začelo se je obdobje tako imenovanega samoupravnega zadružništva, v katerem ima kmet veliko možnosti, da se prek takšnih ali drugačnih oblik vključi v združeno delo.

Zadružništvo je torej tudi v socialistični samoupravni družbi izredno pomembno. Izhaja sicer iz novih družbenoekonomskih pogojev in iz drugačnih odnosov na vasi, pri tem pa v polni meri izkorišča vse pozitivno iz bogate stoletne tradicije.

Andrej Triler

V Sloveniji smo poprej dokaj zanemarjeno štipendiranje mladih v zadnjih letih že dokaj razvili. Pri tem nam je s pridom rabil družbeni sporazum, s katerim so bile za dajanje štipendij zadolžene tako samoupravne interesne skupnosti kot delovne organizacije. Tako je samo sklad pri republiški izobraževalni skupnosti dajal na leto po več kot 4.000 štipendij učencem na srednjih šolah, poleg tega pa še več kot 1.000 štipendij in okrog 2.000 posojil študentom višjih in visokih šol. Štipendije so zlasti dobivali srednješolci in študentje iz delavskih in kmečkih družin. Sedanji, novi družbeni dogovor o štipendiranju je zasnovan na novi ustavi. Tako je skrb za izobraževanje mladine prešla v roke proizvajalcev, torej zlasti delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela. Pričakovati je, da bo po majhnem zastoju, do katerega je prišlo zaradi oblikovanja temeljnih organizacij v skladu z novo ustavo, na področju štipendiranja prišlo poslej do še boljših rezultatov.

Kmečka

»Za vse nas je bilo to doživetje, kakršnega v življenju še nismo imeli,« so nam zatrjevali številni naši rojaki iz tujine, ki so si ogledali letošnjo ljubljansko »Kmečko ohcet«. Izseljencem ta prireditev pomeni še veliko več kot tujcem, saj imajo oni poseben odnos do vseh naših folklornih prireditev, do narodnih noš, do naših ljudskih običajev. Letos sta si to prireditev ogledali dve skupini naših rojakov — ena iz Združenih držav Amerike in druga iz Avstralije. Obe sta s seboj pripeljali tudi poročna para, za katera so še najbolj »navijali«.

Posebna paša za oči je bila svatovska povorka po ljubljanskih ulicah, ki je bila v soboto 25. maja dopoldne. V njej so sodelovale slovenske folklorne skupine iz Vinice, Markovec, iz Štajerske, iz Gorij, iz Rezije, skratka z vseh koncev Slovenije. Seveda niso manjkale tudi narodne noše iz drugih jugoslovanskih republik in tudi iz Češkoslovaške, Švice

Slovenski par sta bila letos Tine Zdolšek iz Okroga pri Ponikvi in Milena Lenošek iz Rečice pri Šmartnem

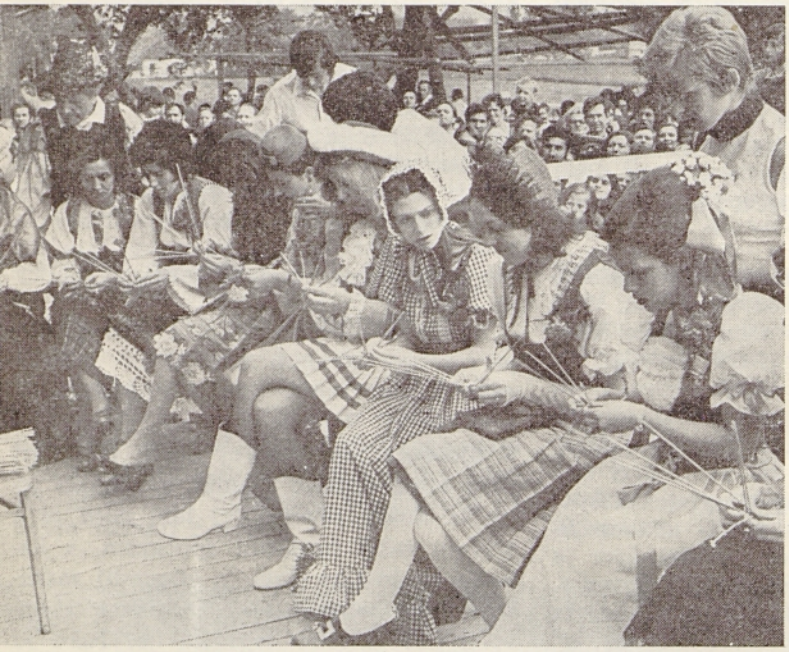

Na dekliščini so se dekleta pomerila tudi v pletenju slamnatih kit, znani mengeški obrti (zgoraj). Med svatovanjem v dvorani Tivoli (spodaj)

Na fantovščini v Ptuju so se ženini pomerili v luščenju koruze (zgoraj). Ohcet so snemali tudi številni poklicni in amaterski reporterji z vsega sveta

ohcet 74

in še od kod. Svojo suho robo so po ljubljanskih ulicah — tokrat le kot turistična privlačnost — ponujali tudi Ribničani, koračnice pa so vsem skupaj igrale številne godbe.

Ohcetne prireditve pa so se vrstile že ves teden pred to povorko. Množico zvedavih obiskovalcev sta pritegnili fantovščina in dekliščina, le skrbno pripravljen »prevoz bale« je skoraj propadel. Sam prevoz je bil zaradi premočnega dežja nemogoč, prireditev pa je le bila, vendar v dvorani. Od samskega stanu so se ženini poslavljali v Ptuju, neveste pa v Mengšu. Seveda so morali oboji tudi dokazati, da so sposobni za zakonsko življenje, zato so se pomerili v določenih tekmovanjih. Neveste pa so morale tudi znati postreči koscem, kar je za pravo kmečko gospodinjo seveda zelo pomembno. Za dekliščino so posebej v Mengšu postavili mlaj, ki je bil visok 65 metrov, tehtal pa je več kot pet ton!

Za številne gledalce, domače in tuje, je vedno najprivlačnejši svatovski sprevod po ljubljanskih ulicah (zgoraj). Vse neveste so tudi letos dobile lepo darilo — s slovenskimi narodnimi motivi okrašeno zibelko (levo). K ohceti spadajo tudi številne folklorne prireditve (levo spodaj). Izseljence iz Avstralije sta letos na kmečki ohceti dostojno zastopala Magda Mesar in Božidar Hribernik iz Melbourna, ki sta bila oba navdušena nad vsem, kar je bilo v zvezi s »Kmečko ohcetjo«. Kratek razgovor z njima bomo objavili v prihodnji številki.

»Proščenje« — brate Tjaša, Ferenca in Tunča igrajo v filmu »Let mrtve ptice« Arnold Tovornik, Polde Bibič in Rudi Kosmač, Tjaševo ženo Tuniko Majda Grbac, Ferenčevo ženo Rozo Ivanka Mežan, dedka Jože Zupan, v drugih vlogah pa so nastopali še: Jožica Avbelj, Janez Vrhovec, Peter Ternovšek, Janez Hočevar, Marina Urbanc in drugi, predvsem domačini.

Let mrtve ptice

Prvi prekmurski film

Scenarist Branko Šömen in režiser Živojin Pavlović sta za letošnji filmski festival v Pulju in za zakladnico slovenske filmske proizvodnje prispevala novo in sveže umetniško sporočilo, slovenski film Let mrtve ptice. To ni ne prvi film scenarista, pesnika, satirika in prevajalca B. Šömna ne režiserja, pisatelja ter filmskega predavatelja in kritika Ž. Pavlovića. Scenarist, ki se je doslej predstavil slovenski javnosti že s pesniškima zbirkama Lipov bog in Razpadanje, s knjigami humorja in satire, z vrsto filmskih kritik in drugim in ki se s filmom aktivno ukvarja že tam od leta 1960, dalje, je sodeloval že pri filmu Rdeče klasje ter napisal scenarij za film Poslednja postaja. Režiser, ki je med drugim objavil že več knjig proze, pa je posnel že več filmov.

Šömen živi v stanovanjski stolpnici sredi Ljubljane, kamor je odšel z doma že pred dvajsetimi leti. Čustva, ki se porojevajo človeku, ki je zdoma, še posebej verjetno človeku, ki ga je panonska ravnina obdarila s čustvom, z domotožjem, z otožnostjo, kakršne gorati svet verjetno ne more nuditi, ta čustva je Šömen umetniško oblikoval že v svojih zgodnjih pesmih: »Jaz sem že dolgo od doma, / daleč od skrite domače vasi, / kamor le redko poroma / kdo drug kakor misel v te dni.«

Pavlović živi v Beogradu, vendar je v Sloveniji posnel že tri filme. O tem, kako se je ogrel za snemanje Leta mrtve ptice, je v pogovoru z novinarko Ilustriranega tednika Dela dejal takole:

»Med snemanjem Rdečega klasja sva z Brankom Šömnom izrabila prosti čas za obisk krajev, kjer je preživel mladost. Ko sva potovala po Prekmurju, sta dva objekta napravila name izreden vtis. Gostilna Bobri na rokavu Mure in mlin pri Renkovcih, ki se mi je zdel kot zapuščena graščina. Nisem se mogel zadržati, da ne bi bil vzkliknil, kako čudovit objekt za film.

Pozneje se je začel Šömen ukvarjati z idejo o sezonstvu, ki je v Prekmurju med največjimi socialnimi problemi. Napisal je prvo verzijo teksta, pogovarjala sva se o njej, poskušala najti dramske komponente, določiti osebe... Pred snemanjem sem bil nekaj časa v Murski Soboti. Proučeval sem mentaliteto in jezik Prekmurcev — da bi našel skupni imenovalec prekmurskih in srbskih kmetov, da bi jaz, otrok vasi, popolnoma vezan na vas, začutil pravi življenjski sok v Prekmurju.«

Scenarij za film »Let mrtve ptice« je napisal prekmurski rojak Branko Šömen

»V Prekmurju se začne — ali konča — Panonska ravnina,« mi je dejal Branko Šömen. »Ljudje tu imajo veliko skupnega s tistimi, ki živijo ob Dravi, Savi, Donavi, Tisi... Po dvajsetih letih sem se poldrugi mesec med snemanjem filma ponovno srečeval z mladostnimi spomini. Tam gori se — razen ljudi — veliko ni spremenilo.« Ljudje pa so se močno spremenili in se še spreminjajo. To kaže tudi Let mrtve ptice, oziroma želi pokazati prav to. Želi ne le kot prvi slovenski, marveč tudi kot prvi jugoslovanski film prikazati poleg razpadanja patriarhalnosti nasploh tudi razpadanje družine kot osnovne družbene celice. Let mrtve ptice je hkrati tudi prvi prekmurski film. Film o ljudeh, ki so dobri, neverjetno odprti, tudi zelo široki ljudje, ki znajo neverjetno hitro vzpostaviti topel človeški kontakt med seboj in s tujci, ljudje, ki imajo radi rože in ki prepevajo lepe, otožne pesmi. A tudi o tistih ljudeh, ki sta jih zdomstvo in lažni standard izpridila, ki jim postanejo na hitro zasluženi denarji fetiš, edino merilo za odnos do ljudi in sveta. Tistih ljudeh, ki bodo, kot pravi scenarist, »jutri dvojni reveži«. In zakaj je v naslovu filma mrtva ptica? Junak filma se z velikim avtom vozi sem in tja ter se sreča s svojo nekdanjo veliko ljubeznijo. »Ko sva se midva imela rada,« si pravita, »je bilo teh štrkov več. Štrki prinašajo srečo. Čedalje manj jih je.« »Štrkova gnezda so ostala v nas,« pravi Šömen. »Mi vsi jih nosimo v sebi. To je tisto, česar čas ne bo mogel nikoli prežreti.«

Film, ki je s kamero znal poiskati pravo Prekmurje, tisto, ki ga je čedalje manj, ki pa nam je zato čedalje bolj blizu, kot je dejal Šömen, in ki je ostal zvest pokrajini, običajem, ljudem in govorici — jezik filma je prekmursko narečje s svojo bogato arhaičnostjo in s svojo izredno melodičnostjo — in v katerem so vse pesmi, ki jih pojejo, prekmurske, zlasti z Goričkega, je naletel na izreden obisk. V Murski Soboti, ki ima okrog 10 tisoč prebivalcev, si ga je ogledal natanko 7.601 gledalec, v Mariboru okrog 17 tisoč, v Ljubljani 22 tisoč, kar je vse visoko nad poprečjem. Let mrtve ptice pa je potoval tudi na filmski festival v Cannes, kjer so ga predvajali v t.i. avtorski selekciji. Eden izmed tujih kritikov, Poljak Bogumil Drozdowski, je o njem zapisal med drugim tole:

»To je izredna saga slovenske kmečke družine ob avstrijski meji. Usoda treh bratov, ki iščejo srečo in denar za mejo — in dalje, kjer je mogoče dobro zaslužiti. To je tragična saga. Tukaj si brat želi ženo svojega brata. Toda ta brat je premožen in ciničen. Drugi brat je užaljen, ker njegov starejši brat hoče ženo njegovega najstarejšega brata. Tu je poskus samomora bratove žene, ki jo mož zasuje z bogastvom, vendar ljubi drugo. Zato si prereže žile v kopalnici še nedokončane hiše. Tu pride do uboja žene, do pobega v svet, v tuji kraj, v katerem lahko vidiš štorklje iz svoje vasi edinole še na televizijskem zaslonu. Na kratko — gre za rušenje stare vaške miselnosti, starih tradicij z vsem, kar je novo, z denarjem. Obenem je to tudi nostalgija za vsem tem, kar je bilo, kar odmira, česar ni mogoče imeti rad nekritično. V tradicionalno delo in ljubezen do zemlje vdira neka novost, ki je mogoče večji zaslužek, drugačen sodobni razvoj. Ferenc (glavni junak) želi, da bi s svojim v tujini zasluženim denarjem zaslužil doma še več denarja. Let mrtve ptice je zelo slovenski film v vsej svoji obrtno-moralno-izpovedni moči, to je obenem zelo jugoslovanski film...«

V filmu nastopa tudi dedek, ki je zelo navezan na prekmursko zemljo in ki nagovarja vnuka Vaneka, naj ostane na zemlji. V prizoru, ko se vračata z lova na fazane, se obrne k Vaneku in mu pravi:

»Po vojski ostani doma! Pogledni: takšne lepe pa bogate zemle nega več nindri na sveti...« Let mrtve ptice je tudi zelo tragičen, žalosten — toda resničen film.

Jože Olaj

začasno na tujem

Zakonodaja

Zavarovanje za primer brezposelnosti

Spomladi je slovenska skupščina sprejela nov republiški zakon o zaposlovanju in o zavarovanju za primer brezposelnosti. Gre za pomemben zakon, ki so ga pripravljali že dlje časa. Priprava zakonskega predloga je bila dolgotrajna zlasti zato, ker je bilo potrebno temeljito pretehtati njegovo vsebino, še zlasti pa zato, ker je bilo to vsebino potrebno tudi uskladiti z ustavnimi spremembami, ki so bile v pripravi in o katerih je tekla široka javna razprava.

Ustavne spremembe so med drugim zadevale ustanavljanje samoupravnih interesnih skupnosti. Takšno skupnost je predvideval za področje zaposlovanja tudi omenjeni zakonski predlog. Zdaj, ko je predlog zakona sprejet, so tako za zaposlovanje predvidene skupnosti, ki opravljajo vrsto zadev v zvezi z zaposlovanjem tako doma kot v tujini.

Zakon pravi, da je politika zaposlovanja sestavni del naše razvojne politike. Oblikujejo in izvajajo pa to politiko delavci v podjetjih, poslovnih združenjih, samoupravnih interesnih skupnostih itd. Takšne skupnosti se ustanovijo za območja, na katerih živi najmanj po 85 tisoč prebivalcev, med katerimi je vsaj tisoč zaposlenih. Dejavnost skupnosti za zaposlovanje je razmeroma obsežna. Tako skupnosti ugotavljajo, koliko je na njihovem območju delovne sile, ali je te preveč ali premalo, preučujejo, kakšne so na njihovem območju možnosti za zaposlovanje, kakšna je socialna in ekonomska sestava prebivalstva ipd. Hkrati pa skupnosti za zaposlovanje tudi ugotavljajo, kakšne so potrebe gospodarstva po delovnih močeh, spremljajo poklicno sestavo zaposlenih, načrtujejo potrebe po novih kadrih itd.

Naloga novih skupnosti za zaposlovanje pa je tudi skrb, ki zadeva jugoslovanske delavce, zaposlene v tujini. Tako opravljajo te skupnosti tudi vrsto zadev s področja začasnega zaposlovanja jugoslovanskih delavcev v drugih državah, pomagajo tem delavcem pri njihovem vračanju v domovino, pri zaposlovanju doma itd.

Skupina udeležencev nedavnega občnega zbora SKUD Triglav v Dolinškovi gostilni v Rohru

Med naloge skupnosti za zaposlovanje sodijo tudi vprašanja, ki zadevajo zagotavljanje stalne strokovne pomoči delovnim ljudem pri njihovem uresničevanju pravice do dela, pa tudi pri varovanju zaposlitve. Hkrati pa skupnosti tudi pomagajo organizacijam združenega dela pri zaposlovanju ter v zvezi s tem stalno spremljajo in preučujejo potrebe po kadrih, posredujejo delavcem delo, mladino pa ustrezno usmerjajo v poklice.

Eno od vprašanj, o katerih so med pripravo predloga omenjenega zakona največ razpravljali, zadeva brezposelnost. Med pripravo zakona se je bilo namreč potrebno odločiti, ali brezposelnost obravnavati kot socialno ali kot ekonomsko vprašanje. V prvem primeru bi bilo tedaj potrebno delavcem, začasno brezposelnim, nuditi ustrezno socialno pomoč, v drugem primeru pa bi bilo potrebno najti načine, kako morebitno brezposelnost že vnaprej »vkalkulirati«. Po tehtni obravnavi tega vprašanja je nato obveljalo, da velja brezposelnost obravnavati z ekonomskega vidika. Potemtakem naj bo brezposelnost nekakšno tveganje, proti kateremu se je potrebno vnaprej ustrezno zavarovati. To načelo tudi temelji na določilih nove slovenske ustave. Tako je zakon tudi določil obveznost združevanja sredstev, s katerimi se zagotavlja zaposlovanje, prekvalificiranje ter uresničevanje pravic delavcev, katerih delo v organizacijah združenega dela ni več potrebno, torej delavcev, ki postanejo brez svoje krivde brez dela.

Z drugimi besedami to pomeni, da morajo delavci vnaprej združevati svoja sredstva, ki rabijo nato za financiranje tistih dejavnosti, ki postanejo potrebne v primeru brezposelnosti. Takšno obvezno združevanje sredstev, ki jih v celoti verjetno ne bodo dobili nazaj vsi enako, marveč bo od njih imel več koristi tisti, ki bo zaradi svoje brezposelnosti bolj prizadet, pa torej temelji na načelih vzajemnosti in solidarnosti delavcev. Gre torej za enako zavarovanje pred rizikom, kakršno se je pri nas uveljavilo na področju socialnega in zdravstvenega zavarovanja. Po novem zakonu tako delavci obvezno plačujejo iz svojih osebnih dohodkov prispevke, ki se zbirajo pri skupnostih za zaposlovanje.

Denar, ki se nabere s takšnimi prispevki, je namenjen za dejavnosti, ki smo jih že omenili, npr. za priučevanje novim delom, če se mora delavec prekvalificirati, ker v svoji kvalifikacijski skupini ne more več dobiti ustreznega delovnega mesta, pa tudi za izplačevanje denarnih nadomestil in denarne pomoči delavcem v času njihove brezposelnosti.

Pravico do denarnega nadomestila lahko uveljavljajo tisti brezposelni delavci, ki so pred tem delali najmanj leto dni brez presledka ali osemnajst mesecev s presledki v zadnjih dveh letih. Pogoj za prejemanje nadomestila pa je prijava skupnosti za zaposlovanje najpozneje v tridesetih dneh po tem, ko jim je prenehala lastnost delavca v združenem delu ali ko je prenehalo njihovo delovno razmerje pri zasebnem delodajalcu. Osnova za izračun denarnega nadomestila pa je poprečni mesečni osebni dohodek v zadnjem letu pred prenehanjem dela. Denarno nadomestilo znaša 60 odstotkov tega poprečja, ne sme pa biti nižje od najnižjega osebnega dohodka v SR Sloveniji. Upoštevaje nepreskrbljene otroke brezposelnega delavca se odstotek tudi ustrezno poviša.

Sestavljavci zakonskega predloga so tudi upoštevali predvidevanja za letošnje leto, po katerih bi v Sloveniji lahko bilo okrog 2.350 brezposelnih. Zanje bo po ocenah potrebno za čas njihove brezposelnosti zagotoviti za denarna nadomestila okrog trideset milijonov novih dinarjev. Tako skupna številka brezposelnih v celem letu kot višina sredstev, ki bodo potrebna v te namene, pa sta vsekakor razmeroma nizki, kar torej priča o tem, da brezposelnost v Sloveniji ne predstavlja hudega problema.

Jože Olaj

Pavle Kump: Avtoportret

Kulturno delovanje Slovencev v kantonu Bern

V februarju nas je razveselila novica, da bosta dva naša rojaka razgibala kulturno življenje na robu kantona Bern. V Huttwilu je imela koncert slovenska pianistka Marina Horakova, ki je tamkajšnji glasbeni publiki že dobro poznana, zato jo z navdušenjem večkrat povabijo. Prejšnja leta je sem večkrat prišla z materjo Hildo Horak-Časovo in tako sta na dveh klavirjih čisto očarali poslušalce. Po njunem zgledu se uči klavirja precej mladih.

Hkrati s koncertom Marine Horakove je bila v Langenthalu otvoritev razstave pokojnega Kranjčana, diplomiranega inženirja agronomije Pavleta Kumpa. V mali privatni galeriji Bürki v Langenthalu, ki omogoča predstavitev vrsti znanih in manj znanih slikarjev, je bila slovesna otvoritev na sobotno popoldne. Vdova Barica Kumpova je bila srečna, da je dve leti po smrti svojega moža lahko odprla dokaj obsežno razstavo moževih del, ki jih je slikar Kump večinoma ustvaril med svojim bivanjem v Švici. Slovesne otvoritve razstave se je udeležilo tudi veliko naših rojakov iz bližnjih in oddaljenejših krajev. Življenje Pavleta Kumpa je na slovesnosti orisal zdravnik Lehmann iz Zollikofena. Kot v neki tragični slutnji se je Pavle Kump po razstavah v Kranju (1968) in v Bernu (1969) ves predal slikarskemu delu, ki ga je spremljalo do zadnjih dni življenja.

Veseli smo, da sta mala kraja Huttwill in Langenthal dobila v goste dva tako odlična slovenska umetnika, kar je bila predvsem zasluga zasebnih ljubiteljev umetnosti, ki omogočajo v svojih galerijah ali v glasbenem društvu taka imenitna kulturna doživetja. Ponosni pa smo tudi na to, da so slovenski umetniki znani tudi v manjših krajih.

Mg. prof. Ljudmila Šmid-Šemrlova

Srečanje Slovencev v Thunu

Jugoslovanski klub v Thunu je organiziral v nedeljo, 17. marca, prijetno srečanje Slovencev iz bližnje in daljne okolice. Slovenci v teh krajih so izredno razkropljeni, zato so možnosti za taka srečanja le ob sobotah in nedeljah. Starši so po ves dan zaposleni, prav toliko časa pa so v šoli tudi njihovi otroci. Res je tako rešen problem varstva, žalostno pa je to, da si starši po celodnevnem delu le neradi vzamejo čas za vzgojo, ker so počitka potrebni tudi sami.

Zbranim rojakom so predvajali nekaj slovenskih kratkometražnih turističnih filmov, ki so vsem vzbudili željo po vrnitvi v te naše lepe kraje. Po kratkometražnih filmih je spregovoril nekaj besed predsednik in iniciator tega filmskega srečanja, zobozdravnik dr. Ivan Novak, ki je pozdravil vse navzoče in izrazil upanje, da se bo tradicija takih kulturnih srečanj še nadaljevala. Poudaril je tudi, da bodo te turistične filme prikazali tudi Švicarjem, ki naj bi še bolj spoznali lepote naše domovine. Zatem se je začelo predvajanje celovečernega filma »Begunec«, ki je vse presenetil tako po svoji tematiki kakor tudi po spretni režiji in kinematografski učinkovitosti. Seveda se je po filmski predstavi razvil tudi bogat razgovor o usodi naše materinščine na tujem. Švicarske oblasti so namreč pred kratkim izdale natančno izdelane smernice za razvoj tujejezičnega pouka na svojem področju. Vsem tujcem — teh je v Švici okrog 16 odstotkov celotnega prebivalstva — so priznali pravico do samostojnega kulturnega in jezikovnega razvoja. Ugotovili smo, da ima tudi slovenski dopolnilni pouk na francoskem, italijanskem in nemško-švicarskem področju možnosti, da se razvija po enakem šolskem programu. Seveda pa je tu še veliko problemov, saj v dopolnilni pouk niso zajeti vsi otroci, največkrat zaradi sorazmerne oddaljenosti od šole, pogosto pa tudi zaradi prezaposlenosti staršev; v ta slovenski pouk pa bi bilo nujno zajeti tudi predšolske otroke, ki so prepuščeni sami sebi v najvažnejši dobi jezikovnega razvoja.

Veliko teh problemov bi lahko rešili, če bi imeli izdelan program za dopisno šolanje v slovenskem jeziku. Ta način bi bil v dragoceno pomoč dopolnilnim šolam in seveda staršem slovenskih otrok. Seveda pa bi morali starši dobiti vsa točna navodila, vsaj osnoven pedagoški pouk.

Mg. prof. Ljudmila Šmid-Šemrlova

Potovanje iz Westfalije

Naš rojak Jože Jaklič iz Moersa, Nordrhein-Westfalen, že vrsto let organizira skupinska ali posamična potovanja z vlakom v Jugoslavijo. Nanj se za rezervacije in nasvete obračajo številni naši rojaki in seveda tudi Nemci iz bližnje in daljne okolice. Vsak teden je na voljo od Duisburga do Reke poseben ležalni vagon, če pa je potnikov več, dodajo seveda še enega ali dva. Prva letošnja skupina je prispela v Jugoslavijo na počitnice 3. maja. Jože Jaklič se ukvarja s tem delom že 21 let, šest let pa je že upokojen. V Westfaliji še vedno živi precej naših rojakov, ki so še ostali od močne stare kolonije naših rudarjev. Še v povojnih letih je tam obstajal Jugoslovanski delovni odbor, ki je prirejal tudi različne prireditve, danes pa del tega dela prevzema Jugoslovanski klub v Lintfortu.

Omeniti moramo še, da je Jože Jaklič tudi glasbenik. V tamkajšnji rudarski godbi igra bas pozavno. Z velikim veseljem nastopajo na različnih prireditvah. In še naslov, kamor se obračajte, kadar boste potovali z vlakom v domovino: Jože Jaklič, Alsenstr. 27, Moers 413, telefon: 518 26. Cena vožnje med tednom (ob torkih) je za 40.— DM nižja kot ob petkih.

Jože Jaklič (v sredini) med vajo rudarske godbe

Dan mladosti v Schweningenu

Po deževnih dneh zgodaj zjutraj je le posijalo sonce, kot da bi želelo slovenski mladini v tujini olepšati še tako veličasten, težko pričakovan dan. Bil je 26. maj — nedelja — dan počitka in razvedrila. Izbrali smo ga za dan mladosti slovenskih otrok v pokrajini Baden-Württemberg.

Iz Stuttgarta smo krenili ob pol osmi uri zjutraj z dvema avtobusoma proti jugu v mesto Schweningen, kjer je naš najmlajši oddelek otrok slovenskega dopolnilnega pouka. Otroci drugih oddelkov so prihajali s svojimi starši z osebnimi vozili. Prek gozdnatih predelov Schwarzwalda in njegovih mest smo po dobrih dveh urah prispeli v mesto, kjer naj bi že tretjič praznovali dan mladosti in rojstni dan voditelja naše domovine tovariša Tita. Ob športnem igrišču nas je čakala skrbno okrašena dvorana. Na steni se je belil napis: Tito, tvoji smo — dan mladosti 1974! Pročelje dvorane je izpolnjeval pionirski prapor, pionirska in jugoslovanska zastava. Med nje je bila skrbno položena slika maršala Tita.

Z majhno zamudo, kajti starši so še vedno prihajali, smo začeli slavnostni dan. Predstavnik staršev iz Schwenningena je vse navzoče pozdravil in jim zaželel prijeten dan sredi slovenskih šolarjev. Program je vodila učenka Majda Kolarič iz Zuffenhausena. Izpolnjevali so ga učenci vseh oddelkov z deklamacijami, pevskimi točkami, zbornimi recitacijami, lepimi melodijami na piščal in harmoniko. Nastopili so tudi člani ritmičnega krožka iz Reutlingena in folklorni krožek iz Sindelfingena.

Med zbranimi slovenskimi pionirji in njihovimi starši je bil letos tudi naš konzul za šolstvo, Kiro Petrov, predstavniki jugoslovanskega generalnega konzulata iz Stuttgarta, predsednik SKUD Triglav iz Stuttgarta Franc Kališnik, prav tako tudi podpredsednica tega društva — in predstavnica Ljubljanske banke v Stuttgartu Meta Vrhuc-Prljužec, predsednik DPM Triglav v Stuttgartu Alojz Medle in podpredsednica DPM Anica Furlič ter mnogo slovenskih staršev, ki so se pripeljali tudi po več kot sto kilometrov daleč, da skupno proslavimo dan mladosti. Za aktivno delo v tem šolskem letu je tov. konzul Kiro Petrov razdelil najboljšim pionirjem knjige, darilo sekretariata za šolstvo iz Ljubljane. Zelo so se jih razveselili, saj so mnogi začeli z branjem že med potjo proti domu. Mlade Slovence je ta dan obiskal tudi predstavnik Ljubljanske banke Videčnik in jim predal album s slikami najprizadevnejših mladih varčevalcev iz Slovenije. Razveseljivo darilo so bili hranilniki »pikapolonice«. Prejeli so jih vsi navzoči slovenski pionirji.

Z Veselo pionirsko smo zaključili program, v katerem so dokazali, da se lahko tudi v izjemnih pogojih šolanja marsičesa naučimo. Po malici smo skupno odpotovali še v Donau-Eschingen k izviru Donave, ki napaja širna polja naše domovine.

Zadovoljni smo se popoldne vračali zopet v mesta, kjer smo našli svoj začasni dom.

Ves teden pouka smo v posameznih oddelkih obujali spomine in bili zadovoljni, da smo tudi v tujini počastili ta dan nadvse prijetno.

V imenu pionirskega odreda Triglav v Stuttgartu: Dragica Nunčič

Planinsko popoldne slovenskih pionirjev v Pfullingenu

Planinska sekcija SKUD Triglav v Stuttgartu je priredila za učence slovenskega dopolnilnega pouka v čast dneva mladosti planinsko popoldne visoko na gorskih tratah nad Pfullingenom pri Reutlingenu. Dan nam ni bil najbolj naklonjen, kajti že zgodaj dopoldne, ko bi se morala večina odpravljati na pot, so nas presenetile prve deževne kaplje.

Tajnik planinske sekcije Ivan Možic je navsezgodaj pripravil ognjišče. Do opoldneva se nas je zbralo kljub oblačnemu in hladnemu dnevu precej. Dvajset otrok je željno pričakovalo sonca in vedrega neba. Ujeli smo ga le za kratek čas in ga izkoristili za igre v spretnosti in nogometu.

Okrog ognjišča je prijetno dišalo. Planinci in otroci so cvrli klobase, mamice so pekle čevapčiče, očetje so častili z domačim cvičkom. Največ, res pod dežniki in v dežnih plaščih, smo pod krošnjo starega hrasta zapeli v pozdrav svoji domovini domače pesmi. Ni nas motil neprijazen dan, planinci in njihov mlad naraščaj so storili vse, da nam je bilo tudi tako lepo. Hribovit svet, v katerem smo počastili dan mladosti, smo primerjali s svojo domovino in ugibali, v kateri smeri so naše rodne vasice, naši hribčki in naš Triglav.

Dragica Nunčič

Pionirska hranilnica

V Baden-Württembergu so pod pokroviteljstvom Ljubljanske banke ustanovili novo pionirsko hranilnico v ZR Nemčiji, s čimer se je začelo organizirano mladinsko varčevanje.

Pionirska hranilnica, ki je začela delovati s podpisom ustanovne listine prav na dan mladosti, bo organizirana po samoupravnih načelih. Vse obresti bodo ostale last mladih varčevalcev in se bodo stekale v sklade, iz katerih bodo varčevalci lahko jemali skupinska posojila za izlete ali počitnice pa tudi individualna posojila za nakup daril in podobne namene.

Hranilnica se bo imenovala »Slovenski pionirski odred »Triglav« v Stuttgartu. »Sem ne prihajamo kot Ljubljanska banka,« je ob ustanovitvi povedal zastopnik LB Aleksander Videčnik, »temveč kot vzgojitelji. Tudi pionirska hranilnica ne bo delovala v našem imenu.«

Slovenskim učiteljicam, ki učijo slovenske otroke v obliki dopolnilnega pouka v pokrajini Baden-Württemberg in ki bodo imele poglavitno vlogo pri uveljavljanju prve pionirske hranilnice v Zahodni Nemčiji, je povedal, kako se je hranilništvo med otroki močno razširilo, in izročil novoustanovljeni pionirski hranilnici album slik, dar mladih varčevalcev iz Slovenije. Varčevalci, otroci naših rojakov, bodo dobivali tudi časopis mladih varčevalcev, ki bo izhajal v znamenju pikapolonice, simbola mladih varčevalcev pri Ljubljanski banki.

Zahvala »Triglavu« iz Stuttgarta

SKUD »Triglavu« iz Stuttgarta se lepo zahvaljujem za lep izlet ob dnevu mladosti. Še posebno lepo se zahvaljujem vsem trem slovenskim učiteljicam Dragici Nunčičevi, Milici Puklovi in Mariji Kurentovi za pozornost, požrtvovalnost in potrpljenje z nami učenci. Zahvala velja tudi jugoslovanskemu generalnemu konzulatu v Stuttgartu in Ljubljanski banki.

Lojzek Štebe
učenec slovenske dop. šole, Stuttgart

Skupina belgijskih Slovencev pred začetkom koncerta »Veselih planšarjev«. Z leve: Karel Tisnikar, Izidor Lindič, Marija Kotnik, Darinka Tisnikar, Marička Lindič s sinkom Bojanom

Med rojaki v Belgiji

Po šestih letih sem ponovno obiskala Limburg, eno izmed belgijskih pokrajin, v katero so se pred 45 in več leti naselili naši rudarji. Nekateri so prišli sem tudi iz Westfalije in Francije. V povojnih letih se je njihovo število pomnožilo še z novimi priseljenci, ki jih je gnala v svet želja po boljšem in hitrejšem zaslužku, da bi si ob vrnitvi domov lahko kupili stanovanja, sezidali hiše in kupili avtomobile.

Pravijo, da živi danes v Belgiji okrog 3.500 Slovencev, v pokrajini Limburg, kjer so najbolj strnjeno naseljeni, pa okrog tisoč. Doma so večinoma s Štajerske in Dolenjske, nekaj ja tudi Primorcev in Beneških Slovencev.

V prvomajskih praznikih so povabili v goste ansambel Veseli planšarji, ki jim je ostal v lepem spominu izpred devetih let, ko so že gostovali med njimi.

»Veseli planšarji nas znajo res razveseliti, saj še celo nas stare vabijo na ples«, mi je pripovedoval upokojeni rudar Franc Terkaj, dolgoletni blagajnik slovenskega društva »Sv. Barbara«, ki je fante s širokokrajnimi planšarskimi klobuki in lesenimi coklami povabilo na gostovanje. Izpolnili so njihova pričakovanja in se sproščeno zabavali v dvorani »Concordia« v Maasmechelenu do zgodnjih jutranjih ur, mnogi pa so jih prihiteli poslušat še naslednja dva večera, ko so igrali v zasebnem gostišču »Tirolerhof«. Da je bil ansambel res zaželen, je dokazala tudi prisrčna gostoljubnost naših rojakov, ki je fantje kar niso mogli prehvaliti. In povabilo, da morajo jeseni spet priti, tudi nekaj pomeni.

»Danes je mladim veliko laže, kot je bilo nam, ko smo prišli v Belgijo«, mi pripoveduje Tončka Terkajeva, ki jo poznajo naši ljudje daleč naokrog. Petnajst let je imela v svoji hiši pravi otroški vrtec in slovensko šolo. Zbirala se je mladina od treh do 15 let in se pri njej učila jezika, pesmi iger in deklamacij. Tudi po 30 otrok je bilo včasih v njeni hiši.

»Čim več jih je bilo, bolj sem bila srečna in nikdar utrujena«, še danes v zanosu pripoveduje o svojem delu, čigar sadovi so še danes vidni med mladimi, ki lepo govorijo slovensko. Pred vojno pa so imeli v Limburgu tudi slovenskega učitelja Stovička, zato je Limburg ostal vse do danes tako zelo slovenski. Po vojni pa smo mnogo zamudili, pripovedujejo. Vse do letos . . .

Da, letos so dobili slovenskega učitelja, prof. Cirila Murnika. Predsednik društva Sv. Barbara Avgust Tanjšek je pred tremi leti izkoristil državniški obisk predsednika Tita v Bruslju in ga na sprejemu za jugoslovanske izseljence v Belgiji prosil, da bi v Limburgu spet dobili učitelja za slovenski jezik. Kar 30 otrok se je prijavilo iz Eisdna, Waterscheija, Genka, Winterslaga in drugih okoliških krajev. Poučeval bo v Maasmechelenu, Genku in Charleroiju, kjer je tudi veliko zanimanja za pouk. Uradno se bo šola začela v jeseni.

Tisnikarjevi so okrog 15 let v Belgiji in imajo že novo moderno hišo v Maasmechelenu. Trinajstletni sin Zvonko se pridno uči na tehnični šoli. Karel Tisnikar je doma iz Št. Vida nad Velenjem in bi rad, da bi kdaj objavili v Rodni grudi te, njemu tako ljube kraje.

V Maasmechelenu imajo v Limburgu zelo znano tehniško šolo. Ob zlatem jubileju so izdali spominsko knjigo, v kateri je med profesorji omenjen edini diplomirani inženir — Slovenec Jože Globevnik, ki je tudi zelo aktiven v slovenskem društvu »Slomšek« v Maasmechelenu. Knjigo mi je med prijetnim pomenkom pokazala njegova mama Jožefa Globevnik, ki je ena izmed najstarejših priseljenk v tem kraju. S pokojnim možem sta mnogo dobrega storila za tamkajšnjo slovensko naselbino. Njuna otroka Jože in Zinka sta poročena in tudi njuni otroci lepo govorijo slovensko.

Pa še skok v zahodno Belgijo, v Charleroi ki je središče tamkajšnjih Slovencev. Že dolga leta prepevajo v Slovenskem pevskem zboru »Jadran«, prirejajo igre v okviru dramskega krožka »F. S. Finžgar« in skrbijo za zabavo na prireditvah s svojim ansamblom »Veseli bratci«. Znane so tudi njihove tradicionalne slovenske prireditve in so imeli konec aprila že 21. po vrsti. Gibalo vsega društvenega in kulturnega življenja je vsa Bizjakova družina, v kateri kar trije člani igrajo inštrumente in pa prizadevni dolgoletni pevovodja Ivan Kodeh iz Flerusa. Nepozaben pa bo ostal vsej naši »planšarski« skupini obisk v gostoljubnem domu Franca Bogoviča. Utrujeni po dolgem potovanju in neprespani noči smo se pripeljali do Maasmechelena. Na cesti Rijksweg nas je že od daleč pozdravljal slovenski priimek Bogovič na novem modernem poslopju, kjer ima rojak Bogovič veliko trgovino s pohištvom. Čeprav izredno zaposlen s pripravami ob otvoritvi razstave pohištva, nas je prijazno sprejel, prav tako tudi njegova ljubezniva žena Milica. Iz Velikega kamna je pred 17 leti odšel v Avstrijo za boljšim zaslužkom, ki ga pa tam zanj ni bilo, zato je šel naprej v Belgijo. Dolgo let sta z ženo v Eisdnu vodila menzo in si počasi toliko prihranila, da sta lahko odprla trgovino s pohištvom. S trdim delom, pogumom in podjetnostjo mu je to uspelo. Meubelbedrijf Bogovič je danes znano ime v belgijskem poslovnem svetu. Vsi trije otroci lepo govorijo slovensko in so glasbeno izobraženi, zlasti hčerka Milica, ki vsako leto od leta 1969 prejema najvišja odlikovanja na tekmovanjih harmonikarjev. Leta 1973 je med 35 tekmovalci osvojila tudi evropski pokal. Še vedno vztrajno študira in ob tem tudi poučuje kar 80 harmonikarjev. Želimo ji še mnogo zmag na prvenstvih in — da bi jo kdaj slišali tudi v Sloveniji!

Mila Šenk

Častni predsednik društva sv. Barbare 83-letni Pankracij Špital (na desni) in Jean Smrke, tajnik društva

Franc in Milica Bogovič imata v Maasmechelenu moderno trgovino s pohištvom. Na desni je hčerka Metka

Med pionirji slovenske naselbine v Esdnu je tudi rojakinja Jožefa Globevnik

Družina bivšega predsednika »Triglava« v Stuttgartu inž. Marcela Božiča na občnem zboru društva

Med občnim zborom

Priljubljeni slovenski gostilničar in predsednik planinske sekcije »Triglava« Martin Dolinšek med branjem poročila

Skupina članov »Triglava« med občnim zborom

Slovenske knjige v švedskih knjižnicah

V vseh javnih švedskih knjižnicah v krajih, kjer živi več naših ljudi, naj bi bile že v bližnji prihodnosti tudi knjige v jezikih jugoslovanskih narodov. Švedsko poprečje je po tri knjige na vsakega prebivalca in tako naj bi bilo tudi za priseljence. Za nabavo knjig v jezikih jugoslovanskih narodov je švedska vlada pred nedavnim odobrila okrog 200.000 švedskih kron in v tej vsoti so zajete predvsem knjige, ki jih bodo najprej nabavili — s srbskega in hrvatskega jezikovnega področja, pozneje pa nameravajo poskrbeti tudi za slovenske in makedonske knjige. Skrb za nabavo knjig je švedska vlada prepustila knjižničnemu servisu (Bibliotektjanst), ki bo knjige razdeljeval knjižnicam po vseh švedskih mestih.

V stockholmski mestni knjižnici je kot knjižničar zaposlen tudi naš rojak Tone Jakše, ki je bil tudi eden izmed pobudnikov za ustanovitev Slovenskega društva v Stockholmu. Danes je v tem društvu tajnik, hkrati pa je tudi urednik društvenega glasila »Naš glas«.

»Mnogi naši ljudje ne vedo,« je začel pripovedovati o akciji, da bi se švedske knjižnice izpopolnile tudi s knjigami v jezikih priseljencev, »da lahko v številnih švedskih knjižnicah že zdaj dobijo tudi naše knjige. Ni jih sicer veliko, v stockholmski mestni knjižnici jih imajo okrog osemdeset, vendar pa lahko rečem, da zaradi neobveščenosti še te niso dovolj izkoriščene. Če pa računamo, da je v samem Stockholmu zdaj okrog 500 Slovencev, potem bi moralo biti v knjižnicah po teh zadnjih merilih okrog 1.500 slovenskih knjig. Upamo, da bomo v tem uspeli, hkrati pa moramo med našimi ljudmi vzbujati tudi zanimanje za te knjige, da ne bodo ostale neizkoriščene.«

»Ali je teh osemdeset knjig edino, kar lahko naši ljudje preberejo slovenskega v Stockholmu?«

»Svojo knjižnico imamo tudi pri Slovenskem društvu. Slovenska izseljenska matica nam je poslala sto knjig, nekaj knjig so nam poklonili posamezniki, priložnostno pa jo še sproti dopolnjujemo. Ta naša knjižnica je namenjena predvsem za branje v domu, nameravamo pa jo urediti tudi za sposojanje na dom.

V drugi številki našega glasila smo podrobno opisali način, kako lahko Slovenec pride do slovenske knjige v Stockholmu. Naša škoda je, da smo zelo razkropljeni po vsem mestu. Vendar pa se da premagati tudi to.«

»Švedske knjižnice opravljajo za svoj okoliš,« je nadaljeval Tone Jakše, »tudi nalogo kulturnega in informativnega centra. Naloga knjižnice je, da vse prebivalce zalaga s pisanim gradivom, jezikovnimi tečaji, muzikalijami, daje informacije in prireja kulturna srečanja in razstave. Nekatere knjižnice posojajo na dom tudi umetniške slike. Mladinski oddelki teh knjižnic lahko za otroke organizirajo tudi bralne ure, ure pravljic, otroško gledališče in drugo. Vse to je možno tudi v jezikih priseljencev, če je dovolj zanimanja. V krajih, kjer obstaja slovenski dopolnilni pouk, bi bila dejavnost tamkajšnjih knjižnic lahko v veliko pomoč učiteljem.«

»Kako so se na splošno Slovenci vživeli v švedsko okolje?« sem ga še vprašal.

»Slovenci se zelo hitro porazgubijo in vključijo v švedsko okolje. Pri tem prednačijo zlasti starejši. Veliko pa je tudi mešanih zakonov. Prav zanimivo je, da bolj držijo skupaj mladi, ki jih bolj druži občutek, da spadajo skupaj. Pobuda za ustanovitev našega društva v Stockholmu pa je prišla s strani starejših, ki že čutijo, da izgubljajo stik s slovenskim jezikom in slovensko kulturo.«

»Dejavnost vašega društva se je prav gotovo še bolj razmahnila, odkar imate last, ne prostore . . .«

»Res smo imeli veliko srečo, da nam je uspelo dobiti lasten dom, saj nekatera društva že po več let čakajo na prostore. Naša hiša je res nekoliko zunaj mestnega središča, v Farsti, vendar pa je tam veliko bolje, ker imamo več prostora za parkirišča, za otroška igrišča in drugo.

Tone Jakše iz Stockholma

Hišo nam je na priporočilo urada za pomoč priseljenskim društvom dala na voljo stockholmska mestna uprava, v notranjosti pa smo jo morali sami urediti. Zdaj imamo urejene spodnje prostore, z deli pa še nadaljujemo. Seveda nam predstavlja naš Slovenski dom, kot smo ga krstili, veliko spodbudo za naše delo, saj lahko tam organiziramo različne prireditve. Tam smo pred nedavnim sprejeli tudi Slovenski oktet.

Tone Jakše je na Švedsko odšel leta 1966 kot absolvent pedagoške akademije za tri mesece. Potem je tam ostal in še zdaj prihaja vsaj dvakrat na leto domov, med drugim tudi za to, da bi opravil še zadnje izpite iz knjižničarstva in slovenščine. Ali bo na Švedskem ostal za zmeraj?

»Nikoli si nisem postavljal meje,« je rekel, »človek pa se tudi ne more odločiti. Res pa je, da imam zdaj naš stalni, izseljenski potni list.«

»Ali mislite, da bo veliko naših ljudi ostalo za stalno na Švedskem?«

»To je težko reči. Imam pa občutek, da se je veliko laže izseliti, kakor pa vrniti. Zlasti to velja za tiste, ki odidejo v svet mladi in si v tujini ustvarijo svoj prvi dom in družino. V tujini navežejo stike s tujimi kolegi in kmalu postanejo tudi del tuje kulture. Laže je s takimi, ki gredo v tujino zgolj kot ekonomski izseljenci, zato da bi si prihranili denar za hišo. Velik problem je tudi z otroki, ki obiskujejo tuje šole. Zanimivo pa je, da se je kljub vsemu težko odločiti za stalno bivanje v tujini. Vsakdo si želi pustiti izhod — nekoč se bom vrnil. Vendar pa življenje tudi doma ne stoji. Vedno manj je znanih obrazov, včasih najdeš že čisto spremenjeno okolje, ko prideš nazaj . . .«

Jože Prešeren

Avseniki — gostje münchenskega »Triglava«

Folklorna skupina slovenskega društva »Triglav« v Münchnu

Da, Slovenskemu kulturno-umetniškemu klubu »Triglav« v Münchnu je res uspelo pridobiti tako želeni ansambel Slavka Avsenika za nastop na prvem majskem srečanju Slovencev v veliki dvorani Löwenbräukeller, ki sprejme dva tisoč obiskovalcev in so jo naši delavci tudi napolnili. Marina mi je na tem koncertu pripovedovala, da vozi s svojim »Princem« le pet ur do Ljubljane. Zaposlena je v kovinski industriji, kjer je srečala že drugo leto po prihodu v München svojega sedanjega moža. Bil je njen šef v oddelku. V Ljubljani je bila zaposlena na infekcijski kliniki in dve leti je plesala v folklorni skupini »Tine Rožanc«. Tudi sedaj je navdušena plesalka v folklorni skupini »Triglava«, prav tako tudi njena sestra Nada.

Na splošno so naše ženske nekako v strahu za delo zaradi slabih gospodarskih razmer. Zlasti kritično je bilo pri Siemensu in BMW februarja in marca. V februarju so delali le 14 dni. Sedaj se je stanje nekoliko popravilo. Toda če pride do odpustov, morajo iti najprej tisti, ki zadnji pridejo.

Pred začetkom koncerta sem na gostilniškem vrtu navezala pogovor s tremi našimi fanti, ki so, oblečeni v narodne noše, in tudi s svojimi krepkimi postavami zbudili pozornost gostov. Ladislav Kovač, doma iz Zagorja, je štiri leta v Münchnu. Zaposlen je pri BMW, prosti čas pa koristno izrabi za društveno delo. Je vesten blagajnik kluba »Triglav«, kakor mi ga je kasneje predstavil predsednik Gerjovič. Bločan Ladislav Kocman bo tudi že skoraj pet let pri BMW, Slavko Jarc, doma iz Dvora pri Žužemberku, je štiri leta delavec pri Siemensu. Vsi trije so navdušeni plesalci v folklorni skupini. Kako pa sicer živite? sem jih pobarala. »Za samce še gre,« so mi odgovorili.

Ko sem Toneta iz Bele krajine vprašala, če morajo tu več delati kot doma, mi je odgovoril, da niti ne, le veliko bolj odgovorno. In delo, da je tu tudi bolje organizirano in nemške točnosti se navadijo. Tu lahko uspe le tisti, ki ima pravilen odnos do dela.

V kakšne namene hranijo? Večinoma so mi odgovarjali, da za stanovanja ali pa si počasi že zidajo hišice v domačem kraju.

V prebučni dvorani sem prisedla k dvema našima dekletoma, v pogovoru pa sem izvedela, da sta obe poročeni. Jožica je prišla v München z možem in dvema otrokoma. Moža je zvabila družba, zanemarjal je družino. Ločila sta se in Jožica sama skrbi za otroka. Domov na Štajersko se bo vrnila k staršem. Njena prijateljica Ivanka je tu na delu z možem, pri Siemensu, otroka pa ima doma v Celju pri sestri. Komaj čaka, da se vrneta v Celje, kjer si gradita hišo. Tu ni življenja. Dom je le dom. Kaj mislite, da bi odšli, če ne bi bilo zaradi denarja? Govorila mi je v imenu mnogih, saj so mi drugi isto tožili.

Jože Novak, tajnik kluba je že deset let na delu v Münchnu. Je preddelavec v eni izmed Siemensovih tovarn, kjer je zaposlenih 75 Slovenk. Zaposlile so se s posredovanjem IBT-Rudisa iz Trbovelj. Doma je iz okolice Sevnice, na Vranskem pa si z ženo, ki je tudi zaposlena v Münchnu, gradita hišo. Otroka imata doma v Sloveniji. Hudo ga pogrešata.

Davorin Odlag je eden izmed tistih, ki so hitro uspeli v Münchnu. Komaj 17 mesecev je tu, pa je že odprl dve gostišči in mesarijo. Njegove kranjske klobase so znane med našimi ljudmi in so bile tudi na voljo ta večer. Pa je dela le preveč in se je odločil, da bo eno gostišče opustil. Ocenil je, da gredo dobro v prodajo tudi turške klobase in se je specializiral tudi zanje.

Veliko presenečenje večera je bil nastop klubskega otroškega ansambla »Bambinos«, ki ga vodi harmonikar Darko Soršak. Kitaro igra njegova sestrica Jožica, bobnarica je po rodu Hrvatica, ki je z velikim uspehom in doživeto v slovenščini tudi zapela Avsenikovo skladbo. Trije godbeniki pa so Nemci. Nobenemu od otrok ni več kot 12 let, igrajo pa že prav mojstrsko, tako so jih ocenili Avseniki sami. Presenetili so vso množico v dvorani, ki je navdušeno ploskala, skandirala in cepetala z nogami. Za »mini Avsenike« so jih krstili. Še posebno sugestivna sta bila klarinetistka in trobentač, ki sta tudi v mimiki in načinu izvajanja posnemala Avsenike, zlasti Košir-ja, odličnega trobentača, ki pa ima tudi toliko smisla za napovedovanje in vezavo programa s posrečenimi izvirnimi šalami. Soršakov otroški ansambel bo nastopil tudi na osrednjem izseljenskem pikniku v Škofji Loki, 4. julija in na radijski prireditvi, 3. julija, kjer nastopajo vsako leto tudi ansambli naših izseljencev in delavcev.

V priznanje in hvaležnost, da je ansambel Slavka Avsenika obiskal Slovence v Münchnu, so jim člani SKUD »Triglav« podelili diplomo častnega članstva z željo, da bi jim vsako leto enkrat pripravili tako prijeten večer!

Mila Šenk

Ansambel Avsenik s pevci Emo Prodnik, Alfijem Nipičem in Jožico Svete

Uspešno posnemajo Avsenike: kvintet »Bambinos«, ki ga vodi Darko Soršak

Predsednik münchenskega »Triglava« Franc Gerjovič z dvema članoma njihove folklorne skupine

Dokup delovnih let v tujini

Mnogo naših ljudi se je že pred vojno, pa tudi po njej zaposlilo v raznih državah, s katerimi Jugoslavija do sedaj še ni mogla skleniti ustreznega sporazuma o socialnem zavarovanju. To so npr. Kanada, Avstralija, južnoameriške države, pa tudi Združene ameriške države. Vse te države imajo sicer vpeljano svoje lastno pokojninsko zavarovanje, vendar se to zavarovanje ne razteza izven meja tiste države, tako tudi ne v Jugoslavijo. Zato bi ostali naši ljudje, ki so delali nekaj ali tudi veliko let v eni od takšnih držav, brez možnosti, da bi — če in kadar se želijo vrniti v domovino — uveljavili pravice iz dela v takšni tuji državi za jugoslovansko pokojninsko in invalidsko zavarovanje, če tega vprašanja ne bi reševali notranji jugoslovanski predpisi.

Prav jugoslovanski predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju pa dopuščajo dokup let, prebitih na delu v tujini, za pravice iz jugoslovanskega zavarovanja, če naši državljani iz dela v tujini niso pridobili tam nobenih pravic za starost, invalidnost ali smrt. Dobo do 31. 12. 1964 je možno dokupiti s plačilom ustreznih prispevkov od osnov, ki se ravnajo po kvalifikaciji delavca in po njegovi skupni delovni dobi, za čas dela od 1. januarja 1965 naprej pa si je možno zagotoviti za pravice iz jugoslovanskega pokojninskega in invalidskega zavarovanja s t. i. podaljšanim jugoslovanskim zavarovanjem. Tudi za to »podaljšano« zavarovanje mora jugoslovanski državljan plačevati ustrezne prispevke, ki pa se ravnajo po zadnjem osebnem dohodku, ki ga je imel tak delavec v Jugoslaviji pred odhodom v tujino. Ta dohodek se seveda ustrezno povečuje vsako naslednje leto za odstotek, s katerim so se v istem letu povečali na splošno osebni dohodki v Jugoslaviji.

Zato svetujemo tistim našim delavcem, ki odhajajo na delo v države, s katerimi Jugoslavija še nima sklenjenega sporazuma o socialnem zavarovanju, da še pred odhodom sklenejo s pristojno podružnico skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Jugoslaviji pogodbo o podaljšanem jugoslovanskem pokojninskem in invalidskem zavarovanju, nakar bodo vplačevali vsak mesec predpisani prispevek in si s tem zagotovili dobo, prebito v tujini, za vse pravice iz jugoslovanskega zavarovanja. Za tiste, ki so bili v tujini že pred 1. I. 1965, pa obstaja možnost, da dokupijo naknadno tudi ta leta, za kar naj vložijo ustrezen predlog podružnici, na področju katere so bili zadnjikrat zavarovani v Jugoslaviji oziroma so imeli na njenem področju zadnjikrat stalno bivališče.

dr. Lev Svetek

Lažje do otroških dodatkov v ZR Nemčiji

Podobno kakor v Jugoslaviji je — vsaj delno — vezana tudi v Zvezni republiki Nemčiji pravica do otroških dodatkov na premoženjsko stanje upravičenca. Ta pogoj pa velja zaradi nemške populacijske politike le v primeru, kadar ima zavarovanec dva otroka, za katera zahteva otroški dodatek (za enega otroka pa po sedanjih predpisih nemški zavarovanci sploh nimajo pravice do otroškega dodatka).

Premoženjske meje, ki jih v omenjenih primerih postavlja nemška zakonodaja o otroškem dodatku, so naslednje:

— v letu 1973 je pridobil pravico do otroških dodatkov tisti upravičenec, ki ni imel na leto več kot 16.800 DM zaslužka (ali na mesec 1.400 DM);

— v letu 1974 pa se je premoženjska meja ponovno premaknila navzgor, in sicer na zaslužek 18.360 DM letno (ali 1.530 DM na mesec).

Novi nemški predpisi o premoženjski meji za pridobitev pravice do otroškega dodatka veljajo tudi za nazaj vse do začetka leta 1973, tako da lahko pridobijo naknadno pravico do otroškega dodatka tudi tisti, ki po prejšnjih predpisih zaradi prekoračenja premoženjske meje niso mogli pridobiti te pravice, po novih predpisih o premoženjski meji pa so do nje upravičeni. Zahtevo morajo vložiti pri tistem uradu za delo (Arbeitsamt), ki je pristojen zanje po sedežu njihovega delodajalca v Zvezni republiki Nemčiji. Tam so na razpolago tudi obrazci, ki jih mora delavec izpolniti za uveljavitev pravice do otroškega dodatka. Vendar ima večina — vsaj večjih — nemških podjetij organizirane svoje personalne službe tako, da posredujejo razne pravice, med drugim tudi do otroških dodatkov, tam zaposlenim delavcem pri pristojnih nemških organih, posebno še v primerih, ko gre za delavce, ki ne obvladajo nemškega jezika in nemških predpisov. Zato naj se jugoslovanski delavci obrnejo v teh zadevah na personalno službo podjetja, kjer so zaposleni, sicer pa na jugoslovanskega socialnega delavca, če je v bližini, lahko pa tudi na najbližji jugoslovanski konzulat, ki bo rade volje priskočil na pomoč tudi v teh zadevah.

dr. Lev Svetek

Namesto navadne vode – Radenska – tri srca

Radensko in druge brezalkoholne in alkoholne pijače lahko kupite tudi v Baden-Württembergu pri:

- Anton Kranjc, prodaja pijač Sindelfingen, tel.: 07031/8 18 09 in v skladišču Holzgerlingen, Schlosstrasse 46, tel.: 07031/46 90,
- Frau Emma Binder, Ruit a. d. Filder bei Esslingen, Brühlstr. 4,
- Herrn Karl Vogrinec, Mittelstadt-Reutlingen, Reutlingerstr. 1,
- Herrn Milič Čedo, Reicheneck-Reutlingen, Weingartenstr. 8,
- Fa. Bernhard Dettinger, 722 Schwenningen, Pestalozzistr. 36,
- Fa. Manfred Peter, 722 Schwenningen, Wilhelmstr. 47,
- Fa. Steffan, 722 Schwenningen,
- Fa. Mauch, Villingen, Schimelweg 8,
- Fa. Hähn, Unteraichen 7022, Schulstr. 52,
- Fa. Josef Vidervol, Jockrin-Wörth-b-Karlsruhe, Trüfelsstr. 6,
- Gaststätte Maria Smej, 708 Aalen, Langestr. 45,
- Fa. Novak, 7 Stuttgart, Olgastr. 71
- Mini-Markt Kunz
  7 Stuttgart — 1 Augusten str. 69
  Podružnice: Rotenwald str. 1
  Reinsburgerstr. 136
  Forst str. 167

Radensko ste pili doma, pijte jo tudi v tujini!

Narava daje najboljše!

Tudi tako se lahko vračajo domov

Na Muti zanimiv poskus prve »zdomske tovarne« — Ne le posamič, predvsem s skupnimi močmi bi se dalo hitreje doseči vrnitev domov

V Sloveniji nimamo kaj prida zgledov, kako bi lahko delavci iz tujine hitreje prihajali domov, dobili tukaj možnosti za življenje in delo, ki bi bilo perspektivno. So seveda številni primeri, ko se posamezni zdomci lotevajo naložb v lastne delavnice, da ne govorimo o naložbah v stanovanja, hiše in tiste porabne dobrine, ki so si jih pridobili z delom na tujem. Zelo malo pa je primerov, da bi se zdomci združevali v skupine in skušali tako hitreje rešiti probleme svoje zaposlitve, kot tudi vse druge, zaradi katerih so se odpravili na tuje. Prav nobena skrivnost ni, da si večina zdomcev želi čimprej domov. Toda pogoj za vrnitev so zmerom sredstva, ki so potrebna za uresničitev tistega cilja, zaradi katerega je kdo sploh prijel za delo na tujem. Boljša zaposlitev, socialna varnost in perspektiva so nemara daleč važnejši pogoji, kot se navadno zdi, čeprav seveda tudi drugih ni mogoče prezreti, zlasti ne žgoče zahteve po lastnem stanovanju.

Prav zaradi tega, ker so zadnje čase v občini Radlje prišli do precej izvirne rešitve za skupinsko vračanje zdomcev, si je vredno njihov poskus pobliže ogledati. Zamisel je pravzaprav zasnoval ekonomist Andrej Šrajner z Mute, ki je prav tako na delu v Nemčiji in se je v praksi precej ukvarjal z organizacijskimi vprašanji proizvodnje. Z načrtom se je zglasil pri občini Radlje in ta je takoj pokazala pripravljenost, da s svojimi sredstvi priskoči na pomoč.

Devizne hranilne vloge garancija za posojilo

Načrt ekonomista Šrajnerja je, v kratkem povedano, temeljil na osnovni predpostavki, da lahko skupina zdomcev z združenimi močmi hitreje reši več problemov naenkrat. Med prvimi je bila seveda proizvodnja.

Novo podjetje, ki naj bi ga ustanovili, bi proizvajalo pnevmatiko in hidravlično opremo, se pravi izdelke, ki jih jugoslovanski trg uvaža. Za novo tovarno naj bi občinska skupščina prispevala zemljišče in komunalne priključke, elektriko, vodovod, kanalizacijo. Skupina 40 zdomcev, ki jih je ekonomist Šrajner dotlej zbral, pa bi zastavila devizne hranilne vloge pri Ljubljanski banki in na ta račun dobila od banke dinarsko posojilo za novo tovarniško poslopje. Se pravi, da zdomci devizne vloge vežejo za dinarsko posojilo, pri čemer ne izgubijo obresti in jim je glavnica zagotovljena, če bo novo podjetje uspešno poslovalo. Tako občinska skupščina kot banka sta svojo udeležbo zagotovili s pismenimi sklepi in obveznostjo, da izpolnita pogoje iz predloženega načrta. Zdomci so poleg zastavitve deviznih vlog seveda postavili za prvi pogoj, da se v novem podjetju tudi zaposlijo. Posebna zanimivost tega aranžmaja pa je v tem, da so zdomci z ekonomistom Šrajnerjem navezali poslovne stike z nemškimi proizvajalci tovrstne pnevmatične in hidravlične opreme. Tudi račun nemških proizvajalcev je jasno pokazal, da je zanje ceneje in ugodneje, če poslovno sodelujejo z novim kooperantom in ga vključijo v svoje tržne posle. Zaradi tega se je nastajajoče podjetje, ki so ga krstili za HIPOS, glede strojne opreme in tehnologije že na začetku povezalo s tujo firmo. Ta je pokazala pripravljenost, da dobavi ustrezno proizvodno opremo in tudi odkupi proizvodnjo. HIPOS pa bo obročno odplačal uvoženo opremo z izvozom.

Na Dobravi vse pripravljeno

Občinska skupščina Radlje je novemu podjetju dodelila lokacijo na Dobravi pri Muti, ker je večina zdomcev, ki so se združili v novi kolektiv, doma v tem okolišu. Dala je tudi poroštva za bančno posojilo. Tako bo v kratkem začelo rasti novo podjetje HIPOS, ki mu zaradi izvirne proizvodne usmeritve obetajo dobro bodočnost. Poleg prvih 40 zdomcev bo namreč lahko pozneje zaposlilo še več delavcev.

Pri uresničitvi načrta na Dobravi pri Muti so se torej posrečeno združili trije interesi: zdomcev, občinske skupnosti in tujega partnerja.

Katere so v bistvu glavne prednosti takega aranžmaja?

Zdomci se vračajo na zagotovljeno delovno mesto. Devizne prihranke začasno zastavijo za zgraditev novega podjetja, pozneje pa jih lahko uporabijo za karkoli, najbrž povečini za adaptacije stanovanjskih hiš in podobno. S tujo firmo se ustvarijo dolgoročni poslovni odnosi, tako v proizvodnji kot v prodaji na trgu. Novo podjetje bo ustvarjalo dohodek, ki bo poleg osebnih dohodkov pokrival tudi potrebe družbenega standarda delavcev, kot so komunalna ureditev, šolstvo, štipendije, otroško varstvo, rekreacija, šport in kultura. Najvažnejše pa je: zdomci bodo živeli doma, pri družinah, imeli bodo delo, za katerega so dobili izkušnje v tujini, njihov dohodek bo odvisen od uspešnosti njihove proizvodnje.

Za premislek in posnemanje

Najbrž bi se v mnogih primerih zdomci, ki zdaj posamič tuhtajo, kako bi se prigarali do cilja, lahko na podoben način združevali. Staro pravilo pravi, da več ljudi več ve in več zmore. To, kar bi posameznik ustvaril v nekaj letih, lahko v skupini doseže hitreje.

Morda je nazadnje še zanimivo vprašanje: čigavo bo novo podjetje HIPOS? Podjetje samo bo družbena lastnina, v njem bodo zaposleni uvedli samoupravno organizacijo, kot jo določajo ustava in zakoni. Delavci namreč ne vložijo prihrankov za stalno, ampak jih samo začasno vežejo in posodijo; seveda jim obresti tečejo dalje. Sama lastnina podjetja navsezadnje ni bistveno vprašanje. Bistveno je, kar določa nova ustava, da je proizvodnja stvar delavcev in da je ustvarjeni dohodek njihova neodtujljiva pravica, da z njim razpolagajo in da imajo tudi vpliv na tisti del dohodka, ki ga odvajajo družbi.

Izvirna rešitev na Muti zajema torej vse, kar je potrebno za življenje nove tovarne.

»Večer«, 17. maja 1974

Zavarovanje družine v Jugoslaviji

Že več let delam v Avstriji, žena in otroci pa so ostali v domovini. Ko sem se prvikrat zaposlil v tujini, sem uredil hkrati tudi zdravstveno varstvo za svojo družino v Jugoslaviji. Pred kratkim pa sem menjal v Avstriji delodajalca, kmalu zatem pa mi je javila žena iz domovine, da so ji ukinili pravico do zdravstvenega zavarovanja. Zakaj tako?

Geza Sukič, Knittelfeld

Pri menjavi delodajalca v Avstriji morate ponovno sprožiti postopek za zavarovanje vaših družinskih članov v Jugoslaviji. Kakor hitro ste namreč zapustili prvotnega delodajalca, vas je le-ta odjavil pri bolniški blagajni v Avstriji, ta pa je isto sporočila jugoslovanskemu komunalnemu zavodu (sedaj skupnosti zdravstvenega zavarovanja) v Jugoslaviji. S tem je vaša družina izgubila pravico, da se zdravi iz vašega zavarovanja v Avstriji na račun avstrijskega bolniškega zavarovanja. Potrebno je torej, da avstrijski bolniški blagajni ponovno predložite predpisani dvojezični obrazec za uveljavitev zdravstvenega varstva za vašo družino v Jugoslaviji, nakar bo jugoslovanska skupnost zdravstvenega zavarovanja ponovno zagotovila zdravstveno varstvo vašim družinskim članom v domovini.

dr. Lev Svetek

naši po svetu

Holandija

Ivana Kropivška ni več

Z žalostjo smo zvedeli, da je v Lindenheuvelu v Holandiji umrl dolgoletni predsednik in zdaj častni predsednik rudarskega društva sv. Barbare Ivan Kropivšek. Doma je bil iz Blagovice, kjer se je rodil pred 82 leti. Že leta 1909 je odšel na delo v Nemčijo, kjer je ostal do začetka prve svetovne vojne, ko je moral na fronto. Tam je kmalu prišel v rusko ujetništvo. Po vojni se je leta 1924 izselil v Francijo, od tam pa je naslednje leto prišel v Holandijo. Nad štiri desetletja je bil rudar. Ves čas je tudi pridno sodeloval pri društvih. Zato je pred leti ob petindvajsetletnici društvenega delovanja prejel častno diplomo. Pri rudarskem društvu sv. Barbare je bil dolga leta predsednik, na zadnjem občnem zboru pa so ga imenovali za častnega predsednika. V Sloveniji se pokojnega Ivana Kropivška spominjamo tudi kot organizatorja in vodjo izletniških skupin naših rojakov, članov društva sv. Barbare iz Holandije. Bil je klen mož in neumorno delaven. Ohranili ga bomo v častnem spominu. Njegovim iskreno sožalje!

Nov odbor

Pri društvu sv. Barbare za Heerlerheide-Brunsum so letos izvolili naslednje odbornike: za predsednika Franca Grila, za podpredsednika Franca Jančiča, za tajnika Slavka Strmana, za drugega tajnika Franca Grošlja, za blagajnika Štefana Povha, drugega blagajnika Ota Januša. Odbornika sta še Milan Vetrnik in Janko Deželak, preglednika računov pa Anton Kozole in Ivan Banič.

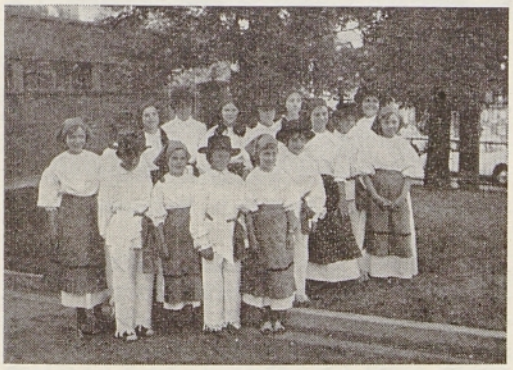

Slovenska mladinska folklorna skupina iz Holandije

Slovenska folklorna skupina iz Eijgelshovena na Nizozemskem

V naši folklorni skupini plešemo že skoraj 24 let. Prva leta smo plesali v dveh skupinah, od leta 1956 smo pa združeni in plešemo kot »Slovenska folklorna skupina«. Najprej nas je vodila Anica Konte, leta 1965 pa je prevzel vodstvo Slavko Starman. Prej smo plesali polko (potrkan ples), venček slovenskih plesov in dekliški ples. Pod Slavkovim vodstvom smo se pa hitro naučili še več plesov, npr. kolo, mrzulin, Rezjanke I, II, III, Občni rej in trojko. Tako znamo zdaj 9 plesov. Seveda to ni veliko, toda učimo se še novih. Septembra 1973 smo bili na tekmovanju. Dobili smo drugo nagrado v A kategoriji, za prvimi pa smo zaostali le nekaj točk.

V novembru 1972 smo pa začeli vaditi tudi z mladimi. Začeli smo s 16 otroki. Najmlajša plesalka je imela takrat 6 let, najstarejša pa 13. Vaje imamo odrasli in mladina, in sicer vsako nedeljo dopoldan od 9. do 11. ure. Na razpolago imamo kako dvorano, na primer v šoli, kjer je direktor g. Willems, ki je tudi pevovodja slovenskega zbora »Zvon«. Mladina je prvič nastopila ob Veselem toboganu v Eisdenu v Belgiji, nastopila je pa tudi na raznih holandskih prireditvah. Učijo se zelo hitro. Sedaj znajo plesati že te plese: Zrasla je kopinja, Žakle šivat, Kačo vit, Čakaj me, Točak, Kovtre šivat, Vsaka ftica je vesela, Podegaj ga, Po zelenoj trati, Oficirsko kolo, Šmarski ples in še nekaj drugih. Narodne noše za plesalce sem delala sama po krojni poli, ki sem jo dobila iz Slovenije. Imela sem pa težave z blagom. Zato telovnikov nisem sešila. Pasove za fante sem naredila v enaki barvi, kot imajo dekleta rute. Ko bom prišla v Slovenijo, bom morala koga vprašati, kakšno mora biti blago za telovnike. Mogoče bom lahko v Sloveniji kupila kakšno primerno blago.

Moram povedati še to, da prihajajo člani folklorne skupine iz raznih krajev na vaje, in sicer: Hoensbroek, Brunsum, Wanbock, Eijgelshoven, Heerlen, Geelen idr. Večina se jih pripelje z avtom, nekateri pa pridejo s kolesi. Tisti, ki stanujejo blizu, pa seveda peš.

Naj povem še to, da se z navdušenjem pripravljamo s pevskim društvom »Zvon«, s folklorno skupino odraslih in ansamblom »Veseli vaški godci« za turnejo po Sloveniji, kamor nas je povabila Slovenska izseljenska matica. Nastopili bomo v Novem mestu, v Brežicah in Trbovljah. Točnega datuma še ne vemo, najbrž bo to med 5. in 12. julijem.

Mici Michon — Čebin

Švedska

Kaj je novega v Slovenskem domu v Stockholmu

Slovenski dom v Stockholmu je zdaj odprt vse dni v tednu, razen ob ponedeljkih, in to od 18.30 do 22. ure zvečer. Za ekonoma v domu so izbrali Toneta Bučarja, ki med drugim skrbi tudi za kuhinjo v domu. Pravi, da je zelo vesel, če se mu javi kakšen pomočnik ali pomočnica, ki so pripravljeni posebej še ob sobotah in nedeljah pomagati v kuhinji in pri strežbi. Šahovski krožek in foto krožek sta tudi že začela z delom. Foto krožek vodi Savin Vilhar, ki je vesel novih članov. Pevski zbor pridno vadi. Pevci se zberejo vsak petek ob 19. uri zvečer k vajam in so seveda tudi veseli še novih dobrih pevcev in pevk. V Slovenskem domu imajo tudi knjižnico z nekaj nad sto knjigami. Prihajajo pa tja tudi vsi večji slovenski časopisi. Niso pa še utegnili knjig urediti za izposojanje na dom, zato so doslej na razpolago knjige in časopisi le v prijetnem prostoru čitalnice. Ko bo knjižnica urejena, se bodo pri nabavi knjig usmerili predvsem na klasično slovensko literaturo in seveda na mladinsko literaturo z namenom, da bi čimbolj zadostili potrebam slovenske šolske mladine. Tako se vse bolj razvija društveno življenje v novem slovenskem domu v Stockholmu, kar je v veselje in ponos članom in seveda tudi nam v starem kraju.

Švica

Nova slovenska dopolnilna šola

Na pobudo Jugoslovanskega kluba Oberturgau-Amriswil so v soboto, 4. maja, v Amriswilu ustanovili novo slovensko dopolnilno šolo. Pouk bo ob sobotah od 14. do 17. ure popoldne v prostorih šole na Nordstrasse. V šolo se je prijavilo petnajst učencev iz St. Gallena, Kreuzlingena, Arbota in Amriswilla. Poučevala bo Milena Lukačeva iz St. Gallena. Ker je še kar precej slovenskih družin v teh krajih, ki imajo šoloobvezne otroke, jih bodo prav gotovo še naknadno prijavili v to šolo. Prijavijo jih lahko kar v šoli ob sobotah popoldne.

Belgija

Občni zbor društva sv. Barbare v Eisdnu

Najstarejše društvo naših rojakov v Belgiji je imelo v soboto 11. maja svoj redni letni občni zbor, ki se ga je udeležilo nekaj več rojakov kot običajno, čeprav

bi bila lahko udeležba še večja. To so poudarili tudi navzoči člani. Društvo je bilo v preteklem letu aktivno po svoji društveni dejavnosti, kakor tudi po svojem finančnem uspehu.

Ker so bili nekateri starejši člani odbora mnenja, da jih bo treba kmalu zamenjati in tako poskrbeti za pomladitev odbora, je občni zbor izvolil v novi odbor nekaj mlajših članov. Ti naj bi se uvajali v delo društva, kajti njihova dolžnost bo, da bodo društvo uspešno vodili v prihodnje in krepili vrste članov. Za predsednika pa so letos izvolili Franca Gostišarja, ki je bil že v prejšnjih letih dolgo na tem položaju. Društvu želimo, da bi uspešno delovalo tudi v bodoče.

C. M.

V Eisdnu so proslavili materinski dan

Društvo naših rojakov Slomšek je 11. maja proslavilo materinski dan v dvorani Casino v Eisdnu. V lepo okrašeni dvorani je potekal pester spored, izpolnjen s točkami pevskega zbora, recitacijami in nastopom folklorne skupine, ki se je prvikrat predstavila pod vodstvom rojakinje Anice Kosove s folklornimi plesi. Uvodno besedo na proslavi je imel izseljenski duhovnik. Po programu je sledila prijetna domača zabava ob spremljavi harmonikarja in zabavnega ansambla.

Teden kasneje, 18. maja, je proslavilo dan mater tudi društvo sv. Barbare. Nepričakovano se je nabralo za polno dvorano naših rojakov. Slavje je začel dosedanji predsednik društva Avgust Tanjšek. Ob prijetnem vzdušju je potekal priložnostni program z recitacijami, pevskimi točkami in mladinsko igrico v dveh dejanjih »Pojoča skrinjica«. Navzoče je posebej navdušil nastop dekliškega zborčka pod vodstvom Majde Smrketove, ki je lepo zapel stare slovenske pesmi. Ob tej priložnosti je rojakom spregovoril nekaj besed prof. Ciril Murnik, ki je prišel kot izseljenski učitelj med naše rojake v Belgiji. Tako bodo naši ljudje v Belgiji zdaj dobili svojo šolo, ki bo začela s svojim rednim delom v Eisdnu, Genku in Charleroiju. Po programu se je razvila ob zvokih harmonike prijetna domača zabava.

C. M.

Brazilija

Jugoslavija na dobrodelnem sejmu

V Sao Paulu, glavnem mestu Brazilije, je bil v dneh od 1. do 5. maja letos prirejen tradicionalni IX. dobrodelni sejem (Faira da Bondade). Sejem je organiziralo Združenje staršev in prijateljev v razvoju zaostale mladine iz Sao Paula. Čisti dobiček od predmetov, prodanih na tem sejmu in v zvezi s tem storjenih uslug, gre v fond ustanove, ki skrbi za otroke zaostale v razvoju.

Na letošnjem sejmu je sodelovalo precejšnje število ustanov in podjetij iz raznih brazilskih držav in tudi iz tujih dežel. Tudi Jugoslavija je zdaj že tretjič sodelovala na tem dobrodelnem sejmu. Organizator jugoslovanskega prodajnega paviljona je bil generalni konzulat SFR Jugoslavije iz Sao Paula. Poleg osebja našega konzulata iz Sao Paula in članov njihovih družin so pri ureditvi paviljona in prodaji sodelovale tudi soproge naših izseljencev oblečene v jugoslovanske narodne noše.

V jugoslovanskem paviljonu so prodajali razne predmete naše domače obrti: vezene bluze, torbe, preproge, šatulje in druge predmete vgravirane z našimi narodnimi motivi. Naprodaj so bila tudi naša po svetu sloveča vina in žgane pijače: slivovka, maraskino, konjak in vina merlot in žilavka. Prodajni prostor je bil okrašen s slikami in letaki naših znanih turističnih krajev, z motivi z naših planin in z morja.

Jugoslovanski paviljon na dobrodelnem sejmu v Sao Paulu

V petih dneh, kolikor je sejem trajal, je jugoslovanski paviljon obiskalo na desettisoče prebivalcev iz Sao Paula, med njimi, razumljivo, tudi mnogi Jugoslovani, ki žive v tem mestu.

Kanada

»Veseli večer« ob drugi obletnici radijske oddaje

Ob drugi obletnici ustanovitve kanadsko-jugoslovanskega radijskega kluba v Torontu je ta priredil v soboto 6. aprila »Veseli večer«, ki se ga je udeležilo blizu štiristo obiskovalcev iz južnega Ontaria. Dvorana PBA Hall je bila slavnostno okrašena s kanadskimi in jugoslovanskimi zastavami ter slikami lepih domačih krajev. Na vidnem mestu je bil naziv radijske postaje (CHIN INTERNATIONAL), ki vsako soboto od 16. do 17. ure oddaja program v srbohrvaščini. Navzoča sta bila jugoslovanska konzula iz Toronta z družinama, predstavniki radijske postaje CHIN in številni drugi ugledni gostje.

Ansambel Uroševič nastopa na prireditvi ob drugi obletnici jugoslovanskega radijskega kluba v Torontu

V umetniškem programu so nastopili domači talenti pevci in instrumentalisti ter recitatorka. Pevce je spremljal ansambel Mileta Uroševiča, ki je igral za ples pozno v noč. Na programu so bila tudi kviz tekmovanja, loterija z bogatimi dobitki ter izvolitev jugoslovanske lepotice južnega Ontaria.

Avstralija

Glas iz Melbourna

Glas iz Melbourna je tudi včasih zanimiv. Sem član slovenskega društva Planica vse od ustanovitve. Društvo se je v kratkem času zelo lepo razvilo. Predsednik Martin Uršnik je pač človek, ki je kakor rojen za tako odgovorno mesto v društvu. Prvo leto po ustanovitvi so že kupili lep kos zemljišča, kjer bodo zgradili slovenski dom s plesno dvorano. To je res lep dosežek in so lahko nanj ponosni vsi člani društva. Martinu Uršniku in vsem požrtvovalnim sodelavcem želimo še veliko uspehov. Zdaj pa še nekaj besed o našem kvintetu Snežnik.

Slovenski kvintet Snežnik iz Melbourna

Ker me je glasba vedno privlačevala, sem takoj po ustanovitvi društva Planica pomislil na to, da bi organiziral orkester, ki bi bil društvu v pomoč pri družabnih zabavah. Vsak začetek je pač povezan s težavami. Sprva sem za silo

pridobil tri muzikante. Skozi štiri mesece smo enkrat tedensko imeli vaje, a le enkrat smo nastopili na društveni plesni zabavi. Zatem sta nas zapustila eden od kitaristov in trobentač. A nisem obupal. Ostala sta še en kitarist in klarinetist. Zatem pa smo našli drugega trobentača, res dobrega glasbenika, ki je tudi profesionalni pevec. To je Rudi Kalister doma iz Juršč pri Pivki. Z njim je naš kvintet zelo pridobil na svoji popularnosti. Zdaj hitro napredujemo. Že nad tridesetkrat smo igrali na plesnih prireditvah pri Slovenskem društvu Planica ter pri prireditvah avstrijskih in nemških klubov. Za nastope smo naročeni že za celo leto vnaprej. Igramo slovenske domače melodije in pesmi ter seveda tudi veliko modernih, ki so všeč zlasti mladini. Naš kvintet Snežnik se za Nemce imenuje Die Alpen kvintet. V njem pa zdaj nastopajo: Ivan Hace, harmonika in elektronska harmonika, Rudi Kalister, trobenta, Franc Verko, klarinet in saksofon, Marjan Nanut, dve različni ritem kitari in kontrabas in Rihard Sterbar, bobni. Vsi smo pravi Slovenci. Igramo pri razni društvih, predvsem pa pri Slovenskem društvu Planica, kjer nastopamo najraje. S predsednikom tega društva, Martinom Uršnikom in v imenu našega kvinteta Snežnik, pozdravljam vse Slovence po svetu in doma.

Ivan Hace
vodja orkestra Snežnik
Melbourne

Trideset tisoč obiskovalcev iz Avstralije

V društvenem glasilu slovenskega društva Triglav od letošnjega marca smo prebrali poleg drugih zanimivih novic, da bo letos, ko so vzpostavljeni redni dvakrat tedenski čarterski poleti med Jugoslavijo in Avstralijo, kakor predvidevajo, obiskalo Jugoslavijo blizu trideset tisoč jugoslovanskih izseljencev iz Avstralije. Med rojaki, ki letos obiščejo našo deželo, je mnogo znanih imen društvenikov in naših dopisnikov in naročnikov. Kar precej pa se jih bo tudi za stalno vrnilo. Iz domovine pa se je vrnil v Avstralijo soustanovitelj društva Planica v Wollongongu Slavko Vavpotič. Veseli smo bili njegove vrnitve in kar lepo se je znašel doma ob svojem poklicu kot avtoklepar, a vendar ga je potegnilo nazaj v daljno avstralsko deželo. Prepričani pa smo, da se bomo velikokrat srečali, saj pravi, da je Slovenija najlepša dežela na svetu. Na svidenje, torej!

Prisrčno pisemce iz Hobarta

Ne vem, če se še spominjate naju, ki sva tako jokali na letališču Brnik ob povratku v Avstralijo? Čeprav nisva rojeni v Sloveniji in je bil naš obisk tam kratek, sva jo s sestrico zelo težko zapuščali. V Sloveniji je bila rojena najina mamica, ki nama je o njej veliko pripovedovala. V kratkem času našega obiska sva spoznali, da je slovenska dežela zares tako lepa s svojimi planinami, obalo in plavim morjem, kakor nama je mama o njej pravila. Vse nama je bilo zelo všeč. Obiskali sva tudi Postojnsko jamo in videli tam lepe kapnike in človeške ribice.

Mary in Tanya Mavrič iz Hobarta

Res je bil naš dopust zelo lep, a prekratek. Naučili pa sva se govoriti malo slovensko, posebno še sestrica Mary. Najbolj všeč nama je bilo pri stricu Franetu Mavriču in teti v Izoli. Zelo radi bi spet prišli na počitnice v Slovenijo, a je nemogoče, dokler ne končava šole. Pošiljam vam nekaj slik z Blue Gun Festival parade, ki jo imamo enkrat v letu v Hobartu. Na sliki sva s prijateljem Martinom Valentichem. Oblečena sem bila v slovensko narodno nošo, katero mi je sešila mamica. Ob tej priliki smo se prvikrat na Blue Gun Festivalu predstavili v slovenski narodni noši. Moja sestra Mary pa vam pošilja sliko s slovenskega plesa, kjer je nekajkrat nastopila s harmoniko. Lepe pozdrave vsem v Sloveniji in posebej v uradu Matice. Poseben pozdrav vsem tistim, s katerimi sva se osebno spoznali v času našega prijetnega dopusta v lepi Sloveniji.

V sprevodu na »Blue Gun Festivalu«

Tanya in Mary Mavrič
iz Hobarta, Tasmanija

ZDA

Ob letošnjem Prosvetinem jubileju

Prvega julija letos praznuje slovenski ameriški dnevnik Prosveta svoj oseminpetdeseti rojstni dan. To je datum, odkar izhaja ta znani in med ameriškimi rojaki tako priljubljeni list, glasilo Slovenske narodne podporne jednote, kot dnevnik. Če pa posežemo še globlje do njegovih korenin, moramo seči še leta nazaj, saj je glasilo SNPJ sprva izhajalo kot mesečnik in je prva številka izšla že januarja 1908, torej pred šestinšestdesetimi leti.

Svoj letošnji rojstni dan praznuje Prosveta zdaj še v znamenju preteklih viharnih mesecev, ko je bil resno ogrožen njen nadaljnji obstoj kot dnevnika. Še so oblaki na njenem nebu, a skoznje že zmagovito sije sonce. To sonce je ustvarila odločna in spontana zavzetost ameriških Slovencev, ki so se kot en mož postavili v bran za ohranitev svojega priljubljenega časopisa. Veliko časopisov, revij in drugih publikacij so že imeli ameriški Slovenci. Nekateri od teh so izhajali le kratko dobo, nekateri pa cela desetletja. Ko je kateri od njih ugasnil, je bilo seveda to boleče za naročnike in tudi za ostale rojake. Še dobro pomnimo, kako nam je bilo tudi v starem kraju hudo in kako smo čutili z rojaki, ko je pred leti umiral in nazadnje umrl starosta med slovenskimi časopisi v Ameriki Glas naroda, ki mu je pogumna urednica Anna Krasna do skrajnih meja, do njegove sedemdesetletnice, podaljšala življenje. A čas je počasi le zacelil tudi to rano.

Ko pa je lani v jeseni zacingljal navček chicaški dnevni Prosveti, je zavalovilo med našimi ljudmi širom Amerike. Ganjeni in ponosni smo bili, ko smo zatem brali in še beremo o vsem tem, kako so se društva in posamezniki zavzeli in se še zavzemajo za nadaljnji obstoj dnevne Prosvete. Ko beremo o vseh prispevkih in darilih za list, o velikih in majhnih vsotah danih iz srca, o nabirkah na prireditvah, o ročnih delih, ki jih pletejo in vezejo v domovih ostarelih, o poticah in drugem našem domačem pecivu, ki ga prispevajo naše žene za bazarje v ko-

rist Prosvetinemu tiskovnemu skladu, o obrambnem odboru, v katerem so se naši rojaki, vidni društveni in javni delavci z odločno besedo in argumenti postavili v bran svojega lista — čutimo, da je to velika stvar, mimo katere ne bo kar tako mogel kronist, ki bo pisal o zgodovini slovenskega izseljenstva.

Iz poročil smo prebrali, da je Prosveta prejela do aprila že nad 25.000 dolarjev prostovoljnih prispevkov. To je zares lepa vsota in z znižanjem tedenskih izdaj, od katerih je ena odpadla, se je finančno stanje lista prav gotovo več kot znatno izboljšalo. Kljub temu pa je glavni odbor SNPJ, ki je lastnik in izdajatelj Prosvete, od letošnjega 1. maja naprej zvišal letno naročnino za člane od dosedanjih 17 dolarjev na 23 dolarjev in za nečlane od dosedanjih 19 dolarjev na 25 dolarjev. To je zelo občutno, posebej še za upokojence s skromnimi pokojninami, ki pa so na svojo Prosveto zelo navezani in ki so med prvimi po svojih močeh prispevali za tiskovni sklad lista. Sama uprava Prosvete trdi, da je to zvišanje naročnine napravično, posebej zato, ker so tisti, ki so v boljšem finančnem stanju prispevali v tiskovni sklad precej več, kakor pa znaša razlika v zvišanju naročnine. A kar je sklenjeno, se zaenkrat ne da več spremeniti vse do prihodnje 20. konvencije SNPJ, ki bo v septembru. V upravi upajo, da bo konvencija naročnino spet znižala. Iz srca želimo, da bi se jim to upanje res izpolnilo.

Ob letošnjem Prosvetinem jubileju toplo čestitamo in pozdravljamo člane njenega uredniškega odbora in uprave, njene številne dopisnike in naročnike in vse brezštevilne prijatelje širom ZDA in drugod, ki tako trdno in zvesto stojijo na braniku njenega obstoja. Tudi Slovenska izseljenska matica je že pred meseci sporočila glavnemu odboru SNPJ, da želi Prosveti pomagati: s pošiljanjem novic in drugega gradiva za objavo v listu, s turnejo ansambla iz Slovenije, ki bi nastopal v korist Prosvete ter s štipendiranjem slovenskega študenta iz ZDA na novinarski visoki šoli v Ljubljani. Prosveti želimo še veliko jubilejev ter zvestih prijateljev in naročnikov.

Uredništvo

Obletnici

Slovenci v Clevelandu se letos spominjajo dveh obletnic: 80-letnice ustanovitve slovenske podporne organizacije Ameriško slovenske katoliške jednote. Pred osmimi desetletji — 29. junija 1894 — so v Clevelandu tudi kupili zemljišče za postavitev prve slovenske cerkve v ZDA. To je bila kasnejša farna cerkev sv. Vida. Ustanovitelj slovenske fare, ki je štela takrat 64 slovenskih družin, in prvi župnik je bil Vid Hribar iz Ljubljane.

Slovenec — župan v Fontani

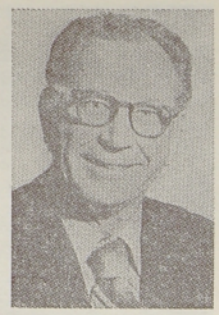

V marcu je bil izvoljen za župana v Fontani, Kalifornija, slovenski rojak Frank Horzen, drugi podpredsednik Ameriško-slovenske katoliške jednote (K.S.K.J.). Frank Horzen živi v Fontani od leta 1941 in je bil pred nedavnim upokojen po 27 letih službe pri Kaiser Steel Corp. Rojen je bil v mestu De Pue, Ill, njegova mati pa še živi v mestu La Salle, Ill. Večkrat je bil tudi že v Jugoslaviji, lani pa je pripravljal tudi skupinsko potovanje.
Franku Horznu čestitamo ob izvolitvi za fontanskega župana tudi mi.

Novi člani ABZ

Ameriška bratska zveza, druga slovenska osrednja podporna organizacija v ZDA, ki je bila ustanovljena 18. julija 1898, je v zadnjih treh mesecih pridobila 262 novih članov, ki so vpisali skupno za 1,715.861 dolarjev zavarovalnin.

Košček zgodovine barbertonskih Slovencev

Naš naročnik Anton Okolish iz Barbertona, Ohio, po rodu iz Nadleska pri Ložu na Notranjskem, nam je po svoji ožji rojakinji, notranjski in znani slovenski pesnici, Marički Žnidaršičevi poslal zanimivo staro fotografijo, ki prikazuje prve gledališke igralce med barbertonskimi Slovenci. Slika je bila posneta leta 1917, torej pred sedeminpetdesetimi leti. K sliki je rojak Okolish priložil obširno pojasnilo, iz katerega povzemamo: Vsi na sliki razen Johna Debevca st., Thomasa Pavliča in Gertrude Lekšanove so sodelovali v igrah v barbertonskem opernem poslopju. To je bila običajna hiša. Spodaj je bila trgovina s pohištvom. V drugem nadstropju pa je bila dvorana z odrom, kjer so prirejali razne kulturne in zabavne prireditve ter zborovanja. Režiser je bil Anton Birk, prvi duhovnik slovenske cerkve Sv. srca v Barbertonu. Na sliki so v prvi vrsti od leve proti desni: Joseph Škerl, Anthony Gerbec, Milton Pavlič, Josephine Štrangar, Frances Tonja, Mollie Pavlič, Lucy Troha, Frank Štrangar, Anthony Škerl, Ludwig Debevec.

V drugi vrsti so: John Debevec ml., Mary Strle (Baštetova iz Igavasi pri Ložu), Jennie Gerbec, Anna Zigmont (Šuštarjeva iz Nadleska pri Ložu), Mary Lesar, Pauline Lesar, Frank Debevec. V tretji vrsti so: John Debevec st., Mary Debevec, Martin Lužar, Louis Pirc, Louis Arko, Anton Okolish. V četrti vrsti: Joseph Gabrovšek in duhovnik Anton Birk (režiser). V peti vrsti: Tomaž Pavlič in Gertrude Lekšan.

Slika s podrobnejšim opisom zgodovine barbertonskih Slovencev je objavljena tudi v knjigi Mary Prislandove: From Slovenia to America.

Ali mi bodo priznali spričevalo?

V Združene države Amerike sem se s starši preselila pred dvema letoma. Stara sem 17 let in tukaj obiskujem 3. letnik High School, doma pa sem končala osnovno šolo v Preboldu v Savinjski dolini, kjer smo tudi doma. Malo sem se že vživela v tukajšnje življenje, še vedno pa sem prepričana, da je lepše doma v Sloveniji. Angleščina kot pogovorni jezik mi ne dela več težav, profesorji in učenci v tukajšnji šoli pa so z menoj zelo dobri. Upam, da se bomo s starši vrnili v domovino, zato bi rada vedela, na kakšno šolo se bom lahko vpisala v Sloveniji, če bom tukaj končala četrti letnik High School? Rada bi vedela tudi, če se bom lahko vpisala na univerzo in študirala angleški jezik.

Mojca Kobal, Library, Pa. ZDA

Take skrbi, kot jih imate vi, ima še več naših bralcev, zato smo se odločili, da bomo objavili v naši reviji nekoliko podrobnejši odgovor. Ker se z nostrifikacijo, priznavanjem, spričeval pri nas ukvarja republiški sekretariat za prosveto in kulturo, smo se za odgovor obrnili nanje. Tole so nam napisali v svojem odgovoru: Pri reševanju vlog za nostrifikacijo se ravnamo po zakonu o nostrifikaciji v tujini pridobljenih šolskih spričeval (Uradni list SRS, št. 42-329/72). Republiški sekretariat za prosveto in kulturo je po 3. členu zakona pooblaščen za nostrifikacijo spričeval o končani osnovni ali srednji šoli, po 10. členu pa za priznanje končanih razredov osnovne in srednje šole. Spričevalo o končani tuji višji, visoki šoli ali fakulteti nostrificira ustrezna višja, visoka šola ali fakulteta pri nas (po 4. členu zakona). Letnike, semestre in izpite prizna tisti visokošolski zavod, na katerega se želi kandidat vpisati.

Pri odločanju o nostrifikaciji v tujini pridobljenih spričeval se upošteva šolanje v zadevni državi, predmetnik oziroma učni načrt in program šole, trajanje šolanja, pravice, ki jih daje spričevalo v državi, v kateri je bilo pridobljeno, ter druge okoliščine, ki so pomembne za nostrifikacijo. Če se v postopku za nostrifikacijo izkaže, da se program končane tuje šole znatno loči od programa ustrezne šole v SRS, mora kandidat opraviti nostrifikacijske izpite. Vendar se je to v dosedanji praksi zgodilo zelo redko. Od vključno 1972. leta smo imeli nad 80 vlog za nostrifikacijo spričeval naših delavcev, zaposlenih v tujini in njihovih otrok, ter otrok naših izseljencev, ki so se vrnili v domovino. Od teh je bilo največ spričeval iz ZR Nemčije, precej iz ZDA in Avstralije, nekaj iz Kanade in Velike Britanije ter iz nekaterih drugih evropskih držav (Avstrija, Danska, Francija, NDR, Švedska) in iz nekaterih afriških držav (Južnoafriška unija, Libija, ZAR). Šlo je predvsem za priznanja posameznih razredov osnovne šole in za nostrifikacijo spričeval o končani osnovni šoli; manj je bilo vlog za nostrifikacijo zaključnih spričeval srednjih šol in za priznanja posameznih razredov srednje šole. Izmed vseh teh vlog le trem prosilcem nismo nostrificirali spričeval: dvema, ker so se družine vrnile v Avstralijo in so zahtevali, da jim vrnemo dokumente; enemu pa smo predpisali nostrifikacijski izpit iz slovenskega jezika, ker je šlo za nostrifikacijo spričevala o zaključnem izpitu na učiteljišču. Vsem ostalim smo brez težav nostrificirali spričevala in jim s tem omogočili, da so v domovini nadaljevali šolanje ali se zaposlili.

Zaželeno je, da bi vsi otroci obiskovali dopolnilno šolanje v slovenskem ali vsaj v srbohrvatskem jeziku, če je v kraju, kjer žive, to šolanje organizirano, ker bi se tako laže vključili v šolanje v domovini. Vendar to ni pogoj za priznanje končanega razreda ali šolanja.

Na vprašanje glede vpisa Mojce Kobal na univerzo v Ljubljani pojasnjujemo, da High School v ZDA ustreza naši gimnaziji in da je Diploma of High School enakovredna spričevalu o zaključnem izpitu na gimnaziji. Njeno diplomo bomo brez težav nostrificirali; predložiti mora le naslednje dokumente:

— zaključno spričevalo v izvirniku in tri sodno overjene prevode v slovenskem jeziku;
— letno spričevalo zadnjega razreda High School;
— zadnje v domovini pridobljeno spričevalo;
— upravni kolek za 10 dinarjev.

Vse dokumente naj pošlje skupaj z vlogo, v kateri naj opiše svoje šolanje v domovini in tujini.

Postopek za rešitev vloge za nostrifikacijo spričevala traja navadno 14 dni do tri tedne od dneva, ko prejmemo vse potrebne dokumente. Če vloga ni rešena do vpisa na univerzo, lahko izdamo potrdilo o tem, da je spričevalo v nostrifikacijskem postopku, tako da pri vpisu ne bo težav.

Tiskovni sklad

AVSTRALIJA: Rudolf Horvat 1.— A $, Franc Prosenik 1,05 Lstg, Janez Škrjanc 4,50 A $, Franc Klemens 5.— A $, Leo Vrhovšek 2,66 Lstg, Miha Matkovič 1,50 A $, Anita Barwa 4,62 Lstg, B. Forte 1,58 Lstg, Stanislav Tehovnik 0,58 Lstg, Vera Korošec 1,22 Lstg, Pepca Ohman 2,92 A $, Frank Ratej 0,75 A $, Mirko Zorec 1,49 Lstg, Karl Bezjak 2,87 Lstg, Ivan Hace 3,25 Lstg, Martin Adamič 1,30 Lstg, Irena Flisar 2,10 Lstg, Jelka Rehdner 0,58 Lstg, John Leben 0,75 Lstg, Anton Stariha 1,34 Lstg, John Zemlič 2,50 Lstg, Franc Matus 1,38 Lstg, Milka Jesenko 1,13 Lstg.

AVSTRIJA: Stane Jožica 5.— Sch, Mara Mayer 5.— Sch, Josef Mautz 5.— Sch, Marija Šegula 25.— Sch.

BELGIJA: Friderik Jošt 30.— Bfr, Kristina Rosulnik 120.— Bfr, Francka Kovše-Kalan 70.— Bfr.

FRANCIJA: Drago Vukič 7.— FF, Therese Kastlic 10.— FF, Severin Berginc 5.— FF, Dominique Čufer 7.— FF, Daniel Tušar 5.— FF.

JUGOSLAVIJA: Dušan Zore 15.— din, Franc Roškarič 10.— din.

KANADA: Jože Zidar 1.— can $, Frank Svetec 0,50 can $, John Gornick 1.— can $, Joe Gorc 2.— can $, Franc Matus 1.— can $, Martin Maučec 1.— can $, Ivan Bračko 1.— can $, Joe Vojska 2,50 can $, Josef Gregori 2.— can $, John Rožič 1.— can $, Rudi Milavec 5.— can $, Stan Novak 2.— can $, Slavko Zupet 4,50 can $, Gustl A. Fujs 1.— can $, Frank, Vida Mikec 10.— can $, Marta Plivelič 2.— can $, Terezija Vučko 1.— can $, Helena Cvornjek 1.— can $, Marija, Feliks Kolar 1.— can $, Albin Peternelj 1.— can $, Marinka Kodre 5.— $ can , Mary Perushek 2.— can $.

NEMČIJA: Franc Slekovetz 4.— DM Juliana Lampreht 7.— DM, Janez Vučina 2.— DM, Milan Sprajc 4.— DM, Alojz Jakš 19.— Sfr in 5.— DM, Gabriela Sass 4.— DM, Johann Mesaretz 2.— DM, Helena Stular 1.— DM, Peter Črnčec 4.— DM, dipl. inž. Adolf Magdič 5.— DM, Maria, Ernest Ditmaier 2.— DM, Franc Kosma 25.— din, Franz Slatschek 3.— DM, Ernest Jamšek 2.— DM, Alojz Putre 4.— DM, Marija, Jože Erzetič 4.— DM, Hasan Silahič 8.— DM, Štefan Duša 2.— DM, Aloisia Bayt 2.— DM, Danijel Jereb 4.— DM, Maria Schnell 25.— Asch, Jožica Grilc 7.— DM.

ŠVEDSKA: Ivan Pukmeister 10.— Skr, Martin Zavec 4.— Skr, Frida, Niko Perkman 3.— Skr, Ljudmila Ločišnik 1.— Skr, Štefka Lešer 8.— Skr, Elizabeta Štamcar 3.— Skr, Amalija Penko 8.— Skr, Anton-Zvonko Tepeš 8.— Skr, Alojz Meglič 20.— din, Benedikt Koncut 1.— Skr, Ivan Rancinger 8.— Skr, Marija Lajšič 2.— Skr, Dušan Taus 8.— Skr.

ŠVICA: Marija Črešnar 1.— Sfr, Stane Planko 8.— Sfr, Vida Kirn 8.— Sfr, Antonija Fabjan 3.— Sfr, Kristina Kušar 11.— Sfr, Marija Žugič 1.— Sfr, Anita Aeberhard 20.— din, inž. Dušan Florjančič 50.— din.

ZDA — USA: Jennie Janežič 1.— US $, Louis Volk 2.— US $, Jennie Troha 9,50 US $, Michael Chandick 1.— US $, Mary Kukar 5.— US $, Max Marolt 7.— US $, Helen Cerar 1.— US $, Anton Kumar 2.— US $, Mrs. Charlie Demchek 1.— US $, Frank Gorenshek 1.— US $, Jack, Mary Tomšič 5.— US $, Anton Okolish 2,50 US $, Olga Copot 1.— US $, Ann M. Opeka 2.— US $, Tončka Opeka 1.— US $, Anton Logar 1.— US $, Mary Grasch 1.— US $.

Vsem se iskreno zahvaljujemo!

Svojega imena ne dam...

Marija Slemič iz Ajdovščine ob visokem življenjskem jubileju

V maju je slavila visok življenjski jubilej, 90-letnico, naša izseljenka — povratnica iz Amerike, Marija Slemičeva, ki živi v Ajdovščini. Prav tam pa, kot je znano, živi tudi druga naša ugledna izseljenka, pesnica in publicistka Anna P. Krasna, zato smo jo naprosili, da kot nekdanja časnikarka, napiše članek ob življenjskem jubileju njene ožje rojakinje. Ustregla nam je in tako je nastal ta zapis.

Marija Slemič v času svojih »ameriških« let

Slemičeva se je rodila v Ajdovščini na Vipavskem, a je že s 16 leti odšla služit v Trst in je bila po svetu vse do leta 1953, ko se je vrnila v rojstni kraj iz New Yorka.

Ko sem jo pred kratkim obiskala, sem jo vprašala, če se naj napiše njen priimek po ameriško brez šumnika »č«, torej Slemich, ali po naše? Temu se je nasmejala in mi povedala tole zgodbico: »V času Mussolinija sem delala na ladji Cosulicheve plovne družbe in enkrat je prišel k meni ladijski častnik ter mi na lep način povedal, da je bil izdan dekret, ki zahteva, da uslužbenci s slovanskimi imeni in priimki le-te spremene v bolj italijansko se glaseče.

Ta odločba mi je bila že znana, kar sem častniku povedala in mu odgovorila, da svojega imena nisem spremenila za moža (Marija je še zmeraj samska), pa ga tudi za Mussolinija ne bom. No, častnik ni bil videti presenečen. Nasprotno, čestital mi je in dejal, da bi on na mojem mestu ravnal prav tako.«

Ker so bila šikaniranja proti zavednim uslužbencem in delavcem iz slovenskih in hrvatskih krajev pod Italijo čedalje hujša, se je Marija leta 1930 odločila ostati v ZDA, kjer se je zanjo začelo novo življenje. Potovanja prek oceanov so bila za njo.

V letih službovanja pri Lloyd Triestino in Cosulich Line, je Marija videla dosti sveta in srečala mnoge imenitnike iz tedanje aristokratske družbe v Evropi. Kot negovalka za ženske in otroke, je prihajala v stik z gospodo v razkošnih prostorih prvega razreda velikih prekooceanskih parnikov. In spoznala je, kakor rada pove, da imajo bogati in imenitni pogosto še večje osebne tegobe in nezadovoljstva kot pa navadni zemljani.

Marija Slemič s pranečakom Miranom Slemičem

Kako se vse na svetu spreminja tudi za bogate in imenitne, je pa lahko ugotovila tudi, ko je službovala kot kuharica v New Yorku, Washingtonu, New Portu, Southamptonu, Tarrytownu in drugod, koder je posebno v poletnih mesecih domovala visoka gospoda, ki je najemala dobre kuharice. Med to sedaj dolarsko gospodo je Marija srečala več bivših evropskih aristokratov, ki so po končani prvi svetovni vojni prišli iskat zavetja v Ameriko, saj so mnogi tam imeli že prej varno naložen denar.

Za kuharico se je Marija izučila v mladih letih v Trstu, še preden je šla na ladje. V njenih tržaških letih je bila seznanjena z delovanjem Slovencev v Trstu za širjenje in utrjevanje slovenske zavesti, kulture in političnega udejstvovanja med slovenskim življem. Še danes hrani izrezke iz tedanjega tržaškega lista Edinost ter razne slike takrat aktivnih ljudi med tržaškimi Slovenci.

Marija rada pove, da je bil tržaški dr. Jože Vilfan, ko je bil deželni poslanec pod staro Avstrijo, predložil ukinitev zakona, po katerem so smeli gospodarji oziroma »milostne gospe« z določenim številom udarcev kaznovati neposlušno ali nepokorno služinčad. Zakon je bil nato odpravljen. Marija pravi, da je poznala primere, ko so gospe teple dekleta, ki so prišla k njim v službo s kmetov. Tako je bilo pod staro Avstrijo! Znano je, kako so razni obrtniški mojstri pretepali in grdo izkoriščali mlade vajence. Dobro je Marija poznala tudi tedanje delovne razmere na ladjah. Iz svojih bogatih izkušenj na morskih potovanjih ter v delu za vsakdanji kruh v Evropi in potem v Ameriki bi mogla spisati zajetno knjigo. Tako pravi sedaj, ko se spominja in gleda nazaj na vsa dolga leta svoje borbe za obstanek.

A to ni bil le boj za njen lastni obstanek. Imela je bolehno sestro, za katero je skrbela dolgo vrsto let in ji redno pošiljala denar. Mnogo je pomagala svojim ljudem tudi po zadnji vojni s paketi iz Amerike. In ko se je v letu 1953 vrnila v domovino in je težko zbolel njen brat, je tudi za njega skrbela polna štiri leta, do njegove smrti.

Marija je bila ženska, ki je zmeraj trdo delala in bila vselej pripravljena pomagati svojemu bližnjemu v potrebi. Tako tudi v času, ko smo na razne načine delovali za zbiranje pomoči naši stari domovini, kakor smo se naseljenci v ZDA radi izražali o svojem starem kraju.

V New Yorku, kjer je Marija živela več let pred povratkom v domovino, je ob-

stajala velika ženska organizacija, pri kateri smo bile včlanjene ženske raznih narodnosti velikega New Yorka. Ta organizacija je vsako jesen (prvi teden v novembru) priredila veliko razstavo, imenovano Annual Women's International Exposition. Vrsto let zaporedoma smo imele na tej teden dni trajajoči razstavi svoj paviljon tudi Jugoslovanke iz New Yorka in okolice. Imele smo svoj klub, v katerem smo bile članice iz vseh narodnosti Jugoslavije.

Jaz sem z nekaj drugimi Slovenkami zastopala slovenski del kluba in kadar je bilo treba poiskati ženske, ki so znale pripraviti kaj dobrega »narodnega« in domačega peciva za prodajo v našem paviljonu na omenjeni razstavi, nisem nikoli pozabila naše Marije, zakaj ona je znala pripraviti najboljše, pa naj bodo to krofi ali kaj drugega. In vedno v veliki količini! Ko smo ji hotele malo povrniti za vložen trud in stroške, je odklonila rekoč, to naj bo za naše tam v domovini, ki so toliko prestali v tej vojni.

Marija je bila tudi naročnica bivšega slovenskega izseljenskega lista v New Yorku, Glas naroda. Kaj rada je včasih na prost dan prišla v urad in malo pokramljala z nami. Tudi v domovino je prejemala ta časopis in večkrat poslala kak dopis o življenju v svoji rodni Ajdovščini.

Zelo je cenila pokojnega pesnika in pisatelja Toneta Seliškarja, s katerim je enkrat govorila v Ljubljani v uradu Izseljenske matice in je on potem v čikaški Prosveti nekoliko opisal ta zanimiv razgovor s primorsko izseljenko — povratnico.

Še mnogo bi lahko napisala o Mariji in njenih dolgoletnih izkušnjah in doživetjih, a je prostor omejen, zato pa ji ob njenem visokem življenjskem jubileju prisrčno čestitam in želim, da dočaka še več let v krogu svojih domačih in svojih prijateljev.

Kakor že omenjeno, je Marija ostala zvesta svojemu samskemu stanu (in svojemu prvemu izvoljenemu, ki je umrl v zgodnjih letih mladosti) ter sedaj živi pri svojem nečaku Francu Slemiču. Njegova prijazna žena Marica lepo skrbi za teto Marijo in njuni trije otroci, Miran, Irenca in Aleš, svojo staro tetko Marijo naravnost obožujejo. Če srečam šolarja Mirana, ko se pelje s kolesom po Ajdovščini, me vselej lepo pozdravi in pove, kako je teta Marija, mala dva pa, kadarkoli Marijo malo obiščem, prideta zraven in se kar naprej motata okoli stare tetke in če rečem, da bi jo vzela s seboj, pravita, da je ne dasta!

Marija ima tod okrog še mnogo drugih svojih sorodnikov, med temi je naš ajdovski Lučko, h katerega družini gre Marija rada malo povasovat.

A. P. Krasna

Mary Kozel, Jake in Veronika Derlink s sorodnikoma ob prihodu na letališče Brnik

Svatje iz Amerike

V nedeljo 19. maja je na letališču Brnik pristalo letalo KLM, ki je pripeljalo iz Pittsburgha 241 potnikov, svatov velike »Kmečke ohceti«. Skupino so vodili John Matevish, Violet Ruparcich in Mary Kozel. Med potniki je bilo veliko rojakov iz Pennsylvanije, pa tudi iz Clevelanda, Ohio, ter nekaterih drugih ameriških držav.

Naši ameriški rojaki so s seboj pripeljali tudi letošnji ameriški par, ki se je poročil po starih slovenskih običajih na »Kmečki ohceti«. Skupina si je ogledala vse prireditve, ki spadajo k Ohceti — dekliščino, fantovščino, prevoz bale idr., za tem pa se je odpravila še na krožni izlet po Sloveniji. Za razvedrilo je bil v skupini zadolžen znani slovenski harmonikar Jaka Derlink.

Edy in Barbara Zarnick sta nas obiskala

»Dve leti po očetovi smrti sem bil čisto zgubljen, ker sva bila velika prijatelja,« nam je v pogovoru na Matici povedal Edward Zarnick, iz Clevelanda, ki je s simpatično ženo Barbaro prišel na obisk v Slovenijo 19. maja. V skupini je bilo 271 potnikov, od tega 38 iz Clevelanda.

»Ženi Barbari, ki je Američanka, rojena Warner, bi rad pokazal domovino mojega očeta. Najela bova avtomobil in nekaj dni preživela tudi v Dalmaciji.«

Edy je že 23 let zaposlen v Fordovi tovarni avtomobilov v Clevelandu. Oče Camilo, znan društveni in kulturni delavec med slovenskimi rojaki v Clevelandu, je Edyja zelo zgodaj uvedel v slovensko družbeno sredino, ki mu je zaupala tudi razne naloge v društvih. Edy je član clevelandske federacije društev SNPJ, 18 let je član direktorija Slovenskega narodnega doma na Denison cesti, od tega je bil devet let predsednik, tri leta pa podpredsednik Doma. Pri društvu št. 135 Slovenske narodne podporne jednote je zapisnikar, predsednik pa je v društvu št. 48 Slovenske dobrodelne zveze v Clevelandu.

Za njegove zasluge pri društvenem področju ga je direktorij Slovenskega narodnega doma na Denison cesti izvolil 17. marca 1974 za »Moža leta«. Novoporočencema Barbari in Edyju Zarnick želimo vso srečo na skupni življenjski poti.

M. Š.

naši pomenki

Azra Kristančič
dipl. psiholog

Kako sta se ljubila Taja in Peter?

Ljubezen! Beseda, za katero se skriva vsa pisanost čustev, ki se porajajo v nas, ko skušamo opredeliti svoj odnos do drugih oseb in našega okolja. Čeprav je inačic ljubezni veliko — od bratovske roditeljske, domovinske itd. — navadno ljudje mislijo, ko izgovorijo to besedo, na ljubezen med moškim in žensko, med fantom in dekletom.

Najbrž ni človeka — moškega ali ženske, ki ne bi imel svoje ljubezenske zgodbe, ki se je nekoč dogajala ali pa še vedno traja. Ob misli na svojo ljubezen smo prepričani, da je bila čudovita, enkratna. Bolj je ljubezensko doživetje odmaknjeno od trenutka sedanjosti, bolj močna so čustva, več je neizrečenega ali skritega hrepenenja po tistih čustvih, ki smo jih takrat doživljali. V zreli dobi, ko premišljujemo o preteklih ljubezenskih čustvih, se dobrohotno nasmihamo ob misli na trenutke, ko nam je bilo nerodno, ko smo v svoji mladostni zagnanosti storili nič koliko napačnih korakov, dejanj, izrekli prijetne ali neprijetne besede. Skratka, polni razumevanja smo za vse, kar se je v ljubezenski vznesenosti dogajalo med nami in našim partnerjem oziroma partnerico.

Da, toda... To je bilo včasih, nekoč, ko smo bili mladi! Kaj pa danes? Kako gledamo na ljubezen drugih, mladih ali odraslih, na ljubezen tistih, ki pač niso mi? Polni smo razumevanja za svoja čustvena doživljanja in ostane nam malo prostora, da bi razumeli še čustva drugih in njihovo doživljanje ljubezni. Res je, ljudje nismo tako idealni, da bi bili sposobni v celoti doumeti, kaj se dogaja v drugih ljudeh, toda vsaj prizadevati bi si morali, da se približamo idealu človeka, ki razume drugega in spoštuje njegova čustva. Pričakovanja po razumevanju drug drugega v človeški družbi so upravičena, še bolj upravičena pa so, če gre za odnos starši-otrok oziroma starši-mladostnik ali mladostnica.

ON — mladostnik: »S Tajo sva se spoznala na smučanju. Zelo dobro je smučala, bila je med najboljšimi. V začetku nisem mislil, da so to resna čustva. Mislil sem, da je le simpatija. Kmalu pa sem spoznal, da jo imam zelo, zelo rad. Tudi ona mi je pokazala, da me ljubi. Tako srečna sva bila. Ne, nisva »špricala« pouka in vendar sva se sestajala vsak dan, vsaj za eno uro. Hodila sva v park, srečna, da sva lahko skupaj.

Z roko v roki sva čutila, da sva najsrečnejša na tem svetu. Toda, kmalu je začela moja Taja hoditi na sestanke v skrbeh, ker jo je mama začela preganjati zaradi mene. Mojih pisem ni dobivala, čeprav sem ji pisal skoraj vsak dan. Tako je mama tudi zvedela za najino ljubezen.

Taja me je spraševala: »Ali je res, da uživaš mamila? Ali si že kdaj kadil hašiš? Kaj res hodiš v hyppie-center?«

Gledal sem jo in se čudil, od kod toliko vprašanj, sumničenj? Privil sem jo k sebi poln nežnosti, ne zavedajoč se resnosti obtožb. »Oh, ti moja Taja, Taja, neumnosti govoriš!«

»Ne, veš, mama pravi, da si takšen in da name negativno vplivaš...«

Lepega dne je moja mama, s katero se dobro razumeva rekla:

»Peter, nehaj hoditi s Tajo. Njena mama me je danes klicala in rekla, da tega ne dovoli več, da boš Tajo pokvaril!«

čudil sem se mami, ki mi nikoli do takrat ni nečesa prepovedovala tako avtoritativno, ampak sva se vedno pogovorila in po pogovoru je meni prepustila odločitev. Odločil sem se! Odšel sem k Tajini mami in prosil, da se pogovoriva. Dolge lase sem ostrigel, kavbojke sem zamenjal za »spodobno« meščansko obleko. Pogovorila sva se in vse je kazalo, da sem naredil dober vtis nanjo. Temni oblaki nad najino ljubeznijo so se razpršili. S Tajo sva ponovno uživala v ljubezni, ki sva jo čutila drug do drugega. Toda, le nekaj mesecev. Kajti s Tajo sva imela intimen odnos in njena mama je to zvedela, ker je »brskala« po pismih, ki sem jih pisal dekletu.

Ponovno se je začelo. Tajina mama je dobila živčni zlom, klicala mojo mamo in se drla, da sem uničil Tajo, da sem ji toliko hudega naredil, da naj jo pri priči pustim, da se ne smeva več videti. Na skrivaj sva se še sestajala. Moja Taja mi je govorila o nemogoči situaciji doma, o mami, ki jo ‚sekira', sprašuje in zaslišuje, kako je prišlo do intimnosti med nama. Rekla je, ušla bom od doma, tega več ne vzdržim! Mislil sem, da se Taja šali. Ves teden je nisem videl. Lepega dne pa je pozvonil telefon. Tajina mama me je spraševala, kje je, kam je šla, kaj sem storil, da je zbežala od doma, da sem pokvarjen, da ji bom uničil hčerko. Tisoč besed, očitkov, da jih še povedati ne znam. Bil sem zaskrbljen zaradi Taje, toda, če sem iskren, zaradi tolikih težav in problemov se mi je vse skupaj uprlo. Tajo so našli, skrila se je v vikend-hišici svojih staršev.

In zdaj? Do Taje ne čutim nič več. Toliko težav je naredila njena mama, celo v šolo je šla, v smučarski klub, kjer sva skupaj trenirala. Uspela je, da so me vrgli iz kluba, v šoli sem bil deležen graje. Od čustev do Taje pa ni ostalo nič, nič, le grenkoba in zasičenost ter strah pred ljubeznijo. Ali je to ljubezen? Zakaj je tako, ko pa sem mislil le na to, kako jo ljubim in kako sva srečna!«

In ONA — Taja, stara 16 let? Dolgo ni govorila. Z žalostjo v očeh je rekla: »Ne, ljubezni ni več, nič več ne čutim do Petra. Strašno slabo se počutim, ker sem tako pokvarjena!«

Tako so odrasli, zreli ljudje — starši uničili, zmaličili čustva ljubezni dveh mladih. V želji, da bi preprečili na primer prezgodnje spolne odnose mladih, jih s svojim ravnanjem v bistvu silijo, da storijo prav nasprotno. Prepovedi staršev, brskanje po pismih, zalezovanje — to so naravnost odlična sredstva za umetno napihovanje in dramatizacijo ljubezni v očeh mladega človeka.

Ljubezen Taje in Petra verjetno ne bi bila kronana s prezgodnjimi spolnimi izkušnjami, pa tudi ne bi zapustila grenkega okusa in daljnosežnih posledic na osebnostih obeh in njunega doživljanja čustev ljubezni. Najbrž bosta oba potrebovala veliko časa, da ponovno zaupata ljudem, ljubezni med ljudmi. Kaj pa, če je neprijetna izkušnja pregloboko načela kali ljubezni in skrivila sliko o svetu, v katerega stopata Taja in Peter ter še veliko takšnih, kot sta onadva?

Invalid iz vojne

Kot mladega fanta so me na našem Štajerskem Nemci prisilno mobilizirali in poslali na rusko fronto. Tam sem bil tudi ranjen in ostal delni invalid. Ko sem urejeval svojo delovno dobo, mi jugoslovanski organi niso hoteli priznati dobe okupacije za pokojnino, hkrati pa so mi tudi odklonili pravico do invalidnine zaradi moje poškodbe med vojno. Vem pa, da je Jugoslavija po neki pogodbi z Zvezno republiko Nemčijo prevzela nase tudi obveznosti iz druge svetovne vojne, in sicer za svoje državljane. Ker sem ostal ves čas jugoslovanski državljan, me zanima, kako je to vprašanje urejeno?

Štefan Vujec, Frankfurt

V resnici obstaja med Jugoslavijo in Zvezno republiko Nemčijo pogodba o ureditvi obveznosti iz socialnega zavarovanja iz leta 1956, s katero sta obe državi prevzeli vsaka za svoje državljane obveznosti iz socialnega zavarovanja, ki so jih le-ti pridobili ali jih bodo pridobili iz zavarovanja druge države-podpisnice pogodbe do konca leta 1955. Vendar so tu vključene samo pravice iz socialnega zavarovanja, ne pa tudi vojaške invalidnine. Za takšno invalidnino, ki vam gre zaradi poškodbe v nemški vojski, se morate obrniti na nemški Versorgungsamt v Fuldi, kjer je to pravico uveljavilo že precej Jugoslovanskih državljanov, svojčas mobiliziranih v nemško okupacijsko vojsko. Časa službe v nemški vojski v času druge svetovne vojne pa vam Jugoslavija ne more priznati, ker tega ne prizna nobenemu zavarovancu, ki je bil v nemški okupacijski vojski, čeprav je bil morda v tem času celo socialno zavarovan (163. člen jugoslovanskega temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju).

dr. Lev Svetek

Kosilo po domače

Telečja obara z grahom
Gobova omleta
Bučke v solati
Jagodine rezine

Telečja obara z grahom

Na žlici maščobe (masti ali olja) prepražimo na koščke narezano teletino (pol kilograma telečje vratovine ali prs), ki smo jo osolile in potresle s sesekljanim peteršiljem. Med praženjem dolijemo žlico tople vode in spet pražimo, dokler se meso ne zmehča. Posebej dušimo liter mladega svežega graha. Ko se meso zmehča, ga posipamo z žlico moke, premešamo, dodamo dušeni grah in vse skupaj zalijemo s toplo vodo ali juho, premešamo in pustimo, da jed zavre. Nato z obaro postrežemo.

Gobova omleta

Štiri do šest jajc (po številu družinskih članov) raztepemo, solimo, dodamo žlico mleka in 15 dkg očiščenih in drobno sesekljanih svežih gob (jurčkov ali kakšnih drugih, lahko so tudi mešane). V večji posodi za pečenje omlet razgrejemo na precej topli plošči toliko surovega masla ali masti, da prekrije dno posode. Na vročo maščobo zlijemo pripravljeno zmes z gobami in ponev nagibamo, da se zmes razlije po vsem dnu ponve. Med pečenjem omleto ob robovih privzdigujemo z vilicami in pazimo, da se ne zažge. Ko je omleta pečena, na vrhu pa še nekoliko mehka, jo zapognemo ter razrežemo na porcije. Omleta iz šestih jajc zadostuje za štiri člane.

Jagodine rezine

Tri rumenjake, pet žlic vode, 18 dkg sladkorja in vrečko vanilijevega sladkorja stepemo z metlico za sneg. Posebej stepemo sneg iz treh beljakov, ki mu dodamo med stepanjem po žlicah 5 dkg sladkorja. Oboje zmešamo in dodamo 15 dkg moke, v katero smo vmešale veliko žlico pecilnega praška. Testo namažemo na s papirjem obložen pekač za prst debelo in spečemo. Pečeno pecivo razrežemo na štiri enake dele. Vsakega namažemo s kremo, katero smo takole pripravile: Iz ene vrečke skuhamo jagodov ali vanilijev puding, kateremu primešamo 10 dkg spenjenega surovega masla. Namazane plošče potem zložimo eno vrh druge in zgornjo posipamo z izbranimi, ne prevelikimi vrtnimi ali gozdnimi jagodami, ki jih potresemo s sladkorjem.

Foto: Milenko Pegan

Mladost v Grabnu

Odlomek iz neobjavljenih spominov Janka V. Roglja

V Sloveniji, kjer na Gorenjskem oklepata Sava in Kokra mesto Kranj, na katerega gleda koničasti Storžič, čepeči Grintavec in ponižni Krvavec, je na severni strani Kranja vas Primskovo, ki ima v dolini Kokre in Rupovščice naselje, ki mu pravimo — Graben. V tem delu vasi niso živeli kmetje, ampak vaški kovač, tu je bila vodna žaga, tu sta bila dva pridna mlina in nekaj let tudi moderna tovarna pohištva, ki je pozneje pogorela. V Grabnu so bili tudi bajtarji s kopico otrok, ki so hodili v našo hišo, če so bili lačni in žejni.

Tako mi je pripovedavala teta Johana, moja prva in najboljša zaveznica v življenju. Kolikokrat sem jo pozneje pogrešal, ko sem šel po svetu.

Teta Johana mi je tudi povedala in tako pripovedujem tudi sam, da sem v nedeljo 26. maja 1895 z jokom in slabim dihanjem prišel na svet. Sprejeli so me skoraj neprijazno že zato, ker sem bil rojen v nedeljo zjutraj. Ali bo jokal vse življenje, je modrovala teta Johana. Njegovo dihanje je slabo in počasno. Pa bo že nekako, se je tolažila, na Gorenjskem je dosti svežega in čistega zraka. Tega mu ne bo manjkalo in tudi ne sončne toplote in svetlobe.

Potem se je nasmehnila teta Johana, dobrosrčna teta, moja zaščitnica vsa moja mlada leta, prav do dneva, ko sem s stricem Boštjanom leta 1913 odpotoval v Ameriko . . .

Moj oče je bil kovač in mali posestnik. Moja mama in teta Johana sta delali in garali na polju. Pomagali so kovaški vajenci in pomočniki. V poletju so najeli še gostjo ali kakega drugega človeka. Poleg mene je bila takrat še sestra Micka, Johanca ter brata Francelj in Tonček. Spominjam se, kdaj je umrla Johanca. Še bolj pa se spominjam, ko je umrl Tonček za škrlatinko. V nekaj tednih sem zbolel še jaz. Vsi so bili prepričani, da v tretjič gre rado, da bo tudi mene zmanjkalo. Teta Johana je s solzami v očeh pripravila mrtvaško srajco, v katero me oblečejo in položijo v otroško krsto.

Ne vem, kdo me je takrat rešil smrti. Teta je bila prepričana, da je bil to vaški učitelj Franc Luznar, ki je s kroglicami zdravil najmanj pol vasi. Stari doktor Šavnik ni dosti pomagal. Stara mati Jera je trdila, da so pomagala zelišča, s katerimi so zdravili vaški ranocelniki. Moja mati pa je imela veliko zaupanje v molitev in olje, ki je gorelo v večni luči naše cerkve. Naj bo že kakor hoče, moje dihanje se je nadaljevalo ter diham še danes v sedeminsedemdesetem letu, ko vam pišem te spomine.

Potem sem živel življenje vaškega otroka v gorenjski vasi. Stara mati me je jemala s seboj, ko je obiskovala svoje stare prijateljice v domači in sosednji vasi. Po poti mi je vedno pripovedovala zgodbe iz nekdanjih časov, včasih pa tudi zapela. Vedela je povedati o Francozih, kako so se prikazali na kranjskem polju, kako so plačevali »fornke«. Povedala mi je tudi, kako je umrl v Kranju jezični dohtar, ki je pisal pohujšljive pesmi. V poznejših letih, ko sem čital Prešernove poezije, mi jih je vzela ter rekla, da takega branja ne smem pregledovati.

S šestim letom sem šel v prvi oddelek dvorazredne šole na Primskovem. Šola je bila zidana leta 1892, vaška cerkev pa 1729. Vas je štela takrat 72 hiš in 362 prebivalcev . . .

Tudi ministrant sem postal v poznejših letih. To je bilo pri podružnici na Primskovem. Iz tistih let sem napisal črtico Izgubljena stavka. S sosedovo Manco sva bila prijatelja, pomagala mi je na paši. Tudi o tem dekletu sem napisal sestavek Pastirica Manca.

Ko gre človek v šolo, pride v novi svet. Prva mi je bila učiteljica v novem svetu. Bila je majhna, imela je rdeča lica in drobne prste. Njena govorica je bila gosposka. Drugi je bil katehet, ki je hodil iz Kranja ob petkih. Strog je bil. Od njega sem dobil prvo klofuto. Zameril se mi je do smrti. Zato sem res imel rad mlado učiteljico, posebno še potem, ko me je enkrat pobožala.

V poznejših letih, ko sem zahajal v četrti oddelek, je prišla še večja zamera. Katehet Vojteh Hybašek je udaril mojo sestrično Johanco, ki pa ni bila nič kriva. V črtici Moj prvi greh sem pojasnil, kdo je bil kriv.

Služba ministranta me je pripeljala med duhovnike. Odprla mi je pot v cerkev in zakristijo. Duhovniki so že gospoda. Marsikatero skrivnost zapazi ministrantovo oko. Mistika kmalu izgine, vse je tako vsakdanje. Ministranti so prvi, ki zgubijo vero. To je služba, pa nič drugega. Plačana služba, plačana molitev.

Že kot ministrant sem začel misliti. Gospod in kmet. Zakaj je razlika.

V šestih lesenih bajtah v Grabnu so živeli revni ljudje, ki so delali v kranjskih tovarnah, pomagali kmetom na polju, njih otroci pa so služili kot pastirji in hlapci ali dekle pri bogatih in revnih kmetih. V Graben so prihajali ljudje iz različnih krajev in vasi. Na žago so vozili hlode, v mlin so nosili žito, v tovarno pohištva so prihajali gosposki ljudje iz Ljubljane, Gradca in Dunaja. V kovačnico so prihajali domači kmetje, iz daljnih vasi so nosili v popravilo svedre in nože. Dosti življenja je bilo v Grabnu. Pri žagarju, kovaču in mlinarju ni bilo pomanjkanja. Pri nas je bila kava na mizi dvakrat na dan. V šestih bajtah je bil večkrat neslan močnik, žganci in zelje, kruha je bilo malo.

V Grabnu in ob robu Grabna na Primskovem so imeli šest nezakonskih otrok, ki so veljali za izrodek v tedanjih časih. Pomilovanja vredni so bili ti otroci. V sestavih Mladi umetnik in Božično pismo sem v Ameriki opisal tragedijo teh ljudi. To so bili vsakdanji »pankerti« vse življenje. Njih matere pa vedno zasramovane. Vse to sem doživljal v Grabnu.

Vse to bedno življenje naših ljudi sem opisal tu v Ameriki. Pripoved o Starem bajtarju, o Franci, o Materini ljubezni, o Rdeči vrtnici, o Gospodični Olgi, o Sestri Micki, v Jernejevi sestri, o Daljnem grobu, o Ne zanima se več, o Amerikancu, o Parni piščalki in o Šolski nalogi — to so ljudje iz naše vasi, pravi vaški značaji, ki sem jih opisoval po spominu.

Kakršne sem poznal, take sem tudi opisal. Ni mi bilo treba v Ameriki zavezati rdeče kravate. To sem jaz prinesel s seboj v Ameriko, nosil sem to v svojem srcu. Sočustvoval sem vedno z delovnim človekom. Dal in pomagal, kjerkoli sem mogel.

Ko se je naš narod boril za svojo svobodo v prvi svetovni vojni, sem stal na braniku pri Jugoslovanskem republiškem združenju. Ko se je vnela druga svetovna vojna, sem vodil publiciteto pri Jugoslovanskem pomožnem odboru v slovenski sekciji. Takrat sem budil naše ljudi v ameriki. Klical sem jih na pomoč. Pri Slovenskem narodnem svetu sem storil svojo dolžnost, tako tudi pri Združenem odboru južnih Slovanov. To ni samohvala, to je samo odziv mojega čutenja iz mojih mladostnih let v zaselku Graben na Primskovem pri Kranju...

Mladost v Grabnu

Pod Kamniškimi planinami Foto: Marjan Garbajs

Drobec s »Kmečke ohceti«

PREVOZ BALE

Zbor na Cenetovem dvorišču v Ribnici: godba, kmečki vozovi, narodne noše, domači godci, furmani, jezdeci, fantje, šrangerji.
1. voz — s furmanom in godcem ter fanti odide po balo v 600 m oddaljeno vas Hrovača, pred njim jezdijo trije jezdeci z zastavami. Fantje so člani moškega pevskega zbora Ribnica.
2. voz — s fanti iz nevestine vasi, ki bodo pripravili šrango in nagajali. Fantje so člani moškega pevskega zbora Lončar iz Dolenje vasi.
3. in 4. voz — s poročnimi pari in s po enim domačim godcem.
Za njimi gredo narodne noše in gledalci.
V Hrovači pred Škrabčevo hišo, v kateri je spravljena bala, se pred vhod postavita oba voza s poročnimi pari, da bodo le-ti imeli kar najlepši pogled na celotno dogajanje.
Fantje, ki so prišli po balo, pred hišnim pragom zapojejo »Snubaško«.

Dober večer, dober večer,
dragi očka voščim vam.

Al' mi daste, al' mi daste
svojo hčerko al' pa ne?

Moja volja bi že bila,
pa za mamco se ne ve.

Dober večer, dober večer,
ljuba mamca voščim vam.

Al' mi daste svojo hčerko,
svojo hčerko al' pa ne?

Moja volja bi že bila,
pa za hčerko se ne ve.

Hčerka je v izbi stala
in je vse to slišala.

Zdaj bom srečna in vesela,
ker dobila bom moža.

Hčerka vsa je srečna bila,
ker dobila bo moža.

Iz hiše stopi nevestina mati, ki »ne ve po kaj so prišli«, zato sledi kratek dogovor.

PO BALO SO PRIŠLI

BALAR: Mat', ste sami doma?
MATI: Sama sem. Kaj bi pa radi?
BALAR: Veste, mi smo eni lovci, pa smo eno srno zgubili; ste jo kaj vidli?
MATI: Nič je nisem vidla in nič ne vem o tem. Škoda, no! Jo boste mogli kar drugod iskat!
BALAR: Al' morde se je pa le k vam zatekla (odpre vrata in gre v hišo ter pripelje ven staro »deklo«, 50 do 60 let). Tole sem dobil v hiši!
ŽENIN: To je dekla! Grem jaz po tapravo! (stopi v hišo in pripelje ven pravo nevesto).
VSI BALARJI: Ta je taprava, ta!
BALAR: Mat', glih prov smo prišli! To je zdaj tistu hvaljenu blagu (pokaže nevesto). Veste, odpeljal ga buomo!
MATI: No ja, pa ga dajte, če bi ga tako radi! Stopite nuoter.
Nevesta prinese iz hiše na mizo pred hišo vina in kruha; fantje malo popijejo, zavriskajo in začno nalagati balo. Nevestina bala vsebuje blizu 80 različnih predmetov, ki bodo že prej urejeni tako, da jih bodo gledalci lahko v celoti videli razvrščene in obešene na vozu.
Mati postavi na mizo pred hišo lončeno skledo, ki jo eden od fantov »po nerodnosti« razbije, da bo v zakonu več sreče.
Ko je bala naložena, grablje in metla pa privezana pokonci na konjska komata, prinese eden od fantov izza hiše petelina in se z njim usede na vrh bale na vozu.
Fantje pravijo, da še ne morejo odpeljati, ker manjka »peto kolo«. Nato mati prinese iz hiše velik hlebec kruha, ki ga položijo v skrinjo, mati požegna balo na vozu, nevesta pa z gajžlo naredi križ pred konji in požene. Z materjo ostaneta sami pred hišo in »jokata«.
Balarji na vozu opazijo, da so jim vaški fantje z verigo privezali voz k drevesnemu deblu in lahko poženejo šele potem, ko oviro odstranijo.
Pred vozom steče »fantk« — za srečo; njemu vržejo kos kruha, v katerega je zapičen kovanec.
Fantje na vozu zapojejo.

Prisrčen otroški objem (fotografirano v Stuttgartu)

DOMOTOŽJE PRI NAŠIH OTROCIH NA TUJEM

»Nemi« šolarji

Iz Stockholma je letos, 3. aprila, prek Tanjuga prišla novica, da je švedski psihološki center v Göteborgu ugotovil, da jezik dela otrokom tujih delavcev take težave, da so mnogi popolnoma prenehali govoriti v šoli. Avtor študije, psiholog Mirko Takač, je poudaril, da mnogi otroci tujih delavcev v švedskih šolah »molče, kakor da so nemi«. Omenja primer nekega dečka, ki »molči že celih sedem let«. Po Takačevem mnenju je temu »mutizmu« krivo predvsem to, da otrok v šolah ne poučujejo v materinščini . . .

Neprestano premišljujem o teh »nemih« šolarjih. Ob njih pa sem se spomnila na svojo teto — slovensko izseljenko Angelo Pragerjevo, ki po petdesetih letih življenja na tujem še ni prebolela svojega domotožja. Leto za letom se je kot lastovka vračala v svojo domovino, polna hrepenenja, da spet vidi domači kraj, domača žitna polja, gozdove, ki šumijo, kot je večkrat rekla, tako skrivnostno, da ji je kar milo pri srcu. Vračala se je, da bi se naužila domače govorice, da bi se razjokala ob pesmi, ki jo ob večerih pojo fantje na vasi. Vsaka stezica je bila zasajena vanjo. V vsakem grmu je ostal košček nje-

Pri Kureževih v Košišah

Štebetov Lojzek iz Stuttgarta je naš dobri znanec. Večkrat nam je že kaj napisal za Rodno grudo. Zelo zanimivo je tudi opisal, ko se je predlani poleti s skupino naših rojakov iz Stuttgarta in seveda s svojo mamico, povzpel na naš najvišji vrh, na Triglav. Tako se »po pisanju« z Lojzkom kar dobro poznamo, nismo se pa še osebno srečali, čeprav pride vsako leto na počitnice k domačim v Slovenijo. No, pred kratkim smo spet dobili od njega prav zanimiv dopis. Takole nam je napisal: »Vsakokrat, ko pridem v svoj rojstni kraj Suhadole pri Komendi, si želim čimprej spet objeti starše moje mamice v Košišah pri Kamniku. Stari ata ima že 75 let, stara mama pa 72 let, oba pa sta še čvrsta in zelo prijazna. Čeprav sta imela deset otrok, sedem deklet in tri fante, je od cele družine zdaj doma le še najmlajša hčerka Mihelca, ki prav rada zaigra na harmoniko. Stara mama pravi, da so lepe viže pol življenja. Dvakrat na leto, ko imata stari ata in stara mama god, se zberejo otroci doma. Takrat zapojejo lepo kakor včasih, Mihelca pa zaigra na harmoniko. Takrat pravita: »Srečna sva, da znajo tako lepo peti in igrati.«

Povabijo tudi bližnje sosede in sorodnike. Stara mama prinese na mizo kmečkega kruha, meso in jabolka. Stari ata pa mošta, vina in žganja. Pravi, da dobra postrežba je in mora ostati Kureževa navada. Kraj Kurja dolina, kjer je dom starih staršev, je skrita med bregove. Skoz njo pelje cesta v Tunjice.

Vsi Vrhovnikovi, po domače Kureževi otroci (moji strici in tete) so si zgradili hiše tako, da so drug drugemu pomagali. Največ pa je seveda delal stari ata, ki je v tem strokovnjak. Pravijo mu Kurežev Martin. Pri svojih 75 letih še vedno pridno dela in skrbi za otroke, čeprav žive raztreseno blizu in tudi daleč po svetu.

Stari ata in mama sta zelo zadovoljna, da tu v Nemčiji hodim tudi v slovensko dopolnilno šolo. Pravita, da sta zelo srečna, da vsi vnuki znamo slovensko govoriti, da nas lahko razumeta. Čeprav hodim tukaj tudi v nemško šolo, ne bom nikoli pozabil govorice mojih staršev in starih staršev.«

Zelo lepo pismo, kajne? Razumljivo, da smo tudi mi hoteli spoznati Kureževa ata in mamo tam v Košišah ali Kurji dolini, kakor piše njun vnuk Lojzek. Tako sva v sončnem majskem dopoldnevu s Klaro Perčičevo, našo odbornico kamniške podružnice Slovenske izseljenske matice, odšli tja na obisk.

Cesta, ki vodi proti Tunjicam, je res skrita med bregovi, kjer so se med zeleno travo in marjetkami živo pogovarjali murni. Cesta se najprej vzpenja, zatem pa spet pada v dolino. Tu in tam so raztreseni domovi. Ob starih so zrasle nove hiše, kakor povsod na našem podeželju.

Ob cesti stoji prijazna nova hiša, precej zadaj za njo v globeli pa je domačija zidarja Martina Vrhovnika, po domače Kureževega. Vidi se ji, da je v njej že odraslo nekaj rodov. Zadaj je veliko gospodarsko poslopje. Seveda tudi kuža je tam, ki je v pozdrav malo zalajal, potem pa legel in spet zaspal, pa putke so seveda tudi. Dve koklji sta ponosno vodili piščance, petelin se je ščeperil, ja, vse je bilo tako, kakor mora biti na podeželski domačiji in kakor nam je Štebetov Lojzek opisal.

Potem sva spoznali Lojzkovega starega ata in staro mamo in teto Mihelco, ki zna na harmoniko zaigrati nad stodvajset domačih viž. Sedeli smo ob široki mizi v izbi in se pomenkovali. Na mizi je bil domač bel kruh in klobase. Ta kruh je bil prav tak, kakršnega je nekoč pred davnimi leti znala zamesiti in speči le naša mama. Na steni je tiktakala ura kukavica in mama Marija je povedala, da jim jo je za družinski praznik prinesla hčerka Anica in Stuttgarta, Lojzkova mama.

Kurežev ata Martin Vrhovnik je bol redkobeseden, zato pa je mama zgovorna. Oba sta čvrsta, pravi korenini.

nega srca. In vsaka beseda, izgovorjena v materinem jeziku, je imela zanjo poseben zven.
Pred menoj leži slovenska koroška revija iz leta 1958, v kateri je natisnjen njen članek. Angela Pragerjeva je v tem članku opevala domačo peč:
»Kako udobno sediš na zapečku! Ves se pregreješ in umiriš na taki dobri pečki... Peč je bila raj za nas otroke. Prvi »izlet« v življenje — na peč! Trebuh nas je bolel — na peč! Prvi duševni pretresi so stiskali solze iz otroških in dekliških oči — na peč! Veselili smo se, prerekali smo se, povesti smo si pripovedovali, najlepše — na peči... Da, koliko rodov je ta peč varovala, vzgojila, kako je bila potrpežljiva! Vsakega je sprejela... V prvi vojni so tam sedeli begunci. Vsem je postregla s toploto in varnostjo. V drugi vojni je veliko trpela. Obstreljevali so jo in veliko žalostnega je videla. A hrabro je branila svoj rod — in še stoji in brani in greje... In če bi mene, staro mamo, danes kdo vprašal, katera peč je najlepša, bi hitro in brez pomisleka rekla: Oh, saj ni lepše in ne dragocenejše peči na celem svetu kot je tale naša peč!«

Angela Pragerjeva je pet desetletij živela na Nemškem. Tam je imela moža, dom, družino, a je do zadnjega diha pela slavo svoji grudi, svojim ljudem, svojemu jeziku. Leta 1968 je Slovenski vestnik v Celovcu objavil njeno pismo, poslednje pismo, v katerem je spet govorila o svoji domovini, o svojih ljudeh, o svojem jeziku, materinem jeziku. Sestavek je zaključila z mislijo, ki je izzvenela kot oporoka, da je le v skupnosti možno ohraniti narodnost.
Nekaj tednov po objavi tega pisma je umrla.
Ali bi vsi »nemi« in drugi naši šolarji, ki živijo na tujem, našli domovino, vsaj košček domovine v mladinskih listih, v revijah, pisanih v materinščini, ki bi jim prinašale novice od doma in v katerih bi se lahko tudi sami oglašali?
Bi bilo potešeno ali vsaj omiljeno njihovo domotožje, če bi imeli razgibane kulturne krožke, kjer bi se shajali, se pogovarjali in obujali spomine na dom?
In kaj jim pomenijo šole, v katerih se lahko učijo tudi v svojem, materinem jeziku?
»Slovenščine se učim zelo rad, ker je to moj materinski jezik,« je napisal koroški deček Armin Dobrovnik iz Pliberka. Švedski psihološki center v Göteborgu je ugotovil, da so zdomski šolarji »nemi« predvsem zato, ker otrok v šolah ne poučujejo v materinščini.
Kje najti smerokaz odrešilne poti?!
»Le v skupnosti je možno ohraniti narodnost!« je napisala v svojem poslednjem pismu slovenska izseljenka Angela Pragerjeva.
Mislim na vez od srca do srca, ki je najbolj trdna in kar je poglavitno, ki ne pozna meja. Ta vez naj bo kot korenina, ki se bo razrasla na vse strani, kjerkoli živijo naši ljudje in še posebej — naši otroci.

Marta Grom

Njegove roke so krepke in dlani široke, da sem nehote pomislila: kaj vse so te roke že zgradile. Mama je pripovedovala, da je oče Martin gradil tudi dom na Krvavcu, takrat pred leti. Ona pa je s kmetije pod Krvavcem doma. Poleti je bila z živino vedno v planini. Ko so pri gradnji doma potrebovali ljudi, je tudi pomagala, saj je bilo dobro kaj zaslužiti. Leta 1927 sta se z Martinom vzela in prišla je v Košiše. Ja in potem je pač bilo tako, da je Martin hodil zidarit. Delal je v Ljubljani pa povsod okrog. Nikoli pa ne predaleč, da ne bi mogel pogledati k družini domov. Ona pa je doma delala in zibala. Ja, deset jih je bilo otrok, trije fantje in sedem deklet. Pa je začela naštevati: »Milka, poročena Jerin, je zaposlena v invalidskem domu v Kamniku, Anica Štebe, Lojzkova mama, je zaposlena v trgovskem podjetju Hertie v Stuttgartu, njen mož doma iz Žej pri Komendi, dela v Švaben bravie kot tesar. Tri otroke imata. Sin je mesar, hčerka tovarniška delavka, najmlajši, Lojzek pa hodi še v šolo. Seveda v nemško, potem pa še v slovensko dopolnilno šolo. Do tja pa je 12 kilometrov daleč. Čez celo mesto se mora voziti s tramvajem, a hodi zelo rad, saj ve, da si bo le tako ohranil znanje slovenščine.

Tudi sinova Ivan in Tone delata v Nemčiji v Aidlingenu pri Böblingenu. Oba imata tudi že družini. Hčerka Pavla je medicinska sestra v Torontu v Kanadi, sin Franci, ki je bil v Kanadi bolničar, pa se je nedavno vrnil in bo najbrž ostal doma. V Kamniku oz. v Duplici so zaposlene hčerke Jožica, poročena Hribovšek, Marica Šestar in Francka, najmlajša, Mihelca je pa doma. O ja, pri vsakem delu poprime, zraven pa še za dobro voljo skrbi. Na harmoniko igra res odlično. Seveda, to tudi ni čudno. Saj igra že od osmega leta...«

Končno smo spoznali še Francija, ki je prišel iz Kamnika, kjer je bil po opravkih.

Segli smo si v roke in si voščili dober dan in potem sem zvedela še nekaj: da je ta prijazni fant, ki je kot izrezana očetova podoba pred leti takorekoč rešil življenje naši odbornici Klari Perčičevi, ki je bila z menoj na obisku. Takrat je Perčičevo sredi Kamnika podrl avtomobil in ji hudo poškodoval nogi. Imela je več kompliciranih zlomov in je hudo krvavela. Tedaj je s pločnika stopil k njej mlad fant, ki je slučajno šel mimo in se nista prej nič poznala. Vzel je njene hudo ranjene noge v naročje in ju držal v vodoravni legi ves čas, dokler ni prišla strokovna pomoč. To je bil Franci, ki je takrat kmalu zatem odšel za bolničarja v Kanado. Tako je naše življenje včasih splet čudnih naključij, ali ne?

Martin Vrhovnik, Kurežev ata iz Košiš

Vidiš, dragi naš Lojzek Štebe iz Stuttgarta, tako sem izpolnila obljubo in obiskala tvojega dragega starega ata in staro mamo, pa teto Mihelco in strica Francija, ki te vsi prisrčno pozdravljajo. Pravijo, da si bister in prebrisan fant in jaz jim to rada verjamem: Vabijo te da čimprej prideš na počitnice v Košiše. Torej!

Ina Slokan

otroci berite

Dragotin Kette

KRT — MODRIJAN

Nad zelenim travnikom je švigala sem ter tja lahkokrila lastovica in si lovila v zraku muh, mušic in drugih žuželk. Kar ugleda po tleh lesti črnega krta.

»Ej, ti možiček črni!« zaščebeta prezirljivo, »da si pameten kot jaz, ne bi iskal črvov pod zemljo, ampak zgoraj na belem dnevu. Glej, koliko jaz pomorim teh kmetičevih sovražnikov, ki mu objedajo listje in sadje. Kaj dobiš tam v zemlji? Skoraj nič!«
»Prav, prav,« odgovori lastovki modri krt, »a tega mi vendarle ne moreš oporekati, da so skriti in hinavski sovražniki hujši od znanih in očitnih. In glej, takih iščem jaz. Da, oni so hujši, ker izpodjedajo samo korenike, ki so vir življenja.«

Kaj je hotela lastovka reči na ta odgovor?

»Prav praviš, striček!« je dejala in odletela.

Ela Peroci

Če jagode dišijo

Ko je prišla Tonka z očetom in mamo v planine, je bil že večer. Čakala jih je koča sredi gozda. Vse naokoli se je temnel gozd in vedno temnejši je bil, dokler se ni čisto znočilo. Tonka je čakala, da se je prižgala prva zvezda.
Sedela je mami v naročju in čebljala:
— Kajne, jutri bom nabirala rože?
Jutri bom hodila po travi in po gozdu.
Jutri bom lovila metulje.
Jutri bom imela počitnice na planinah.
Jutri bom pogledala, kdo je v gozdu,
jutri bo sonce sijalo...
Da, vse to bo jutri, ji je rekla mama. Zdaj je pa noč. Poslušaj, gozd spi. Zaspimo še mi.
Zjutraj, ko je posijalo v kočo sonce, se je Tonka zbudila. Odhitela je na prag in zdelo se ji je, da se v tej lepi jutranji svetlobi gozd počasi razmika. Zagledala je steze in stezice med drevjem in cesto, po kateri so prejšnji večer prišli, poslušala je ptičje petje in zadišalo je po gozdnih jagodah.
Jagode, jagode, rdeče jagode.
Zbežala je po rosni travi in za njimi do prve poseke. Nabrala si jih je polno pest in jih pojedla.
Hodila je za jagodami naprej, saj so dišale daleč naokoli. Ptice in drobni metulji so jo spremljali, nasproti pa je od daleč prihajalo pozvanjanje kravjih zvoncev.
Tonka je hodila po travi in po mehkem mahu, pripogibala je veje grmičkov in mladih dreves in nabirala jagode. Ko je imela od njih že sladke prste, je jagod zmanjkalo.
Prišla je že tako daleč, da je ostala sama, brez metuljev in brez ptic na širokem travniku. Kravji zvonci so pozvanjali vedno bliže. Prihajale so krave, velike, rjave, z belimi lisami po hrbtu. S širokim jezikom so mulile travo in za Tonko se niso zmenile. Nikamor se jim ni mudilo, vendar so odšle naprej in odnesle s seboj zvonce in pozvanjanje.
Ostale pa so koče. Na prvem gričku koča z rdečimi vetrnicami na oknih. Tonka je stekla k njej, a okna in vrata so bila trdno zaprta.
Na sosednjem gričku je bila siva koča s klopco pred vrati.
Tonka je stekla k njej, a v koči ni bilo nikogar. Posedela je malo na klopi, nato pa je pohitela še malo više k tretji koči. Tu je dišalo po mleku in po siru in pred kočo je zalajal pes. Tonka se ga je ustrašila in odhitela naprej.
Ko je bila dovolj daleč, da je na psa pozabila, je zarajala po travi.
Modro nebo se je poveznilo od gozda do gozda in sonce se je stisnilo h gričkom na planini, da je bilo prijetno toplo.
Tonka je rajala z grička na griček — joj, kakako urno je to šlo — in prepevala je tisto pesmico:
Na planincah sončece sije,
na planincah sončece sije,
na planincah luštno je...
Vsa vrtoglava in razgreta je sedla v travo in tam jo je našla prijazna ženica. Sklonila se je k njej, jo prijela za roko in jo odpeljala s seboj v majhno črno kočico, ki je imela na strehi rdeč dimnik, iz katerega se je kadilo.
Kaj kuhaš? jo je vprašala Tonka.
Mleko sem zavrela, ji je ženica odgovorila. Ko se bo ohladilo, ga boš lahko pila. Prej pa ti bom urezala kos kruha in ga namazala s surovim maslom. Tako, zdaj sedi sem k moji mizici in jej. Le malokdaj pride kdo k meni. Ljudje niti ne vedo, kako rada se pogovarjam. In Tonka je sedla v kamrici za mizico na stolček. Jedla je kruh s surovim maslom in se pogovarjala s prijazno ženico. Vse ji je povedala; od kod je prišla, čigava je, da je prvič v planinah in da je babici in dedku v mestu dolgčas po njej. Pomolila je nosek skozi okence in vprašala: Zakaj pa imaš tako majhno okence?
In zakaj imaš tako majhno posteljico?
Zato, da bi ti na njej zaspala, ji je odgovorila ženica. Tonka ni rekla ne. Spila je ponujeno mleko in na posteljici zaspala.
Ženica je zagrnila okence, da bi sonce ne motilo Tonke, sedla je na prag svoje črne kočice z rdečim dimnikom, iz katerega se je kadilo, in gledala in čakala, ali ne prideta oče in mama po svojo deklico.
Kimala je sama sebi in si govorila:
Ja, ja, jagode dišijo, krave mukajo in zvonci zvonijo, sonce vabi, pa gre otrok in gre vedno dalje in pride k meni in me vpraša, zakaj imama tako majhno okence? Ej, dovolj je veliko, da sem jo skozenj videla, kako se je z grička na griček kobalila. Ja, ja, tako je, če jagode dišijo.

Vida Jerajeva

USPAVANKA

Spanček, zaspanček,
črn možic,
hodi ponoči,
nima nožic.

Tiho se duri,
okna odpro,
v zibelko leže,
zatisne oko.

Lunica ziblje,
aja, aj, aj,
spanček se smeje,
aja, aj, aj.

Oton Župančič

L O Č I T E V

**Jadra bela so razpeta,
veter vpraša: »Naj začnem?«
»Čakaj, veter, da slovo še
vzamem, predno grem!«**

**Vzel slovo sem, sedel v barko,
veter pravi: »Zdaj?«
»Ej — še brašno sem pozabil,
valje bom nazaj!«**

**Stekel k svojcem sem nazaj spet,
veter pravi: »Kam?«
»Čakaj, veter, da klobuček
še si poravnam!«**

**Poravnal sem si klobuček,
veter zapihljaj,
barka plava — oh, da še bi
kak izgovor znal!**

Niko Grafenauer

PRAVLJICA

**V srebrno kočijo zapрežen
konjiček
brzi čez spokojno ravan.
V temno modrino ugreznjen kot
ptiček
pelje se Spanček-pan.
Kresnice so sli, ki iz dalje hitijo
s čarobnim pečatnikom sanj,
v jutranji zarji s srebrno kočijo
pelje se Spanček-pan.
Z žezlom ukaže in že se razgrne
čez nebes meglen pajčolan,
v siju, ki svit ga počasi utrne,
pelje se Spanček-pan.
K ustom pristavi svoj mavrični
rog,
vse sanje se stekajo vanj,
med zvezde, ki nemo se zbirajo v
krog,
pelje se Spanček-pan.
Konjiču se podkve prešerno
iskrijo
in spodaj že svita se dan,
po Mlečni cesti, s srebrno kočijo
pelje se Spanček-pan.**

Tone Pavček

OTROCI SE LOVE

**Šindu, mindu, šindara,
trandu, sandu, sandara,
pika, poka, pika, pok,
lopne cepec prazen snop,
lopne sebe teleban,
seje, šteje neugnan:
šindu, mindu, šindara,
trandu, sandu, sandara,
pik, srce in kara, križ,
osel, medved, muca, miš,
riž, viš, paradiž!
ti si zadnji, ti loviš!**

Krožek mladih dopisnikov

Moje največje doživetje

Moje največje doživetje je bilo takrat, ko smo učenci slovenske dopolnilne šole iz Sindelfingna proslavili dan naših mamic. Proslava je bila pod naslovom: Tebi, slovenska mati! Mi otroci smo vsi lepo pozdravili svoje mamice, plesali in recitirali. Moje največje doživetje pa je bilo to, da sem z mojim atkom zapela solo dve lepi

slovenski narodni pesmi: Gor čez jezero in Veselo v Kamnik. Atek me je pa spremljal s harmoniko. Ta nastop naju je veljal dosti truda. Trdo sva vadila, da sva uspela. Vsi v dvorani so nama ploskali, seveda sva bila oba zelo srečna. Prilagam sliko z najinega nastopa.

**Erika Planko
6. razr. dop. slov. šole
Sindelfingen**

Živimo v Nemčiji

Moj oči je šel prvi v Nemčijo. Ko je dobil stanovanje, je šla za njim tudi mamica. Mene pa je pustila pri stari mami. Čez tri mesece pa sta me oči in mama prišla iskat. En teden sta bila doma, potem pa smo šli vsi skupaj v Nemčijo. Vožnja mi je bila zelo všeč, saj sem se prvikrat vozil z vlakom.
Mamica in oči sta potem hodila v službo, jaz pa sem bil v varstvu pri sosedi. Potem sem pa bil tudi v vrtcu. Tam sem se naučil nemškega jezika. Spoznal sem tudi nekaj prijateljev. Sedaj hodim že v drugi razred. Tu je lepo. Imam sošolce, sestrico, mamico in očita. Počitnice pa vseeno komaj čakam, da grem na obisk k stari mami in atu v moji lepi domovini.

**Dušan Mihelič
2. b razred
Reutlingen**

Ati in mamica sta rojena v Sloveniji. Mamica v Ljubljani, ati pa v Mednem. Spoznala sta se v Reutlingenu, kjer sta se tudi poročila. Jaz sem rojena v Reutlingenu, kjer zdaj začasno živimo. Vsako leto gremo v Jugoslavijo na dopust k stari mami in na morje. Pri stari mami se lahko igram na dvorišču. Ima mucke, zajčke, kokoši in krave. Vsako jutro ji pomagam kokoši krmiti in jajca pobirati iz gnezd. Potem grem po travo za zajčke in muckam dam mleko. Mi zato živimo v Nemčiji, da bosta atek in mama prihranila več denarja za hišo, ki jo zidamo v Mednem. Ko bo hiša dozidana, se bomo vrnili domov v Jugoslavijo.

**Rozika Šušteršič
slovenska šola
Reutlingen**

Moji starši so zdaj že deset let v Nemčiji. Po mojem rojstvu so se odločili, da ostanemo še nekaj časa v tujini. Tako hodim zdaj že v nemško šolo, enkrat na teden pa obiskujem slovenski dopolnilni pouk. Vsako leto gremo za mesec dni na počitnice domov na morje.

**Marija Kucler
4. razred slov. šole
Reutlingen**

Že pet let živimo v Wildbergu. To je majhno mestece. Okrog njega so veliki travniki, gozdovi, igrišča in parki. V mesto nimamo daleč. Ati, mamica, sestra in jaz stanujemo zunaj mesta v stolpnici. Imamo trisobno stanovanje in smo zadovoljni. Wildberg je staro mesto. Imamo zelo dobre sosede. Kadar ati in mama delata, pride soseda vedno k nama. Ima naju rada in tudi midve njo. V Wildbergu je tudi lepa moderna šola, v katero hodi moja sestra in je tam zelo zadovoljna. Tukaj imamo tudi železniško in avtobusno postajo. Kadar imava pouk v slovenski dopolnilni šoli, stopiva na vlak in se odpeljeva v Calw. Vsi radi živimo tukaj. Večkrat gremo kam ven na izlet. Takrat pečemo čevapčiče in ražnjiče in se zabavamo. Vendar pa vseeno komaj čakamo, da bo naš dom v domovini dograjen. Takrat se bomo z veseljem vrnili.

**Sabina Cilenšek
5. razred slov. dopl. šole
v Calwu**

Nagold je velik in lep. Pot v šolo je kratka. Šola je komaj deset minut od našega stanovanja. Pred štirimi leti, ko sem z mamo prišla sem, je bil Nagold še majhno mesto in poln starih hiš. V kratkem času pa se je spremenil, ker so zgradili mnogo novih stanovanj in trgovin. Naše stanovanje je kilometer daleč od centra. Je pa zato lepo, veliko in sončno. Tudi jaz imam svojo sobo. V Nagoldu mi je všeč, ker imam prijateljice. Velikokrat se grem sprehajat po lepo urejenem parku sredi mesta, ali pa si ogledujem izložbe. Srečujem pa tudi sošolke in naše znance iz Jugoslavije. Kljub vsemu temu pa komaj čakam, da se vrnemo v domovino, v moj rojstni kraj in v našo novo hišo, ki bo kmalu gotova.

**Nevenka Gostenčnik
3. razred slov. dop. šole
v Calwu**

Nagold je zelo lep kraj. Tu je veliko tovarn in šol. Na hribu je lep grad, ki je obdan z gozdom. Zrak je čist. Nagold leži v veliki kotlini in ima

Doris iz Degerlocha je takole narisala svojo družino na izletu

veliko hiš in tudi hotelov. Za starejše ljudi so parki, za mlade pa so kopališča in zabavišča. V Nagoldu je lepo živeti ali v domovini je pa še lepše. Iz Iselshausna imam 2 km poti do šole. Vsi si želimo, da bi se kmalu vrnili v domovino. Tam nas čaka blizu Ptuja naš novi dom.

**Jožica Čuš
7. razred slov. dopl. šole
v Calwu**

Majhne so te stvari

Dobra reklama pomeni polovico uspeha. To dobro vedo tudi naši trgovci in še marsikdo. Iz študentskih let se spomnim nekega frizerja, ki je na okno svojega salona z mastnimi črkami zapisal: »Masiramo z lastno vodo!« Gospodje, a še bolj dame, so kar drli k njemu in se hoteli prepričati o tej pomembni lastnosti. Posel je cvetel, lasje so rasli ali pa ne in denar je kapal v mošnjiček. Vse pa je trajalo le malo časa, kajti ko je zamenjal napis, je izgubil skoraj polovico svojih odjemalcev, tistih z lasmi in brez njih. Na to štorijo sem se spomnil, ko sem v neki manjši ljubljanski trgovini zagledal v izložbi stekleničko okusno in prefinjeno dekoriranega parfuma, pod katero je z mastnimi črkami pisalo 1500 novih din. Vse skupaj bi pustil vnemar, če se ne bi pred trgovino pričela zbirati zijala. Buljila so v tisto stekleničko kot v devetindevetdeseto pariško čudo, razen tega pa je marsikdo zagledal v izložbi tudi kaj zase.

Zaripli in od sreče zadovoljni trgovčič za steklom se je smehljal in si mencal roke. Reklama je vžgala bolj, kot če bi bilo v njej tisoč neonskih lučk in trgovinica je čez noč postala center radovednežev, ki so ugibali, kakšen le more biti tisti parfumček.

Napravil sem se Francoza in vstopil v trgovino. Kupil sem si mast za odstranjevanje kurjih očes, kajti ta so že tako buljila skozi moje čevlje, da sem se resno zbal, da ne bodo spregledala. No, in potem je beseda dala besedo, zato sem se okorajžil in vprašal: »Veste, kaj, bi mi hoteli pokazati tisti parfum, ki ga imate v izložbi in stane sto petdeset jurjev?«

Možakar me je premeril od glave do peta, kot bi ocenjeval moje denarne kvalifikacije in ko je videl moj krvavo resen obraz, se je zmedel in pričel mencati: »Veste, ta ni naprodaj, imam samo en primerek, dobil sem ga iz Pariza, pa . . .«

No, sem si mislil, tale nima pet čistih. Dober trgovec bi za takšne denarje na vrat in nos butnil v izložbo in napravil kšeft. Na glas pa nisem rekel ničesar.

Vse sem že nekolikanj pozabil, ko sem včeraj nenadoma prebral v časopisu, da je »iznajdljivemu« trgovčiču le uspelo prodati tisto stekleničko. V trgovino je namreč prišla neka fina dama in na vsak način hotela kupiti parfum. Trgovec se je sicer zgovarjal, da ji ga ne more prodati, toda ženske so ženske in tudi ta je bila posebnega drevesa trn, tečnarila je in tečnarila in končno le dobila stekleničko.

No, naše mesto ni tako veliko, da se ne bi vse razvedelo. Tako se je pričela odpletati tudi ta zgodba, ko je za to izvedel pronicljivi inšpektor Jaka Rilc. Trgovec mu je namreč priznal, da je stekleničko z blaženim parfumom kupil v Parizu za svojo ženo in zanjo odštel le pet starih tisočakov. Njej duh parfuma ni ugajal, zato ga je v »reklamne« namene vtaknil v izložbo svoje trgovinice. Seveda ni niti dobro vedel, da bo »ta trik tako uspel«. In glej, priletela je muhica in se nasadila na tisto ubogo stekleničko.

Seveda je Jaka Rilc brihtnega trgovčiča predal sodniku za prekrške, ki pa ne more storiti ničesar vse do tedaj, dokler se ne bo oglasila glavna obtežilna priča — fina gospa s svojo stekleničko. Nekateri pravijo, da je sploh ne bo, da bo lepo mirno prenesla vso zadevščino in počakala, da se vse na miren način razparfumira. Mnogi pa ji celo privoščijo in pravijo: »Kaj pa hodi čez Eifflov stolp na Rožnik!«

Miha Matè

Nemi obtoženec na zaslševanju

Bil je nem in nepismen, kljub temu pa je Jurij užival veliko simpatijo deklet, najbrž zaradi odličnega igranja na harmoniko. Prav zaradi harmonike se je mlado dekle zaljubilo vanj. Ljubezen pa ni ostala brez posledic in Jurij je moral na sodno razpravo. Kako pa se bo, nem in nepismen, na sodišču zagovarjal, so se spraševali ljudje. Njega to ni preveč skrbelo. S seboj je vzel harmoniko in s pomočjo melodij raznih pesmi odgovarjal na vsa vprašanja.

Bralci so gotovo že uganili, da Jurij ni bil gluh, ampak samo nem. Dober posluh je imel zlasti za harmoniko, odlično pa je poznal vse slovenske narodne pesmi.

Sodnik: Iz obtožbe je razvidno, da bi se radi znebili dekleta, ki ste ga zapeljali in pripravili do materinskega stanja. Seveda pa to gotovo ne bo šlo po vašem načrtu. Torej, preidimo k zadevi. Kako se pišete?

Harmonikar raztegne svoj meh, melodija zadoni:

JAZ SEM KRANJČIČEV JURIJ . . .!

Sodnik: Jurij Kranjčič, torej. Kje ste rojeni?

Jurij: MI SMO PA Z NAKLNA . . .

Sodnik: Kaj ste po poklicu?

Jurij: JAZ SEM PA MUZIKANT . . .

Sodnik: Ime očeta?

Jurij: IZIDOR OVČICE PASEL . . .

Sodnik: Matere?

Jurij: TEREZINKA ZGODAJ VSTALA . . .

Sodnik: Ali ste vsi slovenske narodnosti?

Jurij: SLOVENSKI SMO FANTJE . . .

Sodnik: Do tu se vse strinja s podatki. Zdaj pa dalje. Kako ste se spoznali z dekletom?

Jurij: KO SO FANTJE PROTI VASI ŠLI . . .

Sodnik: Seveda, vi pred njimi z mehom in tako ste dekleta prvi srečali, kajne?

Jurij: ROŽE NA VRTU JE PLELA, PELA JE PESEM GLASNO . . .

Sodnik: Razumem, razumem. In vi ste prisluhnili melodiji. Gotovo se še spominjate, katero pesem je pela?

Jurij: SEM SLOVENSKA DEKLICA, MINKA MI JE IME, IMAM LASKE RUMENE, LEPO V KITO SPLETENE, HRABRO MOJE JE TELO, SRCE PA ZVESTO . . .

Sodnik: Res, dobro vam je ostala v spominu. Kako ste jo nagovorili?

(Jurij da znak s prstom, da je to druga kitica iste pesmi)

Jurij: DAJ MI DEKLE CVETKO ZALO, DA SI JO NA PRSI PRIPNEM . . .

Sodnik: Glej ga no, kako ste izkoristili priliko. Ali se je odzvala vaši prošnji?

(Jurij nadaljuje isto pesem)

Jurij: DALA MU JE KITO CVETJA . . .

Sodnik: Res, lep začetek, vse v cvetju. In potem ste skušali zvedeti, kdo je, od kod je in čigava je, ali ne? Kako ste jo vprašali?

Jurij: OD KOD SI DEKLE TI DOMA . . .

Sodnik: In kaj vam je odgovorila?

Jurij: PRAV LEPA JE TRNOVSKA FARA . . .

Sodnik: S tem vam ni bilo še vse jasno. Ali vam je povedala tudi svoje ime?

Jurij: MICKA KOVAČEVA . . .

Sodnik: Res ji je morala biti všeč vaša harmonika. Kako ste pa nadaljevali, ko ste izvedeli, da je s Trnovega in da je Kovačeva Micka?

Jurij: LEPA SI MARIJA, NI JE TEBI PAR . . .

Sodnik: Res, lep način za zapeljevanje imate. Kaj pa je rekla na to?

(Jurij da znak, da je druga kitica)

Jurij: ŽIVO V LICE ZARUDELA . . .

Sodnik: Za mladega dekleta dokaj razumljivo. Naprej?

Jurij: BOD' MOJA, BOD' MOJA . . .

Sodnik: Niste izgubljali časa, a danes zavlačujete. Malo hitreje prosim. Kaj je rekla na to?

Jurij: ROŽIC VELIKO NABRANIH IMAM, PUŠELC BI DELALA PA GA NE ZNAM, SVILE KUPILA BOM, PUŠELC NAREDILA BOM, PRIDI MOJ FANTIČ DREV' V VAS . . .

Sodnik: Dobro, opomnil sem vas, da bodite malo hitrejši, zdaj pa še bolj zavlačujete. Nezaslišana mladina! Torej vas je ona vabila. Ali se niste bali njenih staršev? Kako ste uredili to zadevo?

Jurij: LE PRIDI, LE PRIDI, SEM SAMA DOMA . . .

Sodnik: Neverjetno, današnja mladina! Zdaj, ko ste vedeli, da je Kovačeva iz Trnovega in da je doma sama, niste zamudili priložnosti. Kaj pa vaši prijatelji, kako ste se jim opravičili, ko jim zvečer niste igrali harmonike?

Jurij: JAZ SEM SI PA NEKAJ ZMISLIL IN NAREDIL BOM TA ŠPAS . . . DREV KO BODO MAMCA SPALI, JAZ PA POJDEM K LJUBCI V VAS!

(Odlomek iz daljšega besedila)

Napisal: Jože Turk

Revigny, Francija (napisano leta 1960 med bivanjem v Thiess Village, Avstralija)

vaš kotiček

Bolna mati išče sina

Franc Jurjec, rojen leta 1920 v Ljubljani, je z družino in materjo nazadnje živel na Reki, kjer je bil zaposlen kot gledališki delavec-režiser. Leta 1966 je odšel v Mannheim v Nemčijo, od koder se je svoji družini le dvakrat javil. Baje je bil zaposlen v neki slovenski gostilni. Kje živi zdaj, ne ve niti njegova družina, niti njegova mati, ki od leta 1969 živi v Ljubljani. Mati je zaradi prometne nesreče nepokretna. Zelo želi najti svojega sina. Zato prosi vsakogar, ki bi karkoli vedel, kje se danes Franc Jurjec nahaja oziroma, kam je odšel ali kaj se je zgodilo z njim, da ji to sporoči. Če pa bo to prebral sam, naj se ji čimprej oglasi na naslov:

Marija Jurjec
Tesarska 18
61000 Ljubljana

Slovenci v Avstraliji

Iščem svojega sina **Franca ZAMRL.** Njegov zadnji naslov je bil: 5 Ronald Avenue GRENWECH, SYDNEY, N.S.W., Australija.

Pisma, ki mu jih pišem, se vračajo s pripombo »Left Adress« (odšel). Vljudno prosim vsakogar, ki bi kaj vedel o njem, da mi sporoči na navedeni naslov. V naprej hvaležna mati:

Amalija Majerič (prej Kampl)
Slomškov trg 11
68000 MARIBOR
SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Iščem življenjsko družico

Slovenec, živeč v Nemčiji, srednje velikosti, sredi 40 let, privlačen in lepega značaja, izobražen, abstinent, ljubitelj vsega lepega, išče življenjsko sopotnico, dobrosrčno, simpatično, res prijetne zunanjosti do 39 let, od kjerkoli po svetu. Slika zaželjena.

Cenjene dopise pošljite na naslov:

B. B.
807 INGOLSTADT
Hindemithstr. 23
BRD DEUTSCHLAND

Križanka

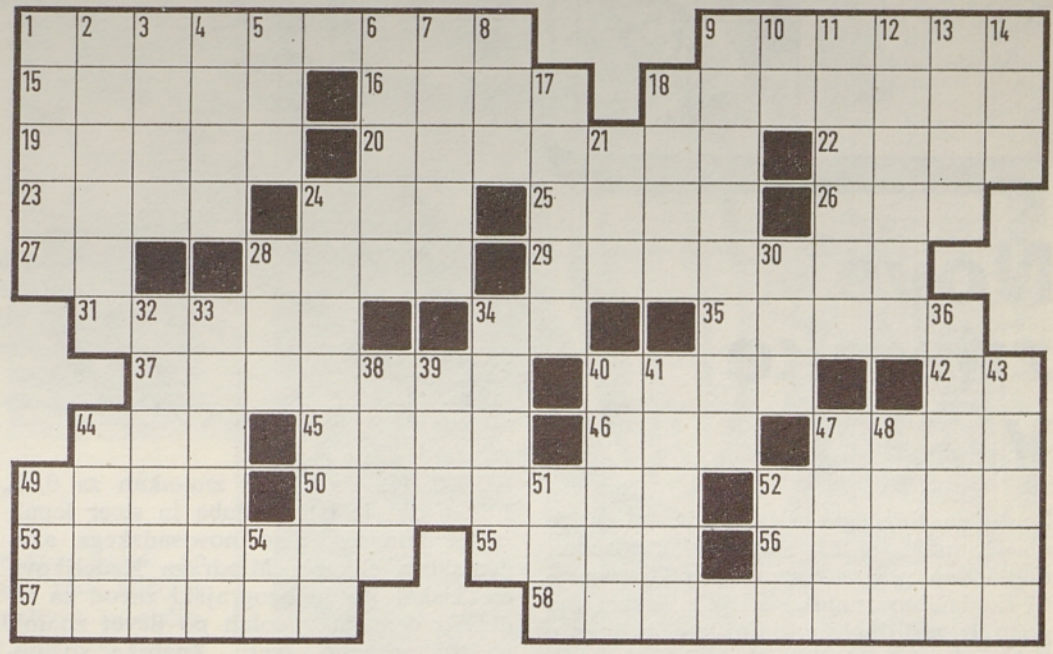

VODORAVNO: 1. skupina ljudi, ki koga spremlja, 9. sodobni slovenski pripovednik, avtor novele »Balada o trobenti in oblaku«, po kateri je bil posnet tudi film (Ciril), 15. kmečka izba, 16. visoko drevo z užitnimi plodovi (jedrca v lupini), 18. razmerje med tekočimi in trdnimi sestavinami, 19. burmanski politik, od 1961 do 1972 generalni sekretar Združenih narodov, 20. slovenski pesnik in pisatelj (Josip, 1836—1923, »Zorin«), 22. zelo vnetljiva, hitro hlapljiva tekočina s prijetnim vonjem (za narkozo), 23. ime ameriške črnske popevkarice Turner, 24. ime slovenskega pianista Bertonclja, 25. dalmatinsko moško ime, 26. odrasel samec goveda, 27. začetnici švedskega kemika, iznajditelja dinamita, 28. tretji največji jugoslovanski otok (leži jugovzhodno od Splita), 29. majhna cestna vzpetina, 31. nravno močan človek, ki se je odrekel mnogim življenjskim užitkom, 34. kemijski znak za radij, 35. obcestni kanal, 37. prenašalka povelj, sporočil in uradne pošte; odposlanka, glasnica, 40. šala, smešnica (ljudsko), 42. začetek naše abecede, 44. pletena posoda z naramnicami za nošnjo na hrbtu, 45. spoštovanje, ki ga človek kot nekaj nepogrešljivega zahteva do sebe od soljudi, 46. smer, struja, kurz, 47. travnik ob vodi, 49. ime generalnega sekretarja OZN Waldheima, 50. petnajsta črka grškega alfabeta, 52. delavec v livarni, 53. svetilka na olje, 55. levi pritok Rena v Švici, 56. gorenje, spremljano s svetlobnimi in toplotnimi učinki in večinoma tudi s plamenom, 57. priletna ženica, 58. pasje oglašanje s kratkim, rezkim glasom.

NAVPIČNO: 1. sir iz kislega mleka, žmitek; tudi gora v Savinjskih planinah med Grintavcem in Brano (2532 m), 2. nadih starosti, častitljivosti, 3. domača zdravilna rastlina, 4. ime slovenske kraške pesnice Muserjeve, 5. učinkovit konec šahovske igre, 6. naslov znamenite Puccinijeve opere, 7. nasad poleg hiše (pomanjševalno), 8. skandinavski drobiž, 9. močan, tršat, robusten človek, 10. središče vrtenja, 11. prosto stoječa, valjasta podpora iz kamna, lesa ali kovine, 12. poljedelska orodja za okopavanje, 13. očka, papa, 14. nenavadna lepota, mik, 17. majhna stanovanjska zgradba, 18. portugalski pomorščak, ki je odkril morsko pot v Indijo (Vasco da), 21. tenka mrežasta volnena ali svilena tkanina, 24. sredozemska bodikasta, do 2 m visoka rastlina z užitnim cvetiščem in ovojnimi listi, 28. čebelja paša, nabiranje medu, 30. četrta dimenzija, 32. vrhnja, zunanja plast drevja, kruha, 33. koder las, 34. otka pri plugu, 36. rudarsko mesto ob reki Bosni z bogatimi nahajališči rjavega premoga, 38. zgornji del telesa, kjer se roka stika s trupom, 39. štirinajsta črka grškega alfabeta, 40. industrijsko naselje vzhodno od Celja z veliko železarno, 41. vrsta kuhinjske posode, 43. trajno močvirnat svet (Ljubljansko ...), 44. pretirano občudovanje ali spoštovanje, 47. zveza držav ali strank, 48. domača žival s spiralno zavitimi rogovi, 49. črna ptica pevka z rumenim kljunom, 51. otok v Kvarnerskem zalivu, kjer je bilo med vojno (1942—1943) veliko italijansko koncentracijsko taborišče, 52. hladno strelno orožje s puščico, 54. kratica za »nogometni klub«.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE:

VODORAVNO: 1. vstopnina, 9. osminka, 16. smrček, 17. Ate, 19. idealnost, 21. titan, 22. Milčinski, 24, ski, 25. arak, 26. Sava, 27. zlet, 28. Domen, 30. jer, 31. Stiks, 32. tek, 33. karate, 34. AK, 35. Mirna, 36. nit, 37. prtič, 38. Pariz, 39. kes, 40. kapus, 41. DS, 43. pretep, 45. drn, 46. najem, 47. srp, 48. lirik, 49. Reka, 50. opaž, 51. jela, 52. III, 53. samodržec, 55. koder, 56. škorpijon, 59. bil, 60. posest, 61. encijan, 62. čarodejka.

filatelija

Nove znamke v maju

Za teden Rdečega križa, ki je bil od 5. do 11. maja, je 25. aprila izšla posebna doplačilna poštna znamka za 20 par. S to doplačilno znamko se je plačeval pri poštnih pošiljkah v domačem prometu, kot vsako leto doslej, obvezen prispevek za Rdeči križ.

Na levi strani znamke je razpolovljena kapljica krvi z razpolovljenim srcem v sredi, vodoravno pa z mednarodnimi znaki Rdečega križa (rdeči križ, rdeči polmesec, rdeči lev in rdeče sonce). Na njej je tudi napis »Dajte kri — rešite življenje«, kar naj opozarja na humanost krvodajalstva. Naklada je sedem milijonov. Znamka je delo beograjskega likovnika Andreja Milenkovića, natisnila pa jo je vzhodnonemška tiskarna VEB iz Leipziga na krednatem papirju v polah po 50 znamk v večbarvnem ofsetnem tisku. Zobčana je 13 1/2 : 13.

Ob proslavi letošnjega dneva mladosti, rojstnega dne maršala Tita, so 25. maja izšle tri priložnostne poštne znamke v skupni poštninski vrednosti 8,80 din. Celih serij je 200.000. Na prvi znamki za 80 par je velika sinica, na drugi znamki za 2 din je vrtnica in na zadnji znamki za 6 din je metulj kapusov belin.

Za dan mladosti so do sedaj izmenoma izhajale priložnostne serije s predstavniki živalskega in rastlinskega sveta. Letos pa se je ta praksa prelomila v krajšo serijo iz obeh svetov.

Te priložnostne znamke je natisnila švicarska tiskarna Courvoisier v tehniki večbarvne heliogravure in v polah po devet znamk. Znamke so pokončne in velike 24 × 29 mm, brez belega roba pa 21 × 26 mm ter z zobci 11 1/2 : 11 3/4. Na vseh treh znamkah je napis: Dan mladosti 1974.

Za X. kongres Zveze komunistov Jugoslavije, ki je bil od 27. do 30. maja v Beogradu, so bile izdane tudi tri priložnostne poštne znamke v skupni vrednosti prav tako 8,80 din. Celih serij je

200.000. Na vseh treh znamkah za 0,80, 2 in 6 din je ista podoba in sicer lepak za ta kongres, delo novosadskega akademskega slikarja Miodraga Nedeljkovića. Tiskal jih je beograjski zavod za izdelavo denarja v polah po devet znamk v štiribarvnem ofsetu. Znamke so pokončne in velike 30,5 × 40 mm, brez belega roba pa 26,5 × 36 mm in zobčane grebenasto 11 3/4 : 11 1/2.

Vsak četrtek —

DOLENJSKI LIST!

DOLENJSKI LIST —

okno na Dolenjsko!

Vsak teden: vse o Dolenjski, Beli krajini in Spodnjem Posavju

v DOLENJSKEM LISTU

Spominski koledar julij - avgust 1974

1. 7. praznujejo v Kanadi »Dominion day«

1. 7. 1917 je začela izhajati v Chicagu kot dnevnik Prosveta, glasilo Slovenske podporne jednote, kot mesečnik pa je glasilo SNPJ začelo izhajati že januarja 1908

3. 7. 1910 je bila v ZDA ustanovljena Jugoslovanska socialistična zveza

4. 7. praznujejo v ZDA Dan neodvisnosti — Independance day

4. 7. praznujemo v Jugoslaviji Dan borca

7. 7. 1941 se je začel v Srbiji oboroženi upor proti okupatorju

13. 7. 1883 je bil rojen v Ljubljani slovenski slikar in karikaturist Hinko Smrekar, ki je bil ustreljen kot talec v Gramozni jami v Ljubljani 1. oktobra 1942

18. 7. 1898 je bila v ZDA ustanovljena Ameriška bratska zveza, druga slovenska osrednja podporna organizacija v ZDA

22. 7. praznujemo v Sloveniji Dan vstaje

23. 7. 1918 je bila v Ljubljani ustanovljena slovenska univerza

27. 7. 1930 je bilo v Rosariu, Argentina, ustanovljeno Slovensko delavsko društvo Triglav, ki se je 30. oktobra 1945 združilo z ostalimi tamkajšnjimi jugoslovanskimi društvi pod imenom Jugoslovansko društvo Triglav. Danes deluje z novimi pravili kot Centro Jugoslavo

3. 8. 1914 je bil v Clevelandu ustanovljen Slovenski narodni dom

10. 8. 1893 je bil v Podgori pri Kotljah na slovenskem Koroškem rojen pisatelj Lovro Kuhar-Prežihov Voranc. Umrl je 18. februarja 1950 v Mariboru

12. 8. 1917 je bilo v Chicagu ustanovljeno Slovensko republičansko združenje

16. 8. 1941 so Nemci zažgali prvo slovensko vas Rašico nad Ljubljano

21. 8. 1780 je bil v Repnjah rojen Jernej Kopitar, ki je leta 1809 napisal prvo znanstveno slovensko slovnico

25. 8. 1925 je bilo v Buenos Airesu ustanovljeno društvo Ljudski oder, najstarejše slovensko društvo v Argentini

25. 8. 1925 je bilo v Cordobi v Argentini ustanovljeno Slovensko podporno društvo Edinost

29. 8. 1906 je bila v Clevelandu ustanovljena Slovenska narodna čitalnica

Kengurujev ne srečaš na asfaltu

Pred nedavnim se je ena od naših najboljših pevk zabavne glasbe, Elda Viler skupaj še z osmimi pevci iz vseh republik in pokrajin, mudila na turneji po Avstraliji. Pot sta pripravila Društvo estradnih umetnikov Srbije in Srbska izseljenska matica. Že takoj na začetku nam je pevka povedala, da ji je Avstralija sila všeč in da bi se prav rada tja tudi vrnila.

Pesem je most domovine

»Imam že vabilo in morda bom poletela spet poleti, da našim ljudem zapojem pesmi, ki jih tako radi slišijo.«
— Kakšne so razlike med domačim občinstvom in občinstvom, ki je sicer tudi domače, vendar je daleč od doma?
»Velike,« je vzdihnila pevka, »saj imajo ljudje na daljni celini le redkokdaj priložnost slišati domačo besedo oziroma domačo pesem. Tako doživljajo koncert, ki je za nas nekaj povsem običajnega, drugače kot ljudje doma. To jim namreč pomeni tudi spomin in most do domovine.«
— Rekli ste, da je Avstralija daljna celina; ste to kdaj občutili?
»Prvič sem čutila že na sami poti v Avstralijo, saj se je potovanje neznansko vleklo. Polnih 24 ur letenja; kaj pa mislite, to je vendar velika daljava.«
»In drugič me je občutek oddaljenosti od Slovenije zajel, ko sem občinstvo pozdravila v imenu domovine in že so smrkali.«
Takrat je verjetno vsakega v dvorani imelo, da bi odletel domov. So trenutki, ko človek, ki je daleč od doma, želi samo eno; to, da bi bil doma. Ko pa je človek doma, ima sto in več želja. Tako nekako se je izrazila tudi naša Elda Viler, ki sicer zelo rada potuje, vendar pravi, da je doma le najlepše.

Domovi so kot kulise

»Ko gledaš avstralske domove, se ti zdijo kot kulise, celo kot sanje: z vsemi tistimi vrtovi, pa rožami, pa razkošjem, toda, verjemite mi, tam ne bi ostala za noben denar.«
Čudila se je našim rojakom, da lahko vzdržijo. Pravzaprav jih je občudovala, zlasti še, ko jih je videla, kako jih muči domotožje.
»Mene je na primer zelo motilo to, da na ulicah ni nobene prave živahnosti, ni ljudi, ki bi glasno govorili, se veselo pozdravljali ali se zmerjali, si požvižgavali ali peli. Veste, jaz namreč tako rada zavpijem tudi čez ulico, če je treba,« je dejala in se prešerno nasmejala.
Elda je rada vesela, rada poje (se razume) in če le more, kaj pove o svoji rodni Koštaboni. Zato je bila posebno vesela, ko je menda v Sydneyu, če se prav spomnim, naletela na svojo ožjo rojakinjo — Primorko.
»Ma sva se hitro po primorsko pogovorili,« se je zasmejala.

Elda Viler v svojem prijetnem stanovanju

Z navdušenjem je pripovedovala o Slovencih, ki so prihajali k njej v garderobo, v hotel ali so jo čakali pred izhodom iz dvoran.
Prinašali so mi rože, joj, kakšne čudovite rože. Takšnih v življenju še nisem dobila. Na žalost ni bilo časa, da bi se z rojaki lahko kaj več pomenila. Vsak dan smo namreč imeli koncert v drugem mestu in to je bilo dokaj naporno. Razen tega smo morali nenehno ponavljati pesmi tako, da so se koncerti močno zavlekli. Ja, najraje pa so poslušali venček slovenskih pesmi. Ne le Slovenci, tudi drugi,« je z nekoliko ponosa poudarila Elda Viler.
O Avstraliji sva se z Eldo Viler pogovarjali na njenem domu v Ljubljani. Stanuje v stolpnici blizu Gospodarskega razstavišča. Njen dom je elegantno in hkrati prijetno urejen. Človek se v njem počuti po domače. Seveda v njem ne manjka klavir, magnetofon, gramofon in množica plošč. Posebnost v tem stanovanju so številni spominki iz raznih dežel, v katerih je Elda Viler gostovala s svojim lepim glasom. Iz Avstralije pa si je prinesla le medvedka koalo in nekaj drobnarij, kajti vse spominke zase in za številne prijatelje je namreč izgubila nekje na poti.

A. P.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Anton Ingolič:

DOMOVINA V SRCU — izseljenska trilogija

Prva knjiga: KJE STE, LAMUTOVI, roman, 426 strani, cena: 120 din ($ 8)

Druga knjiga: NEBO NAD DOMAČIJO, roman, 269 strani, cena: 80 din ($ 5)

Tretja knjiga: LASTOVKA ČEZ OCEAN, roman, 380 strani, cena: 100 din ($ 7)

Izseljensko trilogijo DOMOVINA V SRCU dobite v vseh slovenskih knjigarnah, naročite pa jo lahko na naslov

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Inozemski oddelek
Titova 25, 61000 Ljubljana

Najuspešnejše Helidonove plošče

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Lojzeta Slaka:
   Glas v njegov spomin — FLP 04-035
2. Ansambel bratov Avsenik:
   Za tvoj praznik
   Srebrne smučine — 04-031/1-2
3. Ansambel bratov Avsenik:
   Zlati zvoki — 04-021/1-2
4. Ansambel Lojzeta Slaka:
   Glas harmonike — 04-027
5. Ansambel Lojzeta Slaka:
   Pod Gorjanci je otoček — 04-020
6. Ansambel Miha Dovžana:
   Dimnikar — 04-023
7. Ansambel Jožeta Burnika:
   Obletnica poroke — 04-029
8. Ansambel Maksa Kumra:
   Na Vrhe — 04-024
9. Slovenski oktet:
   S pesmijo okrog sveta — 09-012
10. Stanka Kovačič:
    Moj fant pa ljubi drugo — 04-028

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE:

1. Ansambel Lojzeta Slaka:
   Sto obljub, sto želja — FSP 4-030
2. Ansambel Štirje Kovači:
   Sosedovo dekle — 4-029
3. Janko Ropret:
   Korakaj, korakaj — 5-081
4. Majda Sepe:
   Vagabund — 5-075
5. Marjetka Falk:
   Sama fanta našla si bom — 5-073
6. Boter petelin — 1-001
7. Mojca Pokrajculja — 1-005
8. Erazem in potepuh — 2-002
9. O junaškem kovaču — 1-002
10. Marjana Deržaj:
    Najin večer — 5-079

Ob lepem jubileju

Letošnji maj nam bo letos ostal še v posebno lepem spominu. Naš rojak iz Clevelanda, gospod Frank Kondrich, lastnik in restavrater nadaleč poznane restavracije »Ivanhoe«, je slavil svoj lepi življenjski jubilej — 80-letnico.

Kot mlad fant je odšel z mnogimi drugimi iskat kruh v tujino. Daleč onstran morja je po truda polni, težki poti, ki je trajala več kot pol stoletja, našel boljše življenje in blagostanje. V krogu svoje ožje družine, sina, hčerke in predobre soproge Margarete, ki mu je ves čas zvesto stala ob strani, sedaj uživa plodove svojega trdega dela.

Frank Kondrich je velik rodoljub. Vkljub rahlemu zdravju obiskuje s svojo soprogo vsako drugo leto svojo domovino — prelepo Novo mesto, katero ljubi iz vsega srca. Zvest svoji dolenjski metropoli, plemenite duše in dobrega srca, je poznan daleč naokoli in med svojimi novomeščani zaželen in dobrodošel s svojo družino.

Ob njegovi osemdesetletnici in šestdesetletnici njegove soproge, ki jo bo slavila prihodnji mesec, jima od srca želimo vse najlepše, da ju sreča in zdravje spremljata še mnogo let!

Naša srčna želja je, da ju kmalu spet vidimo v naši lepi domovini — v srcu Dolenjske — Novem mestu.

Še na mnoga srečna leta! **Sorodniki**

Tudi uredništvo in uprava Rodne grude toplo čestita k jubileju naročniku Franku Kondrichu in njegovi soprogi.

Hiša v Virmašah

Prodam do 3. faze zgrajeno visokopritlično stanovanjsko hišo v kraju Virmaše pri Škofji Loki.

Ponudbe pošljite na naslov:
Alojz MAČEK, »Reckdord«, Postfach 1200
4836 Herzerbrock 1, B. R. Deutschland

Če ste se preselili...

Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169

Ime in priimek: .....

.....

Stari naslov: .....

.....

.....

Novi naslov: .....

.....

.....

Jugoslovanski informativni centri

V zadnjem času so pričeli z delom nekateri novi jugoslovanski informativni centri v inozemstvu, tako da jih imamo zdaj skupno šest. Kot je znano, je poglaviten namen teh naših informativnih institucij, da javnosti države, v kateri delujejo, posredujejo informacije o aktualnem družbenopolitičnem, gospodarskem in kulturnem dogajanju v SFR Jugoslaviji, hkrati pa sodelujejo pri pretoku informacij o tej tuji državi k nam. Pomembna naloga naših informativnih centrov je tudi ustrezna dejavnost med našimi delavci, ki so na začasnem delu v tujini.

Izkušnje, ki jih imamo z dejavnostjo naših informativnih centrov, govorijo, da se razvijajo v pomembne dejavnike mednarodnega sporazumevanja v kontekstu naše zunanjepolitične orientacije aktivne in miroljubne koeksistence in neuvrščenosti.

Centri so solidno opremljeni z avdiovizualnimi napravami, nekateri med njimi pa razpolagajo tudi z manjšimi dvoranami, primernimi za prirejanje raznih razstav, koncertov ali diskusijskih večerov. Direktorji teh IC so ob svojih obiskih v naši republiki poudarili, da so se pripravljeni angažirati tudi pri posredovanju dosežkov slovenske kulture s prirejanjem manjših likovnih razstav ali komornih koncertov z udeležbo slovenskih umetnikov, ki občasno bivajo v inozemstvu. Nekateri aranžmaji so že stekli, prav pa bi bilo, da se s to možnostjo seznanijo najširši krogi v okviru umetniških društev in institucij.

Na ta način se odpira možnost za širšo mednarodno uveljavitev naših kulturnih in znanstvenih delavcev, kar bi vsekakor prispevalo tudi k še večji afirmaciji SR Slovenije in SFR Jugoslavije. Prepričani smo, da bi takšni nastopi naših uglednih osebnosti v informativnih centrih imeli tudi svoj pomemben informativno-propagandni pomen, kajti na ta način bi lahko sproti in neformalno paralizirali nekatere dezinformacije, ki jih o razmerah v našem kulturnem in družbenem življenju vztrajno širijo nekateri krogi na zahodu.

Informativni centri so torej tiste naše skupne institucije v inozemstvu, ki jih moramo kar se da najbolje izkoristiti, vsak na svojem področju.

Po dogovoru je koordinator stikov med centri in SR Slovenijo republiški sekretariat za informacije, ki sproti posreduje vse informacije, želje ali predloge centrov ustreznim slovenskim institucijam.

NASLOVI INFORMATIVNIH CENTROV V TUJINI

INFORMATIONSZENTRUM
DER SFR JUGOSLAWIEN
7 STUTTGART 1
Charlottenstr. 21 B/III

INFORMATIONSZENTRUM
DER SFR JUGOSLAWIEN
5 KÖLN 1
Hohenzollernring 49

JUGOSLAVIENS KULTUR OCH
INFORMATIONSCENTRUM
Grevgaton 5/III
10440 STOCKHOLM
SWEEDEN

JUGOSLAWISCHE KULTUR-
INFORMATIONSZENTRUM
Invaliden Strasse 11, Tür 1
WIEN III
ÖSTERREICH

CENTRE CULTUREL
de la RSF de YOUGOSLAVIE
10, rue du Colisée
75008 PARIS

YUGOSLAV INFORMATION CENTRE
816 Fifth Avenue
NEW YORK 21, N. Y.
USA

simbol,
ki zagotavlja
varnost,
zaupnost,
natančnost in ekspeditivnost

ljubljanska banka

ljubljanska banka

ime,
ki zagotavlja
sodobno,
učinkovito in zanesljivo
bančno poslovanje

Pogled na Komižo na Visu Foto: Marjan Garbajs

Vis – med preteklostjo in sedanjostjo

Bilo je prekrasno jutro. Na nebu nekaj belih oblakov. Ladja je drsela po morski gladini, rezala valove, ki so udarjali ob njen trup, in se razbijali v neštete kapljice, obsijane s sončnimi žarki. Hvar se je izgubljal v daljavi. A bližali smo se Peklenskim otokom, Korčuli in Visu. Daleč na severu so se videli gorati obronki otoka Brača in Šolte ...

Potniki so uživali. Neka skupina je pela, spremljala jih je harmonika. Petje se je nežno prepletalo z mrmranjem morja in hrupom strojev iz strojnice na trajektu.

Obrisi Visa so postajali vse bolj jasni. Tudi ta otok je hribovit, a ima tudi nižinske predele. Na otoku je najvišji vrh Hum, pod katerim se razprostira Komiža. Ima še več naselij, med katerimi sta največji Vis in Komiža. Vis je v prekrasnem zalivu na severovzhodni strani otoka, medtem pa je Komiža na zahodu v Komiškem zalivu. Komižani so daleč v svetu poznani kot zelo dobri ribiči, prebivalci Visa pa so znani vinogradniki.

Otok Vis je bil že v davnini zelo važno strateško področje. Ob tem otoku sta se odvijali tudi dve krvavi pomorski bitki. Ena je bila leta 1811 med francosko-italijansko in angleško mornarico. Zmagala je angleška in Vis je za štiri leta prišel pod njihovo oblast. Druga bitka pa je bila leta 1866, ko je avstrijska mornarica potolkla italijansko, ko je le-ta nameravala zavzeti otok Vis. Bilo je pod vodstvom avstrijskega admirala Tagetthoffa s sodelovanjem mnogih hrvaških mornarjev.

Ta jadranski otok je odigral pomembno vlogo tudi v drugi svetovni vojni. Tu je bil leta 1943 vrhovni štab NOV. Še istega leta so bile ustanovljene mornariške desantne brigade.

Italijani so okupirali Vis na temelju tako imenovanega Rimskega sporazuma in ga anektirali Italiji. Že v začetku junija 1941 so člani KPJ ustanovili svojo prvo partizansko skupino, ki je izvedla nekaj uspešnih akcij (požar v tovarni sardin, likvidacija italijanskega špijona idr.). Da bi zavrli razvoj NOB, so Italijani januarja leta 1942 poslali kazensko ekspedicijo, ki pa ni uspela odkriti partizanov. Po odhodu te ekspedicije je bil ustanovljen na Visu Kotarski komite in se je povečala aktivnost Partije in SKOJA. Okupatorjev teror pa je postal še posebno nasilen po napadu na Hum. Takoj po kapitulaciji Italije je bil ustanovljen Viški bataljon.

Od septembra 1943 do januarja 1944 so uspeli dobiti pod svojo kontrolo obalo in notranjo verigo otoka, ki je z obalo zapiral plovni koridor, Nemci. A štab mornarice NOBJ ter enote IV. in V. pomorskega obalnega sektorja in 26. divizija na Visu so organizirali uporno obrambo. Izvedli so mobilizacijo vsega prebivalstva od 15. do 50. leta, drugo prebivalstvo pa so evakuirali v Italijo.

V obrambo Visa se je vključila tudi angleška brigada komandosev (1000 ljudi), zatem še ameriška skupina in odred britanskih torpednih čolnov. Nemške priprave za zasedbo Visa so se začele januarja 1944, planirane so bile za drugo polovico februarja, a jih sploh niso izvedli, ker so se morali omejiti na začasne napade z morja ali bombardiranje iz zraka. Do začetka maja 1944 je bil na Visu zgrajeno letališče, na katerem so bile prve enote prve in druge eskadrilje Jugoslovanskega vojnega letalstva in eskadrilja za zvezo z vrhovnim štabom. Vis je bil tudi središče mnogih pomorskih poti, po katerih so bili prevažani borci, ranjenci, material in zavezniške pomoči ...

Z Visa se je začela septembra 1944 tudi končna bitka za osvoboditev južnodalmatinskih otokov. V začetku junija 1944 je prišel na otok vrhovni štab in Nacionalni komite; tu so bili izdani zelo pomembni odloki za pregon okupatorja, podpisan je bil sporazum Tito—Šubašič 16. aprila 1944. Vis je ostal sedež vrhovnega štaba vse do osvoboditve Beograda.

Zaradi vseh teh dogodkov mnogi turisti na Visu obiščejo znano »Titovo špiljo«. Na skali pred samim vhodom je vklesana spominska plošča v obliki knjige. V bližini jame je tudi zelo plodno polje, na katerem so se v času NOB odvijali veliki dogodki. Tu je bilo tudi malo letališče.

Kamorkoli seže oko, pa so danes zasajeni vinogradi, ki dajejo zelo sladko grozdje, iz katerega pridelujejo znani viški opolo. Na Visu so tudi lepe plantaže sadja in zelenjave.

Odkar so pristali grški kolonisti s svojim brodovjem štiri stoletja pred našim štetjem na obali otoka Visa, so prebivalci tega otoka začeli živeti z morjem in od morja.

V srednjem veku je bil ribolov eden izmed osnovnih virov preživljanja poleg poljedelstva, vinogradništva in živinoreje. Lov male modre ribe s svetilkami na otoku Visu se omenja že v začetku XVI. stoletja in je bil dokaj razvit. Zgodovinarji menijo, da so mreže »stajačice« za lov na sardele, znane vojge, poznali že prvi prebivalci Komiže. V popisu hvarske komune iz leta 1644 zasledimo, da je bila riba glavni vir dohodkov. A v naslednjih stoletjih je začelo ribištvo slabiti. Viško prebivalstvo se je začelo izseljevati v prekomorske zemlje posebno med obema vojnama. Prišel je tudi čas slabe prodaje soljene ribe. Mnoge ribiške naprave so bile uničene med zadnjo vojno, po vojni pa so tudi mnogi ribiči odšli v druge poklice.

Dolgo časa se na Visu tudi turizem ni razmahnil. Minil je čas, ko se je mnogo vlagalo v razvoj obmorskih mest. Prav zdaj pa so odprta tudi vrata Visa, ki je tako v zaostanku in se bori za investicije, da bi lahko šel v korak z drugimi turističnimi kraji, saj ima toliko naravnih lepot. Naj omenim morda samo svetovno znano »Modro špiljo« v bližini. Morje je čisto kot malokje. Danes se mnogi domačini vračajo. Odkar je Vis spet turistična točka, že doživlja nagel razvoj, kar je vsekakor tudi zasluga mnogih tistih, ki so odšli s trebuhom za kruhom, toda niso pozabili na svoj rodni kraj. Mnogi najmlajši so ostali v zavetju domov svojih dedov in čakajo, da se vrnejo iz daljnega sveta njihovi očetje in matere.

Ljuba Garbajs
Foto: Marjan Garbajs

V enem izmed skritih zalivov na Visu **Foto: Marjan Garbajs**

»Knjiga za vsako ženo«

Velikokrat nam pišejo naročnice iz raznih dežel po svetu in nas sprašujejo, če imamo pri nas kakšno knjigo, ki bi bila praktičen priročnik današnji ženi pri njenem vsakdanjem delu in življenju. Kar precej knjig bi lahko našteli, ki so v zadnjih letih pri nas izšle in ki obravnavajo posamezna področja.

– Za domače turiste imamo nekaj poceni aranžmajev! Eden med njimi je, če preživite dopust kar doma!

Pred nekaj meseci pa je izšla v slovenskem prevodu »Knjiga za vsako ženo«, obsežno delo, ki je doslej doživelo že devetnajst izdaj. Petnajst od teh je izšlo v hrvaščini, tri v cirilici in zdaj zadnja v slovenščini. Od prve izdaje te knjige je medtem preteklo že dvaindvajset let. Pobudnik za knjigo je bila znana napredna hrvaška žena zdaj že pokojna Nada Sremec, prva ravnateljica takratne Seljačke sloge. Čutila je živo potrebo po knjigi, v kateri bi bilo zbrano vse, da bi bila lahko ženi gospodinji in materi priročni svetovalec v njenem vsakdanjem življenju. Založba »Znanje« v Zagrebu, ki je izdala to knjigo, je pri tem delu v svoji izdajateljski dejavnosti dosegla rekord: razprodanih je bilo štiristo tisoč izvodov. Knjiga je razdeljena na več poglavij, katerih vsako ima še številna podpoglavja. Glavna poglavja so: žena in dom, žena — gospodinja, žena in zdravje, žena in družina, žena in moda, žena in družba. Zares je veliko napisanega in povedanega v tej knjigi, ki ima tudi številne ilustracije. Mlada žena bo marsikaj našla v njej: nasvete za dietno prehrano, različne recepte za posebne jedi jugoslovanske kuhinje, zdravniške nasvete, kako naj nudi prvo pomoč, o higieni nosečnice, telesnih vajah za neboleči porod, o negi dojenčka idr. Ne smemo pa pozabiti, da je od prve izdaje knjige preteklo že dvaindvajset let in da se je v tem času res že veliko spremenilo. Naša gospodinjstva so medtem dobila vrsto pripomočkov, ki jih takrat še ni bilo. Izdajatelj slovenske izdaje Orbital Progres iz Ljubljane, bi bil moral pač upoštevati časovno odmaknjenost od prve izdaje te in bi nekatera poglavja dal temu primerno prirediti za današnji čas ali pa bi jih kratko malo izločil. No, kljub tem pomanjkljivostim je za zdaj to pri nas še edina knjiga, ki praktično posega na vsa področja, ki zanimajo ženo, gospodinjo in mater. V njej bodo našle res veliko praktičnih in koristnih napotkov za njihov vsakdan. **IS.**

Mali oglasi

Rojaki povratniki!

Za avtokleparsko obrt v Mariboru iščem poštenega družabnika — sofinancerja, ali pa posojilo. Delavnica (200 m²) je že zgrajena. Začasno lahko nudim tudi stanovanje v lastni hiši, ki pa še ni povsem gotova. Vse morebitne predloge sprejmem in se zanje zahvaljujem.

Alojz TERTINEK
Kaptensgatan 28
S — 414 58 Göteborg Sweden

Na idiličnem kraju v zgornji Savinjski dolini prodam enodružinsko stanovanjsko hišo, s ca. 100 m² stanovanjske površine. Hiša je podkletena, z garažo, vodovodom in centralno kurjavo. Dostop z avtomobilom. Parcela s sadovnjakom je velika 30 arov.

Edo Hudovernik
Ljubija 89, 63330 MOZIRJE

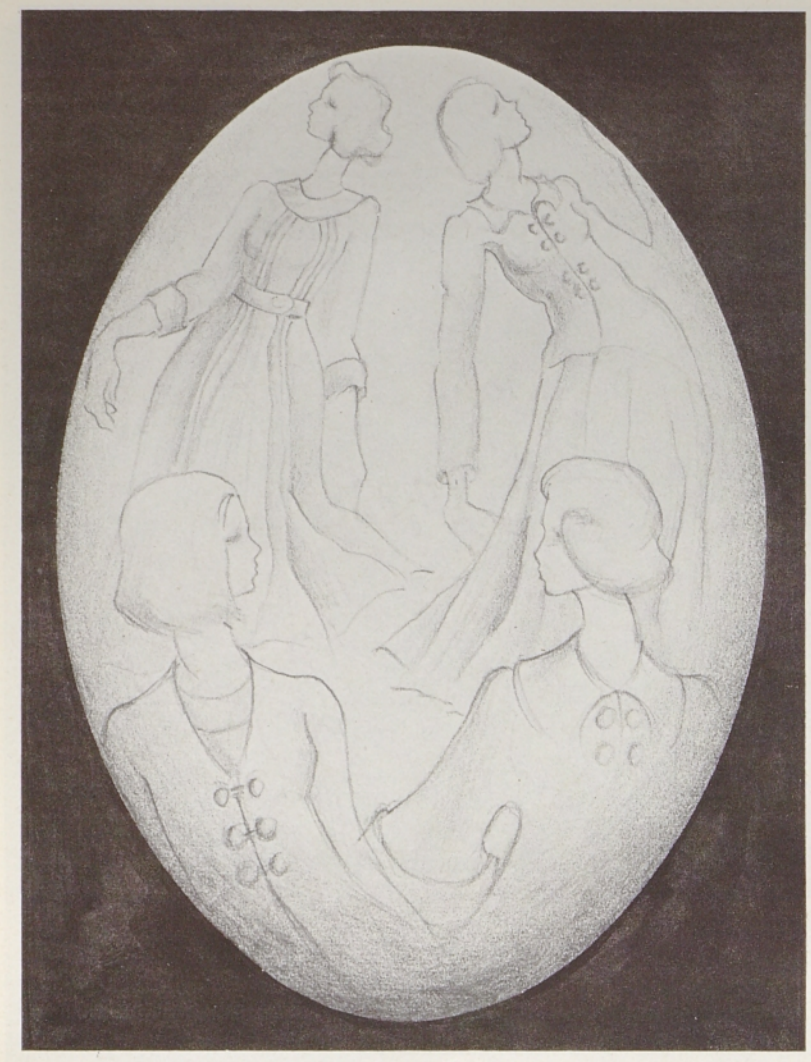

Modna svetovalka vam priporoča za jesen

Poleg kostimov in plaščev bomo letošnjo jesen lahko oblekle tudi jopico. Nosile jo bomo prek obleke ali hlač.

Skica prikazuje dve obleki in jopico, ki ju lahko nosimo prek oblek.

Obleka je lahko iz enobarvnega ali vzorčastega materiala. Izrez je ovalen ob vratu. Sedlo je prav tako ovalno in sega od ramena do ramena. Od sedla prek života na levi in desni tečejo nakazane gube do krila. Proti sredini krila se gube sprostijo. Dolžina krila sega prek kolen. Pas je širok, spet z gumbom. Rokavi so ozki in pokrivajo komolce. Zaključijo se z zavihki. Jopica, ki jo lahko oblečemo prek obleke, je enobarvna. Život je oprijet in se spenja z dvema vrstama gumbov, pri čemer se oba dela ne prekrivata. Izrez je v obliki črke V. Rokavi so ozki. Jopica sega prek bokov.

Obleka na desni je pod boki rezana. Život je ohlapen in se prek cele dolžine zapenja z gumbi. Izrez je ovalen in ima majhen ovratnik. Krilo je položeno v zalikane gube. Rokavi so ozki in nabrani na ramenih.

Jopica je krojena kimono. Rokavi se zvonasto širijo in zaključijo s širokimi zavihki — segajo do komolcev. Velik ovratnik sega do ramen. Jopica je zvonasto krojena.

Obvestilo naročnikom SLOVENSKEGA KOLEDARJA 1975

Na željo številnih bralcev naših publikacij — revije RODNA GRUDA in zbornika SLOVENSKI KOLEDAR, bomo tokrat že v tretje priložili SLOVENSKEMU KOLEDARJU za leto 1975 barvni stenski koledar, ki se ga boste prav gotovo vsi veselili.

Na 12 listih stenskega koledarja, formata 23 × 16 cm, vam bomo predstavili slikovite ljudske noše, ki jih je narisal akademski slikar Saša Šantel (1883—1945), in sicer iz Gorenjske, Dolenjske, Bele krajine, Goriške, okolice Trsta, Rezije in Koroške. Ob vsaki sliki in na zadnjem listu koledarja bo kratek opis značilnosti posamezne noše v slovenskem, nemškem in angleškem jeziku.

Pri snovanju tega koledarja nas je vodila misel, da moramo bralcem naših publikacij v tujini dati nekaj vrednega iz slovenske narodne zakladnice — podobo izvirne ljudske noše, po kateri si bodo naša društva in posamezniki v tujini lahko izdelali svojo nošo, saj je po njih veliko povpraševanje. Vsi, ki bodo pravočasno naročili našo knjigo SLOVENSKI KOLEDAR 1975, bodo prejeli tudi opisani stenski koledar, ki bo dostojen okras vsaki slovenski hiši v svetu.

Komplet SLOVENSKEGA KOLEDARJA 1975 (knjiga z okrog 300 strani zanimivega branja in stenski koledar) bo zanimiva za vas pa tudi za vaše sorodnike, prijatelje in znance, ki jih želite obdarovati ob novem letu. Zato pohitite z naročili. Cena je: 60,00 dinarjev ali 4,00 US $ oziroma enakovrednost v drugi valuti.

Pišite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
Cankarjeva 1/II.
61001 LJUBLJANA
SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Lojze Slak	GLAS NJEGOV V SPOMIN
	GLAS HARMONIKE
	POD GORJANCI JE OTOČEK
	TITANIC
Miha Dovžan	POT DO SRCA
	VETER VE ZA POTI
	DIMNIKAR, KI NOSI SREČO
	ZALJUBLJENI PAR
	MOJ OČE
Tone Kmetec	TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
	$3 \times 3 = 9$
	STARA DOMAČIJA
	ZVON
	NAŠ STARI PTUJ
Zadovoljni Kranjci	MI SE 'MAMO RADI
	MED ROJAKI
Boris Kovačič Stanka Kovačič	MOJ FANT LJUBI DRUGO
Boris Kovačič, Stanka Kovačič, Rafko Irgolič	DOBER DAN SONCE
Maks Kumer	NA VRHE
	POMLAD V GOZDU
Bratov Avsenik	ODMEV S TRIGLAVA
	OTOČEK SREDI JEZERA
Štirje kovači	PESEM DOLINE
Rudi Bardorfer	RODNI KRAJ
Jože Burnik	OBLETNICA POROKE
Franc Korbar	DOMOVINA
Slovenski oktet	KATRCA
	SEDEM ROŽ
	S PESMIJO OKROG SVETA
	NOCOJ, PA OH NOCOJ
Moški pevski zbor Slave Klavora, Maribor	ŽE ČRIČEK PREPEVA
Komorni moški zbor Celje	SLOVEN'C SLOVENCA VABI
France in Tončka Marolt	Iz slovenske glasbene zakladnice LP 03-001
	Iz slovenske glasbene zakladnice FLP 03-004
Partizanski invalidski pevski zbor	PESEM O SVOBODI
Richie Vadnal	TA GLAŽEK JE PRAZEN
	V SOBOTO ZVEČER
	STARA LJUBEZEN
Ansambel J. Kampiča kvartet DO	PESMI SLOVENIJE

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Miha Dovžan	ZALJUBLJEN SPREVODNIK
Burnik, Kraševec, Dovžan	ZA ROJSTNI DAN
Burnik Jože	ZADNJA POLKA
Kovačič Stanka	MATI
	KITARA
	MILI DOM
	V DALJNI KRAJ
Lojze Slak	NA VINSKEM SEJMU
	STO OBLJUB, STO ŽELJA
Bratov Avsenik	KORAČNICA JULIJSKIH ALP
	JAZ SEM PA EN FRANC KOŠIR
Tone Kmetec	ROŽA NEŽNA — Marija Vajda
	LJUBICA LAHKO NOČ
	KO SONCE GRE ZA GORO SPAT
Tone Žagar	VSAKO JUTRO
Ansambel Odmev	SLOVENIJA MOJA
Ropret Janko	LEPA KOT SEN
Kobler Jože	DAN, KI GA JE ZAMENJALA NOČ
	SKRIL V SRCE SEM SOLZE SVOJE
	SPOMIN NA MARJANO
Irgolič Rafko	LETIJO PTICE
Mancini Stane	SPOMINČICA
Leskovar—Flisar	ŠE EN GVAŽEK
Pestner Oto New swing quartet-Pestner	IMEL SEM JO RAD NAJ, NAJ, NAJ
Šentjernejski oktet	ŠENTJERNEJSKA
Nipič Alfi	PRLEK
	DOLFENK
	VROČE HLAČKE - V PAJZLU VIZAVI
Slovenska popevka 72	LJUBLJANSKI ZVON
Falk Marjetka	MOŽ NAJ BO DOMA
Pinterič Alenka	TETA IZ AMERIKE
Srce	GVENDOLINA
Erazem in potepuh	MRAVLJICA
Srečno Kekec	Pesem iz filma Bratovščina sinjega galeba

MAGNETOFONSKE KASETE

Ansambel Miha Dovžan	LOVCI
	PRETESNI ČEVELJČKI
Zadovoljni Kranjci	VRNITE SE PTICE
	MED ROJAKI
Lojze Slak	NAJ VRISK POVE
	VESELO NA RAJŽO
	KADAR SREČAM TE
Tone Kmetec	TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
	LJUBICA LAHKO NOČ
	ŠTIRJE KOVAČI 033/2
	ŠTIRJE KOVAČI 133/2
Stanka Kovačič	ZA TVOJ GOD MATI
Boris Kovačič	LEŽI VASICA ZA GORO
	SLOVENSKI OKTET
	FANTJE TREH DOLIN
	DOBRI ZNANCI IN SESTRE
	POTOČNIK
	OD VASI DO VASI I
	OD VASI DO VASI II
	ČEZ POLJA IN LIVADE
	PROTI VASI
	JAZ BI RAD RDEČIH ROŽ
Rudi Bardorfer — kvartet Zvonček	RODNI KRAJ
Janez Jeršinovec — planšarji	STARI PLANŠAR
Jože Kampič — kvartet DO	PESMI SLOVENIJE
Vili Petrič	ŠMENTANI GAŠPER
	SLOVENSKA POPEVKA 73
	POLKE IN VALČKI
	ANSAMBEL IN VAŠKA GODBA MAKSA KUMRA
Tončke Maroltove	SLOVENSKE LJUDSKE PESMI
	BORIS FRANK S SVOJIMI KRANJCI
The Vadnals	TA GLAŽEK JE PRAZEN

OPERA GORENJSKI SLAVČEK dve stereo plošči

BARVNI DIA, ki prikazujejo lepote in zanimivosti Slovenije in Jugoslavije. Vsaka serija obsega približno 30 posnetkov in ima posebno knjižico s pojasnili k besedilu.

Naročila naslovite na:
SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II
Slovenija, Jugoslavija

slovenia

Pravkar je izšla nova, edinstvena fotomonografija »Slovenija«, ki bo prav gotovo navdušila vsakega ljubitelja knjige in vse, ki želijo podrobno spoznati Slovenijo.

- Knjiga je tiskana v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku.
- Fotomonografija Slovenija nudi bralcu številne podatke o ljudeh, krajih, načinu življenja in vsem tistem, kar je Slovenija danes in kar je bila v preteklosti.
- V knjigi je več kot 200 barvnih slik.
- Uvodni sestavek o Sloveniji in Slovencih je napisal znani slovenski književnik Primož Kozak.
- Format knjige je 23 × 28 cm. Cena je 300,00 din ali enakovrednost v tuji valuti. Knjigo lahko naročite na naslov: Slovenska izseljenska matica, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, Slovenija, Jugoslavija.

english section 25 - 31

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

julij - avgust 1974 | številka 7 - 8

slovenija

Goriška brda — foto: Marjan Garbajs (zgoraj) — »Jekleni konjički« na paši — foto: Edi Šelhaus (spodaj)

REVIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVUE POUR LES SLOVÈNES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

7-8

JULIJ—AVGUST 1974

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Srečanja s Titom	4
Na kratko	6
Po domačih krajih	8
V Trbovljah še ni 360 m visokega dimnika	10
Slovensko okno v svet	12
Bizovik — vas peric	14
Kmečka trdnjava na Suhem vrhu	16
Edinstven muzej starega kapitana	18
Počitnice pri gorjanskem kmetu	20
Sto let slovenskega zadružništva	21
Kmečka ohcet	22
Let mrtve ptice	24
ZAČASNO NA TUJEM (I)	25
ENGLISH SECTION (II)	25
Naši po svetu	33
Svojega imena ne dam	38
Naši pomenki	40
Mladost v Grabnu	42
»Nemi« šolarji	44
Pri Kureževih v Košišah	44
Otroci berite	46
Križanka	49
Filatelija	50
Kengurujev ne srečaš na asfaltu	51
Vis med preteklostjo in sedanjostjo	54

Slovenski gorski svet je poln nepopisnih lepot. Kamorkoli ti stopi noga, odkriješ nekaj novega, zanimivega, še lepšega, kot si videl prej. Zato nam ni treba dvakrat reči »kdor le more, naj gre v gôre«; v teh lepih poletnih dneh so polne vse naše planinske postojanke.
Na naši naslovni strani vam tokrat prinašamo košček tega našega sveta pod Jalovcem. Morda pa bodo slovenske gore, ko boste videli to sliko, zamikale še koga izmed vas . . .

Foto: Ivan Tušek

Izdaja — Published by
Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:
61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon:
23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

Ureja uredniški odbor

Glavni urednik:
Drago Seliger

Odgovorni urednik:
Jože Prešeren

Urednica:
Ina Slokan

Upravnica publikacij:
Vera Valenci

Tehnični urednik:
Jože Boncelj

Prevajalca:
Milena Milojevič-Sheppard / angleščina
Albert Gregorič / španščina

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8. številka izideta skupno

Letna naročnina:

Jugoslavija 50.— din, cena posameznega izvoda 5.— din; Argentina 5.— am. dolarjev, Avstralija 4,5 avstr. dol. ali 2,2 Lstg., Avstrija 115.— Asch, Belgija 220.— Bfr, Brazilija 5.— am. dol., Danska 35.— Dkr, Finska 20.— Fm, Francija 25.— FF, Holandija 16.— Hfl, Italija 2.900 Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška 33.— Nkr, Švedska 24.— Skr, Švica 19.— Sfr, Velika Britanija 2,2 Lstg, U.S.A. 5.— dolarjev

Plačila naročnine:

Za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 501-620-7-32002-10-575
pri Ljubljanski banki
Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočenem pismu

Payment from Abroad

Assignment to our account no. 501-620-7--32002-10-575 at Ljubljanska banka or by international money order or by check in registered letter

Tisk — Printed by
Kočevski tisk, Kočevje

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Jože Prešeren
odgovorni urednik

Življenje vseh vas, ki živite na tujem, se v marsičem razlikuje od življenja doma. Drugače je biti tujec v neki deželi, kakor pa živeti med domačimi ljudmi, kjer so nam znane vse navade, običaji, kjer vemo, kako se moramo pogovoriti z ljudmi. Po navadi mine nekaj let, tudi celo desetletje, predno se vživite v nove razmere, le redkokateremu pa uspe premagati občutek tujca. Iz vaših pisem razbiram, da je tako skoraj po vsem svetu — od številnih evropskih držav do Avstralije. Posebno se mi zdi s tem v zvezi zanimivo, da na pismo avstralske rojakinje, ki je bilo na tej strani objavljeno v šesti številki Rodne grude, odgovarja bralka iz Švice. Avstralska rojakinja je med drugim zapisala: »Verjemite mi, solze, ki so bile tu prelite v samoti, bi lahko tekle v potokih. Ljudje doma ne vedo, kako neprijazna zna biti tujina... Pogosto se sprašujem, zakaj ljudje ne pišejo resnice, zakaj vse zavijajo v svilen papir, ko pa je resnica zelo drugačna.«

Rojakinja iz Švice se strinja z njo, »da si pogosto ne upamo povedati tega, kar je res, čeprav vsakdo naleti na težave in doživi krivico, ki nam jo je prizadel tujec.« Nato nam je popisala svoje izkušnje, ko jo je gospodar hotel izkoristiti samo zato, ker je tujka. Ko doživljate težke trenutke na tujem, posebno tisti, ki še niste prebrodili najhujših težav, kaj si zaželite takrat? Zdi se mi, da se ne motim, če trdim, da si večina vas želi domov. Doma pa se pogosto srečujemo z ljudmi, ki nam bahavo pripovedujejo o svojih uspehih v tujini, nam razkazujejo svoje avtomobile, se hvalijo s svojimi visokimi zaslužki. Ali je to le tisti »svileni papir«, o katerem je pisala rojakinja iz Avstralije? Mnogi pozabljajo, da tudi doma ni ostalo vse tako, kot je bilo pred desetletjem; tudi z doma zasluženim denarjem se da zgraditi hišo, kupiti avtomobil in še marsikaj. Ali ne želijo tisti redki posamezniki, ki tako povzdigujejo življenje v tujini, samo zakriti svojo stisko, svoj nemir, svoj ponižujoči občutek tujca?

iz vaših pisem

Pozdravi prijateljem

Vsak mesec redno in skrbno prebiram vašo revijo. Zaposlena sem v Švici in zelo me razveseli vsaka slovenska beseda. Namenila sem se, da vam tudi jaz napišem nekaj besed. Najprej prav lepo pozdravljam starše in oba moja brata ter vse Suhadolce, ki živijo v Nemčiji, Avstraliji, Belgiji, Braziliji in Kanadi. Kadar se spet srečamo, si bomo lahko povedali, kako je po svetu. Jaz sem bila pred tem že v Angliji, vendar pa lahko rečem, da je moja domovina najlepša. Mladina, ki gre po svetu, naj bi si dobro zapomnila, kar sta jim naročila mamica in oče: »Bodi zvesta in poštena, saj v Sloveniji si rojena.«

Prilagam tudi fotografijo, ki je bila posneta ob mojem prihodu v Švico.

Hilda Lah
Luzern, Švica

Hilda Lah kmalu po prihodu v Švico

Spomini na zadnji obisk

V maju je spet odpotovala iz Pittsburgha v domovino skupina Slovencev, ki jih je med drugimi vodila Mitzi Kozel, z njo pa je bila tudi njena mama Frances Kozel ter njen brat in svakinja. Prepričana sem, da so se med svojim bivanjem v Sloveniji res lepo imeli.

Midva z možem Frankom sva bila v Sloveniji nazadnje leta 1972. Frank je bil zelo vesel, da je obiskal tudi rojstni dom svoje mame v Škofji Loki. V Ljubljani sva stanovala v hotelu Slon, kjer nama je bilo zelo všeč. Zelo lepo je bilo tudi v hotelu Bellevue v Bohinju. Žal pa se nama je zgodila grozna nesreča, ko smo se 20. avgusta peljali v Trbovlje k našim sorodnikom. K sreči pa je za nami vozil neki zdravnik iz Nemčije, ki nama je prvi pomagal. Prepeljali so naju v jeseniško bolnišnico, kamor sta potem prišli Mitzi Kozel in Mary Skerlong. Mitzi Kozel je tudi telefonirala v Ameriko in o nesreči obvestila našega sina Billa. S Frankom sva ji za to zelo hvaležna.

V bolnišnici sva bila pet tednov. Lepo se zahvaljujeva vsem zdravnikom in sestram in številnim prijateljem, ki so naju obiskali. Lepa hvala tudi za karte, ki sva jih dobila iz Amerike. Zelo sva hvaležna tudi najinemu sinu Billu, ki je prišel po naju v Jugoslavijo. Frank se je po nesreči kar dobro popravil, le hoditi ne more.

Mildred Virant
Bridgeville, Pa., ZDA

Nepozabljena domovina

Lani 13. junija sva vas obiskala midva z možem in takrat sva postala tudi naročnika Rodne grude. Udeležili smo se tudi izseljenskega piknika v Škofji Loki. Vse je bilo zelo lepo, posebno pa moram pohvaliti tudi naše rojake in rojakinje iz Slovenije, ki so se oblekle v tako lepe slovenske narodne noše. Jaz sem doma iz vasi Dolnji Zemon pri Ilirski Bistrici, mož pa je iz sosednje vasi Dolenje. Moj bratranec Vilko Grlj iz Kopra si je vzel dopust, da naju je vozil po Sloveniji. Res smo si zelo veliko ogledali.

Naša Slovenija je res zelo lepa. Napolnila sem štiri albume slik, veliko pa imam tudi razglednic, saj sem jih kupovala povsod, kamor smo prišli.

Tudi jaz se strinjam s tem, da bi se ne potujčevali naši priimki in imena. Mene so vedno in me še vsi kličejo Zalka, vedno pa sem bila vpisana kot Rozalija.

Ob koncu lepo pozdravljam vse pri Slovenski izseljenski matici in vse rojake v domovini in po svetu.

Zalka Čekada
Winnipeg, Kanada

Otroke učimo slovensko

Smo novi naročniki Rodne grude in nam je zelo všeč. Nismo si mislili, da tako lepo opisujete našo preljubo Slovenijo. Najbolj smo veseli kake belokranjske slike, saj je moj mož doma iz vasice

Pačkovec pri Jugorju. Ob priliki bi prosila za kakšno sliko tega kraja. Jaz sem doma z Bizeljskega, iz vinskega kraja. Imamo dva otroka, ki ju tudi učimo slovensko.

Družina Kolar
Geelong, Vic., Avstralija

Prelepa Goriška brda

Sem nov naročnik Rodne grude in ker mi je tako všeč, sem se odločil, da priložim naročnini še kak dolar. Saj je res zelo poceni za tisto, kar vse se najde v reviji — v branju in slikah, posebno barvnih. Komaj čakam, kdaj pride naslednja številka. Odločil sem se, da bom poiskal še nekaj Slovencev, ki živijo v moji bližini in še ne vedo za našo revijo. S tem bom pomagal vam, še bolj pa njim, ki bodo lahko brali slovensko besedo in videli, kako napreduje Slovenija. V Avstraliji sem 11 let, poročen sem z Istranko iz Lovrana, sam pa prihajam iz vasi Kozana v prelepih Goriških brdih. Zelo bi bil vesel, če bi kdaj objavili tudi sliko moje vasi. Lep pozdrav vsem v uredništvu in vsem naročnikom revije po svetu.

Slavko Prinčič
Sydney, Avstralija

»Vzbujevalka« v življenje

Zahvaljujem se vsem, ki urejate to revijo in se trudite, da ta naša revija tako lepo izhaja. Jaz pa ji na moj način dodajam še ime: vzbujevalka v življenje. Trdno sem pripričan, da tako čutijo z menoj vsi naročniki in bralci. Vse lepo pozdravlja

Anton Gutman
Buenos Aires, Argentina

Že dvajset let nisem videla Prlekije

Zelo me je razveselila 3. številka Rodne grude, kjer ste objavili moj članek, ki sem ga že pred davnim časom napisala za sydneyski »Triglav«. V prihodnje vam bom rada napisala kaj o Slovencih v Avstraliji, le povedati mi morate, kaj želite. Trenutno sem zelo zaposlena, ker si svoj kruh služim na farmi in mi ne ostane dosti časa. Upam, da bo v prihodnosti kaj več časa.

Nenavaden slovenski kozolec **Foto: Jaka Čop**

Ne vem več, v kateri številki ste objavili sliko Gornje Radgone, bila pa sem zelo vesela. Tja sem hodila v šolo in res se je tudi šola videla na tisti sliki. Rojena sem bila v Zbigoncih med samimi goricami in sadnim drevjem. To je bilo že davno, že dvajset let nisem videla rodne Prlekije.

Rodna gruda mi je zelo všeč, posebno zadnje čase so v njej prekrasne slike. Tudi papir je lep, da revijo z veseljem odpreš. Zelo me zanima tudi rubrika »Otroci berite«, kjer so objavljene lepe zgodbice.

Lepo pozdravljam vse na Matici, posebno pa še tiste, ki so bili pri nas v Avstraliji in smo se tudi osebno spoznali. Bilo bi lepo, če bi še kdaj prišli.

Marija Klemens
Sydney, Avstralija

Manče so prijazna vasica v Zg. Vipavski dolini, ob cesti, ki povezuje Vipavsko dolino s Štanjelom na Krasu **Foto: Ančka Tomšič**

Slovenija, edinstvena knjiga

Prvi naročniki, ki so pri Matici naročili novo monografijo o Sloveniji, so jo že prejeli v roke. Vsi so nad knjigo navdušeni in z veseljem si jo ogledujejo sami, še z večjim zadovoljstvom pa jo pokažejo prijateljem, tujcem. Rojakinja Sonja Petek iz Avstralije nam je napisala, ko je prejela knjigo:

»Knjiga je zelo lepa, enkratna. Želela bi, da bi prišla v roke vsem Slovencem po širnem svetu. Slike so prekrasne in zelo zanimiv je tudi opis naših krajev in naše zgodovine. To knjigo res potrebujemo vsi, da ne bomo pozabili, kje smo doma.«

Naj še ponovimo, da je v knjigi okrog 250 lepih velikih barvnih fotografij iz vse Slovenije, ki prikazujejo resnično podobo naše dežele. Besedilo o Sloveniji in Slovencih je napisal književnik Primož Kozak, fotografiral pa je mojster fotografije Ilijaz Bešič. Omeniti moramo, da se je avtor fotografij mudil v Sloveniji skupno tri mesece v različnih letnih časih.

Za knjigo »Slovenija«, ki je poleg v slovenščini izšla še v angleščini, nemščini in italijanščini, je izredno zanimanje tudi med slovenskimi podjetji, ki imajo stike s tujimi partnerji, zato bo gotovo kmalu razprodana.

Srečanja s Titom

Prva jugoslovanska zvezna skupščina, ki je zasnovana po delegatskem načelu, je v maju razglasila Josipa Broza Tita za predsednika Jugoslavije brez omejitve mandata. Prav tako je tudi deseti kongres Zveze komunistov Jugoslavije izvolil za svojega doživljenjskega predsednika Tita. Odveč bi bilo zatrjevati, da smo se s tem strinjali vsi Jugoslovani, odveč bi bilo vsako utemeljevanje. Josip Broz Tito je danes osebnost, ki ima velik ugled v vsem svetu, nam doma pa še posebej predstavlja legendarnega voditelja, ki mu lahko neomejeno zaupamo. Zato bi bilo resnično odveč vsako dolgo utemeljevanje njegove izvolitve.

Predsednik Tito skupaj z ženo Jovanko in sodelavci rad obišče tudi Slovenijo. Pogosto prihaja uradno, pogosto na oddih in v nekem nedavnem razgovoru je preprosto dejal, da prihaja v Slovenijo pač zato, ker se tu dobro počuti. Naša barvna posnetka prikazujeta Tita, ko je letošnjo pomlad obiskal nekatere slovenske kraje. Kamorkoli na svojih popotovanjih pride, povsod ga sprejme topel, prisrčen, domač pozdrav.

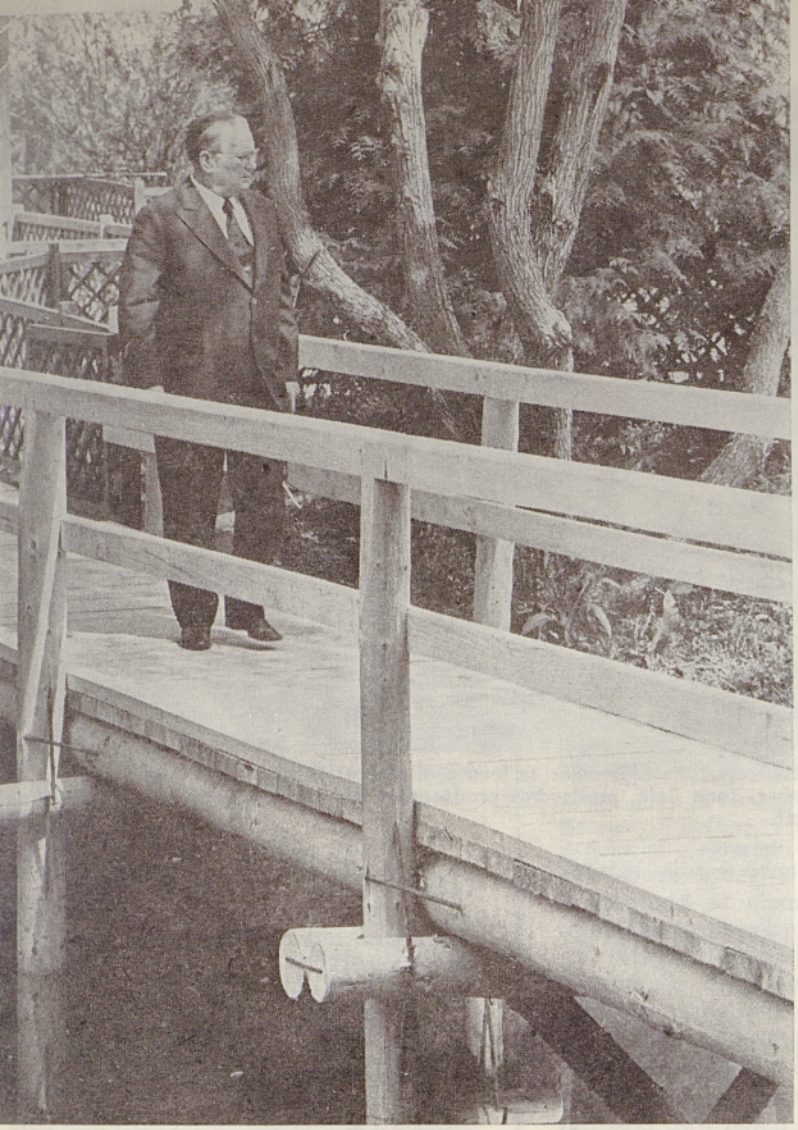

Predsednik Tito na sprehodu nekje na Gorenjskem

Titovi pozdravi . . .

Srečanja s Titom

»Ves povojni razvoj kaže, da boj za pravičnejše mednarodne odnose vključuje tudi boj za osvoboditev delovnega človeka izpod vseh oblik izrabljanja in neenakopravnosti. Za človeštvo in njegov napredek ni druge izbire kakor dosledno uresničevanje aktivnega miroljubnega sožitja v odnosih med državami. To pomeni, da je nujno popolnoma izključiti ne samo vojne spopade, marveč tudi sleherno obliko nadvlade in pravico močnejšega. Ni trdnega svetovnega miru in varnosti, dokler popuščanje napetosti ne bo zajelo vseh območij sveta in dokler ne bodo v reševanju poglavitnih mednarodnih problemov enakopravno sodelovale vse države. Kajti vsaka država ima pravico in dolžnost, da v sodelovanju z drugimi državami prevzame svoj del odgovornosti za krepitev miru in napredek mednarodne skupnosti, ker je to v življenjskem interesu tudi njene lastne neodvisnosti.« Tako je označil izhodišče jugoslovanske zunanje politike predsednik Tito v svojem referatu na desetem kongresu Zveze komunistov Jugoslavije. Celotno njegovo poročilo je imelo velik odmev tako v domači kot v svetovni javnosti.

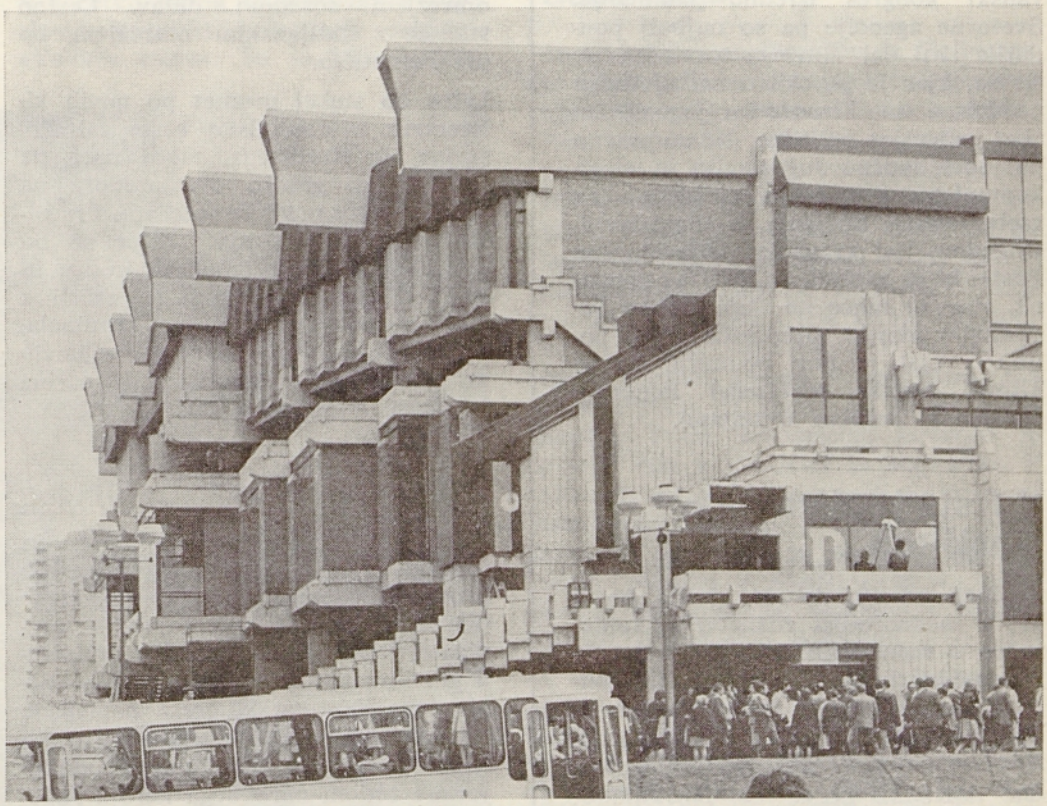

Beograjska dvorana »Pionir», kjer je bil kongres zveze komunistov. Vse fotografije: Joco Žnidaršič

na kratko

Deseti kongres

V zadnjih majskih dneh je bil v Beogradu deseti kongres Zveze komunistov Jugoslavije, na katerem je bil Josip Broz Tito soglasno izvoljen za predsednika Zveze brez omejitve mandata. Delegati so na kongresu izvolili nov 165-članski centralni komite, sprejeli pa so tudi osemnajst resolucij. V dvodnevnih razpravah je sodelovalo 500 delegatov in gostov; resolucije so bile oblikovane po teh razpravah. Kongres je dobil okrog 4000 pozdravnih brzojavk iz domovine in tujine.

Kongresa Zveze komunistov Jugoslavije se je udeležilo tudi okrog 100 delegacij komunističnih in delavskih partij z vsega sveta. Spremljalo ga je tudi 224 tujih novinarjev in snemalcev. Največ jih je bilo iz Zvezne republike Nemčije, nato pa iz Združenih držav Amerike, Sovjetske zveze, Italije, Velike Britanije idr.

Svetovni tisk je pokazal za jugoslovanski kongres izredno zanimanje. Svetovne agencije pa so najbolj poudarile tisti del Titovega uvodnega referata, kjer je govoril o nadaljevanju neodvisne in neuvrščene jugoslovanske zunanje politike, samoupravno pot socialistične Jugoslavije in vlogo komunistov v razvoju socializma na vseh ravneh življenja v Jugoslaviji. Omenimo naj samo list »Washington Post«, ki je zapisal, da je Tito poudaril, »naj se nihče ne slepi, da bo Jugoslavija morda spremenila svojo politiko.« List je tudi poudaril, da so Titove besede udeleženci kongresa sprejeli z burnimi ovacijami.

V Trstu konferenca o manjšinah

V dneh od 10. do 14. julija bo v Trstu mednarodna znanstvena konferenca o manjšinah nasploh, s posebnim poudarkom na problematiki narodnostnih manjšin. Iz Jugoslavije se bo te konference udeležilo okrog 50 znanstvenikov s tega področja, kar kaže naše veliko zanimanje. Skupno se bo te konference udeležilo okrog 600 strokovnjakov z vsega sveta. Poseben pomen bo imela ta konferenca tudi za slovensko narodnostno skupnost v Italiji.

Predsedstvo Socialistične republike Slovenije: (z leve proti desni) Mitja Ribičič, Josip Vidmar, Janez Vipotnik, Anica Kuhar, Tone Bole, predsednik predsedstva Sergej Kraigher, France Popit, Vida Tomšič in Jože Lončarič.

Avtocesta do meje

Skupščina cestne skupnosti Slovenije je sklenila najeti nadaljnje posojilo za nadaljevanje gradnje slovenske avtomobilske ceste, ki naj bi se približno čez tri leta združila s cestnim omrežjem sosednih držav. Cestno stičišče z italijanskim omrežjem bo pri Fernetičih.

Letos bo stekel promet po novih kilometrih avtomobilske ceste od Postojne do Razdrtega, takoj nato pa bodo začeli graditi dva predora na odseku ceste proti Senožečam. Pri Divači bo veliko križišče, kjer se bo cesta odcepila proti Sežani, Kopru in Reki. V Sežani so tudi že začeli z gradnjo novega cestnega terminala, kjer bodo imele svoje prostore številne gospodarske organizacije, carina in druge obmejne službe.

Drvar — narodni heroj

Mestece Drvar v Bosni je prvega in drugega junija pripravilo veličastno proslavo 30-letnice znane bitke, ki je bila 25. maja leta 1944. Takrat so prebivalci tega mesteca junaško podpirali partizanske enote pri zlomu sovražnikovega desanta, katerega namen je bil ujeti maršala Tita. Junaško mesto Drvar je bilo ob tem jubileju odlikovano z redom narodnega heroja Jugoslavije.

Uspehi »Inex-Adrie«

Slovenska letalska družba »Inex-Adria-aviopromet«, ki se ukvarja skoraj izključno s čarterskimi poleti, je lani prepeljalo skupno 473.000 potnikov, letos pa računajo, da jih bodo 520.000. Več potnikov kot lani bodo letos prepeljali iz ZR Nemčije in Švedske. »Inex-Adria« ima pri teh poletih veliko nižje cene, kot veljajo pri rednih linijah.

Štirje novi slovenski celovečerni filmi

Slovensko filmsko podjetje »Viba film« se je odločilo, da bodo letos posneli štiri celovečerne filme. Režiser Milan Ljubič bo posnel film »Čudoviti prah«, Rajko Ranfl film iz sodobnega življenja »Pomladni veter«, Matjaž Klopčič film iz časa ljubljanskega potresa »Strah«, France Štiglic pa film »Povest o dobrih ljudeh« po istoimenskem delu Miška Kranjca. Razen teh celovečernih bodo slovenski filmarji posneli še deset kratkometražnih filmov.

Katero bo besedilo nove jugoslovanske himne?

V začetku maja je na Bledu zasedala žirija, ki je izbirala besedilo nove jugoslovanske himne. Na natečaj Zveze skladateljev Jugoslavije, ki je bil objavljen 8. januarja letos, je prispelo 405 besedil. Žirija je sklenila podeliti 5 nagrad po 10.000 dinarjev, prve na-

grade pa ni podelila, ker ni bilo nobeno besedilo takšno, da bi ga lahko brez sprememb predlagala za novo jugoslovansko himno. Žirija je vsem nagrajenim avtorjem besedil sporočila svoje sugestije in jim predlagala, naj svoja besedila delno popravijo in dopolnijo. Avtorica enega izmed nagrajenih besedil je tudi Mariborčanka Marička Cilenšek.

Znano je, da je bila za jugoslovansko himno že pred tem izbrana melodija »Slovesna pesem« makedonskega skladatelja Takija Hrisika.

Priprave za jubilej Slovenskega okteta

Slovenski oktet bo prihodnje leto slavil 25-letnico ustanovitve. Na prošnjo članov tega slovitega ansambla je predsednik Tito pristal, da bo pokrovitelj proslave tega jubileja. Slovenski oktet je bil ustanovljen leta 1950 na pobudo slovenskih izseljencev.

Ljubljanska banka v Frankfurtu

Mešana banka »Internationale Handelsbank AG«, ki bo delala pod kratico LHB, je prva jugoslovansko-zahodnonemška banka v Frankfurtu, najmočnejšem bančnem središču ZR Nemčije. Ljubljanska banka je glavni partner hessenske deželne banke, sodeluje pa tudi z Beograjsko banko. To je prva mešana jugoslovansko-zahodnonemška bančna družba.

Ustanovitev mešane banke so pogojevali vse bolj živahni gospodarski stiki med obema državama pa tudi dejstvo, da okrog pol milijona Jugoslovanov v ZR Nemčiji pošilja domov velike vsote denarja. Lani so npr. poslali v domovino okrog 880 milijonov dolarjev. Nova mešana banka bo pokrivala vso Zvezno republiko Nemčijo.

Sredi aprila je obiskal našo državo med svojo turnejo po Evropi ugledni ameriški senator Edward Kennedy z družino. V Beogradu ga je sprejel tudi predsednik republike Josip Broz Tito in se z njim pogovarjal o aktualnih mednarodnih dogodkih, še posebej pa o ameriškojugoslovanskih odnosih. Na sliki: družina Edwarda Kennedyja v razgovoru s Titom na Belem dvoru na Dedinju v Beogradu.

Ameriški košarkarji v Jugoslaviji

V začetku junija so gostovali v Jugoslaviji ameriški košarkarji selekcije »Velikih osem«. To je bilo moštvo, sestavljeno iz igralcev osmih ameriških univerz v šestih državah: Kolorado, Kansas, Iowa, Missuri, Nebraska in Oklahoma. Prvo tekmo so ameriški košarkarji igrali z reprezentanco Slovenije. Zmagali so Slovenci z rezultatom 107 : 97.

Pogled na sedež prve jugoslovanske banke sredi Frankfurta. **Foto: Tone Rupnik**

Gostovanja

Ansambel bratov Plesničar iz Melbourna je odpotoval na nekajmesečno gostovanje v Slovenijo. Franc, Marko in Andrej Plesničar so bili rojeni v Argentini, zdaj pa živijo v Avstraliji. Po končani gimnaziji so si vsi trije izbrali praktične poklice: Franc je zaposlen v usnjarski galanteriji, Marko je modni risar, Andrej pa laborant v tovarni za izdelavo zdravil. Že od enajstega leta igrajo harmoniko in kitare. Glasbeno šolo so dokončali v Perthu, seveda v angleščini. Slovenske polke in valčke so se pa doma naučili. Poleg slovenščine govorijo in pojejo tudi v španščini in angleščini. V Sloveniji se bodo predstavili rojakom na izseljenski radijski prireditvi 3. julija zvečer v Ljubljani in nato na izseljenskem pikniku v Škofji Loki 4. julija. Zatem bo ansambel nastopal v Murski Soboti, v Radencih in še kje.

V juliju in avgustu pa bo gostoval v Avstraliji ansambel duhovnih pesmi Minores iz Slovenije. Turnejo je organiziral pater Valerijan Jenko in bo pod pokroviteljstvom slovenskih duhovnih središč v Sydneyu in Melbournu.

po domačih krajih

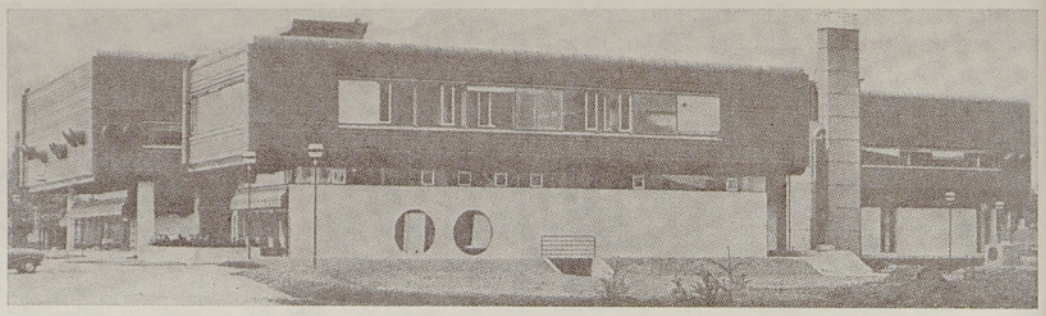

Nova tovarna Gorenjskih oblačil v Kranju na zunaj ne spominja na tovarniško poslopje

V Kranju so delavci tovarne Gorenjska oblačila 25. maja odprli nov tovarniški obrat in s tem proslavili 25-letnico obstoja tovarne in dan mladosti. Nov tovarniški objekt, ki je z opremo vred vreden blizu 20 milijonov dinarjev, so delavci zgradili z denarjem, ki so si ga odtegovali od osebnih dohodkov na račun družbenega standarda.

V Dutovljah na Krasu so 29. in 30. junija praznovali dneva terana in pršuta, dveh kraških specialitet, ki imata veliko prijateljev doma in tudi po svetu. Letošnja prireditev je bila že peta te vrste. Že pred praznovanjem so strokovnjaki ocenili vzorce terana, ki so ga lani pridelali kraški vinogradniki, kooperanti podjetja Kras iz Sežane. Na praznični dan so najboljšim podelili priznanja in nagrade. Nagrajeni so bili tudi kmetovalci, ki so zadnje leto izboljšali svoja zemljišča. Kakor prejšnja leta je tudi letos praznovanje v Dutovljah privabilo veliko obiskovalcev od blizu in daleč. Poleg dobre kapljice in slastnega kraškega pršuta, jim je bil všeč tudi kulturni program s folklornim nastopom ter sprevod okrašenih kmečkih voz, na katerih so prikazali, kakšna so bila po kraških vaseh kmečka opravila nekoč in kakšna so danes.

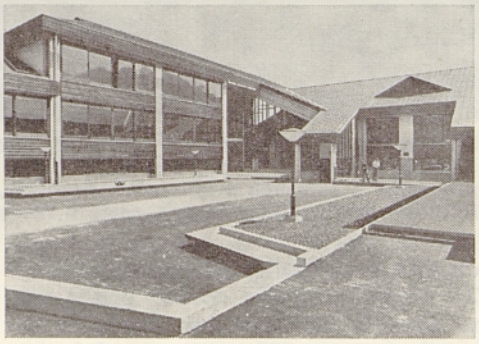

Nova, arhitektonsko izredno lepo zasnovana osnovna šola v Bohinjski bistrici

V Makolah pri Poljčanah bodo v prihodnjih mesecih odprli nov obrat tovarne Iskra, kjer bo stekla proizvodnja, oziroma montaža izdelkov relejne tehnike. V začetku bodo v začasnih tovarniških prostorih zaposlili 40 delavk. Ko pa bo zgrajen novi tovarniški objekt s 1500 kvadratnimi metri delovne površine, bodo zaposlili 120 delavcev, predvsem žensk, kasneje pa še nadaljnjih 80 delavk.

V Melincih v Pomurju so ponosni na svoj pevski zbor, ki uspešno deluje že 25 let. Njegovi pevci in pevke so večidel kmečki ljudje. Zbor je ustanovil učitelj Gustav Gonza, zdaj pa ga vodi Andrej Maruša. V zboru prepeva 40 pevcev in pevk. Pevski zbor nastopa na vseh vaških prireditvah, gredo pa tudi gostovat v okoliške kraje. Povsod so jih veseli. Pojejo narodne in umetne pesmi.

V Novakih pri Cerknem so odkrili spominsko ploščo znanemu revolucionarju in publicistu Tomu Brejcu. Tomo Brejc, ki je v času med obema vojnama vrsto let preživel kot politični izgnanec med našimi rudarji v Franciji, je bil tudi pobudnik za ustanovitev in prvi glavni urednik Rodne grude. Na slovesnosti ob odkritju spominske plošče sta sodelovala delavski moški pevski zbor in mladinski zbor iz Kamnika. Ploščo pa je odkril Brejčev prijatelj in prvi aktivist v Cerknem Venčeslav Jemec.

V Domžalah pravijo, da imajo najstarejšo godbo na pihala na Slovenskem. To skoraj drži, saj letos praznuje že devetdesetletnico. Domžalska in mengeška godba sta bili v stari Avstriji prvi podeželski godbi na Kranjskem. Leta 1929 so si domžalski godbeniki zgradili svoj dom, v katerem je poleg godbe vse do začetka druge svetovne vojne uspešno delal tudi amaterski dramski krožek. Med okupacijo je tudi domžalska godba utihnila. Leta 1943 so godbeniki svoja glasbila raje poškodovali, kakor pa da bi igrali na prireditvah nemškega okupatorja. Precej godbenikov je šlo tudi v partizane. Zdaj ima domžalska godba na pihala 42 aktivnih članov. Za jubilej so pripravili slavnostni koncert v Domžalah 11. maja. V letošnjem jubilejnem letu pa imajo na programu še več prireditev.

Na Jesenicah grade pod Mežaklju veliko športno dvorano. Odbor za gradi-

tev te dvorane je 15. junija priredil jubilejni koncert Avsenikovega ansambla. Čisti dobiček od prireditve je ansambel Avsenik poklonil za gradnjo športne dvorane.

V Tomaju, majhni kraški vasici, je pred 48 leti umrl pesnik Srečko Kosovel. To je bil njegov rojstni kraj, ki mu je pri njegovem pesniškem ustvarjanju s svojo preprosto lepoto — borovimi gozdovi in gmajnami, obdanimi z brinjevimi grmiči, dajal veliko pobud. Njegovo življenje je bilo kratko. Za njim so ostale njegove pesmi. Po njem se imenuje sežanska šola in knjižnica ter konjeniški klub v Lipici. Letos, ob 70-letnici pesnikovega rojstva, bodo na Sežanskem v pesnikov spomin številne kulturne prireditve. V njegovi rojstni hiši, v stari sežanski šoli, pa bodo odprli njegovo spominsko sobo.

Kompare so zaselek Lokavca pri Ajdovščini, ki ima blizu sto prebivalcev. Pred leti so si sami zgradili cesto do vasi, da se lahko tja zapeljejo tudi avtomobili, zdaj pa so si zgradili še vodovod. Po ceveh, ki so jih napeljali, je pritekla voda iz zajetja Jevška, ki je blizu 800 metrov nad vasjo. Skupaj s Komparci so z novim vodovodom dobili vodo tudi v kovačnici Fužine Čaven. Seveda pa so morali kovači prispevati nekaj sredstev za to. Skupno so občani, krajevna skupnost in Fužina Čaven zbrali v ta namen blizu pet milijonov starih dinarjev. Delali pa so sami in s tem prihranili nove milijone. Zdaj v Komparah razmišljajo o asfaltiranju ceste, ki vodi skozi vas in ureditvi kanalizacije. Te načrte bodo prav gotovo tudi uresničili, saj je v vasi precej mladih gospodarjev, ki žele, da bo njihova vas napredna.

V Kneži v Baški grapi je letos februarja zgorela domačija delavca Henrika Bizjaka, ki jo je svoji družini s težavo, z od ust pritrganimi prihranki zgradil v nekaj letih. Tako je pet ljudi ostalo brez strehe in brez vsega, saj jim je ostalo le tisto, kar so imeli na sebi. Tudi tokrat pa je spregovorilo srce: Pomagaj, da bo v nesreči pomagano tebi. V okoliških vaseh — v Podmelcu, Klavžah, na Ponikvah in na Kneži ter v drugih krajih so vaščani organizirali nabiralno akcijo za pomoč nesrečni družini. Zbrali so blizu tri milijone starih dinarjev. Prispevali so tudi šolarji v osnovni šoli v Mostu na Soči ter sindikalna organizacija in kolektiv tovarne pohištva v Klavžah. Potem so poprijeli tudi pri gradnji novega doma. Tako je človeška solidarnost pripomogla, da imajo danes Bizjakovi spet nov dom.

V Novi Gorici gradi turistična organizacija za rekreacijo, izletništvo in letovanje delavcev Alpe Adria iz Ljubljane sodoben turistični center s hotelom, ki se bo imenoval Argonavti. Odpreti ga nameravajo že letos 29. novembra. Načrti sami so zelo obetavni. Novi hotel ne bo prinesel Goriški le tako potrebnih novih hotelskih sob, temveč še marsikaj za turizem in rekreacijo zelo koristnega in privlačnega. Imel bo za goste nad dva tisoč sedežev ter bo nudil veliko možnosti za oddih in razvedrilo. Imel bo tudi 7354 kvadratnih metrov velik vrtni prostor, primeren za razne dejavnosti. Tam bodo uredili med drugim bazen, sauno, rožni vrt restavracije, avditorij za glasbene prireditve na prostem, športne in rekreacijske naprave, otroška igrišča, park itd.

V Podbrdu, prav na koncu Baške grape, že nekaj let zelo uspešno deluje tovarna volnenih tkanin, ki s svojo dejavnostjo vse bolj pomeni življenjski utrip tega kraja in krajev v okolici. Tovarna Bača proizvaja manjše količine tkanin, ki pa so dobre kakovosti in v modnih barvah in desenih. Njihov kamgarn kupujejo velika domača trgovska in konfekcijska podjetja. Kolektiv vlaga veliko sredstev v modernizacijo tovarne. Največ denarja so vložili v gradnjo nove tkalnice. Za nakup novih strojev in gradnjo tkalnice so v zadnjih sedmih letih izplačali kar 60 milijonov dinarjev. Gradbena dela na novi tkalnici gredo h koncu in nameravajo čez nekaj mesecev v njej že začeti z rednim delom.

V Planini že nekaj let obnavljajo Ravbarjev stolp pri Malem gradu. Obnovitvena dela so skoraj končana. Financiral jih je Jamarski klub Planina v glavnem z denarnimi prispevki članov. Za ureditev dvorane v stolpu, ki bi bila zelo primerna za razne razstave in prireditve, pa jim je zmanjkalo denarja in bo potrebna pomoč širše družbene skupnosti. Nekateri predlagajo, da naj bi v stolpu uredili spominsko sobo pesnika Miroslava Vilharja, ki je bil rojen v Planini. Notranjski muzej je pripravljen klubu priskočiti na pomoč, predvsem s predmeti, ki so kako povezani s spominom na pesnika Vilharja.

Moderna galerija v Ljubljani je sredi maja organizirala v Belgiji razstavo del petnajstih slovenskih grafikov, med katerimi so najvidnejši slovenski grafični umetniki, kakor Jakac, Mihelič, Bernik, Debenjak in drugi. Razstava je bila v središču Bruslja v knjižnici Royal Albert I. Odprta je bila do srede junija.

Posavsko štehvanje

Prosvetno društvo Savlje-Kleče in turistično društvo Bežigrad je spet priredilo ob zaključku Kmečke ohceti 74 pod pokroviteljstvom skupščine občine Ljubljana Bežigrad, Posavsko štehvanje. Leta 1953 je bila pri prosvetnem društvu Savlje-Kleče ustanovljena folklorna skupina Kres. Že v prvem letu ustanovitve je priredila »štehvanje« po koroškem narodnem običaju.

Koroško štehvanje se je preimenovalo v »Posavsko štehvanje«. Štehvanje se prične z obhodom štehvanjske folklorne skupine. Štehvanec in dečva vodita konja za uzdo. Ob štehvanjski stezi je postavljen lesen kol — »štebeh«. Na kol je nataknjen sod »barigla«. Fantje jahajo na konjih brez sedel in stremen, z železnimi kiji štehvanji, v galopu udarjajo po barigli, dokler se sod ne razsuje.

Namen štehvanja ni znan. Verjetno je to posnemanje viteških iger ali razbijanje turških glav. Ocenjevalna komisija izbere najboljšega po vrstnem redu. Zmagovalcu podari dečva štehvanjski venček, katerega mora v diru ujeti na svoj kij. Sledi končni obhod po štehvanjski stezi na plesišče, kjer zapleše gorenjske plese.

Po štehvanju so poročni pari zasedli prostore pri Prosvetnem domu, kjer so jih lepo postregla dekleta v narodnih nošah.

L. G.

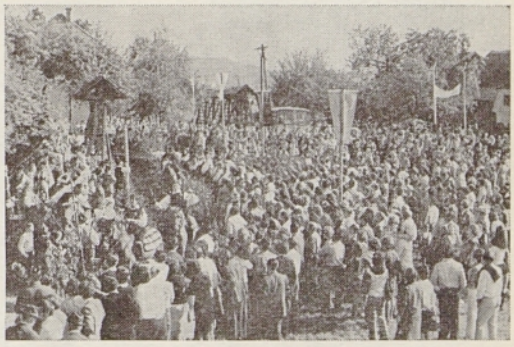

Ulica Pod gozdom v Trbovljah: danes je to že obrobje mesta

V Trbovljah še ni 360 m visokega dimnika

Eden od zemljevidov Slovenije v brošuri »Družbeni razvoj SR Slovenije 1947 — 1972«, ki je bila namenjena predvsem delegatom VII. kongresa Zveze komunistov Slovenije, prikazuje onesnaženost zraka in vodotokov v naši republiki. Na zemljevidu so štirje večji »otočki«, označeni z dvema tonoma rjave barve: Trbovlje — Zagorje — Hrastnik, Celje — Šentjur, Jesenice in Ravne na Koroškem. Največji je tisti okrog Trbovelj. Temno rjava barva pomeni »močno poškodovan gozd zaradi onesnaženja zraka«, svetlo rjava, ki je je več, pa »malo do srednje poškodovan gozd zaradi onesnaženja zraka«.

Seveda vemo, da je tako. Vemo, da je zrak v »Črnih revirjih« strupen. Vemo, da dva dimnika trboveljske Termoelektrarne bruhneta iz svojih žrel vsak dan približno 50 ton žvepla, da o drugih strupih ne govorimo. Dva dimnika, ki spuščata počasno smrt na okoliške hribovske kmetije, ki uničujeta gozd, sadno drevje, kmetijske posevke, ki škodujeta tudi ljudem, to je jasno. Strupi pač zastrupljajo.

Strup mori gozdove, sadovnjake . . .

Vemo to, že dlje. Ampak kaj moremo, pravijo nekateri. Elektriko potrebujemo, termoelektrarna mora delati, če nočemo, da bi bili v temi. Filtri? Saj so, pravijo, vsak tovarniški dimnik jih mora imeti, a kaj, ko zadržujejo le večje prašne delce, plin, ki je najbolj nevaren, pa gre skoznje v ozračje, v naša pljuča, na polja in v gozdove, kjer nemoteno mori . . . V življenjski nevarnosti je 5000 ha gozda, na počasno umiranje so obsojene kmetije v vaseh Retje, Krnica, Šavna peč, Podkraj, Dobovec, Škofja riža, Zelena trava . . . Da, tudi Zelena trava, kakšna ironija usode! Včasih, preden je žveplo bruhalo iz dimnikov termoelektrarne, je bila trava v teh vasicah in zaselkih najbrž res sočna, zelena. Jablane in hruške so spomladi normalno cvetele in jeseni rodile sad. Zdaj pa drevje cvete trikrat na leto, če ga strupeni plini sploh niso že popolnoma uničili, če se še ni posušilo: cvetijo spomladi, ko pa se pokažejo zametki prvih sadežev, listje nenadoma odpade, odpadejo tudi komaj rojena drobna, še čisto zelena jabolka. Toda drevo se še bori za življenje, zato sredi poletja spet ozeleni in cvete . . . In jeseni spet . . . Le toliko moči zbere, da ozeleni, da pokaže, da je še živo, da odpre svoje nežne popke svetu, ampak ta svet je strup, ki ga pokonča . . .

Bo okolica Trbovelj postala goličava brez zelenja, brez trave in rož in zelenih smrek? Nekako pred petimi leti, ko nova termoelektrarna še ni mogla povzročiti tako velike škode, kakršno povzroča danes, je že bilo uničenih 310 hektarov gozdov, močno poškodovanih okrog 700 hektarov in »samo« poškodovanih približno 300 hektarov. Zastrupitev ozračja se je v teh petih letih seveda močno »izboljšala« in to vse bolj postaja nevarnost ne le za gozd in travo in kmetijske pridelke, ki skoraj ne uspevajo več, pač

Trbovlje danes: v ozdaju je moderna bolnišnica

pa grozi tudi z erozijami: če strma pobočja ne bodo poraščena, bodo zelo neodporna proti eroziji. Zgodi se lahko, da zemeljski plazovi zgrme v dolino, na železniško progo, cesto, daljnovode, tudi v Savo . . .

Pogled na del novih rudarskih hiš — tudi tu se kaže visoka življenjska raven

Plinovke so svojevrstne rože

To je cvetje zla, je nekoč rekel kmet s Prapretna nekemu fotografu, ki je jeseni slikal cvetočo hruško. V Štorah, kjer že dolgo ne vdihavajo več čistega zraka, so v zadnjih letih menda začele rasti posebne rože, ki jim je plin očitno všeč. Rastlinam, ki so podobne kamilicam in ki menda ne rastejo nikjer drugje po svetu, pravijo domačini plinovke.

Se bodo pojavile tudi v Trbovljah in okolici — kot nadomestilo za ostalo, umorjeno rastlinstvo, kot spremljevalke hudo zastrupljenega ozračja?

Sicer pa je ta »temna« slika Trbovelj le ena plat medalje, to je spet res. Prehudo bi bilo zahtevati, naj termoelektrarna neha z delom. V tem primeru bi slovensko elektrogospodarstvo zgubilo preveč električne energije, prevečkrat bi bili v temi, rudniki pa brez elektrarne ne bi mogli več obratovati. V termoelektrarni porabijo namreč za vsako kilovatno uro električne energije kilogram premoga, torej je povezava rudnik — termoelektrarna nujna, življenjska.

Dimnik, ki bo visok 360 m

Rešitev, ki naj vsaj omili, če že ne odpravi trboveljsko zastrupljeno ozračje, je nov dimnik, ki bo visok, to je zdaj že

V trboveljskem okolišu živi okrog 300 rudarjev, povratnikov iz nemških, francoskih in belgijskih rudnikov. Podružnico Matice oziroma klub povratnikov vodi Peter Adlešič

sklenjeno, 360 metrov in bo torej med najvišjimi dimniki na svetu. Seveda bi moral biti že zdavnaj zgrajen, prizadeti prebivalci so sprva postavili 9. maj 1973 kot rok, ko jim strupeni plini ne bi smeli več uničevati zelenja in zdravja. Seveda so bitko izgubili, vsa stvar se je zavlekla do letošnjih spomladanskih mesecev, ko je bila odločitev o tem končno le sprejeta. V trboveljski termoelektrarni pravijo, da bi morali z izgradnjo novega dimnika začeti že v maju, da pa še niso začeli, ker da še nimajo vseh potrebnih soglasij, pa tudi financiranje tega objekta še ni rešeno. Izvajalci del, ki so že izbrani, torej čakajo. Pa ne samo oni ...

Detajl fresk na pročelju trboveljskega Delavskega doma. V njem ima svoje prostore revirska prosvetna in kulturna dejavnost

Svojevrstna kulturna pokrajina

Trbovljam pa sicer, če ne bi bilo tega nemogočega zraka, ne bi bilo kaj očitati. Kraj se hitro razvija, v zadnjih letih je močno spremenil svojo podobo, čeprav je seveda še vedno kar pojem za svojevrstno, rudarsko kulturno pokrajino, še vedno je »trboveljski rudarski revir«. Ta svojevrstna kulturna pokrajina, ki se je najbolj izoblikovala ravno v samem središču zasavskega premogokopnega področja, to je v Trbovljah, se je začela oblikovati že pred skoraj dvesto leti, ko so — konec 18. in v začetku 19. stoletja — začeli po malem kopati premog. Na veliko pa se je rudarstvo začelo potem, ko je leta 1849 po dolini Save stekla železnica, posebno pa še potem, ko se je leta 1873 osnovala Trboveljska premogokopna družba, ki je prevzela obrat. Industrije takrat še ni bilo, zato je bilo ugodno, ko so lahko premog uporabljali kot kurivo na železnici. Rudarstvo je spremenilo lice pokrajine, ogromno ljudi se je od vseh strani priselilo v Trbovlje, mnogo jih je opustilo kmetovanje, rasle so nove zgradbe, rasla so nova naselja, prave rudarske kolonije v enotnih hišah, ki so bile last podjetja ...

Danes Trbovlje prištevamo med moderna industrijska mesta. Občina Trbovlje se lahko pohvali, da ima praktično vse gospodarske panoge, čeprav seveda levji delež odpade na rudarstvo in industrijo; ti dve veji sta v občinskem gospodarstvu zastopani s 67 %. Na gostinstvo, na primer, odpade le 3 %, na kmetijstvo pa celo le 0,5 %. Med gospodarskimi organizacijami so na prvem mestu vsekakor Zasavski premogovniki Trbovlje, potem pa sledijo Strojna tovarna, Termoelektrarna, Cementarna, Rudis, Investicijski biroji Trbovlje (IBT) ... Zasavski premogovniki so lani nakopali skupno približno 700.000 ton premoga ... Povprečni osebni dohodek na zaposlenega je bil lani v trboveljski občini 2400 dinarjev, kar ni malo ...

V rudnikih Nemčije, Francije, Belgije ...

»Zdaj, ko je energetska kriza, so rudarji bolj cenjeni kot prej. Šli so za dve stopnički gor. Tisti, ki delajo v jamah, pridejo na 360 do 400 starih tisočakov, če so pridni, če delajo tudi ob sobotah in, če je treba, ob nedeljah. Zdaj kar gre, kar poglejte, nove hiše rastejo kot gobe po dežju, skoraj vse so z garažo. Takrat, ko sem jaz prišel v Trbovlje, leta 1924, ni bilo tako. Takrat so lahko gradili le tisti, ki so bili na boljših položajih. Le redkokateri delavec si je tedaj zgradil hišo.«

Peter Adlešič, ki mi je o sedanjih Trbovljah pripovedoval med sprehodom po tem rudarskem kraju in pozneje pri njem doma, je prijeten sogovornik. On vodi v Trbovljah nekakšen klub povratnikov, ki je podružnica Slovenske izseljenske matice. Teh povratnikov — rudarjev, ki so delali v glavnem v rudnikih v Franciji, Nemčiji in Belgiji, je v vseh treh revirskih občinah približno 300. Povedati je namreč treba, da je včasih število zaposlenih v rudnikih zelo kolebalo: če je bila kriza, so rudarje, od katerih so bili mnogi iz okoliških vasi in zaselkov, odpuščali. V slabih letih so v rudnikih delali tudi le po nekaj dni na teden, kar je pomenilo seveda manjšo plačo in s tem občutno poslabšanje življenjskega standarda. In v takih letih so se rudarji iz Črnih revirjev množično izseljevali, odhajali so na delo v francoske, nemške in belgijske rudnike.

»Naša podružnica se je osredotočila predvsem na dajanje pomoči tem povratnikom,« mi je pripovedoval Adlešič. »Nekateri so imeli namreč po vrnitvi domov resne težave z urejanjem svojih pokojnin. Ugotovili smo, da se na republiškem zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ti zahtevki prepočasi rešujejo. Po dve leti so včasih to reševali, marsikdo je prej umrl, preden je uveljavil svoje pravice. Potem smo se z njimi sporazumeli, da bomo te stvari mi reševali, da bomo to hitreje uredili ...«

Andrej Triler

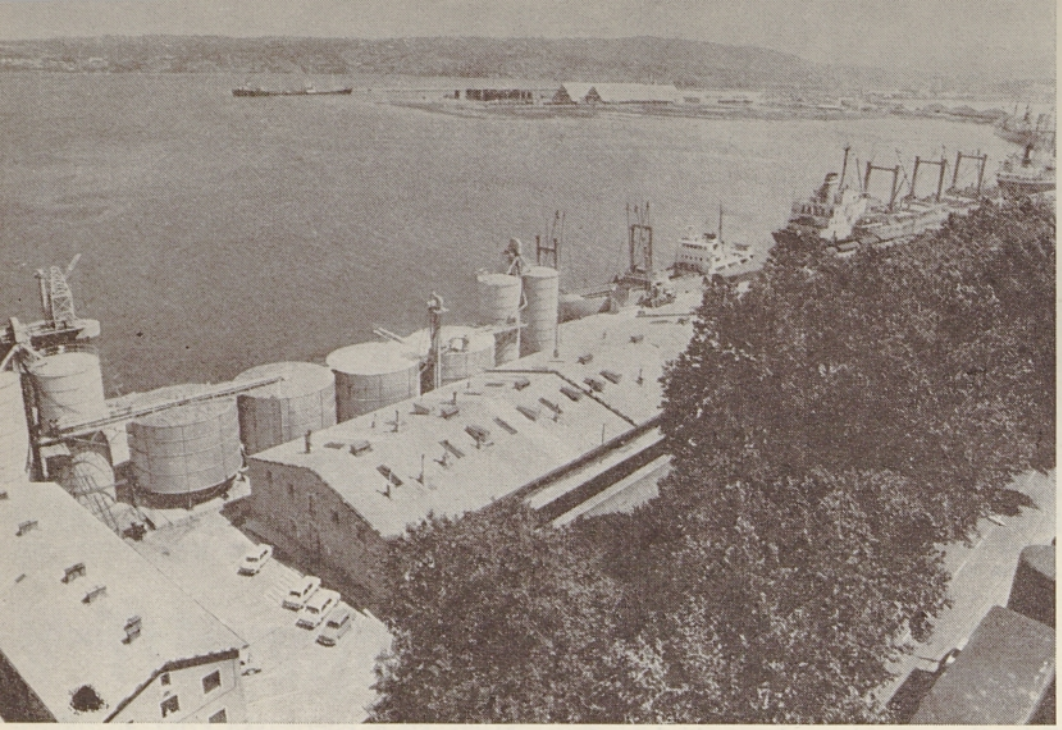

Pogled na koprsko pristanišče, ki se je razvilo na severni strani nekdanjega polotoka
Foto: Bogo Čerin

Slovensko okno v svet

Na skrajnem severu Jadrana, kjer se morje najgloblje zajeda v evropsko kopno, so se že od nekdaj križale poti narodov. Tod so se pred skoraj dvema tisočletjema valile trume rimskih vojščakov proti Srednji Evropi, tod so Kelti, Iliri in Slovani ubirali pot proti zahodu. To območje je bilo neštetokrat v zgodovini prizorišče velikih bojev. Čezenj se je valilo mnogo osvajalcev, kraji so doživljali razcvit, nekateri pa tudi svoj propad.

Starogrška pravljica pripoveduje, da so to ozemlje naseljevali Grki in da je nesrečna kraljica nimf na tem območju skočila v morje in se utopila, ker ji Zeus ni hotel podariti nesmrtnosti. Zgodovinski viri navajajo, da so tod prebivali Histri, te so podjarmili Rimljani, vse ozemlje do Soče pa so v VII. stoletju zasedli Slovenci. Sto in stoletja so se tod slovenski rodovi krčevito upirali potujčevanju. Politični zemljevid tega območja se je pogosto spreminjal. Po drugi svetovni vojni pa je dobil današnjo podobo.

Narodna pesem o Lepi Vidi je še danes polna bridke lepote. Od Tržiča, mimo Štivana in Devina, do barkoveljskih vinogradov, mimo Trsta proti Miljam je obala Lepe Vide. Leta 1945 v opojnem jutru svobode so jugoslovanski partizani uresničili sklep prvega predstavniškega telesa nove Jugoslavije, da je treba priključiti k matični domovini vse neosvobojene kraje. Zakulisna igra velesil pa je povzročila, da je obala Lepe Vide ostala onkraj meje slovenskega narodnega telesa.

V vsej svoji zgodovini so se Slovenci bojevali za svoje morje. Vedno so bili potisnjeni na obrobje, kot je zapel pesnik Anton Aškerc: »Buči morje adrijansko, bilo nekdaj si slovansko, ko po tebi hrastov brod, vozil je slovanski rod. Ko ob tebi mesta bela, naših dedov so cvetela . . .«

Čeprav so jugoslovanski partizani osvobodili vse ozemlje do Soče, so jih predstavniki velesil hoteli tudi tokrat odriniti od morja. Leta 1954 se je Jugoslavija odpovedala delu tega nekdaj strnjenega slovenskega ozemlja, da bi za ceno velike žrtve na tem območju med dvema državama in narodoma začeli cveteti odnosi razumevanja in sožitja.

Jugoslaviji je ostal kratek del obalnega morja. Ob lepem vremenu je mogoče z enim samim pogledom objeti triintrideset kilometrov dolg, z zalivi prepleten obmorski svet od Debelega rtiča do Pirana. Letos poteka dvajset let, kar so Slovenci po tisočletjih odprli svoje okno v svet. Nekdaj pretežno zaostalo ribiško kmečko območje je v tem času doživelo svoj zgodovinski preporod. Pomorsko gospodarstvo je od tod razpredlo morja široke ceste na vse kontinente sveta. V dveh desetletjih se je tu razvila slovenska riviera, ki je za mnoge evropske, obmorskih lepot žejne popotnike, postala sinonim za sodobni turizem.

Kot kljun velike ladje se zajeda v morje polotok piranskega mesta Foto: Janez Mikuž

Morje — to je življenje

Velika mesta so se povsod razvila ob ugodnih vodnih poteh. Obmorsko mesto Koper je bilo že nekdaj pomembno pristanišče, od koder so tovorili blago v notranjost Slovenije in proti Srednji Evropi. Ko so pred dobrimi sto leti zgradili železnico Dunaj—Trst, je nekdanje pristanišče Capres insula ali Capraria (kar pomeni slovensko Kozji otok) zgubilo svoj pomen. O pomenu tega pristanišča, ki sega po zgodovinskih virih daleč pred tržaško, govori tudi ime Caput Histrae, kot so ga imenovali oglejski patriarhi. To pa pomeni »glava Istre«. Iz tega so pozneje speljali italijansko ime Capodistria.

V dvajsetih letih, kar so bili kraji od Debelega rtiča do Dragonje po Londonskem sporazumu dokončno priključeni k matični domovini, se je njihova podoba povsem spremenila. Koper je postal za Reko drugo največje jugoslovansko pristanišče, slovenska Istra kot to območje tudi imenujejo, pa je iz nekdaj zaosta-

lega, revnega območja, postala eno gospodarsko najbolj razvitih delov Slovenije.

Ne le severozahodni del Jugoslavije, precejšen del Srednje Evrope je s sodobnim razvojem Kopra dobil najugodnejšo pomorsko pot na vse konce sveta. Geografska lega slovenskega dela morja pa je vplivala tudi na razvoj širšega zaledja. Poglavitne cestne prometne žile Slovenije so nekdaj tekle od vzhoda proti zahodu. Slovensko okno v svet je prometni obtok bistveno spremenilo. Nova avtomobilska cesta bo povezovala v prihodnje sever in jug republike Slovenije. Od Maribora do Ljubljane, dalje proti Postojni in Kopru, simbolično nakazuje veliko spremembo, ki jo je prineslo dejstvo, da je Slovenija z razvojem koprskega pristanišča postala pomorska dežela.

Povsod po svetu so se najhitreje razvijala mesta ob morju, do katerih je mogoče po vodni poti pripeljati blago čim bliže gosto naseljenim krajem v notranjosti. Severni Jadran ima najbližje zveze s Srednjo Evropo in v tem je tudi prednost za koprsko pristanišče.

Čeprav Koper in vse obalno območje razvija različne gospodarske dejavnosti, so na dosedanji razvoj najbolj vplivale panoge, ki so povezane s pomorskim gospodarstvom. Narodni dohodek na prebivalca je zdaj štirikrat večji kot pred dvajsetimi leti. Povzpel se je od 450 dolarjev na okoli 1800 dolarjev na prebivalca.

Ustvarjalni utrip

Nad tisoč ladij z vseh koncev sveta se letno ustavi ob pomolih koprskega pristanišča. Lani so v njem raztovorili okoli 2 milijona ton različnega blaga. Načrtna graditev pristanišča predvideva, da bi v prihodnjih desetih letih zraslo tu pristanišče, ki bo letno sprejelo do 11 milijonov ton tovora, ob novih navezih pa bodo lahko pristajale tudi do 100.000-tonske prekooceanske ladje. Že zdaj ima koprsko pristanišče okoli 160.000 m² pokritih in 200.000 m² odprtih skladišč. Veliki hladilni prostori omogočajo, da se je tu razvilo specializirano skladišče za južno sadje, od koder vozijo posebni vlaki na nekatera področja Srednje Evrope. Prihodnja leta se bo tu razvilo največje lesno skladišče v Evropi za okoli 800.000 ton, predvsem eksotičnega lesa.

Razvoj pristanišča omogoča tudi nastanek različnih industrijskih panog. Tovarna Tomos se je kot koprska industrija že predstavila svetu s svojimi motorji različnih vrst. Že v kratkem pa se bo dosedanji koprski industriji postavila na čelo predvsem predelava nafte. V kratkem bodo začeli graditi čistilnico, z zmogljivostjo okoli 5 milijonov ton nafte letno. Ob njej pa različne, na naftni predelavi sloneče panoge kemične industrije, ki ima že zdaj v tovarni Iplas svojo dobro osnovo.

Stari del Kopra je poln zgodovinskih spomenikov. Obiskovalci pa se radi ustavljajo v ozkih uličicah, ki peljejo na nekdanji osrednji trg s Pretorsko palačo. Foto: Bogo Čerin

Ob priključitvi teh krajev Jugoslaviji je mesto Koper štelo 9000 prebivalcev. Razen prenovljenega starega mestnega jedra so na obrobju zadnja leta nastala povsem nova stanovanjska naselja, tako da šteje Koper danes skupno nad 25.000 ljudi. V prihodnjih petindvajsetih letih pa računajo, da bo po urbanističnem načrtu imelo to slovensko okno v svet okoli 80.000 prebivalcev. Do takrat se bo tudi povsem zraslo z drugima dvema mestoma, to je Izolo in Piranom in bo vsa slovenska obala povezano naselje z okoli 130.000 prebivalci.

Vse širša turistična reka

Močan utrip daje Slovenski Istri morje in vse, kar je povezano z njim. Razen pristanišča in nanj navezane industrije, je v velikem razcvetu tudi ladjarstvo, saj je piranska Splošna plovba drugo največje ladjarsko podjetje v Jugoslaviji, njene ladje pa plujejo po vseh svetovnih morjih.

Obmorska lega in ugodno podnebje sta pogojevala tudi na morje navezani razvoj sodobne gospodarske panoge, to je turizma. Medtem ko Koper sam s številnimi zgodovinskimi znamenitostmi privablja čedalje več prehodnih turistov, pa se kraji južno od Kopra vse bolj uvrščajo med turistično najbolj razvite ob Jadranu. Od Izole proti južni Istri se je razvilo eno samo, več ali manj nepretrgano obmorsko letovišče. Ob slovenski obali je središče tega turističnega področja nedvomno Portorož, kjer lahko v sodobnih, pred nekaj leti zgrajenih hotelih zadovolji tudi najbolj zahtevne goste. Okoli 4500 ležiščem v portoroških hotelih bodo v prihodnjih dveh letih pridružili še okoli 1500 hotelskih ležišč v novem turističnem naselju Bernardin. V največji sezoni se mudi vzdolž slovenske riviere dnevno okoli 30.000 gostov. Ta turistični utrip pa se ne umiri niti za zimske mesece. V vseh večjih krajih imajo pokrite bazene z ogrevano morsko vodo, da je možno kopanje nepretrgano vse leto.

Most razumevanja

Razen Slovencev in prebivalcev drugih jugoslovanskih narodnosti, prebivajo na tem območju tudi občani italijanske narodnosti. Slovenščina in italijanščina sta v vsem javnem življenju enakopravna jezika, pripadnikom italijanske narodnostne skupnosti pa je omogočen enakopraven kulturni razvoj. V vseh krajih, kjer prebivajo pripadniki italijanske narodnosti (v obalnih občinah jih je vsega nekaj nad 3000), delujejo italijanske osnovne šole, razen tega pa 2 italijanski gimanziji ter še dve drugi srednji šoli z italijanskim učnim jezikom. V slovenskih šolah pa se otroci učijo obvezno italijanščine, tako da jezik ni ovira, temveč pot do sožitja med prebivalci tega območja, ki govore dva različna jezika.

Koprsko območje, to slovensko okno v svet, se je v dvajsetih letih razvilo v pomemben del slovenskega nacionalnega in jugoslovanskega gospodarskega telesa, pa tudi v most povezovanja in sožitja med dvema sosednjima državama. Dejstvo, da živi na tem območju italijanska narodnostna skupina, lahko le prispeva k takemu sožitju. Seveda ob polnem spoštovanju nedotakljivosti jugoslovanskega ozemlja. To je treba naglasiti zato, ker je v bližnji preteklosti bilo nekaj primerov, da pri sosedih vsebine teh, v minulih dvajsetih letih zgrajenih odnosov le niso povsem razumeli.

Gustav Guzej

Bizovska perica s svojim posebnim, prav za perilo narejenim vozičkom

Bizovik – vas peric

Ne vem, kako je bilo s tem drugje po svetu. Toda Ljubljančanom so desetletja prale perilo perice iz nekoč ne ravno zelo bližnje vasi Bizovik. V tej veliki vasi na obronku današnje velike Ljubljane se je pralo tako rekoč noč in dan. Bizovska perica, kdo je ni poznal! Pred seboj je potiskala voziček na dveh kolesih, ki se mu je reklo »kule«. Bil je zvrhan poln »punklnov« perila, ki ga je razvažala svojim strankam. Takšen prizor so lahko Ljubljančani opazovali še leta in leta po zadnji vojni. Vendar vse poredkeje. V sedanjih časih mora imeti človek že pravo srečo, da ugleda v gostem mestnem prometu značilno postavo bizovske perice in njen nenavadni voziček. Bizovske perice je namreč nadomestil eden izmed najkoristnejših izumov tega stoletja — pralni stroj. Ljubljančani nič več ne čakajo svojih peric, gospodinje jim nič več ne pripravljajo umazanega perila. Vsaka gospodinja ima danes svoj Bizovik doma.

Bizovskih peric pa pralni stroj ni uničil. Še vedno perejo, le da so se prilagodile času in da jih ni več toliko kot nekoč. Včasih je bila v Bizoviku perica pri vsaki hiši, v eni sami vasi jih je bilo več kot sto. Vendar ima z umazanim perilom opravka še vedno več kot petdeset Bizovk.

Vsepovsod samo perilo

To je videti že na zunaj. Komaj stopiš v kraj, že te od vsepovsod pozdravlja razobešeno perilo. Perilo visi po travnikih in med njivami, zanj so perice izkoristile late v praznih kozolcih, visi tudi pod lopami, od vsepovsod sili iz hiš para, ki diši po pranju. Tu se še pere! Le da so perice skoraj povsem opustile zasebne stranke. Sedaj perejo za gostilne, za samske domove in za brivce. V Bizoviku visijo tisoči gostilniških prtov, prtičkov in brivskih brisač. Množica perila daje kraju zanimivo in nenavadno podobo.

Le Bizovski potok, ob katerem so perice nekoč prale druga zraven druge, sameva. Na nekdanjo živahnost spominjajo zdelane deske — plohi, ki ob potoku kljubujejo času. Tudi bizovske perice so se, vsaj nekatere, modernizirale.

Poklic, ki se je zdel nekoč nenavaden, je danes odet s slavo. Perice so se znašle ovekovečene že na filmskem traku. Ena glavnih bizovskih ulic se imenuje Periška ulica.

Ena najstarejših bizovskih peric je razlagala: »Zadnje čase me je začelo matrat. Kar v glavo mi pride nekakšna omotica. Ne bom več dolgo prala... Gospodinje so jokale, ko sem jih puščala... Veste, nekaterim sem prala po trideset let, nekaterim je prala še moja mama. Pa zakaj, pa zakaj? so me spraševale. A ni šlo drugače. Mož je bil na smrt bolan. Sama sem padla in si zlomila roko. Tudi leta niso majhna...«

»Luštne« stranke

»Ste imeli veliko strank?«

»Po petdeset sem jih imela, razstresene na vseh koncih Ljubljane. O, koliko perila sem imela včasih. Po petnajst velikih punklov, pa kakšnih. Po pravici povem, da sem imela prav luštne stranke, same fine ljudi, zdravnike, advokate... Le ena je bila hudobna, žleht. Zahtevala je, da moram priti natančno ob uri. Če sem zamudila pet minut, mi

Tudi bizovski travniki so okrašeni z razobešenim perilom. Perilo daje kraju na vsakem koraku nenavadno podobo

Perice so iznajdljive, pa znajo uporabiti za svoje perilo celo late praznega kozolca

Ob takšnem »pralnem stroju« so prebile vse svoje življenje bizovske perice in nešteto drugih preprostih žena. Sedaj pa je pranje »na deski« že kar redek prizor

ni odprla. Celo brat ji je rekel, da ni lepo, kar počne s perico.«

V Ljubljano je hodila vsak ponedeljek. Ponedeljek je bil namreč že od nekdaj dan peric. Ta dan so raznašale oprano perilo in odnašale umazanega. V mesto so se odpeljale s konjsko vprego že zarana. Vozove so pustile za gostilno pri Frlincu. Te gostilne že zdavnaj ni več. Potem pa so se s svojimi vozički razgubile po vsem mestu.

»Ljudje, ki sem jim prala, so mi dali navadno tudi jest,« se spominja ena izmed starih peric. »Pri Frlincu pa sem nato popila pivo ali deci vina. Jaz sem imela zares dobre stranke. Nekatere perice pa so tožile, da imajo samo take stranke, pri katerih ne dobe ničesar za jest.«

Kako pa je teklo doma, v Bizoviku? Prale so ob vsakem vremenu, ob Bizovskem potoku so se razvrstile druga zraven druge. Pri pranju so uporabljale večidel milo, še prej pa bukov pepel.

K potoku so šle zgodaj zjutraj in so prale vse do večera. Kadar je pozimi potok zaledenel, so led razbile kar s sekirami. Le enkrat jim je potok do dna zamrznil. Med delom so popile kakšen vroč čaj in kakšen liker, da so na mraz pozabile. Pa pele so veliko. Vse so si izmislile, samo da so na mraz pozabile. Pa smejale so se, čeprav so imele vse roke zledenele.

Ostarele perice pripominjajo, da današnja mladina vsega tega ne ve. Vprašanje pa je, če bodo mladi tudi učakali takšno starost, ko niso prav nič utrjeni ...

Poklic perice hitro izumira

Mlajše bizovske perice so svoje delo modernizirale. Med najbolj zaposlenimi pericami je nekaj več kot štiridesetletna Marija Petrca. Perica je bila tudi njena mama Francka, perica je bila tudi njena stara mama Jožefa. A njena hči ne bo več perica. V šole hodi. »Da bi morala tako garat kot jaz, bog obvari,« pravi njena mati. Tako hči kot sin ji pri delu pridno pomagata.

Marija Petrca pere gostinsko perilo za ljubljansko Šestico in za njene obrate. Najbolj umazane cunje še vedno opere v potoku, vse drugo pa v pralnici. Od strojev si je za sedaj omislila le likalni stroj, ki ji zelo koristi. Razmišlja pa tudi o velikem pralnem stroju, ki pa je na žalost tudi zelo drag.

Večina bizovski peric pere danes za gostilne. Le kakšne stare perice imajo še zasebne stranke, večidel upokojence, ki si ne morejo ali nočejo kupiti pralnega stroja. Bizovske perice so konjsko vprego že zdavnaj zamenjale z avtomobili, večidel s popularnimi malimi fički. Večina mlajših bizovskih peric je zato že zdavnaj naredila vozniški izpit. Treba je iti s časom naprej. Ročni vozički na dve kolesi pridejo prav samo še za razvažanje perila po domačem dvorišču.

Čas pranja se je skrajšal. Nekoč je bilo treba oprati perilo v enem tednu, sedaj kar v dveh dneh. »Bolj napeto je kot prej, prej si imel vsaj kakšen praznik, sedaj nimamo ne državnega ne cerkvenega. Tudi za Novo leto za nas ni praznika. Umazanih prtov je še več kot običajno ... Že včasih je bil to hud zaslužek in je hud še danes ...« razlagajo perice.

Delati začno ob petih zjutraj, vsaj tiste, ki žive od tega in delajo po potrebi tudi do polnoči. Cene za pranje se jim zde prenizke, perilo pa preveč umazano. Gostilniški prti se menda najbolj umažejo od golaža. Takšne madeže spravi ven le sonce.

Mlajše perice se počasi, a vztrajno modernizirajo. V pralnem stroju ne vidijo svojega konkurenta, ampak pomočnika. Najhujšo umazanijo pa je treba tako in tako še vedno oprati z rokami.

Poslednje bizovske perice menijo, da bo njihov poklic že čez malo časa izumrl. Mlade se raje odločajo za službe kot za naporno delo z umazanim perilom.

Ljubljančani v preteklosti niso kaj prida vedeli, kje je Bizovik. V zadnjem času, ko se duše v slabem zraku in gostem prometu, so vrgli oči tudi nanj, saj je to v resnici čeden in pripraven kraj, blizu Ljubljane in vendar zunaj mesta, obdan z gozdom in s širnimi polji. V vasi je vsepovsod veliko vode, hudo mehke vode, pravijo perice, mehkejše kot drugod. Prav ta mehka voda je bila menda vzrok, da je Bizovik nekoč v preteklosti postal vas peric.

Janez Kajzer

Suhovršnikova kmetija

V gosteh pri Suhovršnikovi mami

Kmečka trdnjava na Suhem vrhu

Letos mineva 30 let, odkar je bila osvobojena Zgornja Savinjska dolina, največje področje na Štajerskem. V tistih hudih časih, ko je bil človek človeku volk in ko je šlo za obstoj slovenskega naroda, so bile hribovske kmetije na Štajerskem noč in dan, skozi vsa štiri leta na stežaj odprte partizanom.

Ena takih kmečkih trdnjav, ki je dajala zatočišče in hrano od neprestanih hajk in borb utrujenim in lačnim borcem je bila Suhovršnikova kmetija na Suhem vrhu nad Novo Štifto. To kmetijo smo obiskali, bili njeni gostje in se pogovarjali s Suhovršniki treh rodov.

Enaindvajset otrok je rodila, štirideset let podpirala tri vogle hiše, a je kljub temu še bilo dovolj prostora v njenem srcu za številne partizanske kurirje in druge borce, ki so domala vsako noč prihajali v njeno hišo.

Čas se je medtem odmaknil, otroci so odrasli, odšli od doma ter si spletli vsak svoje družinsko gnezdo, Suhovršnikova mama pa je ostala sveža in krepka, skoraj takšna, kot so jo poznali in vzljubili vsi, ki jih je spremljala in gostila.

Vedra je ob svojem nedavnem rojstnem dnevu na pragu prvega maja pričakala vseh svojih 32 vnukov ter jih po vrsti objela. Obsuli so jo s cvetjem in poljubi, pač zato, ker jo imajo radi. Bil je to, kot vsako pomlad, praznik na Suhovršnikovi kmetiji. Ženske so dva dni cvrle in pekle, mladi gospodar Franci pa je venomer hodil v klet po pijačo.

Mi smo obiskali Suhovršnikovo kmetijo ter pokramljali z domačimi nekaj dni prej, v času, ko so cvetele češnje in so zeleneli macesni za hišo. Bil je lep dan, Menina planina, Špehov grič in drugi vršaci Savinjskih Alp so blesteli v soncu.

Ena največjih kmetij v okolici

Čeprav so Suhovršniki po zadnji vojni izgubili precej zemlje, je njihova kmetija na Suhem vrhu še vedno ena največjih. Nad vežnimi vrati mogočne hiše, ki je prava kmečka trdnjava, še danes visi zvon, s katerim je gospodinja klicala posle na kosilo in večerjo.

Ker hiša stoji na hribu, se je zvonjenje slišalo do še tako oddaljenih senožeti. Danes je zvon le še za zabavo otrokom, ki se kakšenkrat poigrajo z njim, gospodinja pa ga le redkokdaj še uporabi.

Ko smo od hoje navkreber zasopihani obstali pred hišo, je na dvorišče pripeljal mladi gospodar Franci traktor. V hlevih je stopicala živina in se stegovala za krmo. V veliki, svetli kuhinji, v katero smo vstopili na povabilo gospodarja, je snaha Gelca kuhala kosilo. Ob njej so trije otroci sedeli na zaboju za drva, bingljali z nogami in nas zvedavo opazovali.

Sredi kuhinje sta se v enakomernem ritmu vrtela dva kolovrata, kar se tudi v hribovskih domačijah že redko vidi. Za prvim je sedela Suhovršnikova mama, za njo pa mati snahe Gelce. Ženski sta spretno v rokah sukljali volneno nit, ki se je navijala na vretenih.

»Ko se bo začelo delo na senožetih in njivah, za prejo ne bo več časa,« je dejala Suhovršnikova mama in se nam nasmehnila ter hkrati naročila snahi, naj brž vrže klobaso v lonec. Opazovali smo jo. Čeprav je že v letih, na njenem obrazu ni gub, oči so še žive in spomin ima svež, kot bi se vse tisto, o čemer pripoveduje, zgodilo včeraj in ne pred tridesetimi leti.

Vsega se je spominjala, od prvega obiska skupine partizanov leta 1942 do tragičnega dogodka, ko so ji Nemci v grapi ustrelili prvega moža Janeza. Bil je to hud udarec za mater s številnimi nedoraslimi otroki, a ga je pogumno prenesla in poznejši čas je zacelil rane.

»Ker sem ostala na veliki kmetiji sama z otroki, sem se poročila drugič. Vzela sem Matijo, brata pokojnega moža Janeza, ki je sicer že ves čas delal na kmetiji.«

S prvim možem sta imela 12 otrok, z drugim 9, skupaj 21. Nekateri so pomrli kmalu po rojstvu in tako danes živi še 13 otrok. Večinoma so poročeni, imajo otroke, s katerimi ima Suhovršnikova mama veliko veselje. Srečna je, da se je življenje uteklo na pravi tir in da njen rod zlepa ne bo izumrl.

Spomini ne zbledijo

V dolgih zimskih večerih, ko Suhovršnikova mama v svoji kamri zaman čaka spanca, prihajajo v goste spomini. Zamiži, pa jih vidi, vseh 21 otrok, tudi tiste, ki so jih odnesli v krstah iz hiše, pa sina Jurčka, ki ga je do smrti povozil avto.

Potlej je tu prvi mož Janez. Postaven in golorok stopa za plugom, prikazujejo se ji partizanski kurirji, borci, komandanti, cele brigade, ki jih je nič kolikokrat nahranila ter jim ponudila toplo izbo.

Kakšenkrat se ji zazdi, da v vetru, ki divja okrog vogalov, sliši Krznarjevega Slavka, partizana, kako igra na harmoniko, zaznava pronicljiv smeh Maroka, španskega revolucionarja in borca, ki je padel v borbah leta 1944, tu so intendant Četrte operativne cone Lipah pa Kveder, Stane Rozman in številni drugi komandanti in komisarji. Cela galerija je teh obrazov in v njenem spominu so vsi enaki. Potlej se zave, brede po spominu in računa ter ugotavlja, kdo še živi in kdo ne, kateri borci jo obiskujejo.

So pa tudi veseli spomini, kot na primer tista reč o volu, ki je bil namenjen za večerjo partizanski brigadi, pa je

kuharjem pobegnil pred nosom in jo ucvrl čez drn in strn v bližnjo hosto. Borci so z dolgimi obrazi gledali za pobeglo večerjo, kuharji in intendanti pa so se pognali za volom.

Po debeli uri so ga slednjič ujeli in privedli kuharjem, ki so ga končno zaklali in odrli ter skuhali partizanski golaž. Bili so tudi zimski večeri, ko je sneg zametel vse poti in so Nemci ždeli spodaj v dolini. Če je skupina partizanov pririla na hrib, so potlej plesali do zore.

Med partizani, ki so se udomačili pod Suhovršnikovo streho, je bil tudi Ivo Zupanc. Njegov tovariš Slavko Krznarjev ga je neke noči prinesel vsega onemoglega in ranjenega na Suhovršnikovo kmetijo. Suhovršnica se je zavzela zanj, kot bi šlo za sina in Ivo si je ob skrbni negi presenetljivo hitro opomogel. Danes je Ivo pri Suhovršnikih kot doma.

Nemci ustrelijo gospodarja

Bil je december leta 1944. Mraz je tipal do kosti, snega pa ni bilo. Dan pred novim letom so se na Suhovršnikovo dvorišče natepli Nemci. Domači so opazili, da niso prišli s poštenimi nameni. Stikali so po shrambah, odnašali živila, končno pa so zapovedali gospodarju: »Ti, Janez Suhovršnik, boš šel z nami!«

»Ne, samo tega ne,« je zajokala Suhovršnica. »Otroci potrebujejo očeta, jaz moža, grunt pa gospodarja.« Nič niso zalegle prošnje in gospodar je moral z njimi. Suhovršnica se je z otroki zatekla v kuhinjo in tam so se tolažili, da bodo nemara očeta izpustili.

»Celo noč nismo zatisnili oči,« se dogodka sedaj spominja Suhovršnikova mama. »Prisluškovala sem vetru, ki se je zaganjal v vrata in okna in upala, da se bo Janez vrnil. Pa se ni. Naslednje jutro sem se odločila, da ga bom sama poiskala v dolini.«

Ko je opravila v hlevu, se je pražnje oblekla, otroke nasitila in stopila v vežo.

»Mati, kam greste?« so jo vprašali otroci.

»Po očeta v Novo Štifto. Doma ostanite v kuhinji in popazite na živino,« jim je naročala.

»Tudi mi gremo po očeta!« so pribili otroci. Suhovršnica je pomislila in končno odločila: »Naj bo, s sabo bom vzela Geliko. Franceta in Ludvika, ostali pa doma. Slednjič sta odšla še dva.«

Otroci so se prijeli za roke in z materjo so jo po bližnjici mahnili v dolino. Suhovršnica je potrkala na vrata nemške komande.

»Kaj bi rada, ženska?« so jo vprašali. Povedala je, da so ji odgnali moža in da ga zahteva nazaj.

»Tvojega moža ni tukaj!« je pribil uniformiranec za mizo ter zapovedal: »Pojdite. Tu nimate kaj iskati!«

»Ne gremo nikamor. Mož mora biti nekje pri vas,« je vztrajala Suhovršnica.

»Vrnite nam očeta!« so v zboru rekli otroci.

»Ven se poberite!« je odsekal Nemec. Mati je prijela otroke in potlej so odhajali domov v hrib molčeči, s tesnobo v srcih. Ko so se vzpenjali skoz gozd, so Suhovršnico popadli porodni krči. Stiskala je zobe in pospešila korake. Otroci pa, kot bi slutili materino veliko stisko, so se je držali za krilo in hiteli navkreber.

Doma se je Suhovršnica zaprla v kamro in rodila sina. Naslednje dni ni mogla iz hiše in tako se je 12-letni sin Janez odločil, da bo sam odšel iskat očeta. Dva dni je kot izgubljen taval po okoliških hostah in globačah ter senožetih in klical očeta.

Na ušesa mu je prihajal odmev, očetovega glasu pa ni bilo. Tretji dan, ko se je že odpravljal domov, ga je našel na Sedlski gmajni. Ležal je s prestreljenimi prsmi — mrtev.

Suhovršnikova mama še danes, ko utegne, s pridom uporablja stari kolovrat

Nekaj časa je stal ob očetu brez besede, potlej pa je presunljivo zajokal in stekel z bolečino v srcu povedat materi, da očeta ne bo več. »Ko sem ležala v kamri in zaslišala Janezov jok, sem takoj vedela, da je mož mrtev,« je dejala Suhovršnikova mama, ko nam je razkrila to za njo in otroke tragično izgubo.

Janeza Suhovršnika Nemci niso ustrelili samega. Z njim je bil tudi njegov brat, ki pa je po čudnem, lahko bi rekli srečnem naključju ostal živ. Ko so zaregljale brzostrelke je padel tudi drugi Suhovršnik, vendar je bil ranjen le v roke.

Ker je vedel, da ga bodo ubili, če bo kazal znake, da je še živ, je obležal negiben. Ko so Nemci odšli v dolino, se je dvignil ter z zadnjimi močmi nekako privlekel do najbližje Požarjeve kmetije. Tu so ga obvezali in poskrbeli zanj.

Mladi Suhovršnik hodi po očetovih stopinjah.

Sedanji gospodar Franci Suhovršnik se je z obema rokama spoprijel z gruntom. Nabavil si je traktor in priključke in tako opravi vsa težaška dela sam. Sicer pa na Suhem vrhu ni več dovolj ljudi za delo. Mladi so večinoma odšli v dolino iskati bel kruh.

Kar so nekoč opravile volje vprege, sedaj naredi traktor. V hlevu je obdržal le par delovnih konj, sicer pa je usmerjen v intenzivno govedorejo. Za zdaj ima 12 krav in teličk.

Ko bo pozidal in preuredil hlev na izplakovanje, bo pridobil še nekaj stojišč. Krme zrase dovolj pa tudi paše živina ne strada. S tem, da so zgradili nekatere nove ceste Suhovršnikova kmetija ni več odrezana od doline kot nekoč.

Mlada Suhovršnika vsak dan odpremita izdatne viške mleka, precejšen dohodek pa imajo tudi od mesa in lesa. »Delo na hribovski kmetiji je še vedno trdo, vendar ima življenje tu zgoraj tudi svoj čar,« je dejal Franci Suhovršnik.

Lojze Trstenjak

Slovenec iz Baošićev v črnogorskem primorju

Edinstveni muzej starega kapitana

Nepoučenemu obiskovalcu, ki bi si ogledal muzej upokojenega kapitana Miroslava Šturmberta v Baošićih, bi zaman dopovedoval, da je vse čudovite in dragocene predmete z vseh koncev sveta zbral en sam človek, saj je v skrivnostno lepi stari hiši v Baošićih vloženega dela in truda vsaj za tri človeška življenja, ne pa za eno samo, pa čeprav dolgo.

»Ja, človek mora delati, sicer mu je dolgčas,« se brani vitki in živahni kapitan, ki se že krepko spogleduje z 90 leti, česar mu pa prav gotovo nihče ne bi prisodil.

»Samota je tista, ki te prisili, da se vsega naučiš. Če si pa še trmast zraven, kot sem jaz, moraš uspeti. Najprej ne znaš, potem se pa naučiš.«

Miroslav Šturmbert se je v prejšnjem stoletju rodil v neki vasici blizu Šmarja pri Jelšah. Vse na tem ljubem svetu ga je zanimalo, vsega se je lotil. Po maturi naprej ni vedel, kaj bi, potem se je v trenutku odločil in »zaplul« v pomorstvo, čeprav do takrat sploh še ni videl morja. Odločilno je bilo hrepenenje po daljnem svetu, pa pustolovska kri in zbirateljska strast, ki sta ga spremljali vse življenje. Potem se je petintrideset let klatil po svetu, preživel prvo svetovno vojno na morju in skupaj s komandantom potopil največ sovražnih ladij.

Z vseh svojih potepanj je pridno nosil spominke. No, ne take navadne spominke, kot jih prinašajo turisti, ampak dragocene, redke predmete, ki so mu jih bodisi podarili ali pa jih je precej poceni kupil od domačinov z vseh vetrov sveta. Kmalu je bilo te »šare« toliko, da jo je bilo treba nekam spraviti. Stari kapitan se je spomnil lepe, nekaj sto let stare hiše v prelepih, bujno zelenih in od hrupa odmaknjenih Baošićih, ki je bila naprodaj in to še zelo poceni, saj je nihče ni maral, ker je v njej hudo strašilo. Kupil jo je.

»Po upokojitvi sem imel 40 let časa in sem najprej preuredil hišo zunaj, potem pa še znotraj. V glavnem sem delal sam. Tale slovenski kotiček sem rezbaril okoli petnajst let, steber in ograja v veži so mi šli pa hitreje od rok, ko sem bil že vajen. Veliko dela je bilo z urejanjem predmetov. Precej stvari mi je manjkalo, pa sem jih kar sam naredil.«

Naj naštejem nekaj predmetov, ki jih je sam naredil: lestenci iz krmilnih kolesa, vdelanih v baker, okrasni stebri, makete ladij, ki so fotografski posnetki pravih, naslikal je številne slike, za katere bi dal človek roko v ogenj, da so izpod čopiča kakega srednjeveškega slikarja, napisal je knjigo »Kletev coprnice Špele«, ki jo je tudi sam ilustriral, zraven si je pa še sam kuhal, šival in pral.«

— Zakaj se pa niste poročili?

»Nobena me ni marala. Neznansko dolgočasen človek sem in nobena ni zdržala dolgo z mano. Za eno sem tudi kupil tole hišo, pa jo je pobrisala z manj dolgočasnim, kot sem jaz in potem sem hišo preuredil kar zase. Sicer pa še ni čisto gotova. Šele 25 let jo preurejam. Sčasoma jo bom že dokončal,« se šali ta živahni in zagonetni podmorničar, polkovnik in aviatičar.

Naj naštejem vsaj del prečudovite kapitanove zbirke starih dragocenosti, ki jo je sploh nemogoče oceniti. Veliko starih milijonov bi moral odšteti tisti, ki bi jo hotel kupiti, pa še taka množica denarja mu ne bi pomagala — trmasti kapitan sploh noče ničesar prodati. Tu so stoletja stare knjige, orožje, kakršnega ni moč nikjer več najti, amfore, dragocene preproge in pregrinjala, od katerih ena sa-

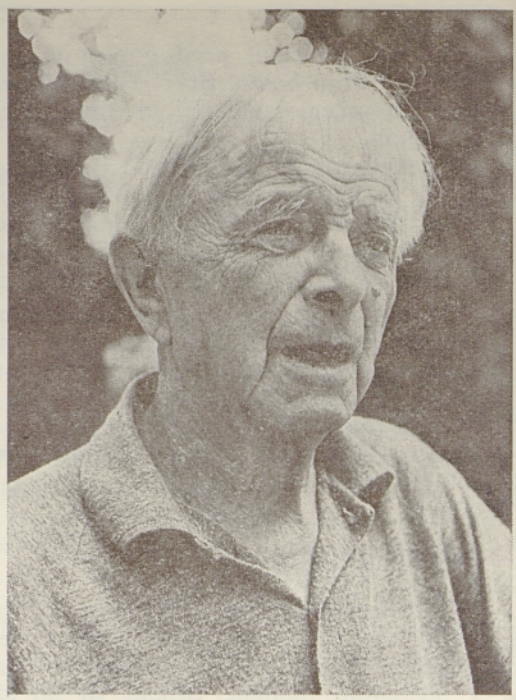

Toliko dela me še čaka, ne vem če bom utegnil vse postoriti

Maketa stare ladje — fotografsko natančen povzetek

Okraski s potopljene podmornice

ma velja celo premoženje, pohištvo iz stare podmornice, rezbarija na stopnišču s stare, potopljene avstrijske fregate, miza iz kapitanove kajute, stari okrasni predmeti z vseh koncev sveta, obleke, slike, lobanje. Na vprašanja, od kod je prinesel to in ono, pa skrivnostno molči.

Ni čudno, da so se tatovi polakomnili tega bogastva. Najprej so ga med vojno oropali Italijani, ki so odnesli precej orožja, po vojni pa čisto navadni tatovi, ki so njegovi zbirki naredili precejšnjo škodo. Stari kapitan se je tako razjezil, da je takoj izdelal bombo, ki jo ima pripravljeno za podobne obiskovalce.

V stanovanju ima tudi povsem originalna vrata podmornice, za njimi pa ne tiči nobena skrivnost, ampak moderno stanovanje, ki si ga ureja njegova nečakinja z možem.

Presenečenj pa še ni konec. Sprehajava se po bujnem in tihem vrtu, kjer je prijetno hladno. Kapitan se pritožuje, da je zadnja leta vrt malo zanemaril, meni je pa prav tak, divji všeč. Na koncu posestva v hribu stoji bela visoka in ozka stavba.

»Tistole je pa moj mavzolej. Še ni povsem dograjen, saj se ne mudi tako, ker še ne utegnem umreti. Moram priznati, da se zadnje čase zelo navdušujem za kremiranje, ki je še najbolj čist postopek.«

V Slovenijo kapitan le redkokdaj zaide. Polnih štirideset let je že v Baošićih v črnogorskem primorju, slovenščina mu pa še zmeraj tako gladko teče, kot da je šele včeraj odšel od doma. Veliko bere, naročen je na nekatere slovenske publikacije, dopisuje si z znanci, prijatelji.

»Zmeraj mi manjka časa,« vzdihuje. »Upam, da bom dovolj dolgo živel, da bom vse postoril, kar sem si zadal. Potem me pa lahko pridete obiskat v mavzolej, če me ne bo v žari na kaki polici v muzeju. Pa še ne tako kmalu,« še pomežikne ob slovesu.

Kapitanov muzej je odprt za javnost. Ne morete zgrešiti. Vsak otročaj v Baošićih vam ga bo pokazal s prstom, če vprašate po starem kapitanu. Vesel vas bo. Vi pa navdušeni in očarani.

A. D.

Ustava v prevodih

Nova ustava SFR Jugoslavije je izšla tudi v vrsti tujih jezikov: v angleškem, ruskem, francoskem, španskem, nemškem in arabskem. V publikacijah, v katerih so izšli omenjeni prevodi naše nove ustave, je poleg drugega objavljen tudi ekspozé predsednika ustavne komisije in bivšega predsednika zvezne skupščine Mijalka Todorovića. Ustavo SFRJ so v angleškem jeziku natisnili 10.000, v ruskem, francoskem in nemškem jeziku po 4.000 in v španskem ter arabskem po 3.200 izvodov.

Po domačih krajih

V Radencih so v lanskem letu načrpali približno devetkrat toliko mineralne vode, kot v letu 1960. Takrat so s to vodo napolnili 23 milijonov litrskih steklenic, v letu 1973 pa že 206 milijonov. Zdravilišče Radenska je tako največji proizvajalec mineralnih vod v Jugoslaviji, saj s svojo slatino pokriva 42 odstotkov jugoslovanskega trga z mineralnimi vodami. Po svoji proizvodnji pa se tudi uvršča med največje tovrstne proizvajalce na svetu. Po količinah mineralne vode, ki jo napolni v steklenice, je zdaj na četrtem mestu na svetu. Mineralno vodo nalivajo v šestih polnilnih strojih, ki so v Boračevi, Petanjcih in Radencih. Zmogljivosti teh strojev so od 4 do 18 tisoč steklenic na uro. Tako napolnijo dnevno po 900 tisoč do milijon steklenic. V Radencih pa tudi predvidevajo povečanje svojih zmogljivosti. Zato so začeli graditi nov objekt, ki bo stal 400 milijonov dinarjev in ki bo imel štiri polnilne linije. Zgrajen bo predvidoma do leta 1978. V tem novem obratu bodo lahko napolnili po 72 tisoč steklenic na uro.

V Lendavi je leta 1934 začelo izhajati glasilo KPJ Ljudska pravica. Ob štirideseti obletnici začetka izhajanja Ljudske pravice, katere prvi urednik je bil pisatelj Miško Kranjec, bodo zato v lendavski in soboški občini med 17. in 22. septembrom letos velike slovesnosti. Pokrovitelj praznovanja bo centralni komite Zveze komunistov Slovenije, sodelovali pa bosta na njem tudi časopisni podjetji Delo in Komunist. Osrednja slovesnost bo 22. septembra v Veliki Polani, kjer bo slavnostni govor imel predvidoma Edvard Kardelj.

V Kamniku ima zborovsko petje že devetdesetletno tradicijo. Moški pevski zbor Lira dosega zato velike uspehe tako doma kot na tujem. Zbor, ki šteje dvaintrideset članov, vodi prof. Samo Vremšak, ki je tudi vokalni solist ter je tako dodobra seznanjen s pevsko tehniko. Razen njega ima zbor več dobrih, šolanih pevcev, o katerih je v poročanju glasbenih kritikov zaslediti veliko pohvalnega. C. Budkovič je, na primer, ob koncertu Lire konec maja zapisal med drugim: »V splošnem prevladuje lirični, opazno mehki izraz; zbor hoče izpovedovati globlje doživljanje in ne išče cenenih efektov in dramatično pretiranih čustvenih izlivov. Izogiba se pretiravanj v fortissimih, čeprav zvenijo tudi ti, kadar jih zbor uporabi — zvočno polno. Glasovna zlitost je dosežena . . .«

V Sloveniji 85 tisoč krvodajalcev

Po krvodajalski kulturi sodimo Slovenci v sam svetovni vrh: pred nami so le Finci. Lani je prišlo na transfuzijske postaje kar 85 tisoč krvodajalcev, kar pomeni, da je svojo kri prostovoljno in brezplačno daroval svojemu sočloveku sleherni dvajseti prebivalec Slovenije.

Povpraševanje po krvi narašča iz dneva v dan povsod po svetu. K temu prispeva tako porast cestnega prometa in s tem vse večje število prometnih nesreč, kot po drugi strani tudi napredek medicine. Zato je marsikje po svetu pogosto zapaziti pomanjkanje krvi v bolnišnicah. Nič kolikokrat je tudi najti primere, da je zaradi tega pomanjkanja potrebno prestaviti operacije za nekaj dni pozneje, ali tudi, da kakšen pacient umre, ker mu ne morejo pravočasno zagotoviti kri. Pri nas pa krvi v bolnišnicah še nikoli ni zmanjkalo, prav tako pa se tudi še ni primerilo, da bi nam zavoljo pomanjkanja krvi umrl kak pacient.

Pot do omenjenih 85 tisoč krvodajalcev v minulem letu je bila dolga in polna prizadevanj. Med začetkom junija 1945 in koncem decembra 1952 je imel zavod za transfuzijo registriranih le nekaj manj kot devet tisoč krvodajalcev. Iz leta v leto pa je njihovo število naraščalo ter jih je bilo leta 1970 že več kot 76, lani pa, kot smo že omenili, 85 tisoč. Takšno povečanje števila ljudi, ki so s svojo krvjo pripravljeni prostovoljno in brez slehernega plačila reševati življenja in zdravje drugih, je hkrati tudi sad dela in prizadevanj neštetih aktivistov Rdečega križa ter odlične organizacije zbiranja krvi.

Tudi letos pričaka vse skupine izseljencev, ki z letalom pridejo na letališče Brnik, naša skupinica dveh Gorenjk v lepih narodnih nošah in harmonikar Tone. Ob veselih zvokih slovenskih narodnih viž se marsikdo zavrti že na letališču. Ena izmed prvih letošnjih skupin je bila tista, ki je spremljala ameriški poročni par na letošnji »Kmečki ohceti«. Ameriška nevesta in ženin sta se za spomin tudi fotografirala v krogu slovenskih narodnih noš.

Počitnice pri gorjanskem kmetu

»Turizem mi pomeni stik s svetom in dodatni dohodek,« pravi Malka Stanovnik iz Vinharjev

Veter se lovi v rogovile stare lipe, vse naokrog veje vonj po smrekah in pravkar pokošeni travi. Tišina in mir vladata na samotni kmetiji vrh Vinharjev v škofjeloškem hribovju 665 m nad morjem. Pogled nosi daleč naokrog po zelenih gozdovih Todraške grape, Pasje ravni, Mladega, Starega vrha vse do Blegoša in modre sivine oddaljenih Julijskih Alp. Smo pri Brdarju, naprednem kmetu Vinku Stanovniku, enemu od tistih kmetov, ki se je na posodobljeni kmetiji lotil tudi turizma oziroma kmečkega turizma.

»Začeli smo pred petimi leti. Prisluhnili smo izletnikom, ki so se tu ustavljali in porekli: Pri vas je tako lepo, da bi kar ostali. Hkrati so o kmečkem turizmu začeli govoriti tudi v škofjeloški občini. In smo poskusili,« je pogovor načela Malka Stanovnik, gospodinja, ki je v belem predpasniku prišla iz hiše, od koder se je slišalo vriskanje.

Ohcet po naročilu

»Ohcet imamo,« mi je pojasnila.

Vendar to ni bila domača svatba, saj so Brdarjevi otroci še vsi samski, temveč je bila to ohcet dveh iz mesta. Zadnje čase namreč ljudje radi naročajo svatbena kosila in večerje kar pri kmetih, ki se sicer ukvarjajo s turizmom in znajo ravnati z gosti.

Za turiste so Brdarjevi preuredili nekdanjo preužitkarsko hišo. V njej je bife, kmečka soba in nekaj turističnih sob. Preostale sobe pa imajo v hiši, v kateri živijo sami. Vsega skupaj štejejo njihove prenočitvene zmogljivosti, če se izrazim po hotelsko, 12 ležišč.

To so preproste sobe, katere so Brdarjevi opremili, kakor so vedeli in znali.

Najrajši imajo sobo s starim pohištvom

»Gostje pa imajo najrajši tisto sobo, v katero smo postavili staro pohištvo,« je povedala gospodinja. Tako so ti kmečki ljudje prišli do spoznanja, da imajo ljudje iz mesta radi kaj takšnega, česar v mestu nimajo. Stanovnikovi so si najeli nekaj posojila in v kratkem nameravajo preurediti dnevno sobo v pravo kmečko sobo in se lotiti še več malenkosti, da bo gostom prijetneje in da se bodo počutili zares na kmetih.

Sezona traja vsega skupaj tri mesece. Lani se je pri Brdarju mudilo skoraj petsto gostov. Šteti so tudi izletniki, ki ne ostajajo tako dolgo kot penzionski turisti.

»Največkrat so pri nas teden dni, deset, 14 dni pa tudi tri tedne.«

— Kakšni ljudje zahajajo k vam na počitnice?

Brdarjeva hiša za goste

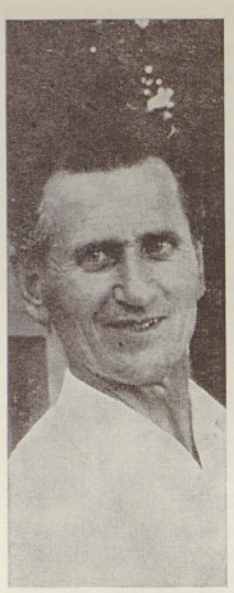

Vinko in Malka Stanovnik

»Večinoma so to starejši ljudje ali ljudje z otroki. Imamo zdravnike, upokojence, profesorje. Največ jih je iz Ljubljane pa tudi iz Beograda. Tujcev je bilo le malo: nekaj Nizozemcev in italijanski par.«

— Kaj gostje počenjajo v tej samoti?

»Hodijo na dolge sprehode, na bližnji Bukov vrh, k Sv. Urbanu, na Pasjo ravan; se sončijo, berejo, posedajo pod lipo. Ja, nekateri pa se lotijo celo kmečkih opravil. Za rekreacijo, pravijo.« Tako pride k njim gostja iz Nizozemske, ki najrajši dela v hlevu. Celo hlev jim pometa.

Močnik in klobase iz zaseke

— Kaj pa počenjajo gostje, če je mraz in dežuje?

»Gledajo televizijo, kartajo, berejo. Takrat vključimo centralno ogrevanje,« je povedala gospodinja.

— Kaj jim kuhate?

»Domačo hrano. Zelenjavo, meso, ajdove, koruzne žgance, kislo zelje, kislo mleko, štruklje. Tudi močnik. Najrajši pa imajo klobase iz zaseke in domačo salamo.«

Gospodinja je povedala, da se skoraj vsak gost pri njih nekoliko poredi. Kuha vsem enako, le včasih se kak gost spomni in naroči kaj drugega. Brdarjevi materi pomaga njena sestra in hči Vita, ko se popoldne vrne z dela v Škofji Loki, kjer dela v gostinstvu.

— Poleti vam verjetno ves čas vzame delo s turisti. Kdo pa potem dela na polju?

»Na polju je zelo malo dela. Žita ne sejemo, krompirja le zase. Delo je le z zelenjavo, silažno koruzo in nekaj korenja za prašiče, katere gojimo tudi le zase in za turiste.«

— Kdo opravlja živino?

»Mož in sin. Če sina ni (ta obiskuje srednjo veterinarsko šolo v Ljubljani), potem pomolzem krave, seveda na stroj. Včasih nekoliko pomagam pri košnji, saj kosilnica ne more vsega pokositi. Ostanejo le meline in te pokosimo na roke.«

Sodobna kmetija privlačna tudi za mlade

V okolici Brdarjeve kmetije je že sedem preusmerjenih kmetij. Razdelili so si prevažanje mleka. Tako pride na vrsto vsak dan eden. Sicer pa so vsi kooperantje škofjeloške kmetijske zadruge, kamor oddajajo svoje pridelke in kjer dobivajo umetna gnojila, škropila in strokovno pomoč.

»Proizvodnjo načrtujemo skupaj s strokovnjaki iz zadruge,« je dodal gospodar, »in s tem načinom sodelovanja smo kmetje tako zadovoljni kot še nikoli.«

— Kaj pa kaj mladi pravijo na ves ta napredek, ki prodira v škofjeloško hribovje?

»Mladina nič več tako ne tišči v dolino kot pred leti. Zdaj že bolj gleda na dom, saj kmet postaja vse bolj in bolj spoštovan in mu dobro gre, če je priden in napreden,« je dejala gospodinja.

In pri Brdarjevih so napredni, sicer gospodinja ne bi imela časa za turiste. Poletje je tu. Precej sob je že rezerviranih za njihove stalne goste, kot je Titov osebni zdravnik in 94-letna profesorica iz Ljubljane, za katero so letos postavili klopco v brezovem gaju ob obronku smrekovega gozda.

— Imate stalne goste; vendar verjetno to niso vsi?

»Ampak stalni gostje so najpomembnejši, saj nam prav ti pripeljejo še največ novih gostov in ti spet svoje znance. No, nekaj pa nam jih pošlje tudi »Transturist«, s katerim imamo pogodbo.«

— Kakšna je cena?

»Lani 60, letos 70 dinarjev na dan za vso oskrbo.«

— In kaj vam turizem sploh pomeni?

Obisk Tita

»To je za mene stik s svetom, razvedrilo, skratka nekaj, zaradi česar se ne počutim niti osamljeno niti zapostavljeno, čeprav mi to da veliko dela.«

Tako je s turizmom zavel tudi nov veter med gospodinje, ki se v škofjeloškem hribovju in drugod ukvarjajo z njim.

Za konec so mi pri Brdarjevih pokazali še album slik s Titom, ki jih je obiskal v lanskem letu. Brdarjeva gospodinja je namreč borka NOB, v kateri je spoznala Kardeljeve. Ti se večkrat oglasijo pri njih in tako so lani tudi nenadoma s seboj pripeljali predsednika Tita. Na to so Brdarjevi zelo ponosni.

Albina Podbevšek

Sto let slovenskega zadružništva

Slovensko zadružništvo praznuje letos svojo stoletnico. Leta 1873 je namreč začel veljati avstrijski zakon o pridobitnih in gospodarskih organizacijah, ki z manjšimi spremembami še danes velja v Avstriji. Leta 1874 je bila v Ljubljani registrirana prva kreditna zadruga v Sloveniji, in sicer iz prejšnjega, leta 1856 ustanovljenega društva za denarno pomoč obrtnikom in rokodelcem.

Prof. dr. France Adamič, ki je na simpoziju ob stoletnici zadružništva pri nas (simpozij je bil 24. maja v Ljubljani) govoril o njegovih razvojnih obdobjih, je v začetku poudaril, da so bile zadruge prva demokratična oblika združevanja dela in sredstev, zato je zadružništvo razvilo prve oblike samoupravljanja in principe solidarnosti med zadružnimi člani. Prof. Jože Levstik pa je v referatu o razvojnih tendencah zadružništva v svetu in pri nas zapisal, da so prve ustanovljene zadruge nosile značaj protesta proti degradaciji človeka v proletarca, proti deklasiranju delovnega človeka v objekt kapitala, tovarn in strojev. To je bil pravzaprav klic po samopomoči.

Pred sto in več leti je namreč slovensko ljudstvo doživljalo grozovite čase: tuji in domači oderuhi so neusmiljeno izkoriščali bedo kmečkih plasti, posojali so denar s 30 do 50 % letnih obresti in razen tega pobirali še postranske obresti v kmečkih pridelkih... Kranjska kmetijska družba je šele ob svoji prvi stoletnici (1867) prestopila prag veleposestniške strukture in začela ustanavljati kmetijske podružnice na vasi, kjer je uspešno reševala agrotehnične programe, ob tem pa so ostala povsem odprta vprašanja kmečkega proletariata, bajtarjev in malih posestnikov. Beda kmečkega ljudstva je pognala v tistih časih ogromno naših ljudi v Ameriko, v Nemčijo in drugam po svetu, zapuščene kmetije pa so na dražbah prehajale v roke meščanske gospode, pogosto pa v nemško in italijansko posest...

Zaradi poslabšanja gospodarskega stanja slovenskega kmetijstva je bilo potrebno nekaj narediti. Začelo se je, ko so leta 1872 rodoljubi ustanovili posojilnico v Ljutomeru, leta 1873 v Šentjakobu v Rožu na Koroškem, leta 1874 v Šoštanju in Mozirju, leta 1875 prvo dolenjsko posojilnico v Metliki in leta 1876 posojilnico v Ormožu... V začetku leta 1883 je poslovalo že 14 posojilnic, istega leta pa so ustanovili tudi zvezo slovenskih posojilnic v Celju, ki jo imamo za prvo jugoslovansko zadružno zvezo. Ta je ob reorganizaciji v revizijsko zadružno zvezo leta 1905 imela 22 zadrug na Koroškem, 61 na Kranjskem, 73 na Primorskem in 80 na Štajerskem...

Premalo prostora imamo na voljo, da bi lahko vsaj na kratko opisali poznejši, nemalokrat tudi precej zapleten in ovinkast razvoj našega zadružništva, zato preskočimo iz tega prvega, začetnega obdobja na čas po vojni, ko je bil, po besedah prof. Adamiča, razvoj našega zadružništva enkraten in izredno uspešen, čeprav tudi v tem času ni šlo brez nekaterih ponesrečenih poskusov in stranpoti. Novo vlogo pa je zadružništvo dobilo z zakonom o združevanju kmetov iz leta 1972 in z novo ustavo: začelo se je obdobje tako imenovanega samoupravnega zadružništva, v katerem ima kmet veliko možnosti, da se prek takšnih ali drugačnih oblik vključi v združeno delo.

Zadružništvo je torej tudi v socialistični samoupravni družbi izredno pomembno. Izhaja sicer iz novih družbenoekonomskih pogojev in iz drugačnih odnosov na vasi, pri tem pa v polni meri izkorišča vse pozitivno iz bogate stoletne tradicije.

Andrej Triler

V Sloveniji smo poprej dokaj zanemarjeno štipendiranje mladih v zadnjih letih že dokaj razvili. Pri tem nam je s pridom rabil družbeni sporazum, s katerim so bile za dajanje štipendij zadolžene tako samoupravne interesne skupnosti kot delovne organizacije. Tako je samo sklad pri republiški izobraževalni skupnosti dajal na leto po več kot 4.000 štipendij učencem na srednjih šolah, poleg tega pa še več kot 1.000 štipendij in okrog 2.000 posojil študentom višjih in visokih šol. Štipendije so zlasti dobivali srednješolci in študentje iz delavskih in kmečkih družin. Sedanji, novi družbeni dogovor o štipendiranju je zasnovan na novi ustavi. Tako je skrb za izobraževanje mladine prešla v roke proizvajalcev, torej zlasti delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela. Pričakovati je, da bo po majhnem zastoju, do katerega je prišlo zaradi oblikovanja temeljnih organizacij v skladu z novo ustavo, na področju štipendiranja prišlo poslej do še boljših rezultatov.

Kmečka

»Za vse nas je bilo to doživetje, kakršnega v življenju še nismo imeli,« so nam zatrjevali številni naši rojaki iz tujine, ki so si ogledali letošnjo ljubljansko »Kmečko ohcet«. Izseljencem ta prireditev pomeni še veliko več kot tujcem, saj imajo oni poseben odnos do vseh naših folklornih prireditev, do narodnih noš, do naših ljudskih običajev. Letos sta si to prireditev ogledali dve skupini naših rojakov — ena iz Združenih držav Amerike in druga iz Avstralije. Obe sta s seboj pripeljali tudi poročna para, za katera so še najbolj »navijali«.

Posebna paša za oči je bila svatovska povorka po ljubljanskih ulicah, ki je bila v soboto 25. maja dopoldne. V njej so sodelovale slovenske folklorne skupine iz Vinice, Markovec, iz Štajerske, iz Gorij, iz Rezije, skratka z vseh koncev Slovenije. Seveda niso manjkale tudi narodne noše iz drugih jugoslovanskih republik in tudi iz Češkoslovaške, Švice

Slovenski par sta bila letos Tine Zdolšek iz Okroga pri Ponikvi in Milena Lenošek iz Rečice pri Šmartnem

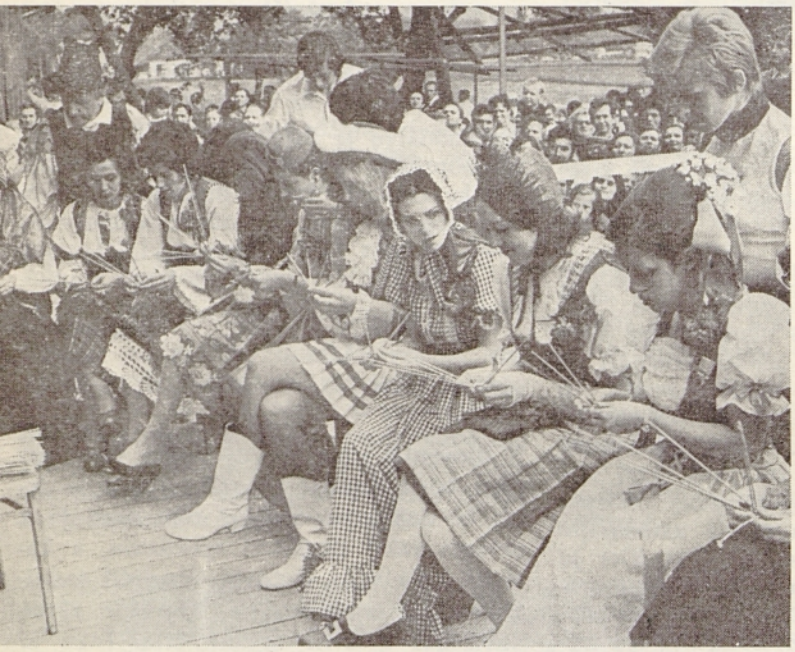

Na dekliščini so se dekleta pomerila tudi v pletenju slamnatih kit, znani mengeški obrti (zgoraj). Med svatovanjem v dvorani Tivoli (spodaj)

Na fantovščini v Ptuju so se ženini pomerili v luščenju koruze (zgoraj). Ohcet so snemali tudi številni poklicni in amaterski reporterji z vsega sveta

ohcet 74

in še od kod. Svojo suho robo so po ljubljanskih ulicah — tokrat le kot turistična privlačnost — ponujali tudi Ribničani, koračnice pa so vsem skupaj igrale številne godbe.

Ohcetne prireditve pa so se vrstile že ves teden pred to povorko. Množico zvedavih obiskovalcev sta pritegnili fantovščina in dekliščina, le skrbno pripravljen »prevoz bale« je skoraj propadel. Sam prevoz je bil zaradi premočnega dežja nemogoč, prireditev pa je le bila, vendar v dvorani. Od samskega stanu so se ženini poslavljali v Ptuju, neveste pa v Mengšu. Seveda so morali oboji tudi dokazati, da so sposobni za zakonsko življenje, zato so se pomerili v določenih tekmovanjih. Neveste pa so morale tudi znati postreči koscem, kar je za pravo kmečko gospodinjo seveda zelo pomembno. Za dekliščino so posebej v Mengšu postavili mlaj, ki je bil visok 65 metrov, tehtal pa je več kot pet ton!

Za številne gledalce, domače in tuje, je vedno najprivlačnejši svatovski sprevod po ljubljanskih ulicah (zgoraj). Vse neveste so tudi letos dobile lepo darilo — s slovenskimi narodnimi motivi okrašeno zibelko (levo). K ohceti spadajo tudi številne folklorne prireditve (levo spodaj). Izseljence iz Avstralije sta letos na kmečki ohceti dostojno zastopala Magda Mesar in Božidar Hribernik iz Melbourna, ki sta bila oba navdušena nad vsem, kar je bilo v zvezi s »Kmečko ohcetjo«. Kratek razgovor z njima bomo objavili v prihodnji številki.

»Proščenje« — brate Tjaša, Ferenca in Tunča igrajo v filmu »Let mrtve ptice« Arnold Tovornik, Polde Bibič in Rudi Kosmač, Tjaševo ženo Tuniko Majda Grbac, Ferenčevo ženo Rozo Ivanka Mežan, dedka Jože Zupan, v drugih vlogah pa so nastopali še: Jožica Avbelj, Janez Vrhovec, Peter Ternovšek, Janez Hočevar, Marina Urbanc in drugi, predvsem domačini.

Let mrtve ptice

Prvi prekmurski film

Scenarist Branko Šömen in režiser Živojin Pavlović sta za letošnji filmski festival v Pulju in za zakladnico slovenske filmske proizvodnje prispevala novo in sveže umetniško sporočilo, slovenski film Let mrtve ptice. To ni ne prvi film scenarista, pesnika, satirika in prevajalca B. Šömna ne režiserja, pisatelja ter filmskega predavatelja in kritika Ž. Pavlovića. Scenarist, ki se je doslej predstavil slovenski javnosti že s pesniškima zbirkama Lipov bog in Razpadanje, s knjigami humorja in satire, z vrsto filmskih kritik in drugim in ki se s filmom aktivno ukvarja že tam od leta 1960, dalje, je sodeloval že pri filmu Rdeče klasje ter napisal scenarij za film Poslednja postaja. Režiser, ki je med drugim objavil že več knjig proze, pa je posnel že več filmov.

Šömen živi v stanovanjski stolpnici sredi Ljubljane, kamor je odšel z doma že pred dvajsetimi leti. Čustva, ki se porojevajo človeku, ki je zdoma, še posebej verjetno človeku, ki ga je panonska ravnina obdarila s čustvom, z domotožjem, z otožnostjo, kakršne gorati svet verjetno ne more nuditi, ta čustva je Šömen umetniško oblikoval že v svojih zgodnjih pesmih: »Jaz sem že dolgo od doma, / daleč od skrite domače vasi, / kamor le redko poroma / kdo drug kakor misel v te dni.«

Pavlović živi v Beogradu, vendar je v Sloveniji posnel že tri filme. O tem, kako se je ogrel za snemanje Leta mrtve ptice, je v pogovoru z novinarko Ilustriranega tednika Dela dejal takole:

»Med snemanjem Rdečega klasja sva z Brankom Šömnom izrabila prosti čas za obisk krajev, kjer je preživel mladost. Ko sva potovala po Prekmurju, sta dva objekta napravila name izreden vtis. Gostilna Bobri na rokavu Mure in mlin pri Renkovcih, ki se mi je zdel kot zapuščena graščina. Nisem se mogel zadržati, da ne bi bil vzkliknil, kako čudovit objekt za film.

Pozneje se je začel Šömen ukvarjati z idejo o sezonstvu, ki je v Prekmurju med največjimi socialnimi problemi. Napisal je prvo verzijo teksta, pogovarjala sva se o njej, poskušala najti dramske komponente, določiti osebe... Pred snemanjem sem bil nekaj časa v Murski Soboti. Proučeval sem mentaliteto in jezik Prekmurcev — da bi našel skupni imenovalec prekmurskih in srbskih kmetov, da bi jaz, otrok vasi, popolnoma vezan na vas, začutil pravi življenjski sok v Prekmurju.«

Scenarij za film »Let mrtve ptice« je napisal prekmurski rojak Branko Šömen

»V Prekmurju se začne — ali konča — Panonska ravnina,« mi je dejal Branko Šömen. »Ljudje tu imajo veliko skupnega s tistimi, ki živijo ob Dravi, Savi, Donavi, Tisi... Po dvajsetih letih sem se poldrugi mesec med snemanjem filma ponovno srečeval z mladostnimi spomini. Tam gori se — razen ljudi — veliko ni spremenilo.« Ljudje pa so se močno spremenili in se še spreminjajo. To kaže tudi Let mrtve ptice, oziroma želi pokazati prav to. Želi ne le kot prvi slovenski, marveč tudi kot prvi jugoslovanski film prikazati poleg razpadanja patriarhalnosti nasploh tudi razpadanje družine kot osnovne družbene celice. Let mrtve ptice je hkrati tudi prvi prekmurski film. Film o ljudeh, ki so dobri, neverjetno odprti, tudi zelo široki ljudje, ki znajo neverjetno hitro vzpostaviti topel človeški kontakt med seboj in s tujci, ljudje, ki imajo radi rože in ki prepevajo lepe, otožne pesmi. A tudi o tistih ljudeh, ki sta jih zdomstvo in lažni standard izpridila, ki jim postanejo na hitro zasluženi denarji fetiš, edino merilo za odnos do ljudi in sveta. Tistih ljudeh, ki bodo, kot pravi scenarist, »jutri dvojni reveži«. In zakaj je v naslovu filma mrtva ptica? Junak filma se z velikim avtom vozi sem in tja ter se sreča s svojo nekdanjo veliko ljubeznijo. »Ko sva se midva imela rada,« si pravita, »je bilo teh štrkov več. Štrki prinašajo srečo. Čedalje manj jih je.« »Štrkova gnezda so ostala v nas,« pravi Šömen. »Mi vsi jih nosimo v sebi. To je tisto, česar čas ne bo mogel nikoli prežreti.«

Film, ki je s kamero znal poiskati pravo Prekmurje, tisto, ki ga je čedalje manj, ki pa nam je zato čedalje bolj blizu, kot je dejal Šömen, in ki je ostal zvest pokrajini, običajem, ljudem in govorici — jezik filma je prekmursko narečje s svojo bogato arhaičnostjo in s svojo izredno melodičnostjo — in v katerem so vse pesmi, ki jih pojejo, prekmurske, zlasti z Goričkega, je naletel na izreden obisk. V Murski Soboti, ki ima okrog 10 tisoč prebivalcev, si ga je ogledal natanko 7.601 gledalec, v Mariboru okrog 17 tisoč, v Ljubljani 22 tisoč, kar je vse visoko nad poprečjem. Let mrtve ptice pa je potoval tudi na filmski festival v Cannes, kjer so ga predvajali v t.i. avtorski selekciji. Eden izmed tujih kritikov, Poljak Bogumil Drozdowski, je o njem zapisal med drugim tole:

»To je izredna saga slovenske kmečke družine ob avstrijski meji. Usoda treh bratov, ki iščejo srečo in denar za mejo — in dalje, kjer je mogoče dobro zaslužiti. To je tragična saga. Tukaj si brat želi ženo svojega brata. Toda ta brat je premožen in ciničen. Drugi brat je užaljen, ker njegov starejši brat hoče ženo njegovega najstarejšega brata. Tu je poskus samomora bratove žene, ki jo mož zasuje z bogastvom, vendar ljubi drugo. Zato si prereže žile v kopalnici še nedokončane hiše. Tu pride do uboja žene, do pobega v svet, v tuji kraj, v katerem lahko vidiš štorklje iz svoje vasi edinole še na televizijskem zaslonu. Na kratko — gre za rušenje stare vaške miselnosti, starih tradicij z vsem, kar je novo, z denarjem. Obenem je to tudi nostalgija za vsem tem, kar je bilo, kar odmira, česar ni mogoče imeti rad nekritično. V tradicionalno delo in ljubezen do zemlje vdira neka novost, ki je mogoče večji zaslužek, drugačen sodobni razvoj. Ferenc (glavni junak) želi, da bi s svojim v tujini zasluženim denarjem zaslužil doma še več denarja. Let mrtve ptice je zelo slovenski film v vsej svoji obrtno-moralno-izpovedni moči, to je obenem zelo jugoslovanski film...«

V filmu nastopa tudi dedek, ki je zelo navezan na prekmursko zemljo in ki nagovarja vnuka Vaneka, naj ostane na zemlji. V prizoru, ko se vračata z lova na fazane, se obrne k Vaneku in mu pravi:

»Po vojski ostani doma! Pogledni: takšne lepe pa bogate zemle nega več nindri na sveti...« Let mrtve ptice je tudi zelo tragičen, žalosten — toda resničen film.

Jože Olaj

english section

Cruising With The »Dalmacija«

On May 26th, for the first time in the history of Yugoslav tourism, a Yugoslav-owned ship, with Yugoslav and foreign tourists aboard, left Dubrovnik for 7-day round-trip cruise. En route the ship called in for sight-seeing at Piraeus, Athens, Istanbul, Katakolon, and several other ports.

During the year the »Dalmacija«, as the ship is called, will be going on 20 such cruises, which are being organized by the »Atlas« Tourist Office of Dubrovnik. JAT, Yugoslav Airlines, will be taking part in the cruises, too, by flying passengers from the inland parts of Yugoslavia to Dubrovnik. The cost of the cruise varies from 220 to 450 dollars, and there is a swimming-pool on board the »Dalmacija«.

Slovenes Abroad Are Building A Factory At Home

An interesting business venture, the first one of its kind in Slovenia, has been started up at Radlje; our workers temporarily employed abroad are taking part in it, too. The »Hypos-Muta« Enterprise has been set up by the District Council of Radlje. It will manufacture tyres and hydraulic equipment, for which there is a heavy demand in Yugoslavia.

The initiative for the establishment of such an enterprise (the factory will be completed in the autumn of this year) was given by a group of our workers temporarily employed in West Germany, who wanted to return to their old home. A piece of land, with drainage and a water and electricity supply already laid on, has been made available free by the Radlje District Council, which is going to obtain credit from Ljubljanska banka, too. The guarantee for the credit will be the foreign currency of those workers temporarily employed abroad. The total costs of the investment are 4.5 million dinars. It is foreseen that 40 of our workers abroad will be able to get work in the factory during its first year of operation. The expansion prospects for this factory are extremely bright, so it is expected that up to 300 or 400 of our workers temporarily employed abroad will be able to get work there after an expansion period of 2 years.

The Committee for the Construction of the New Factory has already received 1500 letters from our workers temporarily employed abroad, enquiring about employment possibilities. This project has sparked off a lot of interest in other Slovene Districts, too, notably in Ptuj, where similar plans for a factory to be co-financed by our workers abroad are being considered with great interest.

The beach on the Dalmatian island Vis

Slovene Guests Expected At The »Korotan« Hotel In Koroško

»We don't want to get this hotel mixed up with politics, we just want to link it with its mother nation,« explained, at a recent press-conference, the representatives of the Koroško Slovenes who, with their own means, have built the »Korotan« Hotel on the south side of Vrsko Lake, some 7 km from Celovec (Klagenfurt) in Austria.

There are sufficient beds in the hotel to accomodate 216 people overnight. In the restaurant there is room for 350, and on the terrace for 50. As well as this, the hotel has its own swimming-pool, garages and tennis-court. Some of the hotel cooks are Yugoslavs, and their speciality is of course Yugoslav cuisine. It's of special importance that Slovene is spoken inside the hotel, and that bills can, if so desired, be paid for in dinars. Prices are quite high when compared to those presently valid in Yugoslavia, but they are about 20 % lower than prices in other Austrian hotels of the same category.

As has been said, the hotel is the property of Koroško Slovenes, or, rather, of a lending-society from Celovec. This lending-society is owned by Christian Breznik and is one of a total of 32 such societies which exist in Austrian Koroško. The representatives of Koroško Slovenes stressed the fact that the hotel is of great importance for the increase of the economic strength of Koroško Slovenes, and appealed to the Slovene public, and indeed to the Yugoslav public at large, to visit the hotel in as great numbers as possible, so as to strengthen its economic position. »The idea is that people should become aware that this hotel is a Slovene business enterprise, and that Slovene guests should get the feeling that they are inside a Slovene-owned building,« explained the owner, Mr. Breznik.

Inside the hotel there are conference-rooms suitable for Yugoslav-Austrian business talks, and for the holding of various seminars and symposiums; with respect to the large number of rooms available and the large size of the restaurant it is clear that the hotel will be able to cater for large parties of trippers, too.

A brochure contaning the hotel's terms, together with a detailed description of all the above-mentioned facilities, has been sent to all Yugoslav tourist-agencies.

The new hotel »Kanin« at Bovec

Photo: Ančka Tomšič

New Wine-Cellar To Be Built At Vipava

Beneath the present Vipava Wine-Cellar machines are already at work, preparing the ground for a new cellar, in which there will be room to store approximate ly 400 wagon-loads of wine.

There used to be room enough in the present cellar, after some additions, for 465 wagon-loads of wine. Later, because of ever-increasing production, some extra tanks had to be set up in front of the cellar in order to satisfy the needs of the Vipava wine-growing distict. Because present storage capacities are no longer sufficient, it has been decided that a new cellar must be built. It won't be like the old one, however, which was built in the shape of a circle; it will, instead, be built in the classical way, so that, unlike a circular cellar, it will be possible to enlarge it still further, when necessary.

When the new cellar is built, bottle-filling capacity will be very much increased, too, from 2000 to 6000 bottles an hour. There will be more bottling-lines as well, so that wagons loaded with wine will no longer have to wait in long queues. The new cellar will have six such lines, of which four will be suited for grapes in bulk, thus making work easier for the farmers.

In the lower rooms of the new cellar will be the storage areas with tanks, upstairs there will be the various machine plants needed by the cellar. The old and the new cellar will be connected together, which will simplify production and rationalize the work of employees.

Fishing In The Atlantic

The Deep-Sea Fishing Business Association — usually known as the »Club of 7« — has put forward to the Federal Secretariat for Foreign Trade a list of the steps which would have to be taken in order that a mixed enterprise for deep-sea fishing could be established, in which both Yugoslavia and Poland would take part. It is probable that the Federal Executive Council will discuss the matter at its first session, so that the enterprise can be established before the end of the year. The following firms are members of the »Club of 7«: »Delamaris« of Izola, »Riba« of Rijeka, »Mirna« of Rovinj, »Jugoriba« of Zagreb, »Mardešić« of Sali, »Jadran« of Split, and »Reke Crnojevića«.

The Business Association is of the opinion that the Federation, the Republics and individual local districts should provide a number of allowances for the establishment of an enterprise which would be of such great importance to the Yugoslav fishing industry. In this way it would not be necessary to pay customs duty on imported fishing-ships and rented ships, nor on imported tackle and spare parts. Also it would not be necessary to pay duty on fish traded at the fishing-grounds, and, at the start, the enterprise wouldn't have to make the usual contributions from workers' pay, except for contributions for social and health insurance. The Business Association also proposes that at least at the start it shouldn't be necessary to make the energy contribution or the at present compulsory deposit for ships. As well as this it should not have to make the Republic's Contribution for Education, nor should it have to pay local taxes on fishermen's pay.

By the year 1980 the enterprise should have about 20 fishing ships in the Atlantic, with one or two mother-ships for the collection and partial processing of fish. Investment costs are approximately one and a half milliard dinars, of which 51 % will be contributed by Yugoslavia. According to an agreement which has already been drawn up, a 60 % contribution towards Yugoslavia's share would be made by Croatia, a 30 % contribution by Slovenia and a 10 % one by Montenegro. During its first year of operation the enterprise would have one of its own ships and two rented ships. With these ships it could catch about 10,000 tons of fish per year. In 1980, with 20 ships, 70,000 tons of fish could be caught every year in the Atlantic.

Our Bank In West Germany

The first Yugoslav bank outside Yugoslavia, which was founded last year, recently started working officially in Frankfurt, West Germany, The bank is called »LHB internationale Handelsbank AG«; it was founded jointly by Ljubljanska banka and the Hessiche Landesbank — Girozentrale. The bank has a capital of 10 million DM. There are both Germans and Yugoslavs in the Administration Committee. Three-quarters of the employees are from Yugoslavia.

Port Of Koper Getting Too Small

The first three months of this year have already shown that the Port of Koper is getting too small to handle all the traffic arriving, and that it needs further expansion. Here we are thinking mainly of those types of goods for which the port is specialised, i.e. timber. It has been ascertained that it would be necessary to triple the present timberhandling capacity of the port. First place is at present taken by the exotic woods imported from Africa by »Slovenijales«. There the latter firm has huge plantations, which provide a solution for the Slovene wood industry which doesn't involve the cutting-down of our own forests. Other important trading goods passing through the port are animal feeds, fish meal and perishable goods of all kinds, especially southern fruit, etc.

Several ships are constantly waiting outside the harbour, unable to tie up and unload or onload because the available working-length of quay is too short.

A further 120 metres of quay will be completed this year, which will go quite some way to solving the problem. This is especially important as the port is getting ready for the most modern form of operation: container-transport. It is also intended that the part of the port with the equipment for handling crude oil be enlarged, as an ultra-modern refinery is to built here. It is said that such a refinery will not cause any pollution of the environment with its various forms of waste products all kinds.

Book About Yugoslavia

One of the main themes in a new book by the Brazilian journalist Sebastian Nery are the successes of Yugoslavia in the building up of socialist self-administration and in economic development. The book is entitled »Socialism with Freedom«.

Nery has written the book in the form of a travel-journal, with political analyses. On the basis of several visits to Yugoslavia, West Germany, France, Holland, Englad, Austria, Belgium, Spain and Marocco he gives the Brazilian reader a clear picture of what's going on in Europe.

When writing about the history of Yugoslavia, about the generally national role of the revolution, and when mentioning data concerning the excellent economic and social development that has been taking place there, Sebastian Nery specially stresses the personality of President Tito as a national hero and as a man who has become the synonym for his country. The author states that no European country which remained among the poor, agricultural and undeveloped countries after the last war, has shown such great qualitative and quantitative economic and social advance since then as Yugoslavia. In the book it is stressed that Yugoslavia is carrying out this process on the basis of her own experience, ideas, theories, sacrifices and victories, and thus showing the World that it is possible to develop fast, to divide up the gains of development among the whole nation, to retain national independence and to respect the ideas, views, religion, right to criticize, and liberty of every man.

Chemical Product Protects Monuments

For several years now some special silicon products have been successfully used in the protection of monuments all over the world, and in Slovenia, too. The use of silicon products for the protection of cultural monuments, together with the results which can be achieved, was the main topic of a two-day seminar recently held in Ljubljana. The seminar was organized by the Institute for the Protection of Monuments of S. R. Slovenia, with the co-operation of the Faculty of Architecture, Civil Engineering and Geodesy, the Academy of Fine Arts in Ljubljana, and the experts of the »Wacker Chemie« firm of Munich.

The results of the several year's co-operation between our experts for the protection of monuments and those of the Wacker firm are very satisfactory. Thus the silicon products of this firm have so far been used for the protection of several facades, some buildings made of sandstone, and some free-standing monuments, for the sealing of cracks on monuments, and for the casting of statues.

The Munich firm considers as its greatest success the reproduction of the relief of the stone-age wall painting at Altamira, Spain. For this reproduction a silicon India rubber was used.

In Slovenia, Wacker's products have been used for the restoring of the Praetor's Palace in Koper, for the protection of the light-house at Punta in Piran, for the Northern Tower of Ljubljana Castle, and for the Roman Wall remains in Ljubljana, and elsewhere. Silicon India rubber has also been used for sealing the cracks in the fountain in Piran, and those in the pool wall and steps of Robba's fountain in Ljubljana, etc.

New Slovene Films

The »Viba« film enterprise has decided to make three full-length films and ten short films out of the 1974 program, this year. Besides that, the film »Čudoviti prah« (The Wonderful Dust) from the last year's program and a few ordered short films will be made. Apart from Milan Ljubič, who is going to shoot his first full-length film, »Čudoviti prah«, in June and July, the authors who will make their films this year are the following: Rajko Ranfl with »Pomladni veter« (»The Spring Wind«), a film of contemporary life (shooting is planned to start in the middle of May), Matjaž Klopčič with »Strah« (»Fear«) (the start of shooting is scheduled for July), and France Štiglic with »Povest o dobrih ljudeh« (»A Tale about Good People«), the shooting of which is expected to start sometime in autumn, most probably in September.

As far as short films are concerned the following are planned to be made during this year: »Narodna noša« (»The National Costume«) directed by Mako Sajko, »Človek z masko« (»The Man with the Mask«) which was shot at the World Championship in Ice-Hockey, Group B, in Ljubljana, »Šport na ulici« (»Sport in the Street«) directed by Jože Pogačnik, »Barvna kompozicija« (»Colour Composition«) by Jože Bevc, »Soseska« (The Neighbourhood«) by Milan Ljubič, »Revolucija« (»Revolution«) by Boštjan Hladnik, »Samota« (»Solitude«) by Jure Pervanje, »Primorske balade« (»Primorsko Ballads«) by Vasko Pregelj, »Če študent na rajžo gre« (»When a student goes for a trip«) by Koni Štajnbaher and Janez Marinšek, and »Selekcija« (»Selection«) by Dušan Povh.

Biggest Wine-Cellar Of Its Kind In Europe

The »Župski rubin« enterprise of Kruševac, which has 20 basic organizations of associated work, is going to build a new cellar for the production of brandy, to be the biggest of its kind in Europe. Ninety million new dinars are to be invested in the construction of the new cellar. When it is completed production will double. At the present time approximately 15,000 wagon-loads of grapes are processed there every year.

The village Podkraj near Col

Photo: Janez Klemenčič

Ships For Foreigners

At the start of this year the Yugoslav merchant navy consisted of 287 ships, with a total of 1,628,000 Brutto Registered Tons. There were 237 ships registered in Croatia, 30 in Montenegro and 20 in Slovenia.

Last year a total of 19 ships with 441,000 Brutto Registered Tons were built in Yugoslav ship-building yards. Two of these ships, with a total of 28,000 Brutto Registered Tons, were built for the Yugoslav merchant navy.

Over the next two years 49 ships will be built in Yugoslav ship-building yards, 22 of which will be finished by the end of 1974. Ships have been ordered by the Sudan, Norway, West Germany, Panama, Saudi Arabia, India, and by the People's Republic of China and the Soviet Union.

Next year our ship-building yards will commence the construction of 18 ships for the shipping lines of Liberia, India, West Germany, Panama and the Soviet Union.

According to existing contracts, nine ships for India, France and the Soviet Union should be completed by the end of 1976. Those are the up-to-now concluded contracts. Although there is still a small amount of room left in the yards, it seems unlikely that Yugoslavia's own shipping lines will get their turn before 1976. As the situation is much the same in all parts of the world it will be hard for our merchant fleet to get any new ships before then, excluding, of course, those ships which are either already ordered or else already under construction.

A big working success was recently celebrated at the »Split« ship-building yard: the »Taolin«, a new ship for China, was launched. It has a carrying-capacity of 13,000 tons and is powered by a »MAN« engine of 11,400 H. P., which gives it a maximum speed of 19.3 miles an hour.

Yugoslav Businessmen In China

The one and only international fair held in China takes place every year in Canton between April 15th and May 15th. This year several Yugoslav businessmen visited this fair of goods for export.

Every year several thousand businessmen from all parts of the world meet there. This shows how important the fair is; it could be even more important for us if Yugoslav firms put in a more uniform appearance.

Although China's trade system has not been very much explored yet, recently the goods exchange between Yugoslavia and China has been developing very successfully. For instance, last year the value of goods and non-goods exchange between the two countries reached a figure of more than 100 million dollars, or 330 % more than in 1972. It could have been even more.

The most important Yugoslav export item for China consists of ships and engines for ships, followed by the products of the iron and steel industry and the non-ferrous metal industry, spare-parts etc. The first place for import items from China is taken by food products with soya, followed by textile products, porcelain, etc.

The goods-exchange list was pretty limited as usual, which is one of the characteristics of the Chinese export market. The Yugoslav businessmen who visited Canton this year certainly had a good opportunity to draw up a number of very important agreements.

Neglectful Attitude To The Environment

The present-day world, man's environment, is threatened by many dangers. With their work people greatly influence the climate, there is more and more poisoned food, less and less life in the seas and the oceans, and, since it is very likely that within the next twenty years half of mankind will live in towns, many other precions properties of Nature will be taken from her.

So says the executive director of the United Nations' program for the protection of man's environment, Maurice Strong, who, during his travels around Europe, has visited Yugoslavia. As a guest of the Federal Executive Council of Yugoslavia he visited the Southern Adriatic, the Tara river basin and Skadarsko Lake.

»Many chemicals which we have started to use in this century,« says Maurice Strong, »get directly into food and so into man's organism. Now we are trying to follow the course of these substances and to find out when and where they poison man. We get more and more proof that man's chemical composition is changing, too.«

By ecologically irresponsible activities man has enlarged desert areas; approximately 10 % of cultivable land has already been lost. And this has happened at a time when the population is rapidly increasing and more and more food is needed!

According to Maurice Strong, the seas, too, are seriously threatened since, owing to pollution and excessive exploitation, there are less and less fish in the seas and oceans.

Maurice Strong highly esteems all that Yugoslavia has done for the protection of man's environment. He was especially pleased that the ecological clauses have been included in our new constitution. According to him it is good thing if all

people take part in the protection of man's environment, since it depends on every single individual as to how the ecological problems will solved.

»Krka« On The Dark Continent

The contract between the »Krka« pharmaceutics factory of Novo mesto and its Kenyan partners, concerning the construction of a pharmaceutics factory in Kenya has practically been concluded. Formally, everything will be arranged by the end of May when the final contract will be signed. The representatives of the Novo mesto firm will be received by the legendary Kenyan leader, President Jomo Kenyatta. Immediately afterwards construction of the new factory will start. The new factory will be named »Dawa«, which means »medicine« in the Svahili language spoken in Kenya.

The factory in Kenya will be »Krka's« first investment abroad. In this project »Krka« will be represented by a third of the capital, a third will be contributed by the Kenyan state firm ICDC, and a third by prominent Kenyan private investors, headed the chief of no less than five Kenyan tribes. In the new factory »Krka's« technology will be used. »Krka« will provide specialists for the leading positions in the factory as well as twenty other specialists. At the same time Kenyan expects will be trained in our country. They are expected to take over important assignments later on when the production is increased. The conditions for expansion are very good since in the first phase, at the end of 1975, when the factory is expected to start working, production will be carried out in only one shift.

»Why did »Krka« decide for this investment and how did it manage to beat the other ten firms of international fame which also took part in the tendering?«

Ing. Zlatko Rastočil, director in charge of the construction of the »Dawa« medical factory in Kenya, told us the following: »Krka« decided for this investment in accordance with economic development plans and the orientation to the »Third World«. The talks with the Kenyan partners started in 1971 and have been going on until now. In this way we have carried out in practice the demand stated in all important documents for the increase of investments in the countries of the Third World. Of course, we were motivated by our own business interests and our expansion to East Africa, as well. Since Kenya has formed a union with Uganda and Tansania, » Dawa« will supply medicines to these two countries, too. This will be possible because the members of this union have agreed that individual factories and products will not be duplicated. Apart from the just-mentioned countries, »Dawa« will export medical products to Somalia. Burundi. Ruanda and Zambia.

The months of August and September is the time of digging potatoes in Slovenia

National Dishes For Foreign Visitors

A group of German journalists recently took a trip along the Adriatic Coast. When they got back, the director of the »Lufthansa« agency in Zagreb, who had accompanied them, complained: »They wanted to get to know your national cuisine but during the whole of their trip, from Split to Cavtat, we could not get even »čevapčiči« in any hotel. Instead, we were served »tournedo rosini«.

The members of the London »Wine and Food Society« had more luck with our national specialities some years ago. When they were at »Maraska« in Zadar they wanted to taste an original Yugoslav dish. Their hosts remembered the so-called »sirnice« cakes which Dalmatians have been baking for centuries at their homes, and offered them to their guests along with a glass of original Maraschino. The British visitors asked for the recipe straightaway.

This story was related by members of the Institute for Food-Technology in Zagreb, who have just set themselves an ambitions task; they want to make an inventory of all Yugoslav food specialities from Jesenice to Djevdjelija. This year they will, with the co-operation of »Jugohoteli«, the business association of hotel-enterprises in Yugoslavia, hold a competition for recipes and get professional cooks, gastronomical experts from the whole country, and most likely housewives as well, to send in recipes for national dishes. A special jury will then choose the best recipes which will next year be sent to several prominent hotel restaurants, pubs, sea-side resorts and camping sites along the Adriatic coast in order to see how the guests will accept these specialities. The dishes marked the highest will be awarded the title »champion«.

This action was inspired by research on the food consumed by tourists carried out by the Institute of Food-Technology during the period 1969—1972, when a survey, including about 3000 Yugoslav and foreign tourists from Koper all the way down to Ulcinj, was carried out. The catering workers and traders were questioned as well in order to see whether they knew what their guests wanted. The tourists were asked questions which would show how Yugoslav food products asserted themselves on our tourist market. Among other things, it turned out that foreign tourists, regardless of the country they come from, are actually not familiar with our specialities; for instance, they consider Wiener schnitzel to be a Yugoslav speciality. Others know only of čevapčiči, ražnjiči, and pleskavica; very much fewer know of barbecued suckling-pig and lamb. And

Žiri — the town is becoming the important industrial centre Photo: Ančka Tomšič

what is even worse, the majority of catering workers themselves don't see beyond the barbecue either.

This research has further shown that about a third of foreign tourists (and even 45 % of all French tourists) would, while on holiday, much rather eat the original Yugoslav dishes than those they are used to at home. 47 % stated that they like the Yugoslav and the international cuisines equally well, and only 20 % of foreign tourists liked to stick to the food they are used to and wouldn't even try the dishes with which they are not familiar.

The traditional Italian, French, Spanish, Hungarian and Viennese cuisines are known all over the world and lots of money can be made on them. The desire to eat in the original ambient the original »trippe fiorentine«, »pizza capriciose« or »fish paprikash«, made in a copper basin hung over the open fire, is one of the important motives for travelling. If, for instance, a restaurant in any country is marked in the well-known Michelin guide-book with a circulation of over a million, with three stars, it means that it is worth going to that part of the world for the excellent food alone. While more than 250 specialities of our rich and varied cuisine are listed in the handbook »The Yugoslav Cuisine«, published by the Yugoslav Publishing Institute and the »Mladost« publishing house of Zagreb, there are actually very few places in our tourist industry where the most common national dishes, such as »sirovi štruklji« (cheese dumplings), Styrian sour soup or pasticada with dumplings, can be obtained.

The Istitute for Food-Technology, together with »Jugohoteli«, is now going to make a list of Yugoslav specialities, standardize them for tourist needs, analyse the technology of their preparation, and find out what are the chances for their success on the tourist market. At the same time this will be an opportunity for the international assertion of the Yugoslav cuisine, as well as an opportunity for finding out which of our national dishes we can claim to be really our own and which we have taken over from our Eastern, Western, or Northern neighbours, giving their »inventions« only some Yugoslav extras.

Holiday Inns Coming To Yugoslavia

During April the representatives of the international hotel organization »Holiday Inns« told reporters at a press conference about their firm and about the possibilities for the joining in of Yugoslav hotels into the Holiday Inns organization.

The firm, which was founded in Memphis (Tennessee) in 1952, includes 1633 hotels in various part of the world, including 50 in Europe. It does not invest its own money in the building of hotels, but just co-ordinates relations between investors and creditors. The representative of Holiday Inns said that the firm is interested in joining in with the building of hotels in Belgrade, Zagreb, Ljubljana and Sarajevo. In Ljubljana Hotel Union is interested in such activities, and in Sarajevo the Energoinvest enterprise, whereas in Belgrade and Zagreb there are no potential investors as yet.

Highway to the Border

A loan of about eight million dinars, which is to be taken by the Council of the Slovene Road Authority, will ensure the continuation of construction of the motorway towards the Italian border. If everything goes well, the road networks of the two countries might be joined together in three years time. In this way the pasage for modern trade flux from Western and Central Europe towards the East-European countries and the Near East will be opened. Slovenia and Yugoslavia will thus not remain insolated.

The Road Authority of Slovenia considers Fernetiči to be technically, and financially, the most convenient future meeting-point of high-ways of the neighbouring countries. This decision has been supported by the Italian and the Hungarian economists, with whom talks about some new financial arrangements are going on at present.

The about 10 km long section of the Postojna—Razdrto motorway will be opened for traffic probably at the beginning of August, since up till now 90 % of all construction works on this section have been completed. Immediately afterwards the construction of two tunnels in the direction of Senožeče — each 750 m long — will be started. There will be a big interchange near Divača, where roads will branch off for Sežana, Koper and Rijeka. According to the present state of finances there is enough money to cover the costs of construction of the above-mentioned tunnels as well as those of some auxiliary objects near them.

The main projects for the continuation of works on the road to Sežana and Fernetiči are almost finished. At the same time in Sežana everything is ready for the beginning of the construction of a road terminal which will, at the border, connect the road and railway traffic of the two neighbouring countries. The main investor is the firm »Jadran«; financial contributions will be made also

by the Customs Administration and by several enterprises interested in this project. In the beginning a few of the most indispensable objects, parking places and open-air warehouses, will be built. Eighty hectares of land have been reserved for the warehouses. Several hectares of land have already been laid out along the line of the future road on the Italian side of the border. A special working-team of Yugoslav and Italian experts has agreed on the plans for the goods equipment and road links on both sides of the border.

International Distribution of Work — An Essential Element in Iskra's Business Policy

»Iskra« has been concerned with exports for more than twenty years. At the start exports were relatively small when compared with production. Exports were made so that the foreign currency acquired could be used for the purchase of the vitally-needed reproduction and raw materials which had to be imported. Some years later it became apparent that in order to get on in world markets the firm needed its own network of commercial centres outside Yugoslavia, with large annual planned exports. Exports increased at a rate of 20 to 40 % every year. Last year an increase of as much as 48 % was recorded, if the export results of the lately integrated factories, »EMO« of Celje, and »Zmaj« of Ljubljana, are included.

Although such export orientation was successful in the business sense, it was soon realized that exports by themselves really mean only a short-term taking over of foreign markets, as, viewed in the long-term, they are exposed to constant conjuncture movements, either of a political or else of an economic nature; at the same time an international distribution of work is made impossible.

In order that links with large foreign firms should be made stronger and more longer-lasting, in the second half of 1960 »Iskra« started to make use of »pay--backs«, but it was decided not to buy up foreign licences and know-how, because it was, and still is, considered that such a method is bad and over-expensive, and that, as well, it holds up the flow of modern technology. Instead the firm went in for direct and extensive contacts for co-operational and capital links with large well-known firms.

The decision was correct, as is well confirmed by business results and the supreme quality of some products, which have been achieved on the basis of modern technology.

Up to now »Iskra« has drawn up 16 long-term co-operation contracts with foreign firms, and realized two joint capital investment projects. At present a whole series of other co-operation contracts are being drawn up.

The following production plan is included in the already going international co-operation projects: measuring instruments and equipment, automatic and packet switchgear, contactors, auxiliary relays; electronic components, such as condensors, potenciometers and bulbs; to continue, welding equipment, household appliances, electric razors, compression refrigerating equipment, electric hand-tools, colour-televisions and automatic bowlings-alleys. The two already concluded contracts for the common investment of capital involve the two fields of electronic telephony and semi--conductors.

Within the framework of the drawn-up long-term international co-operation projects, exports last year came to 8.8 million dollars, or almost a quarter of the value of all »Iskra's« exports. The value of the technologies and know-how obtained in such co-operation projects is inestimable. If such knowwledge was bought up in the form of licences then several million dollars would have to be paid for it. One must also take into account the fact that long-term stability of export work has been achieved, whereas without co-operation contracts this would in many cases not have been possible.

Last year 37 million dollars' worth of goods were exported by »Iskra«. Most went to Italy, followed by West Germany and then by East Germany.

»Iskra« has its own firms in West Germany, Italy, Switzerland, Great Britain, the U.S.A. and Venezuela, and has its own branch-offices in East Germany, the Soviet Union, Czechoslovakia, Poland and Romania. Altogether, eleven firms and branch-offices. The countries with »Iskra's« firms and branch-offices have absorbed approximately 78 % of the whole of the firm's exports.

The work of these firms and branch-offices is not limited to business only, but also includes the collection of market data, and the representation of the enterprise in all its activities. As this network is working very successfully and is a key condition for further expansion abroad, »Iskra« is constantly building it up carefully, and extending it to businesswise interesting international markets.

Yugoslav Tourist Offices Abroad

Office de Tourisme Yougoslave
PARIS 2e, 31 Boulevard des Italiens (Palais Berlitz),
Tel. 292-10-59, 292-11-19

Ufficio del Turismo Jugoslavo
00 187 ROMA, Via Vittorio Veneto, 10, Tel. 461-455

Jugoslaviska Turistbyran
10341 STOCKHOLM 40, Hötorgs-City, Slöjdgatan 10, Tel. 10-19-93

Jugoslawisches Verkehrsbüro
8001 ZÜRICH, Limmatquai 70,
Tel. (051) 34-12-70, 34-14-38

Yugoslav State Tourist Office
NEW YORK N. Y. 10022, 509 Madison Avenue, Tel. 753-8710

Yugoslav National Tourist Office
LONDON, W 1, 143 Regent Street, Tel. 734-5243, 734-8714

Jugoslawisches Verkehrsbüro
FRANKFURT am Main, Goetheplatz 7, Tel. 28-56-25, 28-51-63

Jugoslawisches Verkehrsbüro
4 DÜSSELDORF, Hüttenstrasse 6, Tel. 32-67-35

Jugoslawisches Verkehrsbüro
8 MÜNCHEN 15, Sonnenstrasse 14

Jugoslawische Fremdenverkehrswerbung
1010 WIEN, Mahlestrasse 3,
Tel. 52-54-81

National Joegoslavisch Verkeersbureau voor de Benelux
AMSTERDAM, Vijzelstraat 4,
Tel. 220-483

Office national Yougoslave du tourisme
1000 BRUXELLES, Rue Royale 103 c (L'Hotel Astoria), Tel. 19-08-95

Yugoslav Tourist Information Bureau
ATHENS (133), 4 Voukourestion Street, Tel. 230-818, 223-675

TITO. Presidente con mandato ilimitado! Los Delegados del Congreso Yugoslavo, el 16 de mayo próximo pasado eligieron por unanimidad al Mariscal Tito como Presidente con mandato ilimitado. La Asamblea General y las Comisiones respectivas (única, regional, de repúblicas, etc.) votaron luego la nueva forma de gobierno. El nuevo parlamento yugoslavo tendrá así dos cámaras. Luego de la votación se proclamó el nombre del nuevo presidente de la república y de los delegados que componen la presidencia.

La constitución de la misma será así: Presidente, Josip Broz TITO. Miembros participantes de la presidencia: C. Mijatovič, L. Koliševski, E. Kardelj, P. Stambolič, Dr. V. Bakarič, V. Zarkovič, S. Doronjski y Fadil Hoxha.

La moción para que Tito fuese elegido presidente de la República fue votada por unanimidad por el total de los 300 Delegados presentes.

Después de la lectura, una cerrada ovación y un larguísimo aplauso saludaron el resultado de la votación. A continuación se oyeron las respectivas salvas de artillería y se cantó el Himno Nacional.

POBLACION. Cuántos yugoslavos viven en las principales ciudades? En los últimos trece años, concretamente desde el 1960 en adelante, se ha acentuado el crecimiento demográfico y la afluencia intensiva de la población campesina hacia las grandes ciudades. El movimiento masivo de los campesinos preocupa en parte a los urbanistas. En el mes de marzo del año 1971 se realizó el Censo de población en todo el territorio de la Rep. Yugoslava. Este recuento fue el último de su tipo y arrojó los siguientes resultados. Por ejemplo sabemos que en las ciudades capitales viven cerca de 7.919.526 habitantes, es decir el 38,6 % de la población. Y la población de ciudad ya está alcanzando el 80 % de la población total, mientras que en el año 1948 vivían en las ciudades sólo el 21 % de habitantes. La mayor concentración de los mismos se encuentra en Vojvodina, donde vive el 48,8 % de la población de ciudad.

Belgrado, la ciudad más grande de Yugoslavia, que es a su vez la ciudad capital de la misma y de la Rep. de Serbia tenía en el año 1948: 388.246 habitantes. En el año 1971 ya tenía 1.209.306 habitantes, claro está contando también la población suburbana.

La principal ciudad de Eslovenia es Ljubljana. La capital eslovena contaba en el año 1948: 120.944 habitantes, en el 1971 ya 258.000 hab.

LJUBLJANA. Casamiento Campesino 74. En el casamiento campesino de este año, ya el décimo Festival Turístico-Folklórico de Ljubljana, se casaron 14 pares. Los novios y novias llenaron de alegría y color esta bella ciudad. La celebración y acto principal tuvieron lugar desde el 21 hasta el 26 de mayo inclusive. El 21 tuvo lugar la inauguración de este Festival y el desfile de las parejas. Fuegos artificiales, mùsica, en fin, todo lo que se pueda esperar de un festival como éste. El lugar elegido fue el Barrio del Centro, en el Parque Cultural y Recreativo »Križanke«. El 22 tuvo lugar en las localidades vecinas de Domžale, Radomlje y Mengeš la »Despedida de soltera«. El 22 y 23 inclusive, en la ciudad de Ptuj se realizó la »Despedida de soltero«. El 24, según la tradición, las novias entregaron a los novios sus dotes personales. Los mismos llevaron todo el bagaje hacia Ljubljana. En carro especialmente ornamentados los novios hicieron gala de su ingenio. El 25 por la mañana al compás de 10 numerosas fanfarras y otras tantas orquestas típico-nacionales, las parejas y sus acompañantes — cerca de 3.000 trajes típicos — se dirigieron hacia el Registro Civil y Casa Municipal de Ljubljana. Allí se realizó el casamiento. Todas las parejas estaban vestidas en sus respectivos trajes nacionales. Al día siguiente la fiesta siguió a todo vapor en la localidad de Posavje. Allí tuvieron que darse corte los novios. Entrada a la casa de la novia y presentación de los anillos, etc. Puesta la novia en el carro, huyeron cada pareja por su lado.

Lo pintoresco del casamiento fueron los trajes típicos de cada país. Participaron del mismo, además de los eslovenos, los siguientes pares: Srbia, Croacia, Bosnia y Macedonia (todos yugoslavos). Además, las parejas de los siguientes países: Austria, Australia, Eslovaquia, Alemania (ambas), USA, Suiza, Holanda e Italia.

La pareja eslovena la formaban: Milena Lenošek y Tine Zdolšek, de la región Štajerska. Los padrinos fueron sus respectivos padres. Los testigos: dos suizos, Analía Stadelman y Gody Studer.

LJUBLJANA. Carretera. Hace poco tiempo de ésto que se firmó un nuevo contrato con varias firmas y bancos extranjeros de empréstito. El mismo representa una conquista más para Yugoslavia. El tránsito hacia Italia se verá enormemente facilitado. El empréstito principal suma cerca de 8 millones de dólares para la continuación y término de la obra ya comenzada. La auto-ruta hacia Italia ya se está contruyendo. La red de rutas secundarias ya están proyectadas. Varias de ellas están construyéndose. Si todo sigue como hasta ahora y no llegasen a aparecer complicaciones de gran alcance, entonces podemos asegurar que para fines del año en curso ya estarán preparadas las bases para la Auto-ruta a Italia. Dentro de tres años, término del contrato, la misma tiene que estar totalmente construida. A tal fin se están acelerando los trabajos pertinentes. Una vez finalizada esta obra, la misma brindará a los países del centro de Europa — y también al Occidente y Oriente — toda suerte de ventajas para el intercambio de mercadería en general. Los países del Cercano Oriente también podrán tener grandes ventajas para el consumo y venta de productos. Eslovenia y en especial Yugoslavia toda, tendrán con esta ruta grandes ganancias. Las autorutas — una vez pavimentadas — se unirán todas en la localidad fronteriza de Fernetiči. Este proyecto fue auspiciado na solo por el gobierno yugoslavo, sino además también por Hungría e Italia. No olvidemos que la economía de ambos países está muy ligada. Es por ello, que en estos momentos se está hablando de nuevos planes de financiación por parte de los mencionados gobiernos.

En agosto del año en curso ya se abrirá al tránsito 10 km de la nueva auto-ruta entre las localidades de Postojna y Razdrto. Ya se ha realizado en esta localidad el 90 % de las obras. Una vez terminado este tramo, se dará comienzo a la construcción de dos tuneles de 750 m cada uno. Ambos con dirección hacia Senožeče. En Divača se construirá un enorme cruce formado por las rutas terminales que a su vez conducirán hacia Sežana, Koper y Reka.

Los proyectos principales para la sección Sežana—Fernetiči ya están casi terminados. En Sežana ya está todo preparado para el comienzo de la construcción de las rutas terminal y cruce (forma de trébol). En el final de la misma estarán las estaciones de ferro-carril y terminales de ruta y de transporte vario que unirán Yugoslavia con Italia.

naši po svetu

Holandija

Ivana Kropivška ni več

Z žalostjo smo zvedeli, da je v Lindenheuvelu v Holandiji umrl dolgoletni predsednik in zdaj častni predsednik rudarskega društva sv. Barbare Ivan Kropivšek. Doma je bil iz Blagovice, kjer se je rodil pred 82 leti. Že leta 1909 je odšel na delo v Nemčijo, kjer je ostal do začetka prve svetovne vojne, ko je moral na fronto. Tam je kmalu prišel v rusko ujetništvo. Po vojni se je leta 1924 izselil v Francijo, od tam pa je naslednje leto prišel v Holandijo. Nad štiri desetletja je bil rudar. Ves čas je tudi pridno sodeloval pri društvih. Zato je pred leti ob petindvajsetletnici društvenega delovanja prejel častno diplomo. Pri rudarskem društvu sv. Barbare je bil dolga leta predsednik, na zadnjem občnem zboru pa so ga imenovali za častnega predsednika. V Sloveniji se pokojnega Ivana Kropivška spominjamo tudi kot organizatorja in vodjo izletniških skupin naših rojakov, članov društva sv. Barbare iz Holandije. Bil je klen mož in neumorno delaven. Ohranili ga bomo v častnem spominu. Njegovim iskreno sožalje!

Nov odbor

Pri društvu sv. Barbare za Heerlerheide-Brunsum so letos izvolili naslednje odbornike: za predsednika Franca Grila, za podpredsednika Franca Jančiča, za tajnika Slavka Strmana, za drugega tajnika Franca Grošlja, za blagajnika Štefana Povha, drugega blagajnika Ota Januša. Odbornika sta še Milan Vetrnik in Janko Deželak, preglednika računov pa Anton Kozole in Ivan Banič.

Slovenska mladinska folklorna skupina iz Holandije

Slovenska folklorna skupina iz Eijgelshovena na Nizozemskem

V naši folklorni skupini plešemo že skoraj 24 let. Prva leta smo plesali v dveh skupinah, od leta 1956 smo pa združeni in plešemo kot »Slovenska folklorna skupina«. Najprej nas je vodila Anica Konte, leta 1965 pa je prevzel vodstvo Slavko Starman. Prej smo plesali polko (potrkan ples), venček slovenskih plesov in dekliški ples. Pod Slavkovim vodstvom smo se pa hitro naučili še več plesov, npr. kolo, mrzulin, Rezjanke I, II, III, Občni rej in trojko. Tako znamo zdaj 9 plesov. Seveda to ni veliko, toda učimo se še novih. Septembra 1973 smo bili na tekmovanju. Dobili smo drugo nagrado v A kategoriji, za prvimi pa smo zaostali le nekaj točk.

V novembru 1972 smo pa začeli vaditi tudi z mladimi. Začeli smo s 16 otroki. Najmlajša plesalka je imela takrat 6 let, najstarejša pa 13. Vaje imamo odrasli in mladina, in sicer vsako nedeljo dopoldan od 9. do 11. ure. Na razpolago imamo kako dvorano, na primer v šoli, kjer je direktor g. Willems, ki je tudi pevovodja slovenskega zbora »Zvon«. Mladina je prvič nastopila ob Veselem toboganu v Eisdenu v Belgiji, nastopila je pa tudi na raznih holandskih prireditvah. Učijo se zelo hitro. Sedaj znajo plesati že te plese: Zrasla je kopinja, Žakle šivat, Kačo vit, Čakaj me, Točak, Kovtre šivat, Vsaka ftica je vesela, Podegaj ga, Po zelenoj trati, Oficirsko kolo, Šmarski ples in še nekaj drugih. Narodne noše za plesalce sem delala sama po krojni poli, ki sem jo dobila iz Slovenije. Imela sem pa težave z blagom. Zato telovnikov nisem sešila. Pasove za fante sem naredila v enaki barvi, kot imajo dekleta rute. Ko bom prišla v Slovenijo, bom morala koga vprašati, kakšno mora biti blago za telovnike. Mogoče bom lahko v Sloveniji kupila kakšno primerno blago.

Moram povedati še to, da prihajajo člani folklorne skupine iz raznih krajev na vaje, in sicer: Hoensbroek, Brunsum, Wanbock, Eijgelshoven, Heerlen, Geelen idr. Večina se jih pripelje z avtom, nekateri pa pridejo s kolesi. Tisti, ki stanujejo blizu, pa seveda peš.

Naj povem še to, da se z navdušenjem pripravljamo s pevskim društvom »Zvon«, s folklorno skupino odraslih in ansamblom »Veseli vaški godci« za turnejo po Sloveniji, kamor nas je povabila Slovenska izseljenska matica. Nastopili bomo v Novem mestu, v Brežicah in Trbovljah. Točnega datuma še ne vemo, najbrž bo to med 5. in 12. julijem.

Mici Michon — Čebin

Švedska

Kaj je novega v Slovenskem domu v Stockholmu

Slovenski dom v Stockholmu je zdaj odprt vse dni v tednu, razen ob ponedeljkih, in to od 18.30 do 22. ure zvečer. Za ekonoma v domu so izbrali Toneta Bučarja, ki med drugim skrbi tudi za kuhinjo v domu. Pravi, da je zelo vesel, če se mu javi kakšen pomočnik ali pomočnica, ki so pripravljeni posebej še ob sobotah in nedeljah pomagati v kuhinji in pri strežbi. Šahovski krožek in foto krožek sta tudi že začela z delom. Foto krožek vodi Savin Vilhar, ki je vesel novih članov. Pevski zbor pridno vadi. Pevci se zberejo vsak petek ob 19. uri zvečer k vajam in so seveda tudi veseli še novih dobrih pevcev in pevk. V Slovenskem domu imajo tudi knjižnico z nekaj nad sto knjigami. Prihajajo pa tja tudi vsi večji slovenski časopisi. Niso pa še utegnili knjig urediti za izposojanje na dom, zato so doslej na razpolago knjige in časopisi le v prijetnem prostoru čitalnice. Ko bo knjižnica urejena, se bodo pri nabavi knjig usmerili predvsem na klasično slovensko literaturo in seveda na mladinsko literaturo z namenom, da bi čimbolj zadostili potrebam slovenske šolske mladine. Tako se vse bolj razvija društveno življenje v novem slovenskem domu v Stockholmu, kar je v veselje in ponos članom in seveda tudi nam v starem kraju.

Švica

Nova slovenska dopolnilna šola

Na pobudo Jugoslovanskega kluba Oberturgau-Amriswil so v soboto, 4. maja, v Amriswilu ustanovili novo slovensko dopolnilno šolo. Pouk bo ob sobotah od 14. do 17. ure popoldne v prostorih šole na Nordstrasse. V šolo se je prijavilo petnajst učencev iz St. Gallena, Kreuzlingena, Arbota in Amriswilla. Poučevala bo Milena Lukačeva iz St. Gallena. Ker je še kar precej slovenskih družin v teh krajih, ki imajo šoloobvezne otroke, jih bodo prav gotovo še naknadno prijavili v to šolo. Prijavijo jih lahko kar v šoli ob sobotah popoldne.

Belgija

Občni zbor društva sv. Barbare v Eisdnu

Najstarejše društvo naših rojakov v Belgiji je imelo v soboto 11. maja svoj redni letni občni zbor, ki se ga je udeležilo nekaj več rojakov kot običajno, čeprav

bi bila lahko udeležba še večja. To so poudarili tudi navzoči člani. Društvo je bilo v preteklem letu aktivno po svoji društveni dejavnosti, kakor tudi po svojem finančnem uspehu.

Ker so bili nekateri starejši člani odbora mnenja, da jih bo treba kmalu zamenjati in tako poskrbeti za pomladitev odbora, je občni zbor izvolil v novi odbor nekaj mlajših članov. Ti naj bi se uvajali v delo društva, kajti njihova dolžnost bo, da bodo društvo uspešno vodili v prihodnje in krepili vrste članov. Za predsednika pa so letos izvolili Franca Gostišarja, ki je bil že v prejšnjih letih dolgo na tem položaju. Društvu želimo, da bi uspešno delovalo tudi v bodoče.

C. M.

V Eisdnu so proslavili materinski dan

Društvo naših rojakov Slomšek je 11. maja proslavilo materinski dan v dvorani Casino v Eisdnu. V lepo okrašeni dvorani je potekal pester spored, izpolnjen s točkami pevskega zbora, recitacijami in nastopom folklorne skupine, ki se je prvikrat predstavila pod vodstvom rojakinje Anice Kosove s folklornimi plesi. Uvodno besedo na proslavi je imel izseljenski duhovnik. Po programu je sledila prijetna domača zabava ob spremljavi harmonikarja in zabavnega ansambla.

Teden kasneje, 18. maja, je proslavilo dan mater tudi društvo sv. Barbare. Nepričakovano se je nabralo za polno dvorano naših rojakov. Slavje je začel dosedanji predsednik društva Avgust Tanjšek. Ob prijetnem vzdušju je potekal priložnostni program z recitacijami, pevskimi točkami in mladinsko igrico v dveh dejanjih »Pojoča skrinjica«. Navzoče je posebej navdušil nastop dekliškega zborčka pod vodstvom Majde Smrketove, ki je lepo zapel stare slovenske pesmi. Ob tej priložnosti je rojakom spregovoril nekaj besed prof. Ciril Murnik, ki je prišel kot izseljenski učitelj med naše rojake v Belgiji. Tako bodo naši ljudje v Belgiji zdaj dobili svojo šolo, ki bo začela s svojim rednim delom v Eisdnu, Genku in Charleroiju. Po programu se je razvila ob zvokih harmonike prijetna domača zabava.

C. M.

Brazilija

Jugoslavija na dobrodelnem sejmu

V Sao Paulu, glavnem mestu Brazilije, je bil v dneh od 1. do 5. maja letos prirejen tradicionalni IX. dobrodelni sejem (Faira da Bondade). Sejem je organiziralo Združenje staršev in prijateljev v razvoju zaostale mladine iz Sao Paula. Čisti dobiček od predmetov, prodanih na tem sejmu in v zvezi s tem storjenih uslug, gre v fond ustanove, ki skrbi za otroke zaostale v razvoju.

Na letošnjem sejmu je sodelovalo precejšnje število ustanov in podjetij iz raznih brazilskih držav in tudi iz tujih dežel. Tudi Jugoslavija je zdaj že tretjič sodelovala na tem dobrodelnem sejmu. Organizator jugoslovanskega prodajnega paviljona je bil generalni konzulat SFR Jugoslavije iz Sao Paula. Poleg osebja našega konzulata iz Sao Paula in članov njihovih družin so pri ureditvi paviljona in prodaji sodelovale tudi soproge naših izseljencev oblečene v jugoslovanske narodne noše.

V jugoslovanskem paviljonu so prodajali razne predmete naše domače obrti: vezene bluze, torbe, preproge, šatulje in druge predmete vgravirane z našimi narodnimi motivi. Naprodaj so bila tudi naša po svetu sloveča vina in žgane pi-

Jugoslovanski paviljon na dobrodelnem sejmu v Sao Paulu

jače: slivovka, maraskino, konjak in vina merlot in žilavka. Prodajni prostor je bil okrašen s slikami in letaki naših znanih turističnih krajev, z motivi z naših planin in z morja.

V petih dneh, kolikor je sejem trajal, je jugoslovanski paviljon obiskalo na desettisoče prebivalcev iz Sao Paula, med njimi, razumljivo, tudi mnogi Jugoslovani, ki žive v tem mestu.

Kanada

»Veseli večer« ob drugi obletnici radijske oddaje

Ob drugi obletnici ustanovitve kanadsko-jugoslovanskega radijskega kluba v Torontu je ta priredil v soboto 6. aprila »Veseli večer«, ki se ga je udeležilo blizu štiristo obiskovalcev iz južnega Ontaria. Dvorana PBA Hall je bila slavnostno okrašena s kanadskimi in jugoslovanskimi zastavami ter slikami lepih domačih krajev. Na vidnem mestu je bil naziv radijske postaje (CHIN INTERNATIONAL), ki vsako soboto od 16. do 17. ure oddaja program v srbohrvaščini. Navzoča sta bila jugoslovanska konzula iz Toronta z družinama, predstavniki radijske postaje CHIN in številni drugi ugledni gostje.

Ansambel Uroševič nastopa na prireditvi ob drugi obletnici jugoslovanskega radijskega kluba v Torontu

V umetniškem programu so nastopili domači talenti pevci in instrumentalisti ter recitatorka. Pevce je spremljal ansambel Mileta Uroševiča, ki je igral za ples pozno v noč. Na programu so bila tudi kviz tekmovanja, loterija z bogatimi dobitki ter izvolitev jugoslovanske lepotice južnega Ontaria.

Avstralija

Glas iz Melbourna

Glas iz Melbourna je tudi včasih zanimiv. Sem član slovenskega društva Planica vse od ustanovitve. Društvo se je v kratkem času zelo lepo razvilo. Predsednik Martin Uršnik je pač človek, ki je kakor rojen za tako odgovorno mesto v društvu. Prvo leto po ustanovitvi so že kupili lep kos zemljišča, kjer bodo zgradili slovenski dom s plesno dvorano. To je res lep dosežek in so lahko nanj ponosni vsi člani društva. Martinu Uršniku in vsem požrtvovalnim sodelavcem želimo še veliko uspehov. Zdaj pa še nekaj besed o našem kvintetu Snežnik.

Slovenski kvintet Snežnik iz Melbourna

Ker me je glasba vedno privlačevala, sem takoj po ustanovitvi društva Planica pomislil na to, da bi organiziral orkester, ki bi bil društvu v pomoč pri družabnih zabavah. Vsak začetek je pač povezan s težavami. Sprva sem za silo

pridobil tri muzikante. Skozi štiri mesece smo enkrat tedensko imeli vaje, a le enkrat smo nastopili na društveni plesni zabavi. Zatem sta nas zapustila eden od kitaristov in trobentač. A nisem obupal. Ostala sta še en kitarist in klarinetist. Zatem pa smo našli drugega trobentača, res dobrega glasbenika, ki je tudi profesionalni pevec. To je Rudi Kalister doma iz Juršč pri Pivki. Z njim je naš kvintet zelo pridobil na svoji popularnosti. Zdaj hitro napredujemo. Že nad tridesetkrat smo igrali na plesnih prireditvah pri Slovenskem društvu Planica ter pri prireditvah avstrijskih in nemških klubov. Za nastope smo naročeni že za celo leto vnaprej. Igramo slovenske domače melodije in pesmi ter seveda tudi veliko modernih, ki so všeč zlasti mladini. Naš kvintet Snežnik se za Nemce imenuje Die Alpen kvintet. V njem pa zdaj nastopajo: Ivan Hace, harmonika in elektronska harmonika, Rudi Kalister, trobenta, Franc Verko, klarinet in saksofon, Marjan Nanut, dve različni ritem kitari in kontrabas in Rihard Sterbar, bobni. Vsi smo pravi Slovenci. Igramo pri razni društvih, predvsem pa pri Slovenskem društvu Planica, kjer nastopamo najraje. S predsednikom tega društva, Martinom Uršnikom in v imenu našega kvinteta Snežnik, pozdravljam vse Slovence po svetu in doma.

Ivan Hace
vodja orkestra Snežnik
Melbourne

Trideset tisoč obiskovalcev iz Avstralije

V društvenem glasilu slovenskega društva Triglav od letošnjega marca smo prebrali poleg drugih zanimivih novic, da bo letos, ko so vzpostavljeni redni dvakrat tedenski čarterski poleti med Jugoslavijo in Avstralijo, kakor predvidevajo, obiskalo Jugoslavijo blizu trideset tisoč jugoslovanskih izseljencev iz Avstralije. Med rojaki, ki letos obiščejo našo deželo, je mnogo znanih imen društvenikov in naših dopisnikov in naročnikov. Kar precej pa se jih bo tudi za stalno vrnilo. Iz domovine pa se je vrnil v Avstralijo soustanovitelj društva Planica v Wollongongu Slavko Vavpotič. Veseli smo bili njegove vrnitve in kar lepo se je znašel doma ob svojem poklicu kot avtoklepar, a vendar ga je potegnilo nazaj v daljno avstralsko deželo. Prepričani pa smo, da se bomo velikokrat srečali, saj pravi, da je Slovenija najlepša dežela na svetu. Na svidenje, torej!

Prisrčno pisemce iz Hobarta

Ne vem, če se še spominjate naju, ki sva tako jokali na letališču Brnik ob povratku v Avstralijo? Čeprav nisva rojeni v Sloveniji in je bil naš obisk tam kratek, sva jo s sestrico zelo težko zapuščali. V Sloveniji je bila rojena najina mamica, ki nama je o njej veliko pripovedovala. V kratkem času našega obiska sva spoznali, da je slovenska dežela zares tako lepa s svojimi planinami, obalo in plavim morjem, kakor nama je mama o njej pravila. Vse nama je bilo zelo všeč. Obiskali sva tudi Postojnsko jamo in videli tam lepe kapnike in človeške ribice.

Mary in Tanya Mavrič iz Hobarta

Res je bil naš dopust zelo lep, a prekratek. Naučili pa sva se govoriti malo slovensko, posebno še sestrica Mary. Najbolj všeč nama je bilo pri stricu Franetu Mavriču in teti v Izoli. Zelo radi bi spet prišli na počitnice v Slovenijo, a je nemogoče, dokler ne končava šole. Pošiljam vam nekaj slik z Blue Gun Festival parade, ki jo imamo enkrat v letu v Hobartu. Na sliki sva s prijateljem Martinom Valentichem. Oblečena sem bila v slovensko narodno nošo, katero mi je sešila mamica. Ob tej priliki smo se prvikrat na Blue Gun Festivalu predstavili v slovenski narodni noši. Moja sestra Mary pa vam pošilja sliko s slovenskega plesa, kjer je nekajkrat nastopila s harmoniko. Lepe pozdrave vsem v Sloveniji in posebej v uradu Matice. Poseben pozdrav vsem tistim, s katerimi sva se osebno spoznali v času našega prijetnega dopusta v lepi Sloveniji.

V sprevodu na »Blue Gun Festivalu«

Tanya in Mary Mavrič
iz Hobarta, Tasmanija

ZDA

Ob letošnjem Prosvetinem jubileju

Prvega julija letos praznuje slovenski ameriški dnevnik Prosveta svoj oseminpetdeseti rojstni dan. To je datum, odkar izhaja ta znani in med ameriškimi rojaki tako priljubljeni list, glasilo Slovenske narodne podporne jednote, kot dnevnik. Če pa posežemo še globlje do njegovih korenin, moramo seči še leta nazaj, saj je glasilo SNPJ sprva izhajalo kot mesečnik in je prva številka izšla že januarja 1908, torej pred šestinšestdesetimi leti.

Svoj letošnji rojstni dan praznuje Prosveta zdaj še v znamenju preteklih viharnih mesecev, ko je bil resno ogrožen njen nadaljnji obstoj kot dnevnika. Še so oblaki na njenem nebu, a skoznje že zmagovito sije sonce. To sonce je ustvarila odločna in spontana zavzetost ameriških Slovencev, ki so se kot en mož postavili v bran za ohranitev svojega priljubljenega časopisa. Veliko časopisov, revij in drugih publikacij so že imeli ameriški Slovenci. Nekateri od teh so izhajali le kratko dobo, nekateri pa cela desetletja. Ko je kateri od njih ugasnil, je bilo seveda to boleče za naročnike in tudi za ostale rojake. Še dobro pomnimo, kako nam je bilo tudi v starem kraju hudo in kako smo čutili z rojaki, ko je pred leti umiral in nazadnje umrl starosta med slovenskimi časopisi v Ameriki Glas naroda, ki mu je pogumna urednica Anna Krasna do skrajnih meja, do njegove sedemdesetletnice, podaljšala življenje. A čas je počasi le zacelil tudi to rano.

Ko pa je lani v jeseni zacingljal navček chicaški dnevni Prosveti, je zavalovilo med našimi ljudmi širom Amerike. Ganjeni in ponosni smo bili, ko smo zatem brali in še beremo o vsem tem, kako so se društva in posamezniki zavzeli in se še zavzemajo za nadaljnji obstoj dnevne Prosvete. Ko beremo o vseh prispevkih in darilih za list, o velikih in majhnih vsotah danih iz srca, o nabirkah na prireditvah, o ročnih delih, ki jih pletejo in vezejo v domovih ostarelih, o poticah in drugem našem domačem pecivu, ki ga prispevajo naše žene za bazarje v ko-

rist Prosvetinemu tiskovnemu skladu, o obrambnem odboru, v katerem so se naši rojaki, vidni društveni in javni delavci z odločno besedo in argumenti postavili v bran svojega lista — čutimo, da je to velika stvar, mimo katere ne bo kar tako mogel kronist, ki bo pisal o zgodovini slovenskega izseljenstva.

Iz poročil smo prebrali, da je Prosveta prejela do aprila že nad 25.000 dolarjev prostovoljnih prispevkov. To je zares lepa vsota in z znižanjem tedenskih izdaj, od katerih je ena odpadla, se je finančno stanje lista prav gotovo več kot znatno izboljšalo. Kljub temu pa je glavni odbor SNPJ, ki je lastnik in izdajatelj Prosvete, od letošnjega 1. maja naprej zvišal letno naročnino za člane od dosedanjih 17 dolarjev na 23 dolarjev in za nečlane od dosedanjih 19 dolarjev na 25 dolarjev. To je zelo občutno, posebej še za upokojence s skromnimi pokojninami, ki pa so na svojo Prosveto zelo navezani in ki so med prvimi po svojih močeh prispevali za tiskovni sklad lista. Sama uprava Prosvete trdi, da je to zvišanje naročnine napravično, posebej zato, ker so tisti, ki so v boljšem finančnem stanju prispevali v tiskovni sklad precej več, kakor pa znaša razlika v zvišanju naročnine. A kar je sklenjeno, se zaenkrat ne da več spremeniti vse do prihodnje 20. konvencije SNPJ, ki bo v septembru. V upravi upajo, da bo konvencija naročnino spet znižala. Iz srca želimo, da bi se jim to upanje res izpolnilo.

Ob letošnjem Prosvetinem jubileju toplo čestitamo in pozdravljamo člane njenega uredniškega odbora in uprave, njene številne dopisnike in naročnike in vse brezštevilne prijatelje širom ZDA in drugod, ki tako trdno in zvesto stojijo na braniku njenega obstoja. Tudi Slovenska izseljenska matica je že pred meseci sporočila glavnemu odboru SNPJ, da želi Prosveti pomagati: s pošiljanjem novic in drugega gradiva za objavo v listu, s turnejo ansambla iz Slovenije, ki bi nastopal v korist Prosvete ter s štipendiranjem slovenskega študenta iz ZDA na novinarski visoki šoli v Ljubljani. Prosveti želimo še veliko jubilejev ter zvestih prijateljev in naročnikov.

Uredništvo

Obletnici

Slovenci v Clevelandu se letos spominjajo dveh obletnic: 80-letnice ustanovitve slovenske podporne organizacije Ameriško slovenske katoliške jednote. Pred osmimi desetletji — 29. junija 1894 — so v Clevelandu tudi kupili zemljišče za postavitev prve slovenske cerkve v ZDA. To je bila kasnejša farna cerkev sv. Vida. Ustanovitelj slovenske fare, ki je štela takrat 64 slovenskih družin, in prvi župnik je bil Vid Hribar iz Ljubljane.

Slovenec — župan v Fontani

V marcu je bil izvoljen za župana v Fontani, Kalifornija, slovenski rojak Frank Horzen, drugi podpredsednik Ameriško-slovenske katoliške jednote (K.S.K.J.). Frank Horzen živi v Fontani od leta 1941 in je bil pred nedavnim upokojen po 27 letih službe pri Kaiser Steel Corp. Rojen je bil v mestu De Pue, Ill, njegova mati pa še živi v mestu La Salle, Ill. Večkrat je bil tudi že v Jugoslaviji, lani pa je pripravljal tudi skupinsko potovanje.
Franku Horznu čestitamo ob izvolitvi za fontanskega župana tudi mi.

Novi člani ABZ

Ameriška bratska zveza, druga slovenska osrednja podporna organizacija v ZDA, ki je bila ustanovljena 18. julija 1898, je v zadnjih treh mesecih pridobila 262 novih članov, ki so vpisali skupno za 1,715.861 dolarjev zavarovalnin.

Košček zgodovine barbertonskih Slovencev

Naš naročnik Anton Okolish iz Barbertona, Ohio, po rodu iz Nadleska pri Ložu na Notranjskem, nam je po svoji ožji rojakinji, notranjski in znani slovenski pesnici, Marički Žnidaršičevi poslal zanimivo staro fotografijo, ki prikazuje prve gledališke igralce med barbertonskimi Slovenci. Slika je bila posneta leta 1917, torej pred sedeminpetdesetimi leti. K sliki je rojak Okolish priložil obširno pojasnilo, iz katerega povzemamo: Vsi na sliki razen Johna Debevca st., Thomasa Pavliča in Gertrude Lekšanove so sodelovali v igrah v barbertonskem opernem poslopju. To je bila običajna hiša. Spodaj je bila trgovina s pohištvom. V drugem nadstropju pa je bila dvorana z odrom, kjer so prirejali razne kulturne in zabavne prireditve ter zborovanja. Režiser je bil Anton Birk, prvi duhovnik slovenske cerkve Sv. srca v Barbertonu. Na sliki so v prvi vrsti od leve proti desni: Joseph Škerl, Anthony Gerbec, Milton Pavlič, Josephine Štrangar, Frances Tonja, Mollie Pavlič, Lucy Troha, Frank Štrangar, Anthony Škerl, Ludwig Debevec.

V drugi vrsti so: John Debevec ml., Mary Strle (Baštetova iz Igavasi pri Ložu), Jennie Gerbec, Anna Zigmont (Šuštarjeva iz Nadleska pri Ložu), Mary Lesar, Pauline Lesar, Frank Debevec. V tretji vrsti so: John Debevec st., Mary Debevec, Martin Lužar, Louis Pirc, Louis Arko, Anton Okolish. V četrti vrsti: Joseph Gabrovšek in duhovnik Anton Birk (režiser). V peti vrsti: Tomaž Pavlič in Gertrude Lekšan.

Slika s podrobnejšim opisom zgodovine barbertonskih Slovencev je objavljena tudi v knjigi Mary Prislandove: From Slovenia to America.

Ali mi bodo priznali spričevalo?

V Združene države Amerike sem se s starši preselila pred dvema letoma. Stara sem 17 let in tukaj obiskujem 3. letnik High School, doma pa sem končala osnovno šolo v Preboldu v Savinjski dolini, kjer smo tudi doma. Malo sem se že vživela v tukajšnje življenje, še vedno pa sem prepričana, da je lepše doma v Sloveniji. Angleščina kot pogovorni jezik mi ne dela več težav, profesorji in učenci v tukajšnji šoli pa so z menoj zelo dobri. Upam, da se bomo s starši vrnili v domovino, zato bi rada vedela, na kakšno šolo se bom lahko vpisala v Sloveniji, če bom tukaj končala četrti letnik High School? Rada bi vedela tudi, če se bom lahko vpisala na univerzo in študirala angleški jezik.

Mojca Kobal, Library, Pa. ZDA

Take skrbi, kot jih imate vi, ima še več naših bralcev, zato smo se odločili, da bomo objavili v naši reviji nekoliko podrobnejši odgovor. Ker se z nostrifikacijo, priznavanjem, spričeval pri nas ukvarja republiški sekretariat za prosveto in kulturo, smo se za odgovor obrnili nanje. Tole so nam napisali v svojem odgovoru: Pri reševanju vlog za nostrifikacijo se ravnamo po zakonu o nostrifikaciji v tujini pridobljenih šolskih spričeval (Uradni list SRS, št. 42-329/72). Republiški sekretariat za prosveto in kulturo je po 3. členu zakona pooblaščen za nostrifikacijo spričeval o končani osnovni ali srednji šoli, po 10. členu pa za priznanje končanih razredov osnovne in srednje šole. Spričevalo o končani tuji višji, visoki šoli ali fakulteti nostrificira ustrezna višja, visoka šola ali fakulteta pri nas (po 4. členu zakona). Letnike, semestre in izpite prizna tisti visokošolski zavod, na katerega se želi kandidat vpisati.

Pri odločanju o nostrifikaciji v tujini pridobljenih spričeval se upošteva šolanje v zadevni državi, predmetnik oziroma učni načrt in program šole, trajanje šolanja, pravice, ki jih daje spričevalo v državi, v kateri je bilo pridobljeno, ter druge okoliščine, ki so pomembne za nostrifikacijo. Če se v postopku za nostrifikacijo izkaže, da se program končane tuje šole znatno loči od programa ustrezne šole v SRS, mora kandidat opraviti nostrifikacijske izpite. Vendar se je to v dosedanji praksi zgodilo zelo redko. Od vključno 1972. leta smo imeli nad 80 vlog za nostrifikacijo spričeval naših delavcev, zaposlenih v tujini in njihovih otrok, ter otrok naših izseljencev, ki so se vrnili v domovino. Od teh je bilo največ spričeval iz ZR Nemčije, precej iz ZDA in Avstralije, nekaj iz Kanade in Velike Britanije ter iz nekaterih drugih evropskih držav (Avstrija, Danska, Francija, NDR, Švedska) in iz nekaterih afriških držav (Južnoafriška unija, Libija, ZAR). Šlo je predvsem za priznanja posameznih razredov osnovne šole in za nostrifikacijo spričeval o končani osnovni šoli; manj je bilo vlog za nostrifikacijo zaključnih spričeval srednjih šol in za priznanja posameznih razredov srednje šole. Izmed vseh teh vlog le trem prosilcem nismo nostrificirali spričeval: dvema, ker so se družine vrnile v Avstralijo in so zahtevali, da jim vrnemo dokumente; enemu pa smo predpisali nostrifikacijski izpit iz slovenskega jezika, ker je šlo za nostrifikacijo spričevala o zaključnem izpitu na učiteljišču. Vsem ostalim smo brez težav nostrificirali spričevala in jim s tem omogočili, da so v domovini nadaljevali šolanje ali se zaposlili.

Zaželeno je, da bi vsi otroci obiskovali dopolnilno šolanje v slovenskem ali vsaj v srbohrvatskem jeziku, če je v kraju, kjer žive, to šolanje organizirano, ker bi se tako laže vključili v šolanje v domovini. Vendar to ni pogoj za priznanje končanega razreda ali šolanja.

Na vprašanje glede vpisa Mojce Kobal na univerzo v Ljubljani pojasnjujemo, da High School v ZDA ustreza naši gimnaziji in da je Diploma of High School enakovredna spričevalu o zaključnem izpitu na gimnaziji. Njeno diplomo bomo brez težav nostrificirali; predložiti mora le naslednje dokumente:

— zaključno spričevalo v izvirniku in tri sodno overjene prevode v slovenskem jeziku;
— letno spričevalo zadnjega razreda High School;
— zadnje v domovini pridobljeno spričevalo;
— upravni kolek za 10 dinarjev.

Vse dokumente naj pošlje skupaj z vlogo, v kateri naj opiše svoje šolanje v domovini in tujini.

Postopek za rešitev vloge za nostrifikacijo spričevala traja navadno 14 dni do tri tedne od dneva, ko prejmemo vse potrebne dokumente. Če vloga ni rešena do vpisa na univerzo, lahko izdamo potrdilo o tem, da je spričevalo v nostrifikacijskem postopku, tako da pri vpisu ne bo težav.

Tiskovni sklad

AVSTRALIJA: Rudolf Horvat 1.— A $, Franc Prosenik 1,05 Lstg, Janez Škrjanc 4,50 A $, Franc Klemens 5.— A $, Leo Vrhovšek 2,66 Lstg, Miha Matkovič 1,50 A $, Anita Barwa 4,62 Lstg, B. Forte 1,58 Lstg, Stanislav Tehovnik 0,58 Lstg, Vera Korošec 1,22 Lstg, Pepca Ohman 2,92 A $, Frank Ratej 0,75 A $, Mirko Zorec 1,49 Lstg, Karl Bezjak 2,87 Lstg, Ivan Hace 3,25 Lstg, Martin Adamič 1,30 Lstg, Irena Flisar 2,10 Lstg, Jelka Rehdner 0,58 Lstg, John Leben 0,75 Lstg, Anton Stariha 1,34 Lstg, John Zemlič 2,50 Lstg, Franc Matus 1,38 Lstg, Milka Jesenko 1,13 Lstg.

AVSTRIJA: Stane Jožica 5.— Sch, Mara Mayer 5.— Sch, Josef Mautz 5.— Sch, Marija Šegula 25.— Sch.

BELGIJA: Friderik Jošt 30.— Bfr, Kristina Rosulnik 120.— Bfr, Francka Kovše-Kalan 70.— Bfr.

FRANCIJA: Drago Vukič 7.— FF, Therese Kastlic 10.— FF, Severin Berginc 5.— FF, Dominique Čufer 7.— FF, Daniel Tušar 5.— FF.

JUGOSLAVIJA: Dušan Zore 15.— din, Franc Roškarič 10.— din.

KANADA: Jože Zidar 1.— can $, Frank Svetec 0,50 can $, John Gornick 1.— can $, Joe Gorc 2.— can $, Franc Matus 1.— can $, Martin Maučec 1.— can $, Ivan Bračko 1.— can $, Joe Vojska 2,50 can $, Josef Gregori 2.— can $, John Rožič 1.— can $, Rudi Milavec 5.— can $, Stan Novak 2.— can $, Slavko Zupet 4,50 can $, Gustl A. Fujs 1.— can $, Frank, Vida Mikec 10.— can $, Marta Plivelič 2.— can $, Terezija Vučko 1.— can $, Helena Cvornjek 1.— can $, Marija, Feliks Kolar 1.— can $, Albin Peternelj 1.— can $, Marinka Kodre 5.— $ can , Mary Perushek 2.— can $.

NEMČIJA: Franc Slekovetz 4.— DM Juliana Lampreht 7.— DM, Janez Vučina 2.— DM, Milan Sprajc 4.— DM, Alojz Jakš 19.— Sfr in 5.— DM, Gabriela Sass 4.— DM, Johann Mesaretz 2.— DM, Helena Stular 1.— DM, Peter Črnčec 4.— DM, dipl. inž. Adolf Magdič 5.— DM, Maria, Ernest Ditmaier 2.— DM, Franc Kosma 25.— din, Franz Slatschek 3.— DM, Ernest Jamšek 2.— DM, Alojz Putre 4.— DM, Marija, Jože Erzetič 4.— DM, Hasan Silahič 8.— DM, Štefan Duša 2.— DM, Aloisia Bayt 2.— DM, Danijel Jereb 4.— DM, Maria Schnell 25.— Asch, Jožica Grilc 7.— DM.

ŠVEDSKA: Ivan Pukmeister 10.— Skr, Martin Zavec 4.— Skr, Frida, Niko Perkman 3.— Skr, Ljudmila Ločišnik 1.— Skr, Štefka Lešer 8.— Skr, Elizabeta Štamcar 3.— Skr, Amalija Penko 8.— Skr, Anton-Zvonko Tepeš 8.— Skr, Alojz Meglič 20.— din, Benedikt Koncut 1.— Skr, Ivan Rancinger 8.— Skr, Marija Lajšič 2.— Skr, Dušan Taus 8.— Skr.

ŠVICA: Marija Črešnar 1.— Sfr, Stane Planko 8.— Sfr, Vida Kirn 8.— Sfr, Antonija Fabjan 3.— Sfr, Kristina Kušar 11.— Sfr, Marija Žugič 1.— Sfr, Anita Aeberhard 20.— din, inž. Dušan Florjančič 50.— din.

ZDA — USA: Jennie Janežič 1.— US $, Louis Volk 2.— US $, Jennie Troha 9,50 US $, Michael Chandick 1.— US $, Mary Kukar 5.— US $, Max Marolt 7.— US $, Helen Cerar 1.— US $, Anton Kumar 2.— US $, Mrs. Charlie Demchek 1.— US $, Frank Gorenshek 1.— US $, Jack, Mary Tomšič 5.— US $, Anton Okolish 2,50 US $, Olga Copot 1.— US $, Ann M. Opeka 2.— US $, Tončka Opeka 1.— US $, Anton Logar 1.— US $, Mary Grasch 1.— US $.

Vsem se iskreno zahvaljujemo!

Svojega imena ne dam...

Marija Slemič iz Ajdovščine ob visokem življenjskem jubileju

V maju je slavila visok življenjski jubilej, 90-letnico, naša izseljenka — povratnica iz Amerike, Marija Slemičeva, ki živi v Ajdovščini. Prav tam pa, kot je znano, živi tudi druga naša ugledna izseljenka, pesnica in publicistka Anna P. Krasna, zato smo jo naprosili, da kot nekdanja časnikarka, napiše članek ob življenjskem jubileju njene ožje rojakinje. Ustregla nam je in tako je nastal ta zapis.

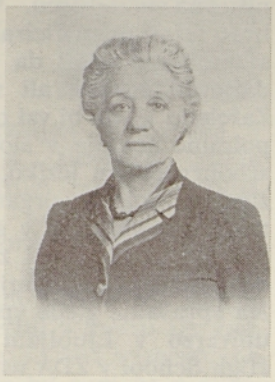

Marija Slemič v času svojih »ameriških« let

Slemičeva se je rodila v Ajdovščini na Vipavskem, a je že s 16 leti odšla služit v Trst in je bila po svetu vse do leta 1953, ko se je vrnila v rojstni kraj iz New Yorka.

Ko sem jo pred kratkim obiskala, sem jo vprašala, če se naj napiše njen priimek po ameriško brez šumnika »č«, torej Slemich, ali po naše? Temu se je nasmejala in mi povedala tole zgodbico: »V času Mussolinija sem delala na ladji Cosulicheve plovne družbe in enkrat je prišel k meni ladijski častnik ter mi na lep način povedal, da je bil izdan dekret, ki zahteva, da uslužbenci s slovanskimi imeni in priimki le-te spremene v bolj italijansko se glaseče.

Ta odločba mi je bila že znana, kar sem častniku povedala in mu odgovorila, da svojega imena nisem spremenila za moža (Marija je še zmeraj samska), pa ga tudi za Mussolinija ne bom. No, častnik ni bil videti presenečen. Nasprotno, čestital mi je in dejal, da bi on na mojem mestu ravnal prav tako.«

Ker so bila šikaniranja proti zavednim uslužbencem in delavcem iz slovenskih in hrvatskih krajev pod Italijo čedalje hujša, se je Marija leta 1930 odločila ostati v ZDA, kjer se je zanjo začelo novo življenje. Potovanja prek oceanov so bila za njo.

V letih službovanja pri Lloyd Triestino in Cosulich Line, je Marija videla dosti sveta in srečala mnoge imenitnike iz tedanje aristokratske družbe v Evropi. Kot negovalka za ženske in otroke, je prihajala v stik z gospodo v razkošnih prostorih prvega razreda velikih prekooceanskih parnikov. In spoznala je, kakor rada pove, da imajo bogati in imenitni pogosto še večje osebne tegobe in nezadovoljstva kot pa navadni zemljani.

Marija Slemič s pranečakom Miranom Slemičem

Kako se vse na svetu spreminja tudi za bogate in imenitne, je pa lahko ugotovila tudi, ko je službovala kot kuharica v New Yorku, Washingtonu, New Portu, Southamptonu, Tarrytownu in drugod, koder je posebno v poletnih mesecih domovala visoka gospoda, ki je najemala dobre kuharice. Med to sedaj dolarsko gospodo je Marija srečala več bivših evropskih aristokratov, ki so po končani prvi svetovni vojni prišli iskat zavetja v Ameriko, saj so mnogi tam imeli že prej varno naložen denar.

Za kuharico se je Marija izučila v mladih letih v Trstu, še preden je šla na ladje. V njenih tržaških letih je bila seznanjena z delovanjem Slovencev v Trstu za širjenje in utrjevanje slovenske zavesti, kulture in političnega udejstvovanja med slovenskim življem. Še danes hrani izrezke iz tedanjega tržaškega lista Edinost ter razne slike takrat aktivnih ljudi med tržaškimi Slovenci.

Marija rada pove, da je bil tržaški dr. Jože Vilfan, ko je bil deželni poslanec pod staro Avstrijo, predložil ukinitev zakona, po katerem so smeli gospodarji oziroma »milostne gospe« z določenim številom udarcev kaznovati neposlušno ali nepokorno služinčad. Zakon je bil nato odpravljen. Marija pravi, da je poznala primere, ko so gospe teple dekleta, ki so prišla k njim v službo s kmetov. Tako je bilo pod staro Avstrijo! Znano je, kako so razni obrtniški mojstri pretepali in grdo izkoriščali mlade vajence. Dobro je Marija poznala tudi tedanje delovne razmere na ladjah. Iz svojih bogatih izkušenj na morskih potovanjih ter v delu za vsakdanji kruh v Evropi in potem v Ameriki bi mogla spisati zajetno knjigo. Tako pravi sedaj, ko se spominja in gleda nazaj na vsa dolga leta svoje borbe za obstanek.

A to ni bil le boj za njen lastni obstanek. Imela je bolehno sestro, za katero je skrbela dolgo vrsto let in ji redno pošiljala denar. Mnogo je pomagala svojim ljudem tudi po zadnji vojni s paketi iz Amerike. In ko se je v letu 1953 vrnila v domovino in je težko zbolel njen brat, je tudi za njega skrbela polna štiri leta, do njegove smrti.

Marija je bila ženska, ki je zmeraj trdo delala in bila vselej pripravljena pomagati svojemu bližnjemu v potrebi. Tako tudi v času, ko smo na razne načine delovali za zbiranje pomoči naši stari domovini, kakor smo se naseljenci v ZDA radi izražali o svojem starem kraju.

V New Yorku, kjer je Marija živela več let pred povratkom v domovino, je ob-

stajala velika ženska organizacija, pri kateri smo bile včlanjene ženske raznih narodnosti velikega New Yorka. Ta organizacija je vsako jesen (prvi teden v novembru) priredila veliko razstavo, imenovano Annual Women's International Exposition. Vrsto let zaporedoma smo imele na tej teden dni trajajoči razstavi svoj paviljon tudi Jugoslovanke iz New Yorka in okolice. Imele smo svoj klub, v katerem smo bile članice iz vseh narodnosti Jugoslavije.

Jaz sem z nekaj drugimi Slovenkami zastopala slovenski del kluba in kadar je bilo treba poiskati ženske, ki so znale pripraviti kaj dobrega »narodnega« in domačega peciva za prodajo v našem paviljonu na omenjeni razstavi, nisem nikoli pozabila naše Marije, zakaj ona je znala pripraviti najboljše, pa naj bodo to krofi ali kaj drugega. In vedno v veliki količini! Ko smo ji hotele malo povrniti za vložen trud in stroške, je odklonila rekoč, to naj bo za naše tam v domovini, ki so toliko prestali v tej vojni.

Marija je bila tudi naročnica bivšega slovenskega izseljenskega lista v New Yorku, Glas naroda. Kaj rada je včasih na prost dan prišla v urad in malo pokramljala z nami. Tudi v domovino je prejemala ta časopis in večkrat poslala kak dopis o življenju v svoji rodni Ajdovščini.

Zelo je cenila pokojnega pesnika in pisatelja Toneta Seliškarja, s katerim je enkrat govorila v Ljubljani v uradu Izseljenske matice in je on potem v čikaški Prosveti nekoliko opisal ta zanimiv razgovor s primorsko izseljenko — povratnico.

Še mnogo bi lahko napisala o Mariji in njenih dolgoletnih izkušnjah in doživetjih, a je prostor omejen, zato pa ji ob njenem visokem življenjskem jubileju prisrčno čestitam in želim, da dočaka še več let v krogu svojih domačih in svojih prijateljev.

Kakor že omenjeno, je Marija ostala zvesta svojemu samskemu stanu (in svojemu prvemu izvoljenemu, ki je umrl v zgodnjih letih mladosti) ter sedaj živi pri svojem nečaku Francu Slemiču. Njegova prijazna žena Marica lepo skrbi za teto Marijo in njuni trije otroci, Miran, Irenca in Aleš, svojo staro tetko Marijo naravnost obožujejo. Če srečam šolarja Mirana, ko se pelje s kolesom po Ajdovščini, me vselej lepo pozdravi in pove, kako je teta Marija, mala dva pa, kadarkoli Marijo malo obiščem, prideta zraven in se kar naprej motata okoli stare tetke in če rečem, da bi jo vzela s seboj, pravita, da je ne dasta!

Marija ima tod okrog še mnogo drugih svojih sorodnikov, med temi je naš ajdovski Lučko, h katerega družini gre Marija rada malo povasovat.

A. P. Krasna

Mary Kozel, Jake in Veronika Derlink s sorodnikoma ob prihodu na letališče Brnik

Svatje iz Amerike

V nedeljo 19. maja je na letališču Brnik pristalo letalo KLM, ki je pripeljalo iz Pittsburgha 241 potnikov, svatov velike »Kmečke ohceti«. Skupino so vodili John Matevish, Violet Ruparcich in Mary Kozel. Med potniki je bilo veliko rojakov iz Pennsylvanije, pa tudi iz Clevelanda, Ohio, ter nekaterih drugih ameriških držav.

Naši ameriški rojaki so s seboj pripeljali tudi letošnji ameriški par, ki se je poročil po starih slovenskih običajih na »Kmečki ohceti«. Skupina si je ogledala vse prireditve, ki spadajo k Ohceti — dekliščino, fantovščino, prevoz bale idr., za tem pa se je odpravila še na krožni izlet po Sloveniji. Za razvedrilo je bil v skupini zadolžen znani slovenski harmonikar Jaka Derlink.

Edy in Barbara Zarnick sta nas obiskala

»Dve leti po očetovi smrti sem bil čisto zgubljen, ker sva bila velika prijatelja,« nam je v pogovoru na Matici povedal Edward Zarnick, iz Clevelanda, ki je s simpatično ženo Barbaro prišel na obisk v Slovenijo 19. maja. V skupini je bilo 271 potnikov, od tega 38 iz Clevelanda.

»Ženi Barbari, ki je Američanka, rojena Warner, bi rad pokazal domovino mojega očeta. Najela bova avtomobil in nekaj dni preživela tudi v Dalmaciji.«

Edy je že 23 let zaposlen v Fordovi tovarni avtomobilov v Clevelandu. Oče Camilo, znan društveni in kulturni delavec med slovenskimi rojaki v Clevelandu, je Edyja zelo zgodaj uvedel v slovensko družbeno sredino, ki mu je zaupala tudi razne naloge v društvih. Edy je član clevelandske federacije društev SNPJ, 18 let je član direktorija Slovenskega narodnega doma na Denison cesti, od tega je bil devet let predsednik, tri leta pa podpredsednik Doma. Pri društvu št. 135 Slovenske narodne podporne jednote je zapisnikar, predsednik pa je v društvu št. 48 Slovenske dobrodelne zveze v Clevelandu.

Za njegove zasluge pri društvenem področju ga je direktorij Slovenskega narodnega doma na Denison cesti izvolil 17. marca 1974 za »Moža leta«. Novoporočencema Barbari in Edyju Zarnick želimo vso srečo na skupni življenjski poti.

M. Š.

naši pomenki

Azra Kristančič
dipl. psiholog

Kako sta se ljubila Taja in Peter?

Ljubezen! Beseda, za katero se skriva vsa pisanost čustev, ki se porajajo v nas, ko skušamo opredeliti svoj odnos do drugih oseb in našega okolja. Čeprav je inačic ljubezni veliko — od bratovske roditeljske, domovinske itd. — navadno ljudje mislijo, ko izgovorijo to besedo, na ljubezen med moškim in žensko, med fantom in dekletom.

Najbrž ni človeka — moškega ali ženske, ki ne bi imel svoje ljubezenske zgodbe, ki se je nekoč dogajala ali pa še vedno traja. Ob misli na svojo ljubezen smo prepričani, da je bila čudovita, enkratna. Bolj je ljubezensko doživetje odmaknjeno od trenutka sedanjosti, bolj močna so čustva, več je neizrečenega ali skritega hrepenenja po tistih čustvih, ki smo jih takrat doživljali. V zreli dobi, ko premišljujemo o preteklih ljubezenskih čustvih, se dobrohotno nasmihamo ob misli na trenutke, ko nam je bilo nerodno, ko smo v svoji mladostni zagnanosti storili nič koliko napačnih korakov, dejanj, izrekli prijetne ali neprijetne besede. Skratka, polni razumevanja smo za vse, kar se je v ljubezenski vznesenosti dogajalo med nami in našim partnerjem oziroma partnerico.

Da, toda... To je bilo včasih, nekoč, ko smo bili mladi! Kaj pa danes? Kako gledamo na ljubezen drugih, mladih ali odraslih, na ljubezen tistih, ki pač niso mi? Polni smo razumevanja za svoja čustvena doživljanja in ostane nam malo prostora, da bi razumeli še čustva drugih in njihovo doživljanje ljubezni. Res je, ljudje nismo tako idealni, da bi bili sposobni v celoti doumeti, kaj se dogaja v drugih ljudeh, toda vsaj prizadevati bi si morali, da se približamo idealu človeka, ki razume drugega in spoštuje njegova čustva. Pričakovanja po razumevanju drug drugega v človeški družbi so upravičena, še bolj upravičena pa so, če gre za odnos starši-otrok oziroma starši-mladostnik ali mladostnica.

ON — mladostnik: »S Tajo sva se spoznala na smučanju. Zelo dobro je smučala, bila je med najboljšimi. V začetku nisem mislil, da so to resna čustva. Mislil sem, da je le simpatija. Kmalu pa sem spoznal, da jo imam zelo, zelo rad. Tudi ona mi je pokazala, da me ljubi. Tako srečna sva bila. Ne, nisva »špricala« pouka in vendar sva se sestajala vsak dan, vsaj za eno uro. Hodila sva v park, srečna, da sva lahko skupaj.

Z roko v roki sva čutila, da sva najsrečnejša na tem svetu. Toda, kmalu je začela moja Taja hoditi na sestanke v skrbeh, ker jo je mama začela preganjati zaradi mene. Mojih pisem ni dobivala, čeprav sem ji pisal skoraj vsak dan. Tako je mama tudi zvedela za najino ljubezen.

Taja me je spraševala: »Ali je res, da uživaš mamila? Ali si že kdaj kadil hašiš? Kaj res hodiš v hyppie-center?«

Gledal sem jo in se čudil, od kod toliko vprašanj, sumničenj? Privil sem jo k sebi poln nežnosti, ne zavedajoč se resnosti obtožb. »Oh, ti moja Taja, Taja, neumnosti govoriš!«

»Ne, veš, mama pravi, da si takšen in da name negativno vplivaš...«

Lepega dne je moja mama, s katero se dobro razumeva rekla:

»Peter, nehaj hoditi s Tajo. Njena mama me je danes klicala in rekla, da tega ne dovoli več, da boš Tajo pokvaril!«

čudil sem se mami, ki mi nikoli do takrat ni nečesa prepovedovala tako avtoritativno, ampak sva se vedno pogovorila in po pogovoru je meni prepustila odločitev. Odločil sem se! Odšel sem k Tajini mami in prosil, da se pogovoriva. Dolge lase sem ostrigel, kavbojke sem zamenjal za »spodobno« meščansko obleko. Pogovorila sva se in vse je kazalo, da sem naredil dober vtis nanjo. Temni oblaki nad najino ljubeznijo so se razpršili. S Tajo sva ponovno uživala v ljubezni, ki sva jo čutila drug do drugega. Toda, le nekaj mesecev. Kajti s Tajo sva imela intimen odnos in njena mama je to zvedela, ker je »brskala« po pismih, ki sem jih pisal dekletu.

Ponovno se je začelo. Tajina mama je dobila živčni zlom, klicala mojo mamo in se drla, da sem uničil Tajo, da sem ji toliko hudega naredil, da naj jo pri priči pustim, da se ne smeva več videti. Na skrivaj sva se še sestajala. Moja Taja mi je govorila o nemogoči situaciji doma, o mami, ki jo ‚sekira', sprašuje in zaslišuje, kako je prišlo do intimnosti med nama. Rekla je, ušla bom od doma, tega več ne vzdržim! Mislil sem, da se Taja šali. Ves teden je nisem videl. Lepega dne pa je pozvonil telefon. Tajina mama me je spraševala, kje je, kam je šla, kaj sem storil, da je zbežala od doma, da sem pokvarjen, da ji bom uničil hčerko. Tisoč besed, očitkov, da jih še povedati ne znam. Bil sem zaskrbljen zaradi Taje, toda, če sem iskren, zaradi tolikih težav in problemov se mi je vse skupaj uprlo. Tajo so našli, skrila se je v vikend-hišici svojih staršev.

In zdaj? Do Taje ne čutim nič več. Toliko težav je naredila njena mama, celo v šolo je šla, v smučarski klub, kjer sva skupaj trenirala. Uspela je, da so me vrgli iz kluba, v šoli sem bil deležen graje. Od čustev do Taje pa ni ostalo nič, nič, le grenkoba in zasičenost ter strah pred ljubeznijo. Ali je to ljubezen? Zakaj je tako, ko pa sem mislil le na to, kako jo ljubim in kako sva srečna!«

In ONA — Taja, stara 16 let? Dolgo ni govorila. Z žalostjo v očeh je rekla: »Ne, ljubezni ni več, nič več ne čutim do Petra. Strašno slabo se počutim, ker sem tako pokvarjena!«

Tako so odrasli, zreli ljudje — starši uničili, zmaličili čustva ljubezni dveh mladih. V želji, da bi preprečili na primer prezgodnje spolne odnose mladih, jih s svojim ravnanjem v bistvu silijo, da storijo prav nasprotno. Prepovedi staršev, brskanje po pismih, zalezovanje — to so naravnost odlična sredstva za umetno napihovanje in dramatizacijo ljubezni v očeh mladega človeka.

Ljubezen Taje in Petra verjetno ne bi bila kronana s prezgodnjimi spolnimi izkušnjami, pa tudi ne bi zapustila grenkega okusa in daljnosežnih posledic na osebnostih obeh in njunega doživljanja čustev ljubezni. Najbrž bosta oba potrebovala veliko časa, da ponovno zaupata ljudem, ljubezni med ljudmi. Kaj pa, če je neprijetna izkušnja pregloboko načela kali ljubezni in skrivila sliko o svetu, v katerega stopata Taja in Peter ter še veliko takšnih, kot sta onadva?

Invalid iz vojne

Kot mladega fanta so me na našem Štajerskem Nemci prisilno mobilizirali in poslali na rusko fronto. Tam sem bil tudi ranjen in ostal delni invalid. Ko sem urejeval svojo delovno dobo, mi jugoslovanski organi niso hoteli priznati dobe okupacije za pokojnino, hkrati pa so mi tudi odklonili pravico do invalidnine zaradi moje poškodbe med vojno. Vem pa, da je Jugoslavija po neki pogodbi z Zvezno republiko Nemčijo prevzela nase tudi obveznosti iz druge svetovne vojne, in sicer za svoje državljane. Ker sem ostal ves čas jugoslovanski državljan, me zanima, kako je to vprašanje urejeno?

Štefan Vujec, Frankfurt

V resnici obstaja med Jugoslavijo in Zvezno republiko Nemčijo pogodba o ureditvi obveznosti iz socialnega zavarovanja iz leta 1956, s katero sta obe državi prevzeli vsaka za svoje državljane obveznosti iz socialnega zavarovanja, ki so jih le-ti pridobili ali jih bodo pridobili iz zavarovanja druge države-podpisnice pogodbe do konca leta 1955. Vendar so tu vključene samo pravice iz socialnega zavarovanja, ne pa tudi vojaške invalidnine. Za takšno invalidnino, ki vam gre zaradi poškodbe v nemški vojski, se morate obrniti na nemški Versorgungsamt v Fuldi, kjer je to pravico uveljavilo že precej Jugoslovanskih državljanov, svojčas mobiliziranih v nemško okupacijsko vojsko. Časa službe v nemški vojski v času druge svetovne vojne pa vam Jugoslavija ne more priznati, ker tega ne prizna nobenemu zavarovancu, ki je bil v nemški okupacijski vojski, čeprav je bil morda v tem času celo socialno zavarovan (163. člen jugoslovanskega temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju).

dr. Lev Svetek

Kosilo po domače

Telečja obara z grahom
Gobova omleta
Bučke v solati
Jagodine rezine

Telečja obara z grahom

Na žlici maščobe (masti ali olja) prepražimo na koščke narezano teletino (pol kilograma telečje vratovine ali prs), ki smo jo osolile in potresle s sesekljanim peteršiljem. Med praženjem dolijemo žlico tople vode in spet pražimo, dokler se meso ne zmehča. Posebej dušimo liter mladega svežega graha. Ko se meso zmehča, ga posipamo z žlico moke, premešamo, dodamo dušeni grah in vse skupaj zalijemo s toplo vodo ali juho, premešamo in pustimo, da jed zavre. Nato z obaro postrežemo.

Gobova omleta

Štiri do šest jajc (po številu družinskih članov) raztepemo, solimo, dodamo žlico mleka in 15 dkg očiščenih in drobno sesekljanih svežih gob (jurčkov ali kakšnih drugih, lahko so tudi mešane). V večji posodi za pečenje omlet razgrejemo na precej topli plošči toliko surovega masla ali masti, da prekrije dno posode. Na vročo maščobo zlijemo pripravljeno zmes z gobami in ponev nagibamo, da se zmes razlije po vsem dnu ponve. Med pečenjem omleto ob robovih privzdigujemo z vilicami in pazimo, da se ne zažge. Ko je omleta pečena, na vrhu pa še nekoliko mehka, jo zapognemo ter razrežemo na porcije. Omleta iz šestih jajc zadostuje za štiri člane.

Jagodine rezine

Tri rumenjake, pet žlic vode, 18 dkg sladkorja in vrečko vanilijevega sladkorja stepemo z metlico za sneg. Posebej stepemo sneg iz treh beljakov, ki mu dodamo med stepanjem po žlicah 5 dkg sladkorja. Oboje zmešamo in dodamo 15 dkg moke, v katero smo vmešale veliko žlico pecilnega praška. Testo namažemo na s papirjem obložen pekač za prst debelo in spečemo. Pečeno pecivo razrežemo na štiri enake dele. Vsakega namažemo s kremo, katero smo takole pripravile: Iz ene vrečke skuhamo jagodov ali vanilijev puding, kateremu primešamo 10 dkg spenjenega surovega masla. Namazane plošče potem zložimo eno vrh druge in zgornjo posipamo z izbranimi, ne prevelikimi vrtnimi ali gozdnimi jagodami, ki jih potresemo s sladkorjem.

Foto: Milenko Pegan

Mladost v Grabnu

Odlomek iz neobjavljenih spominov Janka V. Roglja

V Sloveniji, kjer na Gorenjskem oklepata Sava in Kokra mesto Kranj, na katerega gleda koničasti Storžič, čepeči Grintavec in ponižni Krvavec, je na severni strani Kranja vas Primskovo, ki ima v dolini Kokre in Rupovščice naselje, ki mu pravimo — Graben. V tem delu vasi niso živeli kmetje, ampak vaški kovač, tu je bila vodna žaga, tu sta bila dva pridna mlina in nekaj let tudi moderna tovarna pohištva, ki je pozneje pogorela. V Grabnu so bili tudi bajtarji s kopico otrok, ki so hodili v našo hišo, če so bili lačni in žejni.

Tako mi je pripovedavala teta Johana, moja prva in najboljša zaveznica v življenju. Kolikokrat sem jo pozneje pogrešal, ko sem šel po svetu.

Teta Johana mi je tudi povedala in tako pripovedujem tudi sam, da sem v nedeljo 26. maja 1895 z jokom in slabim dihanjem prišel na svet. Sprejeli so me skoraj neprijazno že zato, ker sem bil rojen v nedeljo zjutraj. Ali bo jokal vse življenje, je modrovala teta Johana. Njegovo dihanje je slabo in počasno. Pa bo že nekako, se je tolažila, na Gorenjskem je dosti svežega in čistega zraka. Tega mu ne bo manjkalo in tudi ne sončne toplote in svetlobe.

Potem se je nasmehnila teta Johana, dobrosrčna teta, moja zaščitnica vsa moja mlada leta, prav do dneva, ko sem s stricem Boštjanom leta 1913 odpotoval v Ameriko . . .

Moj oče je bil kovač in mali posestnik. Moja mama in teta Johana sta delali in garali na polju. Pomagali so kovaški vajenci in pomočniki. V poletju so najeli še gostjo ali kakega drugega človeka. Poleg mene je bila takrat še sestra Micka, Johanca ter brata Francelj in Tonček. Spominjam se, kdaj je umrla Johanca. Še bolj pa se spominjam, ko je umrl Tonček za škrlatinko. V nekaj tednih sem zbolel še jaz. Vsi so bili prepričani, da v tretjič gre rado, da bo tudi mene zmanjkalo. Teta Johana je s solzami v očeh pripravila mrtvaško srajco, v katero me oblečejo in položijo v otroško krsto.

Ne vem, kdo me je takrat rešil smrti. Teta je bila prepričana, da je bil to vaški učitelj Franc Luznar, ki je s kroglicami zdravil najmanj pol vasi. Stari doktor Šavnik ni dosti pomagal. Stara mati Jera je trdila, da so pomagala zelišča, s katerimi so zdravili vaški ranocelniki. Moja mati pa je imela veliko zaupanje v molitev in olje, ki je gorelo v večni luči naše cerkve. Naj bo že kakor hoče, moje dihanje se je nadaljevalo ter diham še danes v sedeminsedemdesetem letu, ko vam pišem te spomine.

Potem sem živel življenje vaškega otroka v gorenjski vasi. Stara mati me je jemala s seboj, ko je obiskovala svoje stare prijateljice v domači in sosednji vasi. Po poti mi je vedno pripovedovala zgodbe iz nekdanjih časov, včasih pa tudi zapela. Vedela je povedati o Francozih, kako so se prikazali na kranjskem polju, kako so plačevali »fornke«. Povedala mi je tudi, kako je umrl v Kranju jezični dohtar, ki je pisal pohujšljive pesmi. V poznejših letih, ko sem čital Prešernove poezije, mi jih je vzela ter rekla, da takega branja ne smem pregledovati.

S šestim letom sem šel v prvi oddelek dvorazredne šole na Primskovem. Šola je bila zidana leta 1892, vaška cerkev pa 1729. Vas je štela takrat 72 hiš in 362 prebivalcev . . .

Tudi ministrant sem postal v poznejših letih. To je bilo pri podružnici na Primskovem. Iz tistih let sem napisal črtico Izgubljena stavka. S sosedovo Manco sva bila prijatelja, pomagala mi je na paši. Tudi o tem dekletu sem napisal sestavek Pastirica Manca.

Ko gre človek v šolo, pride v novi svet. Prva mi je bila učiteljica v novem svetu. Bila je majhna, imela je rdeča lica in drobne prste. Njena govorica je bila gosposka. Drugi je bil katehet, ki je hodil iz Kranja ob petkih. Strog je bil. Od njega sem dobil prvo klofuto. Zameril se mi je do smrti. Zato sem res imel rad mlado učiteljico, posebno še potem, ko me je enkrat pobožala.

V poznejših letih, ko sem zahajal v četrti oddelek, je prišla še večja zamera. Katehet Vojteh Hybašek je udaril mojo sestrično Johanco, ki pa ni bila nič kriva. V črtici Moj prvi greh sem pojasnil, kdo je bil kriv.

Služba ministranta me je pripeljala med duhovnike. Odprla mi je pot v cerkev in zakristijo. Duhovniki so že gospoda. Marsikatero skrivnost zapazi ministrantovo oko. Mistika kmalu izgine, vse je tako vsakdanje. Ministranti so prvi, ki zgubijo vero. To je služba, pa nič drugega. Plačana služba, plačana molitev.

Že kot ministrant sem začel misliti. Gospod in kmet. Zakaj je razlika.

V šestih lesenih bajtah v Grabnu so živeli revni ljudje, ki so delali v kranjskih tovarnah, pomagali kmetom na polju, njih otroci pa so služili kot pastirji in hlapci ali dekle pri bogatih in revnih kmetih. V Graben so prihajali ljudje iz različnih krajev in vasi. Na žago so vozili hlode, v mlin so nosili žito, v tovarno pohištva so prihajali gosposki ljudje iz Ljubljane, Gradca in Dunaja. V kovačnico so prihajali domači kmetje, iz daljnih vasi so nosili v popravilo svedre in nože. Dosti življenja je bilo v Grabnu. Pri žagarju, kovaču in mlinarju ni bilo pomanjkanja. Pri nas je bila kava na mizi dvakrat na dan. V šestih bajtah je bil večkrat neslan močnik, žganci in zelje, kruha je bilo malo.

V Grabnu in ob robu Grabna na Primskovem so imeli šest nezakonskih otrok, ki so veljali za izrodek v tedanjih časih. Pomilovanja vredni so bili ti otroci. V sestavih Mladi umetnik in Božično pismo sem v Ameriki opisal tragedijo teh ljudi. To so bili vsakdanji »pankerti« vse življenje. Njih matere pa vedno zasramovane. Vse to sem doživljal v Grabnu.

Vse to bedno življenje naših ljudi sem opisal tu v Ameriki. Pripoved o Starem bajtarju, o Franci, o Materini ljubezni, o Rdeči vrtnici, o Gospodični Olgi, o Sestri Micki, v Jernejevi sestri, o Daljnem grobu, o Ne zanima se več, o Amerikancu, o Parni piščalki in o Šolski nalogi — to so ljudje iz naše vasi, pravi vaški značaji, ki sem jih opisoval po spominu.

Kakršne sem poznal, take sem tudi opisal. Ni mi bilo treba v Ameriki zavezati rdeče kravate. To sem jaz prinesel s seboj v Ameriko, nosil sem to v svojem srcu. Sočustvoval sem vedno z delovnim človekom. Dal in pomagal, kjerkoli sem mogel.

Ko se je naš narod boril za svojo svobodo v prvi svetovni vojni, sem stal na braniku pri Jugoslovanskem republiškem združenju. Ko se je vnela druga svetovna vojna, sem vodil publiciteto pri Jugoslovanskem pomožnem odboru v slovenski sekciji. Takrat sem budil naše ljudi v ameriki. Klical sem jih na pomoč. Pri Slovenskem narodnem svetu sem storil svojo dolžnost, tako tudi pri Združenem odboru južnih Slovanov. To ni samohvala, to je samo odziv mojega čutenja iz mojih mladostnih let v zaselku Graben na Primskovem pri Kranju ...

Mladost v Grabnu

Drobec s »Kmečke ohceti«

PREVOZ BALE

Zbor na Cenetovem dvorišču v Ribnici: godba, kmečki vozovi, narodne noše, domači godci, furmani, jezdeci, fantje, šrangerji.
1. voz — s furmanom in godcem ter fanti odide po balo v 600 m oddaljeno vas Hrovača, pred njim jezdijo trije jezdeci z zastavami. Fantje so člani moškega pevskega zbora Ribnica.
2. voz — s fanti iz nevestine vasi, ki bodo pripravili šrango in nagajali. Fantje so člani moškega pevskega zbora Lončar iz Dolenje vasi.
3. in 4. voz — s poročnimi pari in s po enim domačim godcem.
Za njimi gredo narodne noše in gledalci.
V Hrovači pred Škrabčevo hišo, v kateri je spravljena bala, se pred vhod postavita oba voza s poročnimi pari, da bodo le-ti imeli kar najlepši pogled na celotno dogajanje.
Fantje, ki so prišli po balo, pred hišnim pragom zapojejo »Snubaško«.

Dober večer, dober večer,
dragi očka voščim vam.

Al' mi daste, al' mi daste
svojo hčerko al' pa ne?

Moja volja bi že bila,
pa za mamco se ne ve.

Dober večer, dober večer,
ljuba mamca voščim vam.

Al' mi daste svojo hčerko,
svojo hčerko al' pa ne?

Moja volja bi že bila,
pa za hčerko se ne ve.

Hčerka je v izbi stala
in je vse to slišala.

Zdaj bom srečna in vesela,
ker dobila bom moža.

Hčerka vsa je srečna bila,
ker dobila bo moža.

Iz hiše stopi nevestina mati, ki »ne ve po kaj so prišli«, zato sledi kratek dogovor.

PO BALO SO PRIŠLI

BALAR: Mat', ste sami doma?
MATI: Sama sem. Kaj bi pa radi?
BALAR: Veste, mi smo eni lovci, pa smo eno srno zgubili; ste jo kaj vidli?
MATI: Nič je nisem vidla in nič ne vem o tem. Škoda, no! Jo boste mogli kar drugod iskat!
BALAR: Al' morde se je pa le k vam zatekla (odpre vrata in gre v hišo ter pripelje ven staro »deklo«, 50 do 60 let). Tole sem dobil v hiši!
ŽENIN: To je dekla! Grem jaz po tapravo! (stopi v hišo in pripelje ven pravo nevesto).
VSI BALARJI: Ta je taprava, ta!
BALAR: Mat', glih prov smo prišli! To je zdaj tistu hvaljenu blagu (pokaže nevesto). Veste, odpeljal ga buomo!
MATI: No ja, pa ga dajte, če bi ga tako radi! Stopite nuoter.
Nevesta prinese iz hiše na mizo pred hišo vina in kruha; fantje malo popijejo, zavriskajo in začno nalagati balo. Nevestina bala vsebuje blizu 80 različnih predmetov, ki bodo že prej urejeni tako, da jih bodo gledalci lahko v celoti videli razvrščene in obešene na vozu.
Mati postavi na mizo pred hišo lončeno skledo, ki jo eden od fantov »po nerodnosti« razbije, da bo v zakonu več sreče.
Ko je bala naložena, grablje in metla pa privezana pokonci na konjska komata, prinese eden od fantov izza hiše petelina in se z njim usede na vrh bale na vozu.
Fantje pravijo, da še ne morejo odpeljati, ker manjka »peto kolo«. Nato mati prinese iz hiše velik hlebec kruha, ki ga položijo v skrinjo, mati požegna balo na vozu, nevesta pa z gajžlo naredi križ pred konji in požene. Z materjo ostaneta sami pred hišo in »jokata«.
Balarji na vozu opazijo, da so jim vaški fantje z verigo privezali voz k drevesnemu deblu in lahko poženejo šele potem, ko oviro odstranijo.
Pred vozom steče »fantk« — za srečo; njemu vržejo kos kruha, v katerega je zapičen kovanec.
Fantje na vozu zapojejo.

Pod Kamniškimi planinami Foto: Marjan Garbajs

Prisrčen otroški objem (fotografirano v Stuttgartu)

DOMOTOŽJE PRI NAŠIH OTROCIH NA TUJEM

»Nemi« šolarji

Iz Stockholma je letos, 3. aprila, prek Tanjuga prišla novica, da je švedski psihološki center v Göteborgu ugotovil, da jezik dela otrokom tujih delavcev take težave, da so mnogi popolnoma prenehali govoriti v šoli. Avtor študije, psiholog Mirko Takač, je poudaril, da mnogi otroci tujih delavcev v švedskih šolah »molče, kakor da so nemi«. Omenja primer nekega dečka, ki »molči že celih sedem let«. Po Takačevem mnenju je temu »mutizmu« krivo predvsem to, da otrok v šolah ne poučujejo v materinščini . . .

Neprestano premišljujem o teh »nemih« šolarjih. Ob njih pa sem se spomnila na svojo teto — slovensko izseljenko Angelo Pragerjevo, ki po petdesetih letih življenja na tujem še ni prebolela svojega domotožja. Leto za letom se je kot lastovka vračala v svojo domovino, polna hrepenenja, da spet vidi domači kraj, domača žitna polja, gozdove, ki šumijo, kot je večkrat rekla, tako skrivnostno, da ji je kar milo pri srcu. Vračala se je, da bi se naužila domače govorice, da bi se razjokala ob pesmi, ki jo ob večerih pojo fantje na vasi. Vsaka stezica je bila zasajena vanjo. V vsakem grmu je ostal košček nje-

Pri Kureževih v Košišah

Štebetov Lojzek iz Stuttgarta je naš dobri znanec. Večkrat nam je že kaj napisal za Rodno grudo. Zelo zanimivo je tudi opisal, ko se je predlani poleti s skupino naših rojakov iz Stuttgarta in seveda s svojo mamico, povzpel na naš najvišji vrh, na Triglav. Tako se »po pisanju« z Lojzkom kar dobro poznamo, nismo se pa še osebno srečali, čeprav pride vsako leto na počitnice k domačim v Slovenijo. No, pred kratkim smo spet dobili od njega prav zanimiv dopis. Takole nam je napisal: »Vsakokrat, ko pridem v svoj rojstni kraj Suhadole pri Komendi, si želim čimprej spet objeti starše moje mamice v Košišah pri Kamniku. Stari ata ima že 75 let, stara mama pa 72 let, oba pa sta še čvrsta in zelo prijazna. Čeprav sta imela deset otrok, sedem deklet in tri fante, je od cele družine zdaj doma le še najmlajša hčerka Mihelca, ki prav rada zaigra na harmoniko. Stara mama pravi, da so lepe viže pol življenja. Dvakrat na leto, ko imata stari ata in stara mama god, se zberejo otroci doma. Takrat zapojejo lepo kakor včasih, Mihelca pa zaigra na harmoniko. Takrat pravita: »Srečna sva, da znajo tako lepo peti in igrati.«

Povabijo tudi bližnje sosede in sorodnike. Stara mama prinese na mizo kmečkega kruha, meso in jabolka. Stari ata pa mošta, vina in žganja. Pravi, da dobra postrežba je in mora ostati Kureževa navada. Kraj Kurja dolina, kjer je dom starih staršev, je skrita med bregove. Skoz njo pelje cesta v Tunjice.

Vsi Vrhovnikovi, po domače Kureževi otroci (moji strici in tete) so si zgradili hiše tako, da so drug drugemu pomagali. Največ pa je seveda delal stari ata, ki je v tem strokovnjak. Pravijo mu Kurežev Martin. Pri svojih 75 letih še vedno pridno dela in skrbi za otroke, čeprav žive raztreseno blizu in tudi daleč po svetu.

Stari ata in mama sta zelo zadovoljna, da tu v Nemčiji hodim tudi v slovensko dopolnilno šolo. Pravita, da sta zelo srečna, da vsi vnuki znamo slovensko govoriti, da nas lahko razumeta. Čeprav hodim tukaj tudi v nemško šolo, ne bom nikoli pozabil govorice mojih staršev in starih staršev.«

Zelo lepo pismo, kajne? Razumljivo, da smo tudi mi hoteli spoznati Kureževa ata in mamo tam v Košišah ali Kurji dolini, kakor piše njun vnuk Lojzek. Tako sva v sončnem majskem dopoldnevu s Klaro Perčičevo, našo odbornico kamniške podružnice Slovenske izseljenske matice, odšli tja na obisk.

Cesta, ki vodi proti Tunjicam, je res skrita med bregovi, kjer so se med zeleno travo in marjetkami živo pogovarjali murni. Cesta se najprej vzpenja, zatem pa spet pada v dolino. Tu in tam so raztreseni domovi. Ob starih so zrasle nove hiše, kakor povsod na našem podeželju.

Ob cesti stoji prijazna nova hiša, precej zadaj za njo v globeli pa je domačija zidarja Martina Vrhovnika, po domače Kureževega. Vidi se ji, da je v njej že odraslo nekaj rodov. Zadaj je veliko gospodarsko poslopje. Seveda tudi kuža je tam, ki je v pozdrav malo zalajal, potem pa legel in spet zaspal, pa putke so seveda tudi. Dve koklji sta ponosno vodili piščance, petelin se je ščeperil, ja, vse je bilo tako, kakor mora biti na podeželski domačiji in kakor nam je Štebetov Lojzek opisal.

Potem sva spoznali Lojzkovega starega ata in staro mamo in teto Mihelco, ki zna na harmoniko zaigrati nad stodvajset domačih viž. Sedeli smo ob široki mizi v izbi in se pomenkovali. Na mizi je bil domač bel kruh in klobase. Ta kruh je bil prav tak, kakršnega je nekoč pred davnimi leti znala zamesiti in speči le naša mama. Na steni je tiktakala ura kukavica in mama Marija je povedala, da jim jo je za družinski praznik prinesla hčerka Anica in Stuttgarta, Lojzkova mama.

Kurežev ata Martin Vrhovnik je bol redkobeseden, zato pa je mama zgovorna. Oba sta čvrsta, pravi korenini.

nega srca. In vsaka beseda, izgovorjena v materinem jeziku, je imela zanjo poseben zven.
Pred menoj leži slovenska koroška revija iz leta 1958, v kateri je natisnjen njen članek. Angela Pragerjeva je v tem članku opevala domačo peč:
»Kako udobno sediš na zapečku! Ves se pregreješ in umiriš na taki dobri pečki... Peč je bila raj za nas otroke. Prvi »izlet« v življenje — na peč! Trebuh nas je bolel — na peč! Prvi duševni pretresi so stiskali solze iz otroških in dekliških oči — na peč! Veselili smo se, prerekali smo se, povesti smo si pripovedovali, najlepše — na peči... Da, koliko rodov je ta peč varovala, vzgojila, kako je bila potrpežljiva! Vsakega je sprejela... V prvi vojni so tam sedeli begunci. Vsem je postregla s toploto in varnostjo. V drugi vojni je veliko trpela. Obstreljevali so jo in veliko žalostnega je videla. A hrabro je branila svoj rod — in še stoji in brani in greje... In če bi mene, staro mamo, danes kdo vprašal, katera peč je najlepša, bi hitro in brez pomisleka rekla: Oh, saj ni lepše in ne dragocenejše peči na celem svetu kot je tale naša peč!«
Angela Pragerjeva je pet desetletij živela na Nemškem. Tam je imela moža, dom, družino, a je do zadnjega diha pela slavo svoji grudi, svojim ljudem, svojemu jeziku. Leta 1968 je Slovenski vestnik v Celovcu objavil njeno pismo, poslednje pismo, v katerem je spet govorila o svoji domovini, o svojih ljudeh, o svojem jeziku, materinem jeziku. Sestavek je zaključila z mislijo, ki je izzvenela kot oporoka, da je le v skupnosti možno ohraniti narodnost.
Nekaj tednov po objavi tega pisma je umrla.
Ali bi vsi »nemi« in drugi naši šolarji, ki živijo na tujem, našli domovino, vsaj košček domovine v mladinskih listih, v revijah, pisanih v materinščini, ki bi jim prinašale novice od doma in v katerih bi se lahko tudi sami oglašali?
Bi bilo potešeno ali vsaj omiljeno njihovo domotožje, če bi imeli razgibane kulturne krožke, kjer bi se shajali, se pogovarjali in obujali spomine na dom?
In kaj jim pomenijo šole, v katerih se lahko učijo tudi v svojem, materinem jeziku?
»Slovenščine se učim zelo rad, ker je to moj materinski jezik,« je napisal koroški deček Armin Dobrovnik iz Pliberka. Švedski psihološki center v Göteborgu je ugotovil, da so zdomski šolarji »nemi« predvsem zato, ker otrok v šolah ne poučujejo v materinščini.
Kje najti smerokaz odrešilne poti?!
»Le v skupnosti je možno ohraniti narodnost!« je napisala v svojem poslednjem pismu slovenska izseljenka Angela Pragerjeva.
Mislim na vez od srca do srca, ki je najbolj trdna in kar je poglavitno, ki ne pozna meja. Ta vez naj bo kot korenina, ki se bo razrasla na vse strani, kjerkoli živijo naši ljudje in še posebej — naši otroci.

Marta Grom

Njegove roke so krepke in dlani široke, da sem nehote pomislila: kaj vse so te roke že zgradile. Mama je pripovedovala, da je oče Martin gradil tudi dom na Krvavcu, takrat pred leti. Ona pa je s kmetije pod Krvavcem doma. Poleti je bila z živino vedno v planini. Ko so pri gradnji doma potrebovali ljudi, je tudi pomagala, saj je bilo dobro kaj zaslužiti. Leta 1927 sta se z Martinom vzela in prišla je v Košiše. Ja in potem je pač bilo tako, da je Martin hodil zidarit. Delal je v Ljubljani pa povsod okrog. Nikoli pa ne predaleč, da ne bi mogel pogledati k družini domov. Ona pa je doma delala in zibala. Ja, deset jih je bilo otrok, trije fantje in sedem deklet. Pa je začela naštevati: »Milka, poročena Jerin, je zaposlena v invalidskem domu v Kamniku, Anica Štebe, Lojzkova mama, je zaposlena v trgovskem podjetju Hertie v Stuttgartu, njen mož doma iz Žej pri Komendi, dela v Švaben bravie kot tesar. Tri otroke imata. Sin je mesar, hčerka tovarniška delavka, najmlajši, Lojzek pa hodi še v šolo. Seveda v nemško, potem pa še v slovensko dopolnilno šolo. Do tja pa je 12 kilometrov daleč. Čez celo mesto se mora voziti s tramvajem, a hodi zelo rad, saj ve, da si bo le tako ohranil znanje slovenščine.

Tudi sinova Ivan in Tone delata v Nemčiji v Aidlingenu pri Böblingenu. Oba imata tudi že družini. Hčerka Pavla je medicinska sestra v Torontu v Kanadi, sin Franci, ki je bil v Kanadi bolničar, pa se je nedavno vrnil in bo najbrž ostal doma. V Kamniku oz. v Duplici so zaposlene hčerke Jožica, poročena Hribovšek, Marica Šestar in Francka, najmlajša, Mihelca je pa doma. O ja, pri vsakem delu poprime, zraven pa še za dobro voljo skrbi. Na harmoniko igra res odlično. Seveda, to tudi ni čudno. Saj igra že od osmega leta...«

Končno smo spoznali še Francija, ki je prišel iz Kamnika, kjer je bil po opravkih.

Segli smo si v roke in si voščili dober dan in potem sem zvedela še nekaj: da je ta prijazni fant, ki je kot izrezana očetova podoba pred leti takorekoč rešil življenje naši odbornici Klari Perčičevi, ki je bila z menoj na obisku. Takrat je Perčičevo sredi Kamnika podrl avtomobil in ji hudo poškodoval nogi. Imela je več kompliciranih zlomov in je hudo krvavela. Tedaj je s pločnika stopil k njej mlad fant, ki je slučajno šel mimo in se nista prej nič poznala. Vzel je njene hudo ranjene noge v naročje in ju držal v vodoravni legi ves čas, dokler ni prišla strokovna pomoč. To je bil Franci, ki je takrat kmalu zatem odšel za bolničarja v Kanado. Tako je naše življenje včasih splet čudnih naključij, ali ne?

Martin Vrhovnik, Kurežev ata iz Košiš

Vidiš, dragi naš Lojzek Štebe iz Stuttgarta, tako sem izpolnila obljubo in obiskala tvojega dragega starega ata in staro mamo, pa teto Mihelco in strica Francija, ki te vsi prisrčno pozdravljajo. Pravijo, da si bister in prebrisan fant in jaz jim to rada verjamem: Vabijo te da čimprej prideš na počitnice v Košiše. Torej!

Ina Slokan

otroci berite

Dragotin Kette

KRT — MODRIJAN

Nad zelenim travnikom je švigala sem ter tja lahkokrila lastovica in si lovila v zraku muh, mušic in drugih žuželk. Kar ugleda po tleh lesti črnega krta.

»Ej, ti možiček črni!« zaščebeta prezirljivo, »da si pameten kot jaz, ne bi iskal črvov pod zemljo, ampak zgoraj na belem dnevu. Glej, koliko jaz pomorim teh kmetičevih sovražnikov, ki mu objedajo listje in sadje. Kaj dobiš tam v zemlji? Skoraj nič!«
»Prav, prav,« odgovori lastovki modri krt, »a tega mi vendarle ne moreš oporekati, da so skriti in hinavski sovražniki hujši od znanih in očitnih. In glej, takih iščem jaz. Da, oni so hujši, ker izpodjedajo samo korenike, ki so vir življenja.«

Kaj je hotela lastovka reči na ta odgovor?

»Prav praviš, striček!« je dejala in odletela.

Ela Peroci

Če jagode dišijo

Ko je prišla Tonka z očetom in mamo v planine, je bil že večer. Čakala jih je koča sredi gozda. Vse naokoli se je temnel gozd in vedno temnejši je bil, dokler se ni čisto znočilo. Tonka je čakala, da se je prižgala prva zvezda.
Sedela je mami v naročju in čebljala:
— Kajne, jutri bom nabirala rože?
Jutri bom hodila po travi in po gozdu.
Jutri bom lovila metulje.
Jutri bom imela počitnice na planinah.
Jutri bom pogledala, kdo je v gozdu,
jutri bo sonce sijalo...
Da, vse to bo jutri, ji je rekla mama. Zdaj je pa noč. Poslušaj, gozd spi. Zaspimo še mi.
Zjutraj, ko je posijalo v kočo sonce, se je Tonka zbudila. Odhitela je na prag in zdelo se ji je, da se v tej lepi jutranji svetlobi gozd počasi razmika. Zagledala je steze in stezice med drevjem in cesto, po kateri so prejšnji večer prišli, poslušala je ptičje petje in zadišalo je po gozdnih jagodah.
Jagode, jagode, rdeče jagode.
Zbežala je po rosni travi in za njimi do prve poseke. Nabrala si jih je polno pest in jih pojedla.
Hodila je za jagodami naprej, saj so dišale daleč naokoli. Ptice in drobni metulji so jo spremljali, nasproti pa je od daleč prihajalo pozvanjanje kravjih zvoncev.
Tonka je hodila po travi in po mehkem mahu, pripogibala je veje grmičkov in mladih dreves in nabirala jagode. Ko je imela od njih že sladke prste, je jagod zmanjkalo.
Prišla je že tako daleč, da je ostala sama, brez metuljev in brez ptic na širokem travniku. Kravji zvonci so pozvanjali vedno bliže. Prihajale so krave, velike, rjave, z belimi lisami po hrbtu. S širokim jezikom so mulile travo in za Tonko se niso zmenile. Nikamor se jim ni mudilo, vendar so odšle naprej in odnesle s seboj zvonce in pozvanjanje.
Ostale pa so koče. Na prvem gričku koča z rdečimi vetrnicami na oknih. Tonka je stekla k njej, a okna in vrata so bila trdno zaprta.
Na sosednjem gričku je bila siva koča s klopco pred vrati.
Tonka je stekla k njej, a v koči ni bilo nikogar. Posedela je malo na klopi, nato pa je pohitela še malo više k tretji koči. Tu je dišalo po mleku in po siru in pred kočo je zalajal pes. Tonka se ga je ustrašila in odhitela naprej.
Ko je bila dovolj daleč, da je na psa pozabila, je zarajala po travi.
Modro nebo se je poveznilo od gozda do gozda in sonce se je stisnilo h gričkom na planini, da je bilo prijetno toplo.
Tonka je rajala z grička na griček — joj, kakako urno je to šlo — in prepevala je tisto pesmico:
Na planincah sončece sije,
na planincah sončece sije,
na planincah luštno je...
Vsa vrtoglava in razgreta je sedla v travo in tam jo je našla prijazna ženica. Sklonila se je k njej, jo prijela za roko in jo odpeljala s seboj v majhno črno kočico, ki je imela na strehi rdeč dimnik, iz katerega se je kadilo.
Kaj kuhaš? jo je vprašala Tonka.
Mleko sem zavrela, ji je ženica odgovorila. Ko se bo ohladilo, ga boš lahko pila. Prej pa ti bom urezala kos kruha in ga namazala s surovim maslom. Tako, zdaj sedi sem k moji mizici in jej. Le malokdaj pride kdo k meni. Ljudje niti ne vedo, kako rada se pogovarjam. In Tonka je sedla v kamrici za mizico na stolček. Jedla je kruh s surovim maslom in se pogovarjala s prijazno ženico. Vse ji je povedala; od kod je prišla, čigava je, da je prvič v planinah in da je babici in dedku v mestu dolgčas po njej. Pomolila je nosek skozi okence in vprašala: Zakaj pa imaš tako majhno okence?
In zakaj imaš tako majhno posteljico?
Zato, da bi ti na njej zaspala, ji je odgovorila ženica. Tonka ni rekla ne. Spila je ponujeno mleko in na posteljici zaspala.
Ženica je zagrnila okence, da bi sonce ne motilo Tonke, sedla je na prag svoje črne kočice z rdečim dimnikom, iz katerega se je kadilo, in gledala in čakala, ali ne prideta oče in mama po svojo deklico.
Kimala je sama sebi in si govorila:
Ja, ja, jagode dišijo, krave mukajo in zvonci zvonijo, sonce vabi, pa gre otrok in gre vedno dalje in pride k meni in me vpraša, zakaj imama tako majhno okence? Ej, dovolj je veliko, da sem jo skozenj videla, kako se je z grička na griček kobalila. Ja, ja, tako je, če jagode dišijo.

Vida Jerajeva

USPAVANKA

Spanček, zaspanček,
črn možic,
hodi ponoči,
nima nožic.

Tiho se duri,
okna odpro,
v zibelko leže,
zatisne oko.

Lunica ziblje,
aja, aj, aj,
spanček se smeje,
aja, aj, aj.

Oton Župančič

L O Č I T E V

**Jadra bela so razpeta,
veter vpraša: »Naj začnem?«
»Čakaj, veter, da slovo še
vzamem, predno grem!«**

**Vzel slovo sem, sedel v barko,
veter pravi: »Zdaj?«
»Ej — še brašno sem pozabil,
valje bom nazaj!«**

**Stekel k svojcem sem nazaj spet,
veter pravi: »Kam?«
»Čakaj, veter, da klobuček
še si poravnam!«**

**Poravnal sem si klobuček,
veter zapihljaj,
barka plava — oh, da še bi
kak izgovor znal!**

Niko Grafenauer

PRAVLJICA

**V srebrno kočijo zapрežen
konjiček
brzi čez spokojno ravan.
V temno modrino ugreznjen kot
ptiček
pelje se Spanček-pan.
Kresnice so sli, ki iz dalje hitijo
s čarobnim pečatnikom sanj,
v jutranji zarji s srebrno kočijo
pelje se Spanček-pan.**

**Z žezlom ukaže in že se razgrne
čez nebes meglen pajčolan,
v siju, ki svit ga počasi utrne,
pelje se Spanček-pan.**

**K ustom pristavi svoj mavrični
rog,
vse sanje se stekajo vanj,
med zvezde, ki nemo se zbirajo v
krog,
pelje se Spanček-pan.**

**Konjiču se podkve prešerno
iskrijo
in spodaj že svita se dan,
po Mlečni cesti, s srebrno kočijo
pelje se Spanček-pan.**

Tone Pavček

OTROCI SE LOVE

**Šindu, mindu, šindara,
trandu, sandu, sandara,
pika, poka, pika, pok,
lopne cepec prazen snop,
lopne sebe teleban,
seje, šteje neugnan:
šindu, mindu, šindara,
trandu, sandu, sandara,
pik, srce in kara, križ,
osel, medved, muca, miš,
riž, viš, paradiž!
ti si zadnji, ti loviš!**

Krožek mladih dopisnikov

Moje največje doživetje

Moje največje doživetje je bilo takrat, ko smo učenci slovenske dopolnilne šole iz Sindelfingna proslavili dan naših mamic. Proslava je bila pod naslovom: Tebi, slovenska mati! Mi otroci smo vsi lepo pozdravili svoje mamice, plesali in recitirali. Moje največje doživetje pa je bilo to, da sem z mojim atkom zapela solo dve lepi

slovenski narodni pesmi: Gor čez jezero in Veselo v Kamnik. Atek me je pa spremljal s harmoniko. Ta nastop naju je veljal dosti truda. Trdo sva vadila, da sva uspela. Vsi v dvorani so nama ploskali, seveda sva bila oba zelo srečna. Prilagam sliko z najinega nastopa.

**Erika Planko
6. razr. dop. slov. šole
Sindelfingen**

Živimo v Nemčiji

Moj oči je šel prvi v Nemčijo. Ko je dobil stanovanje, je šla za njim tudi mamica. Mene pa je pustila pri stari mami. Čez tri mesece pa sta me oči in mama prišla iskat. En teden sta bila doma, potem pa smo šli vsi skupaj v Nemčijo. Vožnja mi je bila zelo všeč, saj sem se prvikrat vozil z vlakom.
Mamica in oči sta potem hodila v službo, jaz pa sem bil v varstvu pri sosedi. Potem sem pa bil tudi v vrtcu. Tam sem se naučil nemškega jezika. Spoznal sem tudi nekaj prijateljev. Sedaj hodim že v drugi razred. Tu je lepo. Imam sošolce, sestrico, mamico in očita. Počitnice pa vseeno komaj čakam, da grem na obisk k stari mami in atu v moji lepi domovini.

**Dušan Mihelič
2. b razred
Reutlingen**

Ati in mamica sta rojena v Sloveniji. Mamica v Ljubljani, ati pa v Mednem. Spoznala sta se v Reutlingenu, kjer sta se tudi poročila. Jaz sem rojena v Reutlingenu, kjer zdaj začasno živimo. Vsako leto gremo v Jugoslavijo na dopust k stari mami in na morje. Pri stari mami se lahko igram na dvorišču. Ima mucke, zajčke, kokoši in krave. Vsako jutro ji pomagam kokoši krmiti in jajca pobirati iz gnezd. Potem grem po travo za zajčke in muckam dam mleko. Mi zato živimo v Nemčiji, da bosta atek in mama prihranila več denarja za hišo, ki jo zidamo v Mednem. Ko bo hiša dozidana, se bomo vrnili domov v Jugoslavijo.

**Rozika Šušteršič
slovenska šola
Reutlingen**

Moji starši so zdaj že deset let v Nemčiji. Po mojem rojstvu so se odločili, da ostanemo še nekaj časa v tujini. Tako hodim zdaj že v nemško šolo, enkrat na teden pa obiskujem slovenski dopolnilni pouk. Vsako leto gremo za mesec dni na počitnice domov na morje.

**Marija Kucler
4. razred slov. šole
Reutlingen**

Že pet let živimo v Wildbergu. To je majhno mestece. Okrog njega so veliki travniki, gozdovi, igrišča in parki. V mesto nimamo daleč. Ati, mamica, sestra in jaz stanujemo zunaj mesta v stolpnici. Imamo trisobno stanovanje in smo zadovoljni. Wildberg je staro mesto. Imamo zelo dobre sosede. Kadar ati in mama delata, pride soseda vedno k nama. Ima naju rada in tudi midve njo. V Wildbergu je tudi lepa moderna šola, v katero hodi moja sestra in je tam zelo zadovoljna. Tukaj imamo tudi železniško in avtobusno postajo. Kadar imava pouk v slovenski dopolnilni šoli, stopiva na vlak in se odpeljeva v Calw. Vsi radi živimo tukaj. Večkrat gremo kam ven na izlet. Takrat pečemo čevapčiče in ražnjiče in se zabavamo. Vendar pa vseeno komaj čakamo, da bo naš dom v domovini dograjen. Takrat se bomo z veseljem vrnili.

**Sabina Cilenšek
5. razred slov. dopl. šole
v Calwu**

Nagold je velik in lep. Pot v šolo je kratka. Šola je komaj deset minut od našega stanovanja. Pred štirimi leti, ko sem z mamo prišla sem, je bil Nagold še majhno mesto in poln starih hiš. V kratkem času pa se je spremenil, ker so zgradili mnogo novih stanovanj in trgovin. Naše stanovanje je kilometer daleč od centra. Je pa zato lepo, veliko in sončno. Tudi jaz imam svojo sobo. V Nagoldu mi je všeč, ker imam prijateljice. Velikokrat se grem sprehajat po lepo urejenem parku sredi mesta, ali pa si ogledujem izložbe. Srečujem pa tudi sošolke in naše znance iz Jugoslavije. Kljub vsemu temu pa komaj čakam, da se vrnemo v domovino, v moj rojstni kraj in v našo novo hišo, ki bo kmalu gotova.

**Nevenka Gostenčnik
3. razred slov. dop. šole
v Calwu**

Nagold je zelo lep kraj. Tu je veliko tovarn in šol. Na hribu je lep grad, ki je obdan z gozdom. Zrak je čist. Nagold leži v veliki kotlini in ima

Doris iz Degerlocha je takole narisala svojo družino na izletu

veliko hiš in tudi hotelov. Za starejše ljudi so parki, za mlade pa so kopališča in zabavišča. V Nagoldu je lepo živeti ali v domovini je pa še lepše. Iz Iselshausna imam 2 km poti do šole. Vsi si želimo, da bi se kmalu vrnili v domovino. Tam nas čaka blizu Ptuja naš novi dom.

**Jožica Čuš
7. razred slov. dopl. šole
v Calwu**

Majhne so te stvari

Dobra reklama pomeni polovico uspeha. To dobro vedo tudi naši trgovci in še marsikdo. Iz študentskih let se spomnim nekega frizerja, ki je na okno svojega salona z mastnimi črkami zapisal: »Masiramo z lastno vodo!« Gospodje, a še bolj dame, so kar drli k njemu in se hoteli prepričati o tej pomembni lastnosti. Posel je cvetel, lasje so rasli ali pa ne in denar je kapal v mošnjiček. Vse pa je trajalo le malo časa, kajti ko je zamenjal napis, je izgubil skoraj polovico svojih odjemalcev, tistih z lasmi in brez njih. Na to štorijo sem se spomnil, ko sem v neki manjši ljubljanski trgovini zagledal v izložbi stekleničko okusno in prefinjeno dekoriranega parfuma, pod katero je z mastnimi črkami pisalo 1500 novih din. Vse skupaj bi pustil vnemar, če se ne bi pred trgovino pričela zbirati zijala. Buljila so v tisto stekleničko kot v devetindevetdeseto pariško čudo, razen tega pa je marsikdo zagledal v izložbi tudi kaj zase.

Zaripli in od sreče zadovoljni trgovčič za steklom se je smehljal in si mencal roke. Reklama je vžgala bolj, kot če bi bilo v njej tisoč neonskih lučk in trgovinica je čez noč postala center radovednežev, ki so ugibali, kakšen le more biti tisti parfumček.

Napravil sem se Francoza in vstopil v trgovino. Kupil sem si mast za odstranjevanje kurjih očes, kajti ta so že tako buljila skozi moje čevlje, da sem se resno zbal, da ne bodo spregledala. No, in potem je beseda dala besedo, zato sem se okorajžil in vprašal: »Veste, kaj, bi mi hoteli pokazati tisti parfum, ki ga imate v izložbi in stane sto petdeset jurjev?«

Možakar me je premeril od glave do peta, kot bi ocenjeval moje denarne kvalifikacije in ko je videl moj krvavo resen obraz, se je zmedel in pričel mencati: »Veste, ta ni naprodaj, imam samo en primerek, dobil sem ga iz Pariza, pa . . .«

No, sem si mislil, tale nima pet čistih. Dober trgovec bi za takšne denarje na vrat in nos butnil v izložbo in napravil kšeft. Na glas pa nisem rekel ničesar.

Vse sem že nekolikanj pozabil, ko sem včeraj nenadoma prebral v časopisu, da je »iznajdljivemu« trgovčiču le uspelo prodati tisto stekleničko. V trgovino je namreč prišla neka fina dama in na vsak način hotela kupiti parfum. Trgovec se je sicer zgovarjal, da ji ga ne more prodati, toda ženske so ženske in tudi ta je bila posebnega drevesa trn, tečnarila je in tečnarila in končno le dobila stekleničko.

No, naše mesto ni tako veliko, da se ne bi vse razvedelo. Tako se je pričela odpletati tudi ta zgodba, ko je za to izvedel pronicljivi inšpektor Jaka Rilc. Trgovec mu je namreč priznal, da je stekleničko z blaženim parfumom kupil v Parizu za svojo ženo in zanjo odštel le pet starih tisočakov. Njej duh parfuma ni ugajal, zato ga je v »reklamne« namene vtaknil v izložbo svoje trgovinice. Seveda ni niti dobro vedel, da bo »ta trik tako uspel«. In glej, priletela je muhica in se nasadila na tisto ubogo stekleničko.

Seveda je Jaka Rilc brihtnega trgovčiča predal sodniku za prekrške, ki pa ne more storiti ničesar vse do tedaj, dokler se ne bo oglasila glavna obtežilna priča — fina gospa s svojo stekleničko. Nekateri pravijo, da je sploh ne bo, da bo lepo mirno prenesla vso zadevščino in počakala, da se vse na miren način razparfumira. Mnogi pa ji celo privoščijo in pravijo: »Kaj pa hodi čez Eifflov stolp na Rožnik!«

Miha Matè

Nemi obtoženec na zaslševanju

Bil je nem in nepismen, kljub temu pa je Jurij užival veliko simpatijo deklet, najbrž zaradi odličnega igranja na harmoniko. Prav zaradi harmonike se je mlado dekle zaljubilo vanj. Ljubezen pa ni ostala brez posledic in Jurij je moral na sodno razpravo. Kako pa se bo, nem in nepismen, na sodišču zagovarjal, so se spraševali ljudje. Njega to ni preveč skrbelo. S seboj je vzel harmoniko in s pomočjo melodij raznih pesmi odgovarjal na vsa vprašanja.

Bralci so gotovo že uganili, da Jurij ni bil gluh, ampak samo nem. Dober posluh je imel zlasti za harmoniko, odlično pa je poznal vse slovenske narodne pesmi.

Sodnik: Iz obtožbe je razvidno, da bi se radi znebili dekleta, ki ste ga zapeljali in pripravili do materinskega stanja. Seveda pa to gotovo ne bo šlo po vašem načrtu. Torej, preidimo k zadevi. Kako se pišete?

Harmonikar raztegne svoj meh, melodija zadoni:

JAZ SEM KRANJČIČEV JURIJ . . .!

Sodnik: Jurij Kranjčič, torej. Kje ste rojeni?

Jurij: MI SMO PA Z NAKLNA . . .

Sodnik: Kaj ste po poklicu?

Jurij: JAZ SEM PA MUZIKANT . . .

Sodnik: Ime očeta?

Jurij: IZIDOR OVČICE PASEL . . .

Sodnik: Matere?

Jurij: TEREZINKA ZGODAJ VSTALA . . .

Sodnik: Ali ste vsi slovenske narodnosti?

Jurij: SLOVENSKI SMO FANTJE . . .

Sodnik: Do tu se vse strinja s podatki. Zdaj pa dalje. Kako ste se spoznali z dekletom?

Jurij: KO SO FANTJE PROTI VASI ŠLI . . .

Sodnik: Seveda, vi pred njimi z mehom in tako ste dekleta prvi srečali, kajne?

Jurij: ROŽE NA VRTU JE PLELA, PELA JE PESEM GLASNO . . .

Sodnik: Razumem, razumem. In vi ste prisluhnili melodiji. Gotovo se še spominjate, katero pesem je pela?

Jurij: SEM SLOVENSKA DEKLICA, MINKA MI JE IME, IMAM LASKE RUMENE, LEPO V KITO SPLETENE, HRABRO MOJE JE TELO, SRCE PA ZVESTO . . .

Sodnik: Res, dobro vam je ostala v spominu. Kako ste jo nagovorili? (Jurij da znak s prstom, da je to druga kitica iste pesmi)

Jurij: DAJ MI DEKLE CVETKO ZALO, DA SI JO NA PRSI PRIPNEM . . .

Sodnik: Glej ga no, kako ste izkoristili priliko. Ali se je odzvala vaši prošnji?

(Jurij nadaljuje isto pesem)

Jurij: DALA MU JE KITO CVETJA . . .

Sodnik: Res, lep začetek, vse v cvetju. In potem ste skušali zvedeti, kdo je, od kod je in čigava je, ali ne? Kako ste jo vprašali?

Jurij: OD KOD SI DEKLE TI DOMA . . .

Sodnik: In kaj vam je odgovorila?

Jurij: PRAV LEPA JE TRNOVSKA FARA . . .

Sodnik: S tem vam ni bilo še vse jasno. Ali vam je povedala tudi svoje ime?

Jurij: MICKA KOVAČEVA . . .

Sodnik: Res ji je morala biti všeč vaša harmonika. Kako ste pa nadaljevali, ko ste izvedeli, da je s Trnovega in da je Kovačeva Micka?

Jurij: LEPA SI MARIJA, NI JE TEBI PAR . . .

Sodnik: Res, lep način za zapeljevanje imate. Kaj pa je rekla na to? (Jurij da znak, da je druga kitica)

Jurij: ŽIVO V LICE ZARUDELA . . .

Sodnik: Za mladega dekleta dokaj razumljivo. Naprej?

Jurij: BOD' MOJA, BOD' MOJA . . .

Sodnik: Niste izgubljali časa, a danes zavlačujete. Malo hitreje prosim. Kaj je rekla na to?

Jurij: ROŽIC VELIKO NABRANIH IMAM, PUŠELC BI DELALA PA GA NE ZNAM, SVILE KUPILA BOM, PUŠELC NAREDILA BOM, PRIDI MOJ FANTIČ DREV' V VAS . . .

Sodnik: Dobro, opomnil sem vas, da bodite malo hitrejši, zdaj pa še bolj zavlačujete. Nezaslišana mladina! Torej vas je ona vabila. Ali se niste bali njenih staršev? Kako ste uredili to zadevo?

Jurij: LE PRIDI, LE PRIDI, SEM SAMA DOMA . . .

Sodnik: Neverjetno, današnja mladina! Zdaj, ko ste vedeli, da je Kovačeva iz Trnovega in da je doma sama, niste zamudili priložnosti. Kaj pa vaši prijatelji, kako ste se jim opravičili, ko jim zvečer niste igrali harmonike?

Jurij: JAZ SEM SI PA NEKAJ ZMISLIL IN NAREDIL BOM TA ŠPAS . . . DREV KO BODO MAMCA SPALI, JAZ PA POJDEM K LJUBCI V VAS!

(Odlomek iz daljšega besedila)

Napisal: Jože Turk

Revigny, Francija (napisano leta 1960 med bivanjem v Thiess Village, Avstralija)

vaš kotiček

Bolna mati išče sina

Franc Jurjec, rojen leta 1920 v Ljubljani, je z družino in materjo nazadnje živel na Reki, kjer je bil zaposlen kot gledališki delavec-režiser. Leta 1966 je odšel v Mannheim v Nemčijo, od koder se je svoji družini le dvakrat javil. Baje je bil zaposlen v neki slovenski gostilni. Kje živi zdaj, ne ve niti njegova družina, niti njegova mati, ki od leta 1969 živi v Ljubljani. Mati je zaradi prometne nesreče nepokretna. Zelo želi najti svojega sina. Zato prosi vsakogar, ki bi karkoli vedel, kje se danes Franc Jurjec nahaja oziroma, kam je odšel ali kaj se je zgodilo z njim, da ji to sporoči. Če pa bo to prebral sam, naj se ji čimprej oglasi na naslov:

Marija Jurjec
Tesarska 18
61000 Ljubljana

Slovenci v Avstraliji

Iščem svojega sina **Franca ZAMRL.** Njegov zadnji naslov je bil: 5 Ronald Avenue GRENWECH, SYDNEY, N.S.W., Australija.

Pisma, ki mu jih pišem, se vračajo s pripombo »Left Adress« (odšel). Vljudno prosim vsakogar, ki bi kaj vedel o njem, da mi sporoči na navedeni naslov. V naprej hvaležna mati:

Amalija Majerič (prej Kampl)
Slomškov trg 11
68000 MARIBOR
SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Iščem življenjsko družico

Slovenec, živeč v Nemčiji, srednje velikosti, sredi 40 let, privlačen in lepega značaja, izobražen, abstinent, ljubitelj vsega lepega, išče življenjsko sopotnico, dobrosrčno, simpatično, res prijetne zunanjosti do 39 let, od kjerkoli po svetu. Slika zaželjena.

Cenjene dopise pošljite na naslov:

B. B.
807 INGOLSTADT
Hindemithstr. 23
BRD DEUTSCHLAND

Križanka

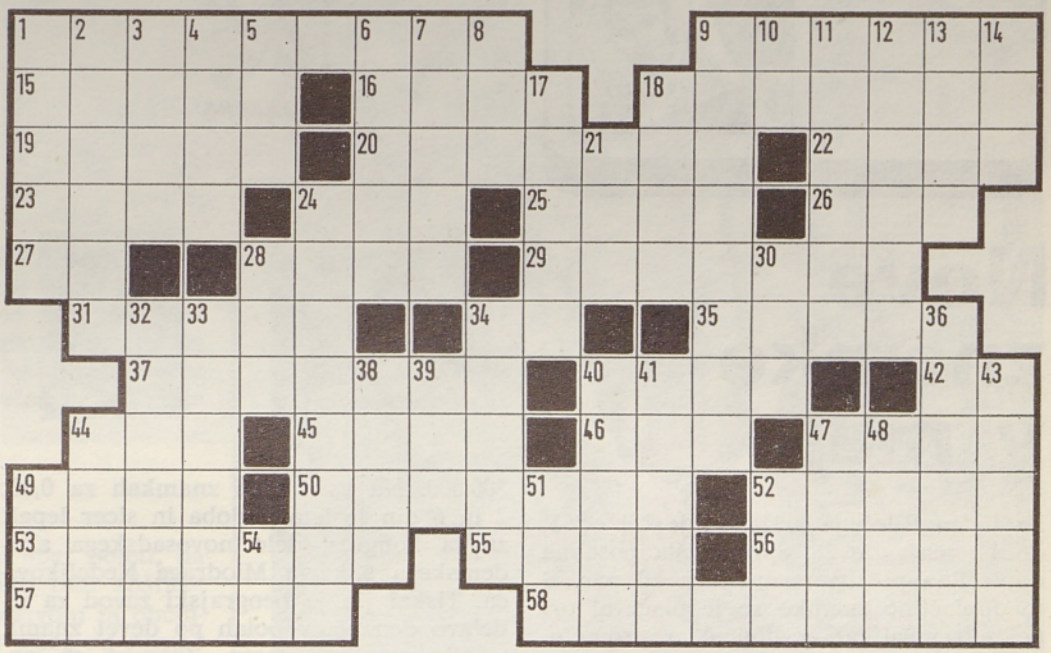

VODORAVNO: 1. skupina ljudi, ki koga spremlja, 9. sodobni slovenski pripovednik, avtor novele »Balada o trobenti in oblaku«, po kateri je bil posnet tudi film (Ciril), 15. kmečka izba, 16. visoko drevo z užitnimi plodovi (jedrca v lupini), 18. razmerje med tekočimi in trdnimi sestavinami, 19. burmanski politik, od 1961 do 1972 generalni sekretar Združenih narodov, 20. slovenski pesnik in pisatelj (Josip, 1836—1923, »Zorin«), 22. zelo vnetljiva, hitro hlapljiva tekočina s prijetnim vonjem (za narkozo), 23. ime ameriške črnske popevkarice Turner, 24. ime slovenskega pianista Bertonclja, 25. dalmatinsko moško ime, 26. odrasel samec goveda, 27. začetnici švedskega kemika, iznajditelja dinamita, 28. tretji največji jugoslovanski otok (leži jugovzhodno od Splita), 29. majhna cestna vzpetina, 31. nravno močan človek, ki se je odrekel mnogim življenjskim užitkom, 34. kemijski znak za radij, 35. obcestni kanal, 37. prenašalka povelj, sporočil in uradne pošte; odposlanka, glasnica, 40. šala, smešnica (ljudsko), 42. začetek naše abecede, 44. pletena posoda z naramnicami za nošnjo na hrbtu, 45. spoštovanje, ki ga človek kot nekaj nepogrešljivega zahteva do sebe od soljudi, 46. smer, struja, kurz, 47. travnik ob vodi, 49. ime generalnega sekretarja OZN Waldheima, 50. petnajsta črka grškega alfabeta, 52. delavec v livarni, 53. svetilka na olje, 55. levi pritok Rena v Švici, 56. gorenje, spremljano s svetlobnimi in toplotnimi učinki in večinoma tudi s plamenom, 57. priletna ženica, 58. pasje oglašanje s kratkim, rezkim glasom.

NAVPIČNO: 1. sir iz kislega mleka, žmitek; tudi gora v Savinjskih planinah med Grintavcem in Brano (2532 m), 2. nadih starosti, častitljivosti, 3. domača zdravilna rastlina, 4. ime slovenske kraške pesnice Muserjeve, 5. učinkovit konec šahovske igre, 6. naslov znamenite Puccinijeve opere, 7. nasad poleg hiše (pomanjševalno), 8. skandinavski drobiž, 9. močan, tršat, robusten človek, 10. središče vrtenja, 11. prosto stoječa, valjasta podpora iz kamna, lesa ali kovine, 12. poljedelska orodja za okopavanje, 13. očka, papa, 14. nenavadna lepota, mik, 17. majhna stanovanjska zgradba, 18. portugalski pomorščak, ki je odkril morsko pot v Indijo (Vasco da), 21. tenka mrežasta volnena ali svilena tkanina, 24. sredozemska bodikasta, do 2 m visoka rastlina z užitnim cvetiščem in ovojnimi listi, 28. čebelja paša, nabiranje medu, 30. četrta dimenzija, 32. vrhnja, zunanja plast drevja, kruha, 33. koder las, 34. otka pri plugu, 36. rudarsko mesto ob reki Bosni z bogatimi nahajališči rjavega premoga, 38. zgornji del telesa, kjer se roka stika s trupom, 39. štirinajsta črka grškega alfabeta, 40. industrijsko naselje vzhodno od Celja z veliko železarno, 41. vrsta kuhinjske posode, 43. trajno močvirnat svet (Ljubljansko ...), 44. pretirano občudovanje ali spoštovanje, 47. zveza držav ali strank, 48. domača žival s spiralno zavitimi rogovi, 49. črna ptica pevka z rumenim kljunom, 51. otok v Kvarnerskem zalivu, kjer je bilo med vojno (1942—1943) veliko italijansko koncentracijsko taborišče, 52. hladno strelno orožje s puščico, 54. kratica za »nogometni klub«.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE:

VODORAVNO: 1. vstopnina, 9. osminka, 16. smrček, 17. Ate, 19. idealnost, 21. titan, 22. Milčinski, 24, ski, 25. arak, 26. Sava, 27. zlet, 28. Domen, 30. jer, 31. Stiks, 32. tek, 33. karate, 34. AK, 35. Mirna, 36. nit, 37. prtič, 38. Pariz, 39. kes, 40. kapus, 41. DS, 43. pretep, 45. drn, 46. najem, 47. srp, 48. lirik, 49. Reka, 50. opaž, 51. jela, 52. Ill, 53. samodržec, 55. koder, 56. škorpijon, 59. bil, 60. posest, 61. encijan, 62. čarodejka.

Nove znamke v maju

Za teden Rdečega križa, ki je bil od 5. do 11. maja, je 25. aprila izšla posebna doplačilna poštna znamka za 20 par. S to doplačilno znamko se je plačeval pri poštnih pošiljkah v domačem prometu, kot vsako leto doslej, obvezen prispevek za Rdeči križ.

Na levi strani znamke je razpolovljena kapljica krvi z razpolovljenim srcem v sredi, vodoravno pa z mednarodnimi znaki Rdečega križa (rdeči križ, rdeči polmesec, rdeči lev in rdeče sonce). Na njej je tudi napis »Dajte kri — rešite življenje«, kar naj opozarja na humanost krvodajalstva. Naklada je sedem milijonov. Znamka je delo beograjskega likovnika Andreja Milenkovića, natisnila pa jo je vzhodnonemška tiskarna VEB iz Leipziga na krednatem papirju v polah po 50 znamk v večbarvnem ofsetnem tisku. Zobčana je 13 1/2 : 13.

Ob proslavi letošnjega dneva mladosti, rojstnega dne maršala Tita, so 25. maja izšle tri priložnostne poštne znamke v skupni poštninski vrednosti 8,80 din. Celih serij je 200.000. Na prvi znamki za 80 par je velika sinica, na drugi znamki za 2 din je vrtnica in na zadnji znamki za 6 din je metulj kapusov belin.

Za dan mladosti so do sedaj izmenoma izhajale priložnostne serije s predstavniki živalskega in rastlinskega sveta. Letos pa se je ta praksa prelomila v krajšo serijo iz obeh svetov.

Te priložnostne znamke je natisnila švicarska tiskarna Courvoisier v tehniki večbarvne heliogravure in v polah po devet znamk. Znamke so pokončne in velike 24 × 29 mm, brez belega roba pa 21 × 26 mm ter z zobci 11 1/2 : 11 3/4. Na vseh treh znamkah je napis: Dan mladosti 1974.

Za X. kongres Zveze komunistov Jugoslavije, ki je bil od 27. do 30. maja v Beogradu, so bile izdane tudi tri priložnostne poštne znamke v skupni vrednosti prav tako 8,80 din. Celih serij je

200.000. Na vseh treh znamkah za 0,80, 2 in 6 din je ista podoba in sicer lepak za ta kongres, delo novosadskega akademskega slikarja Miodraga Nedeljkovića. Tiskal jih je beograjski zavod za izdelavo denarja v polah po devet znamk v štiribarvnem ofsetu. Znamke so pokončne in velike 30,5 × 40 mm, brez belega roba pa 26,5 × 36 mm in zobčane grebenasto 11 3/4 : 11 1/2.

Vsak četrtek —

DOLENJSKI LIST!

DOLENJSKI LIST —

okno na Dolenjsko!

Vsak teden: vse o Dolenjski, Beli krajini in Spodnjem Posavju

v DOLENJSKEM LISTU

Spominski koledar julij - avgust 1974

1. 7. praznujejo v Kanadi »Dominion day«

1. 7. 1917 je začela izhajati v Chicagu kot dnevnik Prosveta, glasilo Slovenske podporne jednote, kot mesečnik pa je glasilo SNPJ začelo izhajati že januarja 1908

3. 7. 1910 je bila v ZDA ustanovljena Jugoslovanska socialistična zveza

4. 7. praznujejo v ZDA Dan neodvisnosti — Independance day

4. 7. praznujemo v Jugoslaviji Dan borca

7. 7. 1941 se je začel v Srbiji oborožen upor proti okupatorju

13. 7. 1883 je bil rojen v Ljubljani slovenski slikar in karikaturist Hinko Smrekar, ki je bil ustreljen kot talec v Gramozni jami v Ljubljani 1. oktobra 1942

18. 7. 1898 je bila v ZDA ustanovljena Ameriška bratska zveza, druga slovenska osrednja podporna organizacija v ZDA

22. 7. praznujemo v Sloveniji Dan vstaje

23. 7. 1918 je bila v Ljubljani ustanovljena slovenska univerza

27. 7. 1930 je bilo v Rosariu, Argentina, ustanovljeno Slovensko delavsko društvo Triglav, ki se je 30. oktobra 1945 združilo z ostalimi tamkajšnjimi jugoslovanskimi društvi pod imenom Jugoslovansko društvo Triglav. Danes deluje z novimi pravili kot Centro Jugoslavo

3. 8. 1914 je bil v Clevelandu ustanovljen Slovenski narodni dom

10. 8. 1893 je bil v Podgori pri Kotljah na slovenskem Koroškem rojen pisatelj Lovro Kuhar-Prežihov Voranc. Umrl je 18. februarja 1950 v Mariboru

12. 8. 1917 je bilo v Chicagu ustanovljeno Slovensko republičansko združenje

16. 8. 1941 so Nemci zažgali prvo slovensko vas Rašico nad Ljubljano

21. 8. 1780 je bil v Repnjah rojen Jernej Kopitar, ki je leta 1809 napisal prvo znanstveno slovensko slovnico

25. 8. 1925 je bilo v Buenos Airesu ustanovljeno društvo Ljudski oder, najstarejše slovensko društvo v Argentini

25. 8. 1925 je bilo v Cordobi v Argentini ustanovljeno Slovensko podporno društvo Edinost

29. 8. 1906 je bila v Clevelandu ustanovljena Slovenska narodna čitalnica

Kengurujev ne srečaš na asfaltu

Pred nedavnim se je ena od naših najboljših pevk zabavne glasbe, Elda Viler skupaj še z osmimi pevci iz vseh republik in pokrajin, mudila na turneji po Avstraliji. Pot sta pripravila Društvo estradnih umetnikov Srbije in Srbska izseljenska matica. Že takoj na začetku nam je pevka povedala, da ji je Avstralija sila všeč in da bi se prav rada tja tudi vrnila.

Pesem je most domovine

»Imam že vabilo in morda bom poletela spet poleti, da našim ljudem zapojem pesmi, ki jih tako radi slišijo.«
— Kakšne so razlike med domačim občinstvom in občinstvom, ki je sicer tudi domače, vendar je daleč od doma?
»Velike,« je vzdihnila pevka, »saj imajo ljudje na daljni celini le redkokdaj priložnost slišati domačo besedo oziroma domačo pesem. Tako doživljajo koncert, ki je za nas nekaj povsem običajnega, drugače kot ljudje doma. To jim namreč pomeni tudi spomin in most do domovine.«
— Rekli ste, da je Avstralija daljna celina; ste to kdaj občutili?
»Prvič sem čutila že na sami poti v Avstralijo, saj se je potovanje neznansko vleklo. Polnih 24 ur letenja; kaj pa mislite, to je vendar velika daljava.«
»In drugič me je občutek oddaljenosti od Slovenije zajel, ko sem občinstvo pozdravila v imenu domovine in že so smrkali.«
Takrat je verjetno vsakega v dvorani imelo, da bi odletel domov. So trenutki, ko človek, ki je daleč od doma, želi samo eno; to, da bi bil doma. Ko pa je človek doma, ima sto in več želja. Tako nekako se je izrazila tudi naša Elda Viler, ki sicer zelo rada potuje, vendar pravi, da je doma le najlepše.

Domovi so kot kulise

»Ko gledaš avstralske domove, se ti zdijo kot kulise, celo kot sanje: z vsemi tistimi vrtovi, pa rožami, pa razkošjem, toda, verjemite mi, tam ne bi ostala za noben denar.«
Čudila se je našim rojakom, da lahko vzdržijo. Pravzaprav jih je občudovala, zlasti še, ko jih je videla, kako jih muči domotožje.
»Mene je na primer zelo motilo to, da na ulicah ni nobene prave živahnosti, ni ljudi, ki bi glasno govorili, se veselo pozdravljali ali se zmerjali, si požvižgavali ali peli. Veste, jaz namreč tako rada zavpijem tudi čez ulico, če je treba,« je dejala in se prešerno nasmejala.
Elda je rada vesela, rada poje (se razume) in če le more, kaj pove o svoji rodni Koštaboni. Zato je bila posebno vesela, ko je menda v Sydneyu, če se prav spomnim, naletela na svojo ožjo rojakinjo — Primorko.
»Ma sva se hitro po primorsko pogovorili,« se je zasmejala.

Elda Viler v svojem prijetnem stanovanju

Z navdušenjem je pripovedovala o Slovencih, ki so prihajali k njej v garderobo, v hotel ali so jo čakali pred izhodom iz dvoran.
Prinašali so mi rože, joj, kakšne čudovite rože. Takšnih v življenju še nisem dobila. Na žalost ni bilo časa, da bi se z rojaki lahko kaj več pomenila. Vsak dan smo namreč imeli koncert v drugem mestu in to je bilo dokaj naporno. Razen tega smo morali nenehno ponavljati pesmi tako, da so se koncerti močno zavlekli. Ja, najraje pa so poslušali venček slovenskih pesmi. Ne le Slovenci, tudi drugi,« je z nekoliko ponosa poudarila Elda Viler.
O Avstraliji sva se z Eldo Viler pogovarjali na njenem domu v Ljubljani. Stanuje v stolpnici blizu Gospodarskega razstavišča. Njen dom je elegantno in hkrati prijetno urejen. Človek se v njem počuti po domače. Seveda v njem ne manjka klavir, magnetofon, gramofon in množica plošč. Posebnost v tem stanovanju so številni spominki iz raznih dežel, v katerih je Elda Viler gostovala s svojim lepim glasom. Iz Avstralije pa si je prinesla le medvedka koalo in nekaj drobnarij, kajti vse spominke zase in za številne prijatelje je namreč izgubila nekje na poti.

A. P.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Anton Ingolič:

DOMOVINA V SRCU — izseljenska trilogija

Prva knjiga: KJE STE, LAMUTOVI, roman, 426 strani, cena: 120 din ($ 8)

Druga knjiga: NEBO NAD DOMAČIJO, roman, 269 strani, cena: 80 din ($ 5)

Tretja knjiga: LASTOVKA ČEZ OCEAN, roman, 380 strani, cena: 100 din ($ 7)

Izseljensko trilogijo DOMOVINA V SRCU dobite v vseh slovenskih knjigarnah, naročite pa jo lahko na naslov

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Inozemski oddelek
Titova 25, 61000 Ljubljana

Najuspešnejše Helidonove plošče

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Lojzeta Slaka: Glas v njegov spomin — FLP 04-035
2. Ansambel bratov Avsenik: Za tvoj praznik Srebrne smučine — 04-031/1-2
3. Ansambel bratov Avsenik: Zlati zvoki — 04-021/1-2
4. Ansambel Lojzeta Slaka: Glas harmonike — 04-027
5. Ansambel Lojzeta Slaka: Pod Gorjanci je otoček — 04-020
6. Ansambel Miha Dovžana: Dimnikar — 04-023
7. Ansambel Jožeta Burnika: Obletnica poroke — 04-029
8. Ansambel Maksa Kumra: Na Vrhe — 04-024
9. Slovenski oktet: S pesmijo okrog sveta — 09-012
10. Stanka Kovačič: Moj fant pa ljubi drugo — 04-028

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE:

1. Ansambel Lojzeta Slaka: Sto obljub, sto želja — FSP 4-030
2. Ansambel Štirje Kovači: Sosedovo dekle — 4-029
3. Janko Ropret: Korakaj, korakaj — 5-081
4. Majda Sepe: Vagabund — 5-075
5. Marjetka Falk: Sama fanta našla si bom — 5-073
6. Boter petelin — 1-001
7. Mojca Pokrajculja — 1-005
8. Erazem in potepuh — 2-002
9. O junaškem kovaču — 1-002
10. Marjana Deržaj: Najin večer — 5-079

Ob lepem jubileju

Letošnji maj nam bo letos ostal še v posebno lepem spominu. Naš rojak iz Clevelanda, gospod Frank Kondrich, lastnik in restavrater nadaleč poznane restavracije »Ivanhoe«, je slavil svoj lepi življenjski jubilej — 80-letnico.

Kot mlad fant je odšel z mnogimi drugimi iskat kruh v tujino. Daleč onstran morja je po truda polni, težki poti, ki je trajala več kot pol stoletja, našel boljše življenje in blagostanje. V krogu svoje ožje družine, sina, hčerke in predobre soproge Margarete, ki mu je ves čas zvesto stala ob strani, sedaj uživa plodove svojega trdega dela.

Frank Kondrich je velik rodoljub. Vkljub rahlemu zdravju obiskuje s svojo soprogo vsako drugo leto svojo domovino — prelepo Novo mesto, katero ljubi iz vsega srca. Zvest svoji dolenjski metropoli, plemenite duše in dobrega srca, je poznan daleč naokoli in med svojimi novomeščani zaželen in dobrodošel s svojo družino.

Ob njegovi osemdesetletnici in šestdesetletnici njegove soproge, ki jo bo slavila prihodnji mesec, jima od srca želimo vse najlepše, da ju sreča in zdravje spremljata še mnogo let!

Naša srčna želja je, da ju kmalu spet vidimo v naši lepi domovini — v srcu Dolenjske — Novem mestu.

Še na mnoga srečna leta! **Sorodniki**

Tudi uredništvo in uprava Rodne grude toplo čestita k jubileju naročniku Franku Kondrichu in njegovi soprogi.

Hiša v Virmašah

Prodam do 3. faze zgrajeno visokopritlično stanovanjsko hišo v kraju Virmaše pri Škofji Loki.
Ponudbe pošljite na naslov:
Alojz MAČEK, »Reckdord«, Postfach 1200
4836 Herzerbrock 1, B. R. Deutschland

Če ste se preselili...

Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169

Ime in priimek: .....

.....

Stari naslov: .....

.....

.....

Novi naslov: .....

.....

.....

Jugoslovanski informativni centri

V zadnjem času so pričeli z delom nekateri novi jugoslovanski informativni centri v inozemstvu, tako da jih imamo zdaj skupno šest. Kot je znano, je poglaviten namen teh naših informativnih institucij, da javnosti države, v kateri delujejo, posredujejo informacije o aktualnem družbenopolitičnem, gospodarskem in kulturnem dogajanju v SFR Jugoslaviji, hkrati pa sodelujejo pri pretoku informacij o tej tuji državi k nam. Pomembna naloga naših informativnih centrov je tudi ustrezna dejavnost med našimi delavci, ki so na začasnem delu v tujini.

Izkušnje, ki jih imamo z dejavnostjo naših informativnih centrov, govorijo, da se razvijajo v pomembne dejavnike mednarodnega sporazumevanja v kontekstu naše zunanjepolitične orientacije aktivne in miroljubne koeksistence in neuvrščenosti.

Centri so solidno opremljeni z avdiovizualnimi napravami, nekateri med njimi pa razpolagajo tudi z manjšimi dvoranami, primernimi za prirejanje raznih razstav, koncertov ali diskusijskih večerov. Direktorji teh IC so ob svojih obiskih v naši republiki poudarili, da so se pripravljeni angažirati tudi pri posredovanju dosežkov slovenske kulture s prirejanjem manjših likovnih razstav ali komornih koncertov z udeležbo slovenskih umetnikov, ki občasno bivajo v inozemstvu. Nekateri aranžmaji so že stekli, prav pa bi bilo, da se s to možnostjo seznanijo najširši krogi v okviru umetniških društev in institucij.

Na ta način se odpira možnost za širšo mednarodno uveljavitev naših kulturnih in znanstvenih delavcev, kar bi vsekakor prispevalo tudi k še večji afirmaciji SR Slovenije in SFR Jugoslavije. Prepričani smo, da bi takšni nastopi naših uglednih osebnosti v informativnih centrih imeli tudi svoj pomemben informativno-propagandni pomen, kajti na ta način bi lahko sproti in neformalno paralizirali nekatere dezinformacije, ki jih o razmerah v našem kulturnem in družbenem življenju vztrajno širijo nekateri krogi na zahodu.

Informativni centri so torej tiste naše skupne institucije v inozemstvu, ki jih moramo kar se da najbolje izkoristiti, vsak na svojem področju.

Po dogovoru je koordinator stikov med centri in SR Slovenijo republiški sekretariat za informacije, ki sproti posreduje vse informacije, želje ali predloge centrov ustreznim slovenskim institucijam.

NASLOVI INFORMATIVNIH CENTROV V TUJINI

INFORMATIONSZENTRUM
DER SFR JUGOSLAWIEN
7 STUTTGART 1
Charlottenstr. 21 B/III

INFORMATIONSZENTRUM
DER SFR JUGOSLAWIEN
5 KÖLN 1
Hohenzollernring 49

JUGOSLAVIENS KULTUR OCH
INFORMATIONSCENTRUM
Grevgaton 5/III
10440 STOCKHOLM
SWEEDEN

JUGOSLAWISCHE KULTUR-
INFORMATIONSZENTRUM
Invaliden Strasse 11, Tür 1
WIEN III
ÖSTERREICH

CENTRE CULTUREL
de la RSF de YOUGOSLAVIE
10, rue du Colisée
75008 PARIS

YUGOSLAV INFORMATION CENTRE
816 Fifth Avenue
NEW YORK 21, N. Y.
USA

simbol,
ki zagotavlja
varnost,
zaupnost,
natančnost in ekspeditivnost

ljubljanska banka

ljubljanska banka

ime,
ki zagotavlja
sodobno,
učinkovito in zanesljivo
bančno poslovanje

Pogled na Komižo na Visu Foto: Marjan Garbajs

Vis – med preteklostjo in sedanjostjo

Bilo je prekrasno jutro. Na nebu nekaj belih oblakov. Ladja je drsela po morski gladini, rezala valove, ki so udarjali ob njen trup, in se razbijali v neštete kapljice, obsijane s sončnimi žarki. Hvar se je izgubljal v daljavi. A bližali smo se Peklenskim otokom, Korčuli in Visu. Daleč na severu so se videli gorati obronki otoka Brača in Šolte ...

Potniki so uživali. Neka skupina je pela, spremljala jih je harmonika. Petje se je nežno prepletalo z mrmranjem morja in hrupom strojev iz strojnice na trajektu.

Obrisi Visa so postajali vse bolj jasni. Tudi ta otok je hribovit, a ima tudi nižinske predele. Na otoku je najvišji vrh Hum, pod katerim se razprostira Komiža. Ima še več naselij, med katerimi sta največji Vis in Komiža. Vis je v prekrasnem zalivu na severovzhodni strani otoka, medtem pa je Komiža na zahodu v Komiškem zalivu. Komižani so daleč v svetu poznani kot zelo dobri ribiči, prebivalci Visa pa so znani vinogradniki.

Otok Vis je bil že v davnini zelo važno strateško področje. Ob tem otoku sta se odvijali tudi dve krvavi pomorski bitki. Ena je bila leta 1811 med francosko-italijansko in angleško mornarico. Zmagala je angleška in Vis je za štiri leta prišel pod njihovo oblast. Druga bitka pa je bila leta 1866, ko je avstrijska mornarica potolkla italijansko, ko je le-ta nameravala zavzeti otok Vis. Bilo je pod vodstvom avstrijskega admirala Tagetthoffa s sodelovanjem mnogih hrvaških mornarjev.

Ta jadranski otok je odigral pomembno vlogo tudi v drugi svetovni vojni. Tu je bil leta 1943 vrhovni štab NOV. Še istega leta so bile ustanovljene mornariške desantne brigade.

Italijani so okupirali Vis na temelju tako imenovanega Rimskega sporazuma in ga anektirali Italiji. Že v začetku junija 1941 so člani KPJ ustanovili svojo prvo partizansko skupino, ki je izvedla nekaj uspešnih akcij (požar v tovarni sardin, likvidacija italijanskega špijona idr.). Da bi zavrli razvoj NOB, so Italijani januarja leta 1942 poslali kazensko ekspedicijo, ki pa ni uspela odkriti partizanov. Po odhodu te ekspedicije je bil ustanovljen na Visu Kotarski komite in se je povečala aktivnost Partije in SKOJA. Okupatorjev teror pa je postal še posebno nasilen po napadu na Hum. Takoj po kapitulaciji Italije je bil ustanovljen Viški bataljon.

Od septembra 1943 do januarja 1944 so uspeli dobiti pod svojo kontrolo obalo in notranjo verigo otoka, ki je z obalo zapiral plovni koridor, Nemci. A štab mornarice NOBJ ter enote IV. in V. pomorskega obalnega sektorja in 26. divizija na Visu so organizirali uporno obrambo. Izvedli so mobilizacijo vsega prebivalstva od 15. do 50. leta, drugo prebivalstvo pa so evakuirali v Italijo.

V obrambo Visa se je vključila tudi angleška brigada komandosev (1000 ljudi), zatem še ameriška skupina in odred britanskih torpednih čolnov. Nemške priprave za zasedbo Visa so se začele januarja 1944, planirane so bile za drugo polovico februarja, a jih sploh niso izvedli, ker so se morali omejiti na začasne napade z morja ali bombardiranje iz zraka. Do začetka maja 1944 je bil na Visu zgrajeno letališče, na katerem so bile prve enote prve in druge eskadrilje Jugoslovanskega vojnega letalstva in eskadrilja za zvezo z vrhovnim štabom. Vis je bil tudi središče mnogih pomorskih poti, po katerih so bili prevažani borci, ranjenci, material in zavezniške pomoči ...

Z Visa se je začela septembra 1944 tudi končna bitka za osvoboditev južnodalmatinskih otokov. V začetku junija 1944 je prišel na otok vrhovni štab in Nacionalni komite; tu so bili izdani zelo pomembni odloki za pregon okupatorja, podpisan je bil sporazum Tito—Šubašič 16. aprila 1944. Vis je ostal sedež vrhovnega štaba vse do osvoboditve Beograda.

Zaradi vseh teh dogodkov mnogi turisti na Visu obiščejo znano »Titovo špiljo«. Na skali pred samim vhodom je vklesana spominska plošča v obliki knjige. V bližini jame je tudi zelo plodno polje, na katerem so se v času NOB odvijali veliki dogodki. Tu je bilo tudi malo letališče.

Kamorkoli seže oko, pa so danes zasajeni vinogradi, ki dajejo zelo sladko grozdje, iz katerega pridelujejo znani viški opolo. Na Visu so tudi lepe plantaže sadja in zelenjave.

Odkar so pristali grški kolonisti s svojim brodovjem štiri stoletja pred našim štetjem na obali otoka Visa, so prebivalci tega otoka začeli živeti z morjem in od morja.

V srednjem veku je bil ribolov eden izmed osnovnih virov preživljanja poleg poljedelstva, vinogradništva in živinoreje. Lov male modre ribe s svetilkami na otoku Visu se omenja že v začetku XVI. stoletja in je bil dokaj razvit. Zgodovinarji menijo, da so mreže »stajačice« za lov na sardele, znane vojge, poznali že prvi prebivalci Komiže. V popisu hvarske komune iz leta 1644 zasledimo, da je bila riba glavni vir dohodkov. A v naslednjih stoletjih je začelo ribištvo slabiti. Viško prebivalstvo se je začelo izseljevati v prekomorske zemlje posebno med obema vojnama. Prišel je tudi čas slabe prodaje soljene ribe. Mnoge ribiške naprave so bile uničene med zadnjo vojno, po vojni pa so tudi mnogi ribiči odšli v druge poklice.

Dolgo časa se na Visu tudi turizem ni razmahnil. Minil je čas, ko se je mnogo vlagalo v razvoj obmorskih mest. Prav zdaj pa so odprta tudi vrata Visa, ki je tako v zaostanku in se bori za investicije, da bi lahko šel v korak z drugimi turističnimi kraji, saj ima toliko naravnih lepot. Naj omenim morda samo svetovno znano »Modro špiljo« v bližini. Morje je čisto kot malokje. Danes se mnogi domačini vračajo. Odkar je Vis spet turistična točka, že doživlja nagel razvoj, kar je vsekakor tudi zasluga mnogih tistih, ki so odšli s trebuhom za kruhom, toda niso pozabili na svoj rodni kraj. Mnogi najmlajši so ostali v zavetju domov svojih dedov in čakajo, da se vrnejo iz daljnega sveta njihovi očetje in matere.

Ljuba Garbajs
Foto: Marjan Garbajs

V enem izmed skritih zalivov na Visu **Foto: Marjan Garbajs**

»Knjiga za vsako ženo«

Velikokrat nam pišejo naročnice iz raznih dežel po svetu in nas sprašujejo, če imamo pri nas kakšno knjigo, ki bi bila praktičen priročnik današnji ženi pri njenem vsakdanjem delu in življenju. Kar precej knjig bi lahko našteli, ki so v zadnjih letih pri nas izšle in ki obravnavajo posamezna področja.

– Za domače turiste imamo nekaj poceni aranžmajev! Eden med njimi je, če preživite dopust kar doma!

Pred nekaj meseci pa je izšla v slovenskem prevodu »Knjiga za vsako ženo«, obsežno delo, ki je doslej doživelo že devetnajst izdaj. Petnajst od teh je izšlo v hrvaščini, tri v cirilici in zdaj zadnja v slovenščini. Od prve izdaje te knjige je medtem preteklo že dvaindvajset let. Pobudnik za knjigo je bila znana napredna hrvaška žena zdaj že pokojna Nada Sremec, prva ravnateljica takratne Seljačke sloge. Čutila je živo potrebo po knjigi, v kateri bi bilo zbrano vse, da bi bila lahko ženi gospodinji in materi priročni svetovalec v njenem vsakdanjem življenju. Založba »Znanje« v Zagrebu, ki je izdala to knjigo, je pri tem delu v svoji izdajateljski dejavnosti dosegla rekord: razprodanih je bilo štiristo tisoč izvodov. Knjiga je razdeljena na več poglavij, katerih vsako ima še številna podpoglavja. Glavna poglavja so: žena in dom, žena — gospodinja, žena in zdravje, žena in družina, žena in moda, žena in družba. Zares je veliko napisanega in povedanega v tej knjigi, ki ima tudi številne ilustracije. Mlada žena bo marsikaj našla v njej: nasvete za dietno prehrano, različne recepte za posebne jedi jugoslovanske kuhinje, zdravniške nasvete, kako naj nudi prvo pomoč, o higieni nosečnice, telesnih vajah za neboleči porod, o negi dojenčka idr. Ne smemo pa pozabiti, da je od prve izdaje knjige preteklo že dvaindvajset let in da se je v tem času res že veliko spremenilo. Naša gospodinjstva so medtem dobila vrsto pripomočkov, ki jih takrat še ni bilo. Izdajatelj slovenske izdaje Orbital Progres iz Ljubljane, bi bil moral pač upoštevati časovno odmaknjenost od prve izdaje te in bi nekatera poglavja dal temu primerno prirediti za današnji čas ali pa bi jih kratko malo izločil. No, kljub tem pomanjkljivostim je za zdaj to pri nas še edina knjiga, ki praktično posega na vsa področja, ki zanimajo ženo, gospodinjo in mater. V njej bodo našle res veliko praktičnih in koristnih napotkov za njihov vsakdan. **IS.**

Mali oglasi

Rojaki povratniki!

Za avtokleparsko obrt v Mariboru iščem poštenega družabnika — sofinancerja, ali pa posojilo. Delavnica (200 m²) je že zgrajena. Začasno lahko nudim tudi stanovanje v lastni hiši, ki pa še ni povsem gotova. Vse morebitne predloge sprejmem in se zanje zahvaljujem.

Alojz TERTINEK
Kaptensgatan 28
S — 414 58 Göteborg Sweden

Na idiličnem kraju v zgornji Savinjski dolini prodam enodružinsko stanovanjsko hišo, s ca. 100 m² stanovanjske površine. Hiša je podkletena, z garažo, vodovodom in centralno kurjavo. Dostop z avtomobilom. Parcela s sadovnjakom je velika 30 arov.

Edo Hudovernik
Ljubija 89, 63330 MOZIRJE

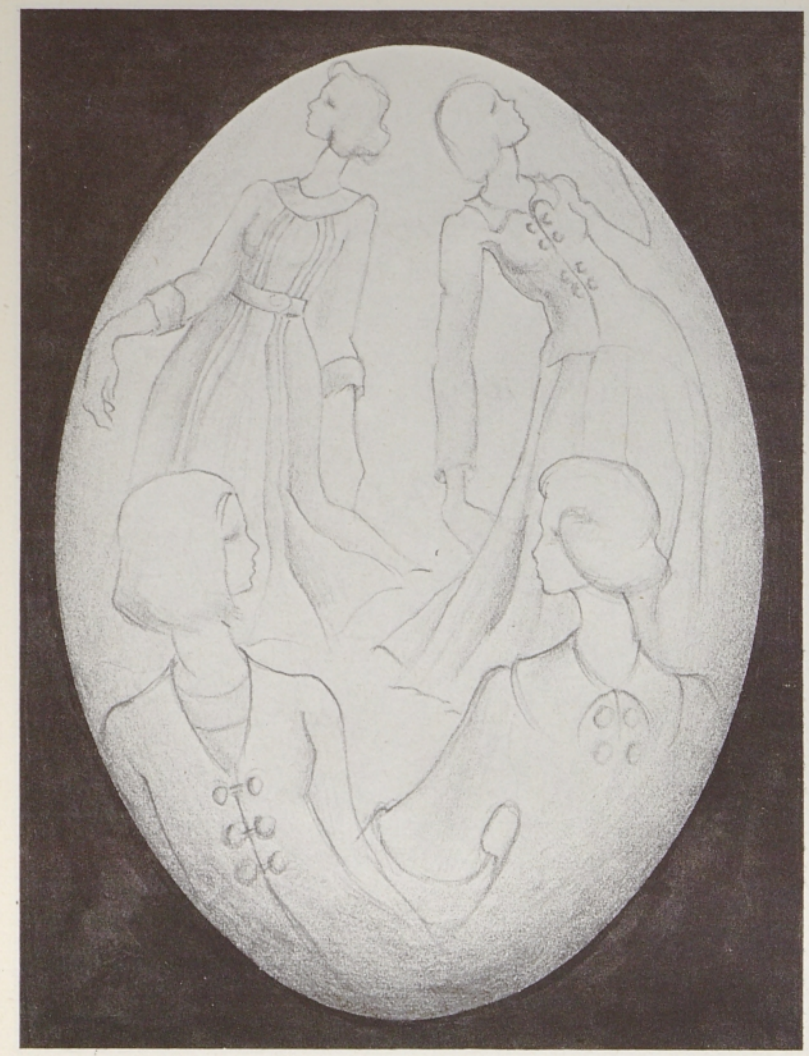

Modna svetovalka vam priporoča za jesen

Poleg kostimov in plaščev bomo letošnjo jesen lahko oblekle tudi jopico. Nosile jo bomo prek obleke ali hlač.

Skica prikazuje dve obleki in jopico, ki ju lahko nosimo prek oblek.

Obleka je lahko iz enobarvnega ali vzorčastega materiala. Izrez je ovalen ob vratu. Sedlo je prav tako ovalno in sega od ramena do ramena. Od sedla prek života na levi in desni tečejo nakazane gube do krila. Proti sredini krila se gube sprostijo. Dolžina krila sega prek kolen. Pas je širok, spet z gumbom. Rokavi so ozki in pokrivajo komolce. Zaključijo se z zavihki. Jopica, ki jo lahko oblečemo prek obleke, je enobarvna. Život je oprijet in se spenja z dvema vrstama gumbov, pri čemer se oba dela ne prekrivata. Izrez je v obliki črke V. Rokavi so ozki. Jopica sega prek bokov.

Obleka na desni je pod boki rezana. Život je ohlapen in se prek cele dolžine zapenja z gumbi. Izrez je ovalen in ima majhen ovratnik. Krilo je položeno v zalikane gube. Rokavi so ozki in nabrani na ramenih.

Jopica je krojena kimono. Rokavi se zvonasto širijo in zaključijo s širokimi zavihki — segajo do komolcev. Velik ovratnik sega do ramen. Jopica je zvonasto krojena.

Obvestilo naročnikom SLOVENSKEGA KOLEDARJA 1975

Na željo številnih bralcev naših publikacij — revije RODNA GRUDA in zbornika SLOVENSKI KOLEDAR, bomo tokrat že v tretje priložili SLOVENSKEMU KOLEDARJU za leto 1975 barvni stenski koledar, ki se ga boste prav gotovo vsi veselili.

Na 12 listih stenskega koledarja, formata 23 × 16 cm, vam bomo predstavili slikovite ljudske noše, ki jih je narisal akademski slikar Saša Šantel (1883—1945), in sicer iz Gorenjske, Dolenjske, Bele krajine, Goriške, okolice Trsta, Rezije in Koroške. Ob vsaki sliki in na zadnjem listu koledarja bo kratek opis značilnosti posamezne noše v slovenskem, nemškem in angleškem jeziku.

Pri snovanju tega koledarja nas je vodila misel, da moramo bralcem naših publikacij v tujini dati nekaj vrednega iz slovenske narodne zakladnice — podobo izvirne ljudske noše, po kateri si bodo naša društva in posamezniki v tujini lahko izdelali svojo nošo, saj je po njih veliko povpraševanje. Vsi, ki bodo pravočasno naročili našo knjigo SLOVENSKI KOLEDAR 1975, bodo prejeli tudi opisani stenski koledar, ki bo dostojen okras vsaki slovenski hiši v svetu.

Komplet SLOVENSKEGA KOLEDARJA 1975 (knjiga z okrog 300 strani zanimivega branja in stenski koledar) bo zanimiva za vas pa tudi za vaše sorodnike, prijatelje in znance, ki jih želite obdarovati ob novem letu. Zato pohitite z naročili. Cena je: 60,00 dinarjev ali 4,00 US $ oziroma enakovrednost v drugi valuti.

Pišite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
Cankarjeva 1/II.
61001 LJUBLJANA
SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Lojze Slak	GLAS NJEGOV V SPOMIN
	GLAS HARMONIKE
	POD GORJANCI JE OTOČEK
	TITANIC
Miha Dovžan	POT DO SRCA
	VETER VE ZA POTI
	DIMNIKAR, KI NOSI SREČO
	ZALJUBLJENI PAR
	MOJ OČE
Tone Kmetec	TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
	$3 \times 3 = 9$
	STARA DOMAČIJA
	ZVON
	NAŠ STARI PTUJ
Zadovoljni Kranjci	MI SE 'MAMO RADI
	MED ROJAKI
Boris Kovačič Stanka Kovačič	MOJ FANT LJUBI DRUGO
Boris Kovačič, Stanka Kovačič, Rafko Irgolič	DOBER DAN SONCE
Maks Kumer	NA VRHE
	POMLAD V GOZDU
Bratov Avsenik	ODMEV S TRIGLAVA
	OTOČEK SREDI JEZERA
Štirje kovači	PESEM DOLINE
Rudi Bardorfer	RODNI KRAJ
Jože Burnik	OBLETNICA POROKE
Franc Korbar	DOMOVINA
Slovenski oktet	KATRCA
	SEDEM ROŽ
	S PESMIJO OKROG SVETA
	NOCOJ, PA OH NOCOJ
Moški pevski zbor Slave Klavora, Maribor	ŽE ČRIČEK PREPEVA
Komorni moški zbor Celje	SLOVEN'C SLOVENCA VABI
France in Tončka Marolt	Iz slovenske glasbene zakladnice LP 03-001
	Iz slovenske glasbene zakladnice FLP 03-004
Partizanski invalidski pevski zbor	PESEM O SVOBODI
Richie Vadnal	TA GLAŽEK JE PRAZEN
	V SOBOTO ZVEČER
	STARA LJUBEZEN
Ansambel J. Kampiča kvartet DO	PESMI SLOVENIJE

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

Ansambel Miha Dovžan	ZALJUBLJEN SPREVODNIK
Burnik, Kraševec, Dovžan	ZA ROJSTNI DAN
Burnik Jože	ZADNJA POLKA
Kovačič Stanka	MATI
	KITARA
	MILI DOM
	V DALJNI KRAJ
Lojze Slak	NA VINSKEM SEJMU
	STO OBLJUB, STO ŽELJA
Bratov Avsenik	KORAČNICA JULIJSKIH ALP
	JAZ SEM PA EN FRANC KOŠIR
Tone Kmetec	ROŽA NEŽNA — Marija Vajda
	LJUBICA LAHKO NOČ
	KO SONCE GRE ZA GORO SPAT
Tone Žagar	VSAKO JUTRO
Ansambel Odmev	SLOVENIJA MOJA
Ropret Janko	LEPA KOT SEN
Kobler Jože	DAN, KI GA JE ZAMENJALA NOČ
	SKRIL V SRCE SEM SOLZE SVOJE
	SPOMIN NA MARJANO
Irgolič Rafko	LETIJO PTICE
Mancini Stane	SPOMINČICA
Leskovar—Flisar	ŠE EN GVAŽEK
Pestner Oto	IMEL SEM JO RAD
New swing quartet-Pestner	NAJ, NAJ, NAJ
Šentjernejski oktet	ŠENTJERNEJSKA
Nipič Alfi	PRLEK
	DOLFENK
	VROČE HLAČKE - V PAJZLU VIZAVI
Slovenska popevka 72	LJUBLJANSKI ZVON
Falk Marjetka	MOŽ NAJ BO DOMA
Pinterič Alenka	TETA IZ AMERIKE
Srce	GVENDOLINA
Erazem in potepuh	MRAVLJICA
Srečno Kekec	Pesem iz filma Bratovščina sinjega galeba

MAGNETOFONSKE KASETE

Ansambel Miha Dovžan	LOVCI
	PRETESNI ČEVELJČKI
Zadovoljni Kranjci	VRNITE SE PTICE
	MED ROJAKI
Lojze Slak	NAJ VRISK POVE
	VESELO NA RAJŽO
	KADAR SREČAM TE
Tone Kmetec	TA ŽLAHTNA VINSKA KAPLJICA
	LJUBICA LAHKO NOČ
	ŠTIRJE KOVAČI 033/2
	ŠTIRJE KOVAČI 133/2
Stanka Kovačič	ZA TVOJ GOD MATI
Boris Kovačič	LEŽI VASICA ZA GORO
	SLOVENSKI OKTET
	FANTJE TREH DOLIN
	DOBRI ZNANCI IN SESTRE
	POTOČNIK
	OD VASI DO VASI I
	OD VASI DO VASI II
	ČEZ POLJA IN LIVADE
	PROTI VASI
	JAZ BI RAD RDEČIH ROŽ
Rudi Bardorfer — kvartet Zvonček	RODNI KRAJ
Janez Jeršinovec — planšarji	STARI PLANŠAR
Jože Kampič — kvartet DO	PESMI SLOVENIJE
Vili Petrič	ŠMENTANI GAŠPER
	SLOVENSKA POPEVKA 73
	POLKE IN VALČKI
	ANSAMBEL IN VAŠKA GODBA MAKSA KUMRA
Tončke Maroltove	SLOVENSKE LJUDSKE PESMI
	BORIS FRANK S SVOJIMI KRANJCI
The Vadnals	TA GLAŽEK JE PRAZEN

OPERA GORENJSKI SLAVČEK dve stereo plošči

BARVNI DIA, ki prikazujejo lepote in zanimivosti Slovenije in Jugoslavije. Vsaka serija obsega približno 30 posnetkov in ima posebno knjižico s pojasnili k besedilu.

Naročila naslovite na:
SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II
Slovenija, Jugoslavija

slovenia

Pravkar je izšla nova, edinstvena fotomonografija »Slovenija«, ki bo prav gotovo navdušila vsakega ljubitelja knjige in vse, ki želijo podrobno spoznati Slovenijo.

- Knjiga je tiskana v slovenskem, angleškem, nemškem in italijanskem jeziku.
- Fotomonografija Slovenija nudi bralcu številne podatke o ljudeh, krajih, načinu življenja in vsem tistem, kar je Slovenija danes in kar je bila v preteklosti.
- V knjigi je več kot 200 barvnih slik.
- Uvodni sestavek o Sloveniji in Slovencih je napisal znani slovenski književnik Primož Kozak.
- Format knjige je 23 × 28 cm. Cena je 300,00 din ali enakovrednost v tuji valuti. Knjigo lahko naročite na naslov: Slovenska izseljenska matica, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, Slovenija, Jugoslavija.